

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TİCARİ DAVALAR

Salim BOZKURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Cumhuri BOYACIOĞLU

Konya - 2015

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı : Salim BOZKURT

Numarası : 104233002003

Ana Bilim / Bilim Dalı : Özel Hukuk/Özel Hukuk

Programı Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

Tezin Adı : Ticari Davalar

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Salim BOZKURT

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin

Adı Soyadı	: Salim BOZKURT
Numarası	: 104233002003
Ana Bilim / Bilim Dalı	: Özel Hukuk/Özel Hukuk
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Cumhuri BOYACIOĞLU
Tezin Adı	: Ticari Davalar

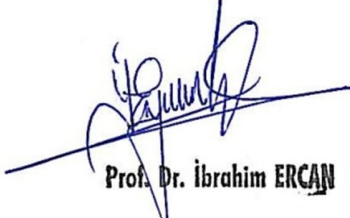
Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Ticari Davalar başlıklı bu çalışma 12/10/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

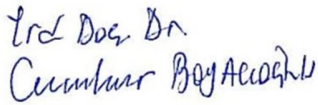
Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN

Prof. Dr. İbrahim ERCAN

Yrd. Doç. Dr.
Cumhuri Boyacıoğlu

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	: Salim BOZKURT
Numarası	: 104233002003
Ana Bilim / Bilim Dalı	: Özel Hukuk/Özel Hukuk
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Cümhur BOYACIOĞLU
Tezin Adı	: Ticari Davalar

ÖZET

“Ticari Davalar” isimli bu çalışmanın amacı, ticari davaların neler olduğu ve bu davaların hangi mahkemede görülmesi gerektiği sorununun incelenmesidir. Bu incelemeler, 1.7.2012 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile 1.10.2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri esas alınarak yapılmıştır.

Ticari davalar, Türk Ticaret Kanunu’nun 4. maddesi ile ilgili kanunlarda düzenleme altına alınmıştır. Bu şekilde, ticari davaların neler olduğu gösterilmiştir. Bununla birlikte Türk Ticaret Kanunu’nun 5. maddesi, ticari davaların hangi mahkemede çözüme kavuşturulacağını ve ticari davalardaki usul kurallarını belirtmiştir.

Bu tez çalışması, iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, ticari iş ve ticari dava ilişkisi, ticari davanın tarihçesi, tek hakimli ve toplu mahkeme sistemi ve hangi uyuşmazlıkların ticari davaya konu olacağı; ikinci bölümde, ticari davalardaki usul hükümleri (görev, yetki, yargılama usulü, çekişmesiz yargı işleri ve ticari davalardaki özel durumlar) incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ticari dava, ticari iş, görev, yetki, çekişmesiz yargı.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	: Salim BOZKURT
Numarası	: 104233002003
Ana Bilim / Bilim Dalı	: Özel Hukuk/Özel Hukuk
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Cumhur BOYACIOĞLU
Tezin İngilizce Adı	: Commercial Cases

SUMMARY

The purpose of this study called “Commercial Cases” is to find out what commercial cases are and to examine the issue where these cases are to be conducted. These studies were conducted based on Turkish Commercial Code with the date 1.7.2012 and number 6102, and Civil Procedure Code with the date 1.10.2011 and 6100.

Commercial cases are regulated in article 4 of Turkish Commercial Code and other relevant codes. This way, it is indicated what commercial cases are. Besides, article 5 of Turkish Commercial Code defines which court is to handle commercial cases and rules of procedures in commercial cases.

This thesis study consists of two main chapters. In the first chapter, the relation between commercial business and commercial cases, the history of commercial cases, nisi prius and associate court systems and which conflicts are to be the subjects of which courts and in the second chapter; provisions of procedures in commercial cases (duty, authority, trial procedure, ex parte proceedings and special cases in commercial cases) were examined.

Key Words: Commercial case, commercial business, duty, authority, ex parte proceeding.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR CETVELİ.....	VIII
GİRİŞ.....	XI

BİRİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞ VE TİCARİ DAVA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I. TİCARET HUKUKUNUN DÜZENLENMESİNDEKİ SİSTEMLER İLE TİCARİ DAVANIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	1
1. Subjektif Sistem.....	1
2. Objektif Sistem.....	2
3. Ticari İşletme Sistemi.....	2
II. TARİHSEL GELİŞİM	3
1. Batıda.....	3
A. Genel Olarak.....	3
2. Ülkemizde	5
A. Ticaret Mahkemelerinin Kuruluşu	5
a. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	5
aa. Tanzimat Öncesi Dönem.....	5
bb. Tanzimat Sonrası Dönem	7
b. Cumhuriyet Sonrası Dönem.....	10
B. Ticaret Mahkemelerinin Yapısı.....	11
III. Ticari İş.....	16
1. Ticari İş	16
A. Ticari İş Kavramı	16

B. Ticari İş Kavramının Sınırları.....	18
a. TTK 3'e Göre Ticari İş.....	18
aa. TTK'da Düzenlenen Hususlar	18
bb. Ticari İşletmeyi İlgilendiren İşlem ve Fiiller	18
b. Ticari İş Karinesi	19
c. Bir Taraf İçin Ticari Sayılan İşler.....	20
IV. Ticari Davalar	21
1. Genel Olarak	21
2. Mutlak Ticari Davalar	21
A. Türk Ticaret Kanunu Gereği Mutlak Ticari Davalar	21
a. Türk Ticaret Kanunu'nda Düzenlenen Davalar.....	21
b. Türk Medeni Kanunu'nda Düzenlenen Ticari Davalar	23
c. Türk Borçlar Kanunu'nda Düzenlenen Ticari Davalar.....	25
aa. Malvarlığının veya İşletmenin Devralınması ile İşletmelerin Birleşmesi ve Şekil Değiştirmesi	25
bb. Rekabet Yasağı.....	26
cc. Yayın Sözleşmesi	30
dd. Kredi Mektubu ve Kredi Emri	33
ee. Komisyon Sözleşmesi	35
ff. Ticari Temsilciler, Ticari Vekiller ve Diğer Tacir Yardımcıları.....	36
d. Fikri Mülkiyet Hukukuna İlişkin Ticari Davalar.....	39
e. Ticarete Özgü Yerlerle İlgili Davalar	44

f. Bankacılık, Kredi ve Finansal Kurumlar ile Ödünç Para Verme İşlerinden Doğan Davalar.....	46
g. Türk Ticaret Kanunu'nda Düzenlenmesine Rağmen Görüleceği Mahkeme Açısından Tartışmalı Olan Davalar	50
B. Özel Kanun Gereği Mutlak Ticari Davalar.....	52
a. Kooperatifler Kanunu'ndan Kaynaklanan Ticari Davalar	53
b. Ticari İşletme Rehni Kanunu'ndan Kaynaklanan Ticari Davalar	54
c. İcra ve İflas Kanunu'ndan Kaynaklanan Ticari Davalar	54
d. Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'ndan Kaynaklanan Ticari Davalar	55
e. Sebze ve Meyveler ile Yeterli Arz ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin Düzenlenmesi Hakkında Kanunu'ndan Kaynaklanan Ticari Davalar	56
3. Herhangi Bir Ticari İşletmeyi İlgilendirmesi Şartıyla Ticari Dava Sayılan Haller	57
A. Havale	58
B. Saklama	60
C. Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Haklar	61
4. Nisbi Ticari Davalar	63
A. Genel Olarak.....	63
B. Nispi Ticari Davayı Belirleyen Kistaslar	65
a. Her İki Tarafın Tacir Olması	65
aa. Gerçek Kişi Tacirlerin Durumu	65
bb. Tüzel Kişi Tacirlerin Durumu	66

b. Her İki Tarafın Ticari İşletmesini İlgilendirmesi	67
c. Hükümün Uygulanacağı Hukuki İşlemler.....	68
aa. Sözleşmeler	68
bb. Haksız Fiil Durumu	68

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ DAVALARDAKİ USUL HÜKÜMLERİ

I. TİCARİ DAVALARDA GÖREV	70
1. Genel Olarak Görev Kavramı	70
2. Görev Kurallarının Hukuki Niteliği	70
3. Ticari Davalarda Görev	71
A. ETTK ile HUMK Döneminde	71
a. Malvarlığı Hukukundan Doğan Ticari Davalarda Görev.....	72
aa. Ana Kural	72
aaa. Sulh Hukuk Mahkemesinin Görevi	73
bbb. Asliye Hukuk ve Asliye Ticaret Mahkemelerinin Görevi	73
bb. Ana Kuralın İstisnaları.....	74
aaa. İflas Hukukuna İlişkin Dava ve İşlerde Görev	74
bbb. Ticari İşletme Rehni Kanunu'nda Düzenlenen Hususlardan Doğan Davalarda Görev	75
ccc. 5590 Sayılı Odalar Birliği Kanunu'ndan Doğan Davalarda Görev	75
b. Şahısvarlığı Haklarına İlişkin Dava ve İşlerde Görev.....	76

B. TTK ile HMK Döneminde.....	77
a. Malvarlığı Hukukundan Doğan Davalarda Görev.....	77
aa. Ana Kural.....	77
bb. Ana Kuralın İstisnaları.....	78
aaa. Sulh Hukuk Mahkemesinin Görevli Olduğu Dava ve İşler	78
bbb. Özel Mahkemelerin Görevli Olduğu Dava ve İşler	80
b. Şahısvarlığı Haklarına İlişkin Dava ve İşlerde Görev.....	81
c. Malvarlığı ve Şahısvarlığı Hukukundan Doğan İşler Dışında Kalan Dava ve İşlerde Görev.....	81
4. Görev Kurallarına Aykırılık Ve Sonuçları.....	81
5. Asliye Ticaret Mahkemeleri İle Genel Mahkemeler Arasındaki İlişki.....	84
6. Asliye Ticaret Mahkemelerinin Birbirleri Arasındaki İlişki.....	87
A. Genel Olarak.....	87
B. Deniz Ticaretine ve Deniz Sigortalarına İlişkin Hukuk Davalarında Asliye Ticaret Mahkemelerinin Daireleri Arasındaki İlişki	89
C. Fon Mahkemeleri ve Faaliyet İzni Kaldırılan Bankalara İlişkin Hukuk Davalarında Asliye Ticaret Mahkemelerinin Daireleri Arasındaki İlişki	92
6. Asliye Ticaret Mahkemeleri İle Özel Mahkemeler Arasındaki İlişki	94
A. Genel Olarak.....	94
B. Tüketici Mahkemeleri ile Asliye Ticaret Mahkemeleri Arasındaki İlişki	95
C. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi ile Asliye Ticaret Mahkemeleri Arasındaki İlişki.....	96

8. Ticari Davalarda Görev Kuralları Üzerine.....	97
II. TİCARİ DAVALARDA YETKİ	100
1. Genel Olarak Yetki.....	100
2. Genel Yetki Kuralı	101
3. Ticari Davalara İlişkin Özel Yetki Kuralları	103
A. Sözleşmeden Doğan Davalarda Yetki	103
B. Şubenin Bulunduğu Yer Mahkemesi	104
C. Sigorta Sözleşmesinden Doğan Davalarda Yetki.....	106
a. Zarar (Mal) Sigortalarında	106
b. Can (hayat) Sigortalarında	107
c. Mali Mesuliyet Sigortası	107
D. Haksız Fiillerden Doğan Ticari Davalarda Yetki.....	107
E. TTK'daki Özel Yetki Kuralları	109
F. İcra ve İflas Kanun'u Göre Ticari Davalara İlişin Özel Yetki Kuralları	110
G. Ticari İşletme Rehni Kanunu'ndaki Özel Yetki Kuralı.....	111
4. Yetki Kurallarının Hukuki Niteliği	111
5. Tarafların Yetkisiz Mahkemeyi Yetkili Kılmaları	112
6. Yetki Kurallarına Aykırılık ve Sonuçları.....	114
III. TİCARİ DAVALARDA YARGILAMA USULÜ	117
1. Genel Olarak	117
2. Basit Yargılama Usulüne Tabi Dava ve İşler	118
3. Basit Yargılama Usulünün Özellikleri	120
IV. TİCARİ ÇEKİŞMESİZ YARGI İŞLERİ.....	123

1. Genel Olarak	123
2. TTK'da Düzenlenen Ticari Çekişmesiz Yargı İşleri	127
3. Özel Kanunlarda Düzenlenen Ticari Çekişmesiz Yargı İşleri.....	130
V. TİCARİ DAVADA ÖZEL DURUMLAR	131
1. Ticari Davada Dava Arkadaşlığı	131
2. Ticari Davada Karşı Dava.....	132
SONUÇ	135
KAYNAKÇA	140

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
AY	: Anayasa
BankK.	: Bankalar Kanunu
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: 818 Sayılı Borçlar Kanunu
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
c.	: Cümle
DRiG.	: DeutschesRichtergesetz
dn.	: dipnot
E.	: Esas Numarası
EBK	: Eski Borçlar Kanunu
ESMKK	: 6362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu
ETTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GVG	: Gerichtverfassungsgesetz
HD.	: Hukuk Dairesi

HGK	: Hukuk Genel Kurulu
hk.	: hakkında
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu (6100 Sayılı)
HSYK	: Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
HUMK	: 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD/İst. BD	: İstanbul Barosu Dergisi
İİK	: 2004 sayılı İcra İflas Kanunu
İzm. BD	: İzmir Barosu Dergisi
İÜHFD	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar Numarası
Karş.	: Karşılaştırınız
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KoopK	: 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu
KTK	: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
m.	: madde
Nr.	: Numara
MÜHF-HAD.	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuki Araştırmalar Dergisi
RG	: Resmi Gazete
RK	: Rekabet Kurulu
RKHK	: 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
s.	: Sayfa

S.	: Sayı
SPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TD	: Ticaret Dairesi
TİRK	: 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicilerin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TMSF	: Türkiye Mevduat Sigorta Fonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOBBK	: 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu
TSY	: Ticaret Sicil Yönetmeliği
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
YD.	: Yargıtay Dergisi
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
ZPO	: Zivilprozessordnung

GİRİŞ

Ticaretin hızla geliştiği günümüzde ticari davaların uzman mahkemelerde görülmesi bir zorunluluktur. Ticari davaların neler olduğu her ne kadar Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve diğer bazı kanunlarda sayılmış olsa da, uygulamada bazı durumlarda ortaya çıkan bir uyuşmazlığın ticari davaya konu olup olmayacağı soruna neden olmaktadır. Bu durumda uyuşmazlığın niteliğinin belirlenmesi gerekir. Bir uyuşmazlığın niteliğinin belirlenmesi o uyuşmazlığın hangi yargı kolu içerisinde çözümleneceği ve ne tür usul kurallarının o uyuşmazlığa uygulanacağını saptanması açısından önem arz eder. Bu sebeple, bir davanın ticari dava sayılıp sayılmayacağı ve buna ilişkin davanın ticaret mahkemesinde görülüp görülmeyeceği ve hangi usul kurallarına tabi olacağı büyük öneme sahiptir.

Bir davanın ticari dava olması iki açıdan önem arz etmektedir. İlk olarak, bu davalara özel olarak yetkilendirilmiş asliye ticaret mahkemesi görevli mahkeme olarak bakmaktadır. İkincisi, bu tür davalarda özel yargılama kuralları uygulanmaktadır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, özel bazı istisnai hükümler dışında ticari davalar açısından ayrı bir usul kuralı mevcut değildir. Ticari davalarda da kural olarak genel usul hukuku (HMK) kuralları geçerli olacaktır (TTK m. 4/2).

Bir yerde asliye ticaret mahkemesi yoksa o yerdeki asliye hukuk mahkemesi söz konusu uyuşmazlığa asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla bakacaktır. HUMK döneminde uygulanan ve uygulamada özellikle davaların uzun sürmesine sebep olan müddeabihin değerine göre görevli mahkemenin belirlenmesi kuralından HMK döneminde vazgeçilmiştir. Ayrıca asliye hukuk mahkemeleri ile asliye ticaret mahkemeleri arasındaki iş bölümü ilişkisi TTK 5. maddesinin 3. fıkrası ile görev ilişkisine dönüşmüştür. 6102 sayılı TTK 5. maddesinde 6335 sayılı 2. maddesi ile yapılan değişiklikle çekişmesiz yargı işlerinde de görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesi olarak tayin edilmiştir. Tüm bu yapılan mevzuat çalışmalarının asliye ticaret mahkemesinin iş yükünü arttırdığını söyleyebiliriz.

Tez çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde ticari iş- ticari dava ilişkisini, ticari davanın tarihçesini, tek hakimli ve toplu mahkeme sistemini ve hangi uyuşmazlıkların ticari davaya konu olacağını açıklamaya çalıştık.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ticari davalardaki usul hükümlerini ele aldık. Görevli mahkeme kavramı yanında asliye ticaret mahkemesinin genel ve özel yetkili mahkemelerle arasındaki ilişkiye değindik. Genel olarak yetki kuralının yanında ticari davalar için TTK ve diğer kanunlarda yer alan özel yetki kurallarını ve bu kurallara uyulmamasının sonuçlarını açıklamaya çalıştık. Ticari davalarda uygulanacak usul hükümlerini ve bu usulün esaslarının ticari davalarda ne şekilde tezahür edeceğini belirttik. Son olarak ticari davalardaki özel durumların neler olduğunu ele aldık.

Tezimizle irtibatlı olan ticari davalardaki ispat usulleri ve delillerin değerlendirmesini kapsam dışında bıraktık.

Ticari davalar hakkındaki bu çalışmamız, genel bir değerlendirme içeren sonuç bölümüyle sona ermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞ VE TİCARİ DAVA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I. TİCARET HUKUKUNUN DÜZENLENMESİNDEKİ SİSTEMLER İLE TİCARİ DAVANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ticaret hukuku ile ilgili düzenlemelerin yapılmasında ve buna bağlı olarak ticaret hukukunun uygulama alanının saptanmasında esas alınan üç sistem bulunmaktadır. Ticaret hukukunu tacirlere özgü hukuk sistemi olarak nitelendiren subjektif sistem, ticaret hukukunu ticari işlemlere uygulanan hukuk olarak kabul eden objektif sistem ve ticari işletmeyi kabul eden ticari işletme sistemi¹. Bu sistemler hakkında kısa bir bilgi verip, sistemi düzenleyen terimler ile ticari davanın karşılaştırılması uygun olacaktır.

1. Subjektif Sistem

Bu sistem Ticaret Hukukunun düzenlenmesinde tacirden hareket etmektedir². Burada bir işin ticari olarak nitelendirilmesi o işin tacir tarafından yapılması ya da tacirin faaliyeti ile ilgili olması gerekir³. Bu sistemde ticaret hukuku yapılan işin özelliği hiç göz önüne alınmadan sadece tacirlere uygulanacaktır⁴. Buna göre, ticaret hukuku tacirlere uygulanan özel kuralların tümüdür⁵. Bunun tabii neticesi olarak ticaret

¹ Arkan, s. 3; Ülgen (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 36, Nr. 70-71-72-73; Doktrinde Ticaret hukuk sistemlerine baktığımızda dörtlü bir ayırım yapıldığı da görülmektedir. Bunlar; 1) Subjektif Sistem, 2) Objektif Sistem 3) Karma Sistem 4) Ticari İşletme Sistemi. Bkz.: Ayhan, Rıza/Özdamar, Mehmet/Çağlar, Hayrettin: 6102 sayılı Türk Ticaret Hükümlerine Göre Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, Ankara 2013, s. 52-53; Berzek, Ayşe Nur: Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, İstanbul 2013, s. 3; Domaniç, Hayri/Ulusoy, Erol: Ticaret Hukukunun Genel Esasları, İstanbul 2007, s. 2-3; Karayalçın, s. 69-70-71; Tuna, Ergun: Ticaret Hukuku-Ticari işletme, İstanbul 1989, C. I, s. 4-5.

² Arkan, s. 3; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 52; Berzek, s. 3; Domaniç/Ulusoy, s. 2; Karayalçın, s. 69; Ülgen (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 36, Nr. 71; Tuna, s. 4.

³ Ülgen (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 36, Nr. 71.

⁴ Tuna, s. 4.

⁵ Arkan, s. 3; Ülgen (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 36, Nr. 71.

mahkemeleri, yalnız tacirler arasında doğan uyuşmazlıkların çözümü ile görevli olacaktır⁶.

TTK'nun ticari dava kavramını düzenleyen 4. maddesinde tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari davalar düzenleme altına alınmıştır. Bunun haricinde tarafların tacir olması ile ilgili bir koşul aranmamış olmakla birlikte, tarafların ticari işletmeleri ile ilgili olma söz konusudur. Bu bağlantı nedeniyle bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kimse tacir sayılmış (TTK m. 12/1) ve tarafların tacir olmaları kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Bu yönde bir değerlendirme yapıldığında her iki tarafı tacir olan kimseler arasındaki uyuşmazlıklar ticari davaya vücut verecektir.

2. Objektif Sistem

Bu sistem birinci sistemin tam tersidir. Bu sistemde önemli olan ticari işler/işlemlerdir⁷. Objektif sistemde belirli işler/işlemler ticari kabul edilmiş ve bu işlere/işlemlere ticari hükümler uygulanacaktır. Burada işlemi yapanın tacir olup olmaması önemli değildir. Önemli olan ticari hükümlerin uygulanmasındaki iş/işlemin belirleyici olmasıdır⁸. Objektif sistemin (ticari iş/işlem) ticari dava ile bağlantısı ilgili bölümde detaylı bir şekilde incelendiği için açıklamalarımızı ilgili bölüme bırakmaktayız.

3. Ticari İşletme Sistemi

Bu sistemde ticaret hukukunun esasını ne tacir ne de ticari işlem belirlemektedir. Bu sistemde ticaret hukukunun uygulama alanını ticari işletme teşkil etmektedir⁹. Ticari işletme sisteminde tacir, ticari işletme işleten, ticari işler ise ticari işletme ile ilgili işler

⁶ Tuna, s. 4.

⁷ Arkan, s. 5; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 53; Berzek, s. 3; Domanıç/Ulusoy, s. 3; Karayalçın, s. 70; Ülgen (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 36, Nr. 72; Tuna, s. 4.

⁸ Ülgen (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 36, Nr. 72.

⁹ Arkan, s. 3; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 53; Berzek, s. 3; Domanıç/Ulusoy, s. 3; Karayalçın, s. 70; Ülgen (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 36, Nr. 73; Tuna, s. 4.

olarak kabul edilmektedir¹⁰. Kısacası ticari işletme sisteminin kapsamını ticari işletme faaliyeti belirler. Ticari işletme sistemi ticari davaların belirlenmesinde önemlidir¹¹. TTK'nın 4. maddesinde ki "her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan davalar" hükmü de bunu tespit etmektedir. Ayrıca havale, saklama ve fikir sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davaların ticari dava sayılabilmesi için bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi de gerekmektedir (TTK m. 4/1-c.son).

II. TARİHSEL GELİŞİM

Ticaret mahkemelerinin günümüzdeki durumunu daha iyi tespit edebilmek ve dönemler arasındaki farklılıklarını anlayabilmek için, Batıdaki ve Ülkemizdeki tarihsel gelişim süreci aktarılmaya çalışılacaktır.

1. Batıda

A. Genel Olarak

Ticaret mahkemelerinin ortaya çıkışı, ticaret hukukunun varlık kazanması ile birlikte olmuştur. Ticaret mahkemesi kurumunu, ortaçağ meslek ve sanat erbabının teşkilat şekli olan lonca¹² (korporasyon) ile ortaçağın ticaret merkezlerini teşkil eden panayır, pazar ve fuarların ortaya çıkardığı özel ihtiyaçlardan doğmuştur¹³.

¹⁰ **Ülgen** (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 36, Nr. 73.

¹¹ **Ülgen** (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 36, Nr. 78.

¹² "Lonca tabiri İtalyanca "Loggia" ve Fransızca "Loge" kelimelerinin muadili olup, esnaf ustalarının toplandıkları odaya denir." (**Bilgişin**, Şevket Memedali: Ticaret Hukuku Prensipleri-Ticaret ve Tüccar, C. I, İstanbul 1950, s. 59); "Lonca, belli meslek mensuplarının bir araya geldiği, sorunlarını çözdükleri ve belli yöntemlerle eleman yetiştirdikleri birliktir." (**Yılmaz**, Ejder: Hukuk Sözlüğü, Ankara 2011, s. 846); "Korporasyon ise, bir mesleğin bütün üyelerini bir araya getiren toplumsal örgüttür." (**Yılmaz**-Hukuk Sözlüğü, s. 795). "Korporasyon terimi lonca terimi ile aynı anlama gelmektedir. Daha modern bir terim olarak korporasyon terimi kullanılmaktadır." (**Hirsch**, Ernst: Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul 1948, s. 85, Nr. 101).

¹³ **Hirsch**, s. 84, Nr. 101.

Orta çağda, lonca, pazar, panayır ve fuarlarda ortaya çıkan adetler ticaret hukukunun en önemli kurallarını oluşturmuştur¹⁴. Belirli meslek grupları arasındaki ilişkiyi düzenleyen bu kuralların uygulanması için, zamanla özel teşkilatlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu teşkilatlardan biri olan loncalar, tacirlerin sosyal ve ticari hayattaki menfaatlerini korumak yanında hukuki sahada ortaya çıkan problemlerini de çözmek için kurulmuştur¹⁵. Loncalar teşkilatının en önemli özelliği, aynı meslek ve sanat erbaplarının kapalı bir grup (sınıf) oluşturmuş olmasıdır¹⁶. Bundan dolayı loncalar sadece teşkilatlarına kayıtlı olan üyelerinin hukuki problemlerini çözmüş¹⁷ ve uyguladıkları ticari teamüllerle ticari örf ve adetin gelişmesine katkı sağlayarak ticaret hukukunun esaslarını oluşturmuşlardır¹⁸.

Loncaların yapısı şu şekildedir. Loncaların başında altı ay veya bir sene için seçilmiş bir veya birden fazla *konsül*¹⁹ bulunmakta ve bu konsülleri, loncaya kayıtlı olan üyeler seçmekteydi²⁰. Konsüller, kararlarını ticari teamül ve ticari örf-adete göre vermekteydi²¹.

Farklı loncalara bağlı olan tacirler arasındaki ihtilaflara, hususi teşkilat arz eden lonca mahkemeleri bakmazdı²². Tacirler arasında çıkan bu türlü ihtilafları (adi) hukuk mahkemelerine bırakmak çözüm teşkil etmediğinden, yılın belirli dönemlerinde ticaret

¹⁴ **Arslanlı**, Halil: Kara Ticaret Hukuku Dersleri Umumi Hükümler, İstanbul 1960, s. 35; **Hirsch**, s. 84, Nr. 101; **Bilgişin**, s. 44.

¹⁵ **Hirsch**, s. 85, Nr. 101; **Bilgişin**, s. 45.

¹⁶ **Arslanlı-Ticaret Hukuku**, s. 35; **Hirsch**, s. 85, Nr. 101.

¹⁷ “Sanat ve meslek özellikle loncaya kayıtlı ustalar tarafından icra edildiği için lonca siciline kaydedilme mecburiyeti ile ilgili olan bütün hukuki meseleler bizzat lonca tarafından halledilmekte ve loncaya kayıtlı kimseler arasında çıkan ihtilaflarda lonca mercileri tarafından görülmekteydi.” (**Hirsch**, s. 85, Nr. 101).

¹⁸ “Bilgişin, bu loncaların ticari örf ve âdetlere istinaden verdiği kararlar, teamüli hukuk şeklinde ticaret hukukunun esaslarını oluşturduklarını belirtmektedir.” (**Bilgişin**, s. 45).

¹⁹ Konsül, eski Roma'da yargıçtır (**Yılmaz-Hukuk Sözlüğü**, s. 790).

²⁰ **Seviğ**, Vasfi Raşid: Ticaret Kanunu Şerhi, Ankara 1934, s. 49.

²¹ “Konsüllere aynı zamanda hakem de denildiğinden; bunlar çağdaş ticaret mahkemelerinin öncüsü sayılmışlardır.” (**Seviğ**, s. 49).

²² **Hirsch**, s. 85, Nr. 101.

yapmak için toplanan tacirler, aralarındaki ihtilafların çözümünü *fuar* ve *pazar mahkemesi* adını taşıyan ve kaza hakkı tacirler tarafından icra edilen özel bir mahkemeye bırakıldılar²³. Bu mahkemelerde yargı yetkisini kullanan tacirler basit ve seri bir muhakeme usulü izleyerek ticari örf ve teamüllere göre karar verirlerdi. Tüm bunlardan dolayı ortaçağda oluşan fuar ve pazar mahkemelerinin ayırt edici vasfı, hakimlerin tacir ve görülen davaların ticari mahiyet taşımasıdır²⁴.

16. yüzyıldan sonra Ticaret hukukunda yeni bir gelişme devresi başlamıştır. Bu zamana kadar, adetlere, teamüllere istinad eden Ticaret hukuku, yavaş yavaş, emirnamelerle, kanunlarla derlenmeye başlamıştır.

2. Ülkemizde

A. Ticaret Mahkemelerinin Kuruluşu

a. Cumhuriyet Öncesi Dönem

aa. Tanzimat Öncesi Dönem

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan Tanzimat'ın ilanına kadar süren (1299-1839) dönemde uygulanan hukuk, Kur'an ve Şeriat esaslarına bağlı olduğundan bu dönemde bir kanunlaştırma hareketine ihtiyaç duyulmamıştır²⁵. Bu dönemde ticari uyuşmazlıkların çözüm yeri, şeriat mahkemeleri olmuştur²⁶.

18. yüzyılda Avrupa'daki loncalar teşkilatına benzer kurumlar, Osmanlı İmparatorluğu'nda da esnaf teşkilatı adı altında ortaya çıkmıştır. Esnaf teşkilatının mevcut olduğu alanlarda, teşkilata üye olmayan kimseler ticaret ve sanatla

²³ **Arslanlı**-Ticaret Hukuku, s. 35; **Hirsch**, s. 85, Nr. 101.

²⁴ **Hirsch**, s. 85, Nr. 101; **Karayalçın**, Yaşar: Ticaret Hukuku, Ankara 1968, s. 235.

²⁵ **Kuyucak**, Hazım Atıf: Ticaret Hukuku, İstanbul 1939, s. 8; **Mimaroğlu**, Sait Kemal: Ticaret Hukuku, C. I, İşletme Hukuku, Ankara 1970, s. 50.

²⁶ **Aydın**, Mehmet Âkif: Türk Hukuk Tarihi, İstanbul 2009, s. 78; **Cin**, Halil/**Akyılmaz**, Gül: Türk Hukuk Tarihi, Konya 2011, s. 174.

uğraşamazlardı²⁷. Teşkilata üye olabilmek için ise, belli merhalelerden geçerek kişinin ustalık²⁸ adı altındaki unvanı kazanması ve esnaf defterine kaydedilmesi gerekiyordu²⁹.

Esnaf teşkilatının ticaret hukuku bakımından önemi; teşkilata üye olan kimseler arasında çıkan ihtilafların "lonca"larda, mesleki teamüller ve ticari örf-âdete göre esnaf ustaları³⁰ tarafından çözümlenmesiydi³¹. Böylelikle esnaf ustaları lonca adı verilen belirli odalarda toplanarak hem mesleklerinin gelişmesi için çalışıyorlar hem de kendi aralarında çıkan ihtilaflara çözüm bulmuş oluyorlardı³².

19. yüzyılın başlarından itibaren, Osmanlı Devletinin, Avrupa ile bilhassa ticari münasebetleri mühim ölçüde artmıştır³³. Bu sebepten şer'i hükümler dışında bir takım ticari örf ve adetlerin hukuk hayatına girmeye ve giderek yaygınlaşmaya başladığı görülmüştür. Bununla birlikte şer'i mahkeme hakimlerinin bu örf ve adetleri bilmesi ve takip edebilmesi çok güç hale gelmiştir³⁴. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı 1800-1801 tarihinde ecnebi ve Osmanlı tüccarları arasında meydana gelen karma ticaret davalarına bakmak üzere istisnai bir komisyon teşkil edilmiştir³⁵. Gümrük Emni gözetimindeki bu komisyon ecnebi ve Osmanlı tüccarlardan oluşmuştur³⁶. Böylece Osmanlı tarihinde ilk defa şer'iyye mahkemelerinin görev alanı daraltılmıştır³⁷.

²⁷ **Bilgişin**, s. 57.

²⁸ "Teşkilata üye olan ustalar için gedik tabiri de kullanılmıştır." (**Bilgişin**, s. 57).

²⁹ **Bilgişin**, s. 57; **Seviğ**, s. 54.

³⁰ "Lonca ve benzeri melek teşekküllerini, kethüda, yiğitbaşı, kahya gibi muhtelif isimlerle anılan idareciler yönetmekteydi." (**Aydın**, s. 89).

³¹ **Bilgişin**, s. 58.

³² "Osmanlı devletinin son zamanlarında, sanayileşme hareketlerinin ve fabrikalaşmanın başlaması sonucunda el sanatları giderek önemini kaybetti. İttihat ve Terakki Fırkası'nca 1913 tarihinde loncalar kaldırıldı." [**Ülgen** (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 7, Nr. 5].

³³ **Ekinci**, Ekrem Buğra: Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası), İstanbul 2010, s. 50.

³⁴ **Ekinci**, s. 50.

³⁵ **Avcı**, Mustafa: Türk Hukuk Tarihi, Konya 2014, s. 155; **Cin/Akyılmaz**, s. 188; **Ekinci**, s. 50; **Poroy/Yasaman**, s. 113, Nr. 137.

³⁶ "Komisyon, ticari örf ve adetleri bilmek bakımından, ticaret davalarını görmeye şer'i hakim ile Divan-ı Hümayun'dan daha ehil sayılmış; ticaret davalarında daha çok Avrupa'da cari usul ve

bb. Tanzimat Sonrası Dönem

Tanzimat'tan sonra ilk adli reformlar ticaret mahkemelerinin oluşturulmasıdır. Esasen ticaret mahkemelerinin öncüsü sayılan komisyonlar yıllar önce kurulmuştur. Osmanlı hükümeti ile İngiltere arasında 1838 tarihli Baltalimanı antlaşması, Osmanlı ülkesinde ticarete önem kazandırmış ve Avrupalı tüccarlar bakımından ticari münasebetler daha da gelişmiştir³⁸.

1838 tarihinde Hariciye nezaretine bağlı ve Hariciye Müsteşarının başkanlığı altında beş üyeden oluşan "Umur-u Nafia Meclisi"³⁹ kurulmuştur⁴⁰. Umur-u Nafia Meclisi'nin yerine, Ticaret Nezaretinin⁴¹ kurulması ile, 1840 tarihinde bu nezarete bağlı olmak üzere bir ticaret mahkemesi oluşturulmuştur⁴². Bu mahkeme ticari geleneklere ve Avrupa hukukuna göre karar vermiştir⁴³. Ticaret Nezareti (ve buradaki ticaret mahkemesi), 1841 sonlarında Gümrük Emaneti'ne, 1843 başlarında da her ikisi birden Darbhâne Nezaretine bağlanmış; 1845 ortalarında Ticaret Nezareti buradan ayrılarak müstakil duruma getirilmiştir⁴⁴. 1847 yılında sarraflar arasında çıkan ihtilafları çözmek üzere Maliye Nezareti'nde "Meclis-i Muhasebe", deniz ticaretinden kaynaklanan

kaideler bahis mevzuu ve yerlilerin de bu hususlardaki bilgileri eksik olduğundan buralara ecnebi tüccarların kabul edilmesi uygun bulunmuştur.” (Ekinci, s. 50).

³⁷ Ekinci, s. 50.

³⁸ Ekinci, s. 51.

³⁹ Bayındırlık İşleri Meclisi (Yılmaz-Hukuk Sözlüğü, s. 1427).

⁴⁰ Ekinci, s. 51; Kurt, Nesibe: Ticari Yargılama Hukuku (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2002, s. 10.

⁴¹ “Ticaret Nezareti, beratlı hayriyye ve Avrupa tüccarlarının birbirleri veya ecnebi devlet tüccarları arasında doğan her türlü ihtilafların hal mercii olarak kabul edilmiştir.” (Ekinci, s. 51).

⁴² Avcı, s. 155; Aydın, s. 424; Bilgişin, s. 59; Bozkurt, Gülnihal: Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi, Ankara 1996, s. 155-156; Cin/Akyılmaz, s. 188; Cin, Halil/Akgündüz, Ahmet: Türk Hukuk Tarihi, C. II, Konya 1989, s. 305; Kuyucak, s. 8; Üçok, Coşkun/Mumcu, Ahmet/Bozkurt, Gülnihal: Türk Hukuk Tarihi, Ankara 2002, s. 296; Ülgen (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 7, Nr. 5.

⁴³ Cin/Akyılmaz, s. 188; Cin/Akgündüz, s. 305; “Osmanlı tebaasından olan tüccarların çoğu ticaret kanun ve usullerine vâkıf olmadıklarından zarara uğramışlar, ticari davaları avukatları ve tercümanları sayesinde genellikle yabancılar kazandıkları için Osmanlı ticareti zarar görmüştür.” (Bozkurt-Batı Hukuku, s. 156, dn. 412).

⁴⁴ Ekinci, s. 52.

anlaşmazlıkların çözümü için de liman meclisinin başkanlığında özel bir meclis kurulmuştur⁴⁵.

1847 ve 1848 yıllarında hazırlanan iki nizamname ile "Karma Ticaret Mahkemeleri" kurulmuştur. Bu mahkeme ticaret nazırının başkanlığında yedisi Osmanlı yedisi yabancı devlet tebaası ondört üyeden oluşmuştur⁴⁶. 1849 tarihinde İzmir, Beyrut, Selanik, Kahire gibi önemli ticaret merkezlerinde de karma ticaret mahkemeleri kurulmaya başlanmıştır⁴⁷. 1850 tarihli Ticaret Kanunnamesine, 1860 tarihinde ilave edilen "Ticaret Mahkemelerinin İhdâsına Dâir Zeyl"⁴⁸ ile bütün imparatorlukta ticaret mahkemeleri teşkil edilmiştir⁴⁹. Bu Zeyl, 102 maddeden oluşmakta ve Ticaret mahkemelerinin kuruluşu, vazifeleri, idaresi ve İstinaf mahkemeleri ile diğer ticarete ait hususları içermektedir.

1860 tarihli Zeyl'in 4. maddesine göre, Ticaret Mahkemelerinin adedi ve yetki sınırları İrade-i Seniyye (padişah buyruğu) ile belirlenmiş ve bütün mahkemeler ve İstinaf Divanı, Ticaret Nezaretinin gözetimi altında olacağı belirtilmiştir.

1860 tarihli Zeyl ile ticaret mahkemelerinin yapısı şu şekildedir. Ticaret Mahkemeleri, biri başkan, iki daimi ve dört geçici üyeden oluşmaktadır⁵⁰. 1860 tarihli Zeyl'in 4. ve 9. maddeleri, ticaret mahkemelerini deniz ve kara meclisleri adı altında iki meclise ayrılmasını ve ticaret mahkemesi başkanının yanında her meclisin iki daimi ve dört geçici üyeden oluşmasını öngörmüştür. Buradan anlaşılabileceği üzere, ticaret mahkemeleri bir meclisli veya iki meclisli olarak kurulabilecektir. Ticaret mahkemeleri

⁴⁵ Avcı, s. 155; Aydın, s. 424; Cin/Akyılmaz, s. 188-189; Cin/Akgündüz, s. 305.

⁴⁶ Avcı, s. 155; Aydın, s. 425; Cin/Akyılmaz, s. 189; Cin/Akgündüz, s. 306; Üçok/Mumcu/Bozkurt, s. 296.

⁴⁷ Aydın, s. 425; Cin/Akyılmaz, s. 189; Ekinci, s. 53.

⁴⁸ "Ticaret Mahkemelerinin ihdasına dair zeyl, 1808 tarihli Fransız Ticaret Kanunu'nun Kaanûnnâme-i Ticâret-i Berriyye'ye ithal olmayan üçüncü kısmının tercümesinden ibarettir." (Gürzumar, Fikri/Gürzumar, Tekin: Kaanûnnâme-i Ticâret ve Zeyilleri, Ankara 1962, s. 31).

⁴⁹ Aydın, s. 425; Cin/Akyılmaz, s. 189.

⁵⁰ Arkan, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2015, s. 97; Bilgişin, s. 60; Ekinci, s. 54; Gürzumar/Gürzumar, s. 32; Poroy/Yasaman, s. 113. Nr. 137.

iki meclisli şekilde oluşturulmuşsa, biri kara ve diğeri deniz davalarını görmek için ayrı ayrı vazife görebilmek imkanına sahipti⁵¹. Ancak İstanbul mahkemelerinin işleri daha çok olduğundan bu mahkemelerin teşkilatı daha geniş bir kadro ile kurulmuş ve mahkemeler iki meclise ayrılarak bir başkan ile iki başkan vekili, dört daimi ve sekiz geçici üyeden oluşturulmuştu (m. 9).

Ticaret mahkemelerine atanacak başkan, başkanvekili, daimi ve geçici üyelerin belirlenmesinde nihai irade padişaha aitti (m. 10). Ancak geçici üyeler, “....*mahallinde istikaamet ve hüsn-i hal ile ma'rûf ve hüsn-i idâre ve tasarruf erbâbından olan en kâdim ve mu'teberân-ı tüccardan mürekkebe*” bir meclis tarafından seçilirdi (m. 13). Ancak geçici üyelerin bu sıfatı kazanabilmeleri Meclis-i Ticaret kanalıyla Padişah tarafından uygun görülmesine bağlıydı⁵². Daimi üyelerin aksine, geçici üyelerin görevi fahriydi ve görev süreleri bir yıl ile sınırlandırılmıştı (m. 17 ve 18). Geçici üyeler, görev süreleri bittikten sonra tekrar bir yıl daha seçilebilme hakkına haizdi (m. 19).

1860 tarihli Zeyl ile ticaret mahkemelerinin kararlarına karşı gidilebilecek kanun yolu mercii getirilmiştir. İstinaf-ı Deavi-yi Ticaret Divanı adındaki bu mahkeme İstanbul'da ve Ticaret Nazırı'nın başkanlığında üç daimi ve beş geçici üyeden oluşturulmuştu (m. 75-76). Divan üyeleri arasında ulemadan da bir üyede bulunmaktaydı⁵³. Divanın üç daimi üyesi, ticaret mahkemelerinde vazifeli devamlı üyelerle aynı atama usulüne tabiydi (m. 77). Divanın geçici üyeleri ise ticaret mahkemelerinde geçici üyelikte bulunmuş; vazifesini iyi yapmış ve ticaret mahkemesinden kendisine iyi hal kağıdı verilmiş tacirlerden, İstanbul ticaret mahkemesinin başkanı ve heyeti ile Ticaret Nazırı tarafından seçilerek padişah tarafından atanmaktaydı (m. 78). Divan kararları ise başkan dışında üyelerin yarısından bir fazlası hazır bulunmadıkça hiçbir davayı karara bağlayamayacaktı (m. 83).

⁵¹ **Gürzumar/Gürzumar**, s. 32.

⁵² **Gürzumar/Gürzumar**, s. 32.

⁵³ **Ekinci**, s. 55.

1861 tarihli Usul-i Muhakeme-i Ticarete Dair Nizamname ticari muhakeme usulünde itiraz, istinaf ve muhakemenin iadesi yollarını kabul ve tanzim etmiştir. Fransız Ticaret Usul Kanunu'ndan iktibas edilen Nizamname yüz kırk madde, bir bab ve on fasıldan oluşmaktadır. Kanunda dava açılması, dilekçe verilmesi, tarafların mahkemeye celbi, ticari yargılamanın aleniliği, davanın görülmesi, karar, gıyabi yargılama, karara itiraz, üçüncü şahısların hükme itirazı, istinaf ve yargılamanın iadesi ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir⁵⁴. Bu usul kanunu hem ticaret hem de nizamiye mahkemelerinde 1879 tarihli Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun yayınlanmasına kadar uygulanmıştır⁵⁵.

1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile de her vilayette birer Meclis-i Ticaret oluşturularak, hemen her yerde ticaret mahkemeleri kurulmuştur⁵⁶.

b. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Cumhuriyetin ilanından sonra, 8.4.1924 tarihinde kabul edilen, 469 sayılı Mehakimi Şer'iyyenin İlğasına ve Mehakim Teşkilatına ait Ahkâmı Muaddil Kanun⁵⁷ ile adli yargı alanında görev yapan ilk derece mahkemelerinin genel olarak kuruluş ve görevleri hüküm altına alınmıştır⁵⁸. İlk derece mahkemeleri sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleriydi. Asliye ticaret mahkemesi, asliye hukuk mahkemesinin bir dairesi olarak düzenlenmişti (469 s. Kanun m. 3).

Seksen yıllık bir uygulamanın ardından 469 sayılı Kanun, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun⁵⁹un 54. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Asliye ticaret

⁵⁴ **Bozkurt**-Batı Hukuku, s. 577.

⁵⁵ **Üçok/Mumcu/Bozkurt**, s. 293.

⁵⁶ **Avcı**, s. 155; **Aydın**, s. 425; **Ekinci**, s. 55; **Cin/Akyılmaz**, s. 189.

⁵⁷ RG. T. 26.04.1924, S. 69; 469 sayılı Kanun'un tam metni için bkz. **Kuru**, Baki/**Yılmaz**, Ejder/**Arslan**, Ramazan: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara 2001, s. 315-317.

⁵⁸ **Karayalçın**, s. 238; **Kurt Konca**, s. 81.

⁵⁹ RG. T. 07.10.2004, S. 25606.

mahkemelerinin kuruluşu, 5235 sayılı Kanun'un 5. maddesi ve 6102 sayılı TTK'nın (TTK), 6335 sayılı Kanun⁶⁰'un 2. maddesi ile değişik 5. maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Yapılan son değişiklikle asliye ticaret mahkemelerinin uzmanlaşma esasıyla düzenlenmiş bir özel mahkeme olduğu belirtilmiştir⁶¹.

B. Ticaret Mahkemelerinin Yapısı

Asliye ticaret mahkemelerinin yapısı tarihsel süreçte sürekli bir değişim göstermiştir. Kimi zaman tek hakimli, kimi zaman toplu mahkeme biçiminde yapılan asliye ticaret mahkemelerinde hangi yapılanma biçiminin daha doğru olduğu tartışılmıştır.

469 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğu dönemde asliye ticaret mahkemeleri, bir başkan ve iki üye hakimden oluşan toplu mahkeme niteliğindeydi⁶². Başkan ve üyelerin tamamı meslekten hukukçu kimselerdi. Bu dönemde, doktrindeki bir görüşe⁶³ göre, asliye ticaret mahkemelerinin tek hakimli olmasının yargılamanın hızlandırılması açısından faydalı olacağı belirtilmiştir. Aynı yönde bir başka görüş⁶⁴ ise, toplu mahkeme uygulamasında, ticaret mahkemelerinde görev yapan tetkik hakiminin tek başına inceleme yaptığı ve birçok konuda başkanın tek başına hareket ettiği, bu nedenlerden dolayı asliye ticaret mahkemelerinin tek hakimli olmasının daha faydalı olacağını ileri sürülmüştür.

⁶⁰ RG. T. 30.06.2012, S. 28339.

⁶¹ Türk Ticaret Kanunu ile Türk Ticaret Kanunun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Adalet Komisyonu Raporu, (1/630), s. 11.

⁶² “469 sayılı Kanun’un 1. maddesine göre, asliye hukuk mahkemeleri bir başkan ve iki üyeden oluşması öngörülmekteydi. Ancak, yine aynı Kanun’un geçici maddesi, asliye hukuk mahkemelerinin, tek hakimli olarak da kurulabilmesine imkan vermiştir. Buna dayanılarak, asliye hukuk mahkemeleri bütün Türkiye’de tek hakimli olarak kurulmuştu.” (Arslan, Ramazan/Tanrıver, Süha: Yargı Örgütü, Ankara 2001, s. 58-59; Bilge, Necip/Önen, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978, s. 34).

⁶³ Barıkan, asliye ticaret mahkemeleri tek hakimli hale getirildiğinde, asliye ticaret mahkemesi hakimine, bir hakim yardımcısı verilmesi ve kalem kadrosu ve teşkilatının ona göre ayarlanması gerektiğini belirtmiştir [Barıkan, Aziz: Adalette Sürat ve Mahkeme Teşkilat, ABD, Y. 1951, S. 88-89, s. 2-4], s. 2].

⁶⁴ Keskin, O. Kadri: Adalet'te Sorunlar ve Çözümler, Yeni Türkiye Dergisi-Yargı Reformu Özel Sayısı, (Temmuz-Ağustos 1996, Y. 2, S. 10, s. 1138-1168), s. 1159.

Asliye ticaret mahkemeleri 1958-1960 tarihleri arasında bir süreliğine tek hakimli olarak çalışmışlar ancak 27.05.1960 tarihinden sonra tekrar toplu mahkeme haline getirilmişlerdir⁶⁵.

25.07.2011 tarihinden 18.06.2014 tarihine kadar Asliye Ticaret Mahkemeleri, 6110 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁶⁶’un 13. maddesi ile 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun’un 5. maddesinin 2. fıkrası değiştirilerek, asliye ticaret mahkemelerinin artık tek hakimle görev yapması hükmü getirilmiştir. Buna gerekçe olarak uygulamada, asliye ticaret mahkemelerinin çoğunlukla naip hakim sistemi ile çalışmakta olması, sadece müzakere ve hüküm aşamasında topluca görev yapmaları gösterilmiş; ayrıca, ticaret hukukuyla doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi bulunan mahkemelerin tümünün tek hakimli olarak çalıştığı belirtilmiştir⁶⁷. Örneğin, fikri ve sınai haklar mahkemesi ile tüketici mahkemesi tek hakimlidirler.

Kanun koyucuya göre, “bugün asliye ticaret mahkemelerinin toplu mahkeme olarak çalışmasını haklı kılacak gerekçeler ortadan kalkmıştır. Şu anda asliye hukuk mahkemeleri tek hakimli iken, onun kolu sayılan asliye ticaret mahkemesinin toplu mahkeme olarak kalması kendi içinde çelişkili bir durum yaratmaktadır. Kaldı ki, ülkemizin çok az yerinde, sadece büyük şehirlerle sınırlı olarak asliye ticaret mahkemeleri kurulmuştur. Bunun dışında ülkenin çok büyük bir kısmında tek hakimli asliye hukuk mahkemeleri, aynı zamanda asliye ticaret mahkemesinin işlerine de bakmaktadır. Ülkemizde hakim açığının bulunduğu, bilhassa kıdemli ve tecrübeli hakimlere ihtiyaç duyulduğu düşünüldüğünde, asliye ticaret mahkemelerinin tek hakime indirilmesi ile bu konuda da ciddi bir kaynak oluşturulacaktır. Özellikle bölge adliye mahkemelerinin çalışmaya başlaması ile birlikte kıdemli ve tecrübeli hakimlere duyulan

⁶⁵ **Bilge**, Necip: Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1967, s. 55; **Çamoğlu**, Ersin: Ticaret ve Hukuk Mahkemelerinin Ayrımının Sonuçları, (İHFM, C. 29, S. 4, s. 1046-1062), s. 1051; **Kurt Konca**, s. 84.

⁶⁶ RG. T. 14.02.2011, S. 27846.

⁶⁷ 6110 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un Gerekçesi, Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, (1/994), s. 10.

ihtiyacın daha da artacağı düşünüldüğünde, bu konu özel bir önem kazanmaktadır. İstinaf kanun yoluyla birlikte, ilk derece mahkemesi kararları üç hakimli bölge adliye mahkemesi denetimine açılacağından, asliye ticaret mahkemelerinin toplu mahkeme şeklinde çalışmasından vazgeçilmesi, önemli bir sakınca da doğurmayacaktır⁶⁸.

18.06.2014 tarihinde ise, 5235 sayılı Kanun'un 5. maddesinde⁶⁹ 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un⁷⁰ 45. maddesi ile yapılan değişiklik, Asliye Ticaret Mahkemelerini tek hakimli mahkemeler olmaktan çıkararak toplu mahkeme haline getirmiştir⁷¹. Bu değişiklik ile ticaret mahkemelerinin

⁶⁸ 6110 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun Gerekçesi, Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, (1/994), s. 10.

⁶⁹ *Sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri tek hakimlidir.*

Asliye ticaret mahkemesi kurulan yerlerde bu mahkemelerde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur. Konusu parayla ölçülebilen uyuşmazlıklarda dava değeri üç yüz bin Türk lirasının üzerinde olan dava ve işler ile dava değerine bakılmaksızın;

1. İflas, iflasın ertelenmesi, iflasın kaldırılması, iflasın kapatılması, konkordato ve yeniden yapılandırmadan kaynaklanan davalara,

2. 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda hâkimin kesin olarak karara bağlayacağı işler ile davalara,

3. Şirketler ve kooperatifler hukukundan kaynaklanan genel kurul kararlarının iptali ve butlanına ilişkin davalara, yönetim organları ve denetim organları aleyhine açılacak sorumluluk davalarına, organların azline ve geçici organ atanmasına ilişkin davalara, fesih, infisah ve tasfiyeye yönelik davalara,

4. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa ve 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununa göre yapılan tahkim yargılamasında; tahkim şartına ilişkin itirazlara, iptal davalarına, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalar ile yabancı hakem kararlarının tanıma ve tenfizine yönelik davalara,

ilişkin tüm yargılama safhaları, bir başkan ve iki üye ile toplanacak heyetçe yürütülür ve sonuçlandırılır. Heyet halinde bakılacak davalarla ilgili olmak üzere, dava açılmadan önce veya açıldıktan sonra talep edilen ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbirler de heyet tarafından incelenir ve karara bağlanır. Bu fıkrafta belirtilen dava ve işler dışında kalan uyuşmazlıklar mahkeme hakimlerinden biri tarafından görülür ve karara bağlanır. Başkan ve üye hakimler arasında dağılıma ilişkin esaslar, işlerde denge sağlanacak biçimde mahkeme başkanı tarafından önceden tespit edilir.

Özel kanunlarla kurulan diğer hukuk mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin hükümler saklıdır.

⁷⁰ RG. T. 28.06.2014, S. 29044.

⁷¹ Toplu mahkeme sistemi, tartışma ve fikir alışverişine imkan vererek daha isabetli kararlar verilmesine hizmet etmektedir. Bu bağlamda, toplumsal düzen bakımından çok önem taşıyan ticari davalara bakan asliye ticaret mahkemelerinin toplu mahkeme biçiminde yapılanmalarında fayda vardır. Aynı durum, toplumun temel taşıını oluşturan aileye ilişkin dava ve işlere bakan aile

görev alanına giren davaların yargılaması mahkemelerin tek hakimli hale gelmeden önceki toplu mahkeme şeklinde çalıştığı durum ile tek hakimli mahkeme olarak çalıştığı durumun bir karması oluşturulmuştur. Bu sistem, daha önceki toplu mahkeme sisteminden ayrılarak baştan sona yargılamanın heyet yani bir başkan ve iki üye tarafından yürütülmesi istenmiştir. Yeni haliyle ağır ceza mahkemelerindeki sistem benimsenmiştir⁷². Bununla birlikte kanun koyucu ticaret mahkemesinin görev alanına giren davaların büyük bir kısmının tek hakim tarafından görülüp karara bağlanması sağlanarak, tek hakim ile yargılamanın hızlandırılmasından faydalanmak istemiştir. Diğer yandan da ticari davalar içinde 5235 sayılı Kanun'un 5. maddesinde sayılan davaların heyet halinde yargılamanın yapılarak üç hakimin denetim ve gözetiminde hataların en aza indirilmesi düşünülmüştür. Sonuç olarak kanunda açıkça belirtilen davalar dışındaki tüm davalar tek hakim tarafından görülüp karara bağlanacaktır. Kanun koyucu bu karma sistemde dosyaların dağılım işini mahkeme başkanının sorumluluğuna ve yetkisine bırakmış ve heyet halinde görülecek davalarda ise yargılamanın baştan sona heyet şeklinde incelenmesini kararlaştırmıştır. Bununla birlikte gerek heyete gerekse tek hakime davaların tevziinden sonra yargılamanın her aşamasında heyet halinde görülüp karara bağlanması gereken davanın tek hakim ile görülüp karara bağlanmasına ya da tek hakimle yargılanmasına başlanan davanın heyet halinde yargılanmasının devam edilmesine mahkeme karar verecektir⁷³. Taraflar bu yönde itirazlarını mahkemeye sunabilecektir. Kanaatimizce yasada bu konuda bir açıklık bulunmadığından dolayı bu yönde bir düzenleme yapılarak, tarafların itirazlarını nasıl ve nereye yapacakları açık bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte heyet halinde görülmesi gereken bir davanın tek hakimle görülmesi ve karara bağlanması durumunda ne olacağı ile ilgili de Kanun'da herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hataların en aza indirilmesi açısından

mahkemelerinde de söz konusudur. İktisadi hayatı yakından ilgilendiren ve uzmanlık bilgisi gerektiren uyuşmazlıkları çözen bu özel mahkemelerin toplu mahkeme biçiminde örgütlenmesinin adil yargılanma hakkının sağlanması bakımından gereklidir (**Kurt Konca**, s. 85).

⁷² **Berberoğlu Yenipınar**, Filiz: Ticaret Mahkemelerinin Görev, Yetki ve Çalışma Usulleri, Ankara 2015, s. 22.

⁷³ **Berberoğlu Yenipınar**, s. 22.

dosyaların tevzii mahkeme başkanı tarafından değil heyet şeklinde toplanarak dağıtılması uygun olacaktır. Ancak bu tür durumların önüne geçebilmek için bir an önce kanuni bir düzenlemenin yapılması şarttır.

Son olarak asliye ticaret mahkemesi hakimlerinin niteliğinden bahsetmek uygun olacaktır. Türkiye'de, kural olarak, meslekten hukukçu olmayan kimselerin hakim olmaları mümkün değildir (AY m. 140/1, 2802 sayılı HSK. m. 7/1)⁷⁴. Bununla birlikte, asliye ticaret mahkemelerinde görev yapan hakimlerin, bu alana yönelik yetiştirilmeleri de söz konusu değildir⁷⁵. Ancak ticaret hukuku konusunda uzmanlaşmış hakimlerin somut olay adaletini sağlamak ve makul sürede hüküm verebilmek bakımından faydalı olacaktır⁷⁶. Uzmanlaşmanın sağlanması için, ticaret hakimi olacak kişilerin lisans öğretiminden sonra ticaret hukuku alanına yönelik belli merhalelerden geçirilmesi (örneğin, yüksek lisans yapmasının sağlanması, ticaret hukuku sempozyumları düzenleyerek bunlara katılımının sağlanması, ticaret odaları ve ticaret şirketlerinin toplantılarına katılımının sağlanması) imkan dahilindedir. Fakat, ülkemiz meslekten hukukçu olmayan hakimler bakımından henüz yeterli altyapıya sahip değildir. Zira, ülkemizde meslekten hukukçu olmayan hakimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı

⁷⁴ Anayasa Mahkemesi 13.4.1971 tarih ve 63/38 sayılı kararı ile iş mahkemelerinde işçi ve işveren temsilcilerinin üye olarak bulunmalarına ilişkin İş Mahkemeleri Kanunu'nun 6. maddesini iptal etmiştir (RG. T. 11.6.1971, S. 14017).

⁷⁵ Bu hususa ilişkin eleştiriler için bkz.: “Bir konuda özel bilgiye sahip olanlar arasından seçilecek hakimler bu işlerden çıkan davalarda, diğer hakimlere nazaran daha isabetli hüküm verebilirler.” [Belgesay, Mustafa Reşit: İhtisas Mahkemeleri ile Mahkemeler Arasında Vazife İhtilafları, (İHFM, Y. 1943, S. 1-2, s. 249-256), s. 251]; “Ticaret hukuku alanındaki öğretim üyeleri, asliye ticaret mahkemelerinde görev yapmalarına imkan verilmelidir.” (Eriş, Gönen: 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları (5-6 Aralık 1997), İstanbul 1998, s. 14); Karayalçın, s. 244-245; Moroğlu, Erdoğan: Hukuk ve Yargı Reformu, Yeni Türkiye Dergisi, Yargı Reformu Özel Sayısı, Temmuz-Ağustos 1996, Yıl 2, S. 10, s. 181; “Asliye ticaret mahkemesi hakimlerinin hususi bir rejime tabi tutulması gerekir. Bir kısım hakim adayları ticaret mahkemesi üyesi olarak yetiştirilmelidir. Bununla birlikte, lisans öğreniminde, ticaret hayatı ile ilgili konferanslar düzenlenmesi, ticaret mahkemelerinde görev yapacak olan hakimlerin, ticaret odaları ve ticaret şirketlerinin bazı toplantılarına katılmalarının sağlanması ve ticaret mahkemesi başkanlarının, alanların başarılı olmuş üyelerden seçilmesi gerekir.” [Postacıoğlu, İlhan E.: Bizde Ticaret Mahkemeleri Islaha Muhtaç mıdır? III, (İzm. BD, Y. 1947, S. 43, s. 15-21), s. 17-18]; “Sanatçıların, öğretim üyelerinin asliye ticaret mahkemelerinde hakim olabilmeleri gerekir.” (Yasaman, Hamdi: Ticari Davalar, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul 1997 (s. 3-5), s. 4).

⁷⁶ Kurt Konca, s. 87.

sağlayabilmesi mümkün değildir. Ancak, uzman yardımcısı niteliğinde kişilerin hakim yardımcısı olarak asliye ticaret mahkemelerinde bulundurulabilmeleri mümkündür⁷⁷. Bu şekilde uzman bilgisi sahibi bir hakim yardımcısının bulunması uyuşmazlık konusunun çözüme kavuşturulması açısından yargılandırmayı hızlandıracak ve usul ekonomisi ilkesinin gerçekleşmesi için önemli bir araç olacaktır.

III. TİCARİ İŞ

1. Ticari İş

A. Ticari İş Kavramı

Ticari iş kavramı, ticari dava kavramı ile aynı anlamda olmayıp, mutlaka birbirinden ayırt edilmesi gerekir. Zira TTK sisteminde ticari işler kavramına giren bütün meselelerden doğan uyuşmazlıklarla ilgili açılan davalar değil, yalnız niteliği ve mahiyeti itibarıyla hakimnin özel uzmanlığına ihtiyaç gösteren davaların ticari dava olarak nitelendirilmesinden hareket edilmiştir⁷⁸. Diğer bir ifadeyle, ticari işlerle ilgili her uyuşmazlık, aynı zamanda bir ticari dava konusu oluşturmayacaktır⁷⁹. Nitekim ticari işler TTK'nın 3. maddesinde gösterilmiş, buna karşılık ticari davalar TTK'nın 4. maddesinde farklı kıstaslara ve sınırlamalara göre belirtilmiştir⁸⁰.

⁷⁷ **Kurt Konca**, s. 87.

⁷⁸ 6762 s. TTK'nın (eTTK) 4. maddesine ilişkin gerekçe (**Çevik**, Orhan Nuri: Gerekçeli-İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu, C. I, Ankara 1985, s. 41-42); ETTK'nın 4. maddesinde hangi davaların ticari dava sayılacağı ele alınmış ve aynı hüküm küçük değişiklikler ve dilde yapılan sadeleştirmelerle TTK'nın 4. maddesinde de muhafaza edilmiştir (**Poroy/Yasaman**, s. 115, Nr. 139).

⁷⁹ **Karayalçın**, s. 143; **Semiz**, Ahmet: Türk Ticaret Kanununa Göre Ticari İş-Ticari Dava, İstanbul 1959, s. 40.

⁸⁰ **Bozer**, Ali: Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Mahkemelerinin İş Sahası ve Ticari Usul (1. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, 27 Nisan-3 Mayıs, Ankara 1960, s. 56-80), s. 58; **Karayalçın**, s. 143.

Bir işin ticari nitelikte olması, ticari hükümlerin uygulanması ile ilgilidir⁸¹. Diğer bir ifadeyle, bu kavram uygulanacak olan hükümlerin tespiti açısından önem taşır. Bunun sonucu olarak, ticari işlere, ticari davanın konusu olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari hükümler uygulanacaktır⁸². Aynı şekilde adi işler içinde genel hükümler (Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu hükümler) uygulama alanı bulacaktır⁸³.

Ticaret mahkemeleri, ticari işler kavramına giren bütün uyuşmazlıkları değil, özel bir ihtisas gerektiren uyuşmazlıkları çözümlemek için kurulmuştur⁸⁴. Bu yüzden, sadece bu tür uyuşmazlıkların ticaret mahkemelerinin iş alanına dahil edilmesi gerekir⁸⁵.

TTK, ticari iş ve ticari dava kavramlarını tamamen farklı ölçütlere bağlayarak ele almıştır. Bununla birlikte 6335 sayılı Kanun'un 2. maddesi ile TTK'nın 5. maddesinin 3. fıkrasında yapılan değişiklikle asliye hukuk mahkemeleri ile asliye ticaret mahkemeleri arasındaki iş bölümü ilişkisi göreve dönüştürülmüştür. Bu değişiklik dikkate alındığında, ticari iş kavramı ile ticari dava kavramının sınırlarının net olarak belirlenmesi gerekmektedir. Bundan dolayı ticari işlerin neler olduğuna kısaca değinmek yerinde olacaktır.

⁸¹ **Arkan**, s. 63; **Arslanlı**-Ticaret Hukuku, s. 22; **Atalı**, Murat: Genel Mahkemelerle Ticaret Mahkemeleri Arasındaki İşbölümü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 1993, s. 59; **Doğanay**, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. I, İstanbul 2004, s. 56; **Domanıç**, Hayri: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. I, İstanbul 1988, s. 14; **Karayalçın**, s. 143; **Mimaroglu**, s. 121; **Tekil**, Fahman: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 1997, s. 70; **Poroy/Yasaman**, bir işin ticari olarak tespiti, sadece uygulanacak özel hükümler açısından rol oynamayacağını belirtmiştir. Çeşitli sistemlerde, tacir sıfatının tayini veya ticaret mahkemelerinin faaliyet alanının tespiti ticari iş esasından hareket edildiğini söylemiştir. Bkz.: **Poroy/Yasaman**, s. 72, Nr. 93.

⁸² Ticaret Kanunundaki hükümlerin tatbiki, yalnız tarafları tacir olanlar arasındaki ticari muamelelere değil, işin mahiyeti dolayısıyla Ticaret Kanunun uygulamasını gerektiren hallerde mecburiyet arz eder (**Edgü**, Ekrem: Ticaret Hukuku I, Umumi Hükümler, Ankara 1964, s. 57); **Poroy/Yasaman**, s. 71, Nr. 93.

⁸³ 1926 tarihli TTK döneminde ticari dava kavramına hiç yer verilmemekle birlikte, ticari iş anlamına gelmek üzere “ticari muamele” ve “ticari mevad” kavramları kullanılmaktaydı. Bu kavramlara giren hususlardan doğan davalar (başka bir unsura gerek olmaksızın) ticari dava sayılmakta ve ticaret mahkemelerinde görülmekteydi. Bundan dolayı uygulamada pek çok sorunla karşılaşıldı. Bu yüzden ticari iş ve ticari dava ayrımı, uygulamada karşılaşılan sorunlar nedeniyle getirilmiştir [**Atalı**, s. 60; **Hirsch**, Ernst: Ticaret Kanununun Islahı Hakkındaki Fikirlerim (İHFM, Y. 1937, S. 1-4, s. 442-489), s. 475; **Karayalçın**, s. 143, dn. 1].

⁸⁴ 6762 s. TTK'nın 4. maddesine ilişkin gerekçe.

⁸⁵ **Atalı**, s. 60.

B. Ticari İş Kavramının Sınırları

Ticari iş kavramının sınırlarını esas itibarıyla TTK'nın 3. maddesi çizmektedir. Fakat TTK'nın 19. maddesi de dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır.

a. TTK 3'e Göre Ticari İş

aa. TTK'da Düzenlenen Hususlar

Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen işler, başka hiçbir şart olmaksızın ticari iş sayılmaktadır (TTK m. 3). Burada işi veya işlemi yapanın tacir olup olmaması yahut ticari işletmeyi ilgilendirip ilgilendirmemesi önem taşımamaktadır⁸⁶. Örneğin, kambiyo senetlerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar⁸⁷.

bb. Ticari İşletmeyi İlgilendiren İşlem ve Fiiller

TTK'da düzenlenen hususların yanısıra, bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller de ticaridir (TTK m. 3). TTK'nın 3. maddesindeki "bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller" ibaresini geniş yorumlamak gerekmektedir⁸⁸. Bundan dolayı sadece bir ticari işletmenin taraf olduğu işlemleri değil, aynı zamanda bir ticari işletmenin konu olduğu işlemleri de kapsamalıdır⁸⁹. Ticari işletmeyi ilgilendirmesi nedeniyle ticari sayılan işlemlere örnek olarak şunlar gösterilebilir⁹⁰: Eczane (ticari

⁸⁶ Arkan, s. 64; Arslanlı-Ticaret Hukuku, s. 14; Domaniç, s. 13; Mimaroglu, s. 122; Karayalçın, s. 143; Poroy/Yasaman, s. 74, Nr. 99; Ülgen (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 64, Nr. 88.

⁸⁷ "Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen her konu ticari iş sayılır ve hakkında ticari hükümler uygulanır. Kambiyo senetlerinin tanzimi, ciro ve tediyeye edilmesine ilişkin hususlarda TTK'nın 582-735. maddelerinde düzenlenmiş olmakla, ticari iş sayılır." 12. HD., 20.06.2011, E. 2010/31075, K. 2011/12490 (www.kazanci.com.tr-26.09.2015); "Takibin kambiyo senedine dayalı olarak yapıldığı kambiyo senedi düzenlemenin borcun nedenine ve tarafların sıfatına bakılmaksızın, ticari iş sayılır." 12. HD., 15.2.1990, E. 1989/13870, K. 1990/1273 (www.kazanci.com.tr- 26.09.2015).

⁸⁸ Arkan, s. 64; Ülgen (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 64, Nr. 89.

⁸⁹ Arkan, s. 65; Karahan, Sami: Ticari İşletme Hukuku, Konya 2013, s. 47; Aynı yönde Yargıtay kararı da vardır: "Bir tacirin ticari bir işlemi kolaylaştırmak için yaptığı veya ona bağlı bulunan fer'i bir takım işlemleri dahi ticari işlerden sayılır." 19. HD., 23.9.1993, E. 1992/6322, K. 1993/5769 (YKD, 1994, C. 20, S. 3, s. 441).

⁹⁰ Arkan, s. 65.

işletme) olarak kullanılmak amacıyla yer kiralanması⁹¹, ticari işletmede çalışan işçilerle hizmet sözleşmesi yapılması, sinemanın (ticari işletme) badana ettirilmesi⁹², ticari işletmeyi ilgilendiren bir uyuşmazlık için avukata vekalet verilmesi.

TTK'nın 3. maddesinin açık ifadesinin karşısında, ticari işletme ile ilgili bir haksız fiil de ticari iş sayılacaktır⁹³.

b. Ticari İş Karinesi

Ticari iş karinesi TTK m. 19/1'de düzenleme altına alınmıştır. Bu düzenlemeye göre, bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Ancak gerçek kişi bir tacir, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına durum elverişli olmadığı takdirde borç adi sayılır. Örneğin, bir fabrikatörün, evinde kullanılmak üzere buzdolabı satın alması ticari iş sayılmaz⁹⁴. TTK'nın m. 19/1. fıkrasının ikinci cümlesi bu hükmü koyarken açıkça “gerçek kişi bir

⁹¹ “Eczane bir ticari işletme olup bu yerin eczane olarak kiralanması kiracı davalı yönünden ticari iş niteliğindedir ve sözleşme davacı içinde ticari iş sayılır.” 13. HD., 27.11.1978, E. 1978/4863, K. 1978/5001 (YKD, 1979, C. 5, S. 10, s. 1464).

⁹² “Davalıların sinemalarının davacı tarafından boyanıp badana edilmesi, TTK'nın 3. ve 12. maddeleri hükümlerine göre, “ticari iş” niteliğindedir. Bu itibarla bu iş, TTK'nın 21/f. son hükmüne göre davacı için de ticari iş sayılır ve ticari temerrüt faizi yürütülür.” TD., 8.11.1968, E. 1968/1320, K. 1968/5879 (Doğanay-Şerh, s. 58, dn. 40).

⁹³ **Atalı**, s. 64; **Eriş**, Gönen: Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı 6335 Sayılı Kanunla Güncellenmiş Yeni TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler, C. I, Ankara 2013, s. 323; **Karayalçın**, s. 144; **Poroy/Yasaman**, s. 76, Nr. 102; Aynı yönde HGK kararı da vardır: “TTK'nın 3. maddesi, ticari işletme yönünden düzenleme getirmiştir. Ticari işletmenin her türlü eylemi başka bir anlatımla muamelesi (sözleşme) veya haksız eylemi ticari işletme yönünden ticaridir. Haksız fiil ticari işletmenin faaliyetinin icrası sırasında ika edilmiş olabilir. Örneğin, nakliye şirketine ait kamyonun yayaya çarpması, fabrika atık sularının veya çıkardığı zehirli dumanların komşu tarım alanlarına zarar vermesi halleri. Bu hallerde zarar görenin kişiliği önemli değildir. Zarar veren veya zarardan sorumlu olan tacirdir.” HGK, 23.1.2002, E. 2002/4-12, K. 2002/6 (www.kazanci.com.tr-27.09.2015).

⁹⁴ “Manifatura ticaretiyle iştigal eden davacının kendi evi için davalıdan satın aldığı buzdolabının ahiren ayıplı çıkması nedeniyle satış bedelinin istirdadı isteğidir. Bir davanın ticari dava olabilmesi için TTK. 21/f.1'de açıklandığı gibi, yapılan muamelenin ticari işletme ile ilgili olması veya işin ticari sayılmasına halin icabı müsait bulunması gerekir. Olayda davacının evinin ihtiyacını karşılamak maksadıyla davalıdan buzdolabı almış olması, onun ticari işletmesiyle ilgili olmadığı gibi bu alım-satım işinin ticari sayılmasına halin icabı da müsait bulunmamaktadır.” TD., 24.1.1961, E. 1960/2638, K. 1961/238 (Doğanay-Şerh, s. 203, dn. 105).

tacir” ifadesine yer verdiğinden, tüzel kişi tacirler bu kapsama dahil değildir. Zira, tüzel kişi tacirlerin adi alanları yoktur, bütün işlemleri ticaridir⁹⁵.

c. Bir Taraf İçin Ticari Sayılan İşler

TTK’nın m. 19/2. fıkrasına göre taraflardan yalnız biri için ticari nitelikte olan sözleşmeler, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılır. Örneğin, bir tacir ile memur arasında yapılan satış sözleşmesi, sözleşmenin memur olan tarafı için de ticari nitelikte olacaktır⁹⁶. TTK’nın m. 19/2. fıkrası hükmü, bir taraf için ticari, diğeri için adi mahiyette bir sözleşmeden doğabilecek uyuşmazlığı tacir olmayanlar aleyhine çözümlenmiştir⁹⁷. Tabi ki bu durum sadece sözleşmeler hakkında söz konusu olacaktır⁹⁸. Dolayısıyla taraflar arasındaki ilişki bir haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanıyorsa, TTK m. 19/2. fıkrası hükmünün uygulanması mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, ticari iş ve ticari dava kavramları tamamen farklı ölçütlere göre düzenleme altına alınmıştır. Bundan dolayı, aralarındaki sözleşmeden dolayı diğeri için de ticari sayılan işlemlerle ilgili uyuşmazlıklar ticari dava konusu olmayacaktır. Ancak, bir sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlığın ticari dava

⁹⁵ **Bozer**, s. 60; **Doğanay-Şerh**, s. 58; **Karahan**, s. 48; **Karayalçın**, s. 145; **Poroy/Yasaman**, s. 76, Nr. 102; Bu hususta ETTK’nın gerekçesinde; “Bir tacirin akit ve borçlarının ticari olması asıldır. Bu kaidenin tacir sıfatını haiz olan tüzel kişiler için hiçbir istisnası yoktur. Çünkü, ister ticari ortaklıklar, ister sair iktisadi teşekküller bahis mevzuu olsun, bu gibi tüzel kişilerin haiz oldukları istifade ve istimal ehliyeti, iktisadi konusu ile mahduttur. Binaenaleyh, bu gibi tüzel kişilerin hiçbir adi faaliyet sahası yoktur” şeklinde ifade edilmiştir. Bkz.: **Çevik**, s. 112; Aynı yönde Yargıtay’ın kararı da vardır: “...yasa koyucu, sadece gerçek kişi tacirleri öngörmesine rağmen ve dolayısıyla tüzel kişi tacirler bu kuralın dışında kalmasına, tüzel kişiler için her türlü işlemin ticari sayılmasının gerekmesine ve tacir olan tüzel kişilerin özel işlemleri olamayacağına göre, tüzel kişilerin tüm işlemlerinin istisnasız olarak ticari sayılması gerekir.” 11. HD., 29.12.1997, E. 1997/8979, K. 1997/9841 (www.kazanci.com.tr-27.09.2015).

⁹⁶ **Arkan**, s. 66-67; **Ülgen** (Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), s. 65, Nr. 91.

⁹⁷ **Arkan**, s. 67; **Arsılanlı-Ticaret Hukuku**, s. 23; **Atalı**, s. 67; **Karayalçın**, s. 145; **Çamoğlu**, s. 1047.

⁹⁸ “...taraflar arasındaki uyuşmazlık, istisna sözleşmesinden kaynaklanmaktadır. TTK’nın 12/3. maddesine göre her çeşit imal ve inşa işleri ile uğraşan müesseseler ticarethane sayılmaktadır. Yine aynı yasanın 21. maddesinin son fıkrasına göre ise, taraflardan biri için ticari iş mahiyetinde olan mukavelelerin, diğeri için de ticari iş niteliğinde olacağı belirtilmiştir.” 15. HD., 4.3.1980, E. 1980/338, K. 1980/537 (YKD, 1981, C. 7, S. 5, s. 619-620).

oluşturabilmesi için, söz konusu sözleşmenin, her iki tarafın ticari işletmesiyle ilgili olması gerekir⁹⁹.

Sonuç olarak, bir ticari işin ticari dava olabilmesi için; a) TTK'da düzenlenen hususlardan kaynaklanması, b) Her iki tarafın ticari işletmesini ilgilendiren ticari işlerden olması gerekmektedir. Taraflardan yalnız birinin ticari işletmesini ilgilendiren hususlar ticari işe vücut verse dahi ticari davaya vücut vermeyecektir.

IV. TİCARİ DAVALAR

1. Genel Olarak

TTK'nın 4. maddesine bakıldığında ticari davaları nitelikleri bakımından mutlak ticari davalar, nisbi ticari davalar ve herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi şartıyla ticari sayılan davalar şeklinde üçe ayırabiliriz. Bir davanın ticari dava sayılmasında, tarafların sıfatına bakılmaksızın sadece uyuşmazlığın ticari niteliği kıstas teşkil ediyorsa mutlak ticari dava; tarafların tacir sıfatı ve uyuşmazlığın tarafların ticari işletmelerini ilgilendirmesi kıstası ele alınıyorsa nisbî ticari dava söz konusu olur.

2. Mutlak Ticari Davalar

Mutlak ticari davaları, TTK gereği mutlak ticari davalar ve özel kanun gereği mutlak ticari davalar şeklinde incelemek uygun olacaktır.

A. Türk Ticaret Kanunu Gereği Mutlak Ticari Davalar

a. Türk Ticaret Kanunu'nda Düzenlenen Davalar

TTK düzenlenen hususlar esas itibarıyla ticari işletme ile ilgilidir. Bir ticari işletme ile ilgisi bulunmasa dahi TTK'da düzenlenen hususlardan doğan davalar, tarafların sıfatına bakılmaksızın mutlak ticari dava sayılır¹⁰⁰. Kanun koyucu ticari davaların tespiti

⁹⁹ Bozer, s. 60.

¹⁰⁰ Arkan, s. 100; Arslanlı-Ticaret Hukuku, s. 3; Arslanlı, Halil: Türk Hukuk Sisteminde Ticaret Mahkemeleri, (İÜHFM, C. XXX, S. 1-2, Y. 1964, s. 12-23), s. 16; Atalı, s. 69; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 99; Bahtiyar, Mehmet: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 2013, s. 73;

zımında TTK'da düzenlenen hususlar için başkaca bir kıstas aramamaktadır. Örneğin, anonim ortaklık yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin dava (TTK m. 553)¹⁰¹, anonim ortaklığa kayyım atanması davası (TTK m. 126)¹⁰², limited şirket ortaklarından birinin ölümü üzerine, bu ortağın -miras yolu ile- ortaklık hissesinin mirasçılara devir ve intikali davası (TTK m. 596)¹⁰³, zayi nedeniyle bononun iptali davası (TTK m. 757)¹⁰⁴, taşıma hukuku ile ilgili uyuşmazlıklardan doğan davalar (TTK m. 850-930)¹⁰⁵, kusursuz çatmadan kaynaklanan davalar (TTK m. 1287)¹⁰⁶, sigorta hukuku ile ilgili uyuşmazlıklardan doğan bu davalar (TTK m. 1401-1520)¹⁰⁷ gibi TTK'da düzenlenen

Berzek, s. 35; **Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan: Ticaret Hukuku Bilgisi, Bursa 2012, s. 47; **Bozer**, s. 62; **Bozkurt**, Tamer: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul 2012, s. 114; **Börü**, Levent/**Koçyiğit**, İlker: Ticari Dava, Ankara 2013, s. 9; **Çeker**, Mustafa: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku, Adana 2012, s. 57; **Çelik**, Aytekin: Ticaret Hukuku, Ankara 2013, s. 18; **Doğanay-Şerh**, s. 60; **Domanic-Şerh**, s. 22; **Domanic/Ulusoy**, s. 126; **Edgü**, s. 68; **Erem**, Turgut S.: Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku Prensipleri-Ticari İşletme, İstanbul 1958, s. 115; **Eriş**, Gönen: Yargıtay Onbirinci Hukuk Dairesinin İş Bölümü Alanı (ABD, Y. 1976, S. 4, s. 592-616), s. 597; **Gürdoğan**, Burhan: Ticari Usul Hukuku (AÜHFD, C. XIII, S. 1-2, Y. 1956, s. 172-193), s. 173; **Karahan**, s. 75; **Karayalçın**, s. 251; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 118, Nr. 216; **Kayar**, İsmail: Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2012, s. 93; **Kurt Konca**, s. 90; **Kuru**, Baki/**Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2014, s. 169; **Mimaroglu**, Sait Kemal: Ticaret Hukuku-İşletme Hukuku, C. I, Ankara 1978, s. 138; **Öktemer**, Semih: Ticari Dava, (AD, S. 1-6, Y. 1975, s. 306-312), s. 309; **Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı I, Ankara 2014, s. 119; **Poroy/Yasaman**, s. 115, Nr. 142; **Semiz**, s. 48; **Tekil**, s. 92; **Tuna**, s. 27; **Ulukapı**, Ömer: Medeni Usul Hukuku, Konya 2014, s. 52.

¹⁰¹ HGK, 7.11.2001, E. 2001/13-1026, K. 2001/765 (www.kazanci.com.tr-05.03.2015).

¹⁰² 11. HD., 10.6.1988, E. 1988/65, K. 1988/3848 (www.kazanci.com.tr-05.03.2015).

¹⁰³ 11. HD., 5.7.1983, E. 1983/3374, K. 1983/3350 (www.kazanci.com.tr-05.03.2015).

¹⁰⁴ 11. HD., 14.2.2013, E. 2013/639, K. 2013/2608 (www.kazanci.com.tr-05.03.2015).

¹⁰⁵ 11. HD., 15.10.1999, E. 1999/5782, K. 1999/7900; 11. HD., 30.10.2011, E. 2001/5389, K. 2001/8349 (www.kazanci.com.tr-05.03.2015); 11. HD., 24.12.1996, E. 1996/8552, K. 1996/9094 (YasaHD 1997, C. 17, S. 192, s. 1581-1582); 11. HD., 2.4.2009, E. 2007/14756, K. 2009/3998 (Batider 2009, C. XXV, S. 2, s. 450-452).

¹⁰⁶ “Bir harp gemisi ile bir ticari geminin çarpışmasından kaynaklanan dava da (çatma) ticari davadır.” Bkz. **Doğanay-Şerh**, s. 61.

¹⁰⁷ 17. HD., 4.2.2014, E. 2014/207, K. 2014/1157; 11. HD., 11.6.2014, E. 2014/9153, K. 2014/11176; 17. HD., 30.6.2014, E. 2014/10255, K. 2014/10287; 17. HD., 10.7.2014, E. 2014/11559, K. 2014/11089 (www.kazanci.com.tr-05.03.2015).

diğer hususlarla ilgili uyuşmazlıklarda ticari dava sayılmıştır. Buna karşılık, TTK'da düzenlenmiş olsa bile ceza davaları ticari dava olarak kabul edilmemiştir¹⁰⁸.

b. Türk Medeni Kanunu'nda Düzenlenen Ticari Davalar

Türk Medeni Kanun'un (TMK) 962 ilâ 969. maddeleri taşınır rehni karşılığında ödünç verme işi ile uğraşan işletmeler ile yapılan rehin sözleşmesini düzenlemektedir¹⁰⁹.

Ödünç para verme işini düzenleyen KHK'yi yürürlükten kaldıran 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'nun¹¹⁰ geçici 5. maddesi ile altı aylık bir geçiş süresi sonunda, ödünç para verme işini yapanların izinlerine son verilmiştir¹¹¹. Böylelikle, TMK'nın 962 ilâ 969. maddesinde düzenlenen rehin karşılığında ödünç para verme işiyle uğraşan işletmelerin faaliyetleri ortadan kaldırıldığı için TMK'nın bu hükümleri uygulanamaz hale gelmiştir¹¹².

¹⁰⁸ Örneğin, TTK m. 51/3, m. 62/1, m. 63/1, m. 644 gibi; Ancak, Karayalçın, tescil mecburiyetini zamanında yerine getirmeyenlere verilecek para cezası ile ilgili davanın ticari dava olduğu görüşünü ileri sürülmüştür. Bkz.: **Karayalçın**, s. 251. **Deliduman/Oruç** ise, bu davaların ticari dava sayılmayacağını, fakat, asliye ticaret mahkemelerinde görülmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bkz.: **Deliduman**, Seyit/**Oruç**, Yakup: Ticari Davalar, (MÜHF-HAD, C. 18, S. 2, Y. 2012 (Özel Sayı), s. 99-109) s. 103. Kanaatimizce, bu davalar ne ticari davadır, ne de asliye ticaret mahkemelerinde görülür. Kabahatler Kanunu'nun m. 27/1. fıkrasına göre, idarî para cezası kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde, sulh ceza mahkemesine başvurulabilir.

¹⁰⁹ 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'nun 52. maddesi ile bu konu hakkında düzenlemeler içeren 30.9.1983 tarihli ve 90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (RG. T. 13.12.2012, S. 28496) ek ve değişiklikleri ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır. 90 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye yapılan atıflar, 6361 sayılı Kanunu'nun ilgili maddelerine yapılmış sayılacaktır (m. 52).

¹¹⁰ RG. T. 13.12.2012, S. 28496.

¹¹¹ "90 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameden aldıkları yetkiye istinaden ikrazatçılık faaliyetinde bulunanlar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde bu Kanunda sayılı faaliyetlerden birini yürütmek amacıyla Kuruma başvuruda bulunabilirler. Bu süre içinde mevcut sözleşmelerinden kaynaklanan alacaklarının tahsiline yönelik işlemler dışında yeni bir ikrazatçılık faaliyetinde bulunamazlar. Kuruma başvuruda bulunan ikrazatçılar Kuruldan gerekli izinleri almak suretiyle faaliyetlerine faktoring, finansal kiralama veya finansman şirketi olarak devam edebilirler. Kurulacak bu şirketler bu Kanunun 5. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendinde yer alan sermaye yükümlülüğünü üç yıl içinde yerine getirmek zorundadır. Kuruma başvuruda bulunmayan veya başvurduğu halde Kuruldan gerekli izinleri alamayanların ikrazatçılık faaliyet izinleri başka bir işleme gerek kalmaksızın kendiliğinden sona erer." (6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu geçici m. 5).

¹¹² **Oğuzman**, Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay-Özdemir**, Saibe: Eşya Hukuku, İstanbul 2014, s. 1045.

TTK'nın m. 4/1-b hükmü bu düzenlemeyi ele almıştır. Rehin karşılığında ödünç verme işiyle uğraşan işletmeler ile yapılan rehin işlemi esas itibariyle teslimine bağlı rehlin ilkelerine dayanmakta ve teslimine bağlı rehin türünün özel bir şekli olarak kabul edilmektedir¹¹³. TMK'daki düzenleme özellikle rehin vererek ödünç alanı korumakta ve bu sebeple teslimine bağlı rehinden farklı bazı özel hükümlere yer vermektedir¹¹⁴. Örnek olarak, rehin karşılığında ödünç verme işiyle uğraşanların yetkili makamlardan izin alma mecburiyeti -yukarıda işaret edildiği gibi şu an için böyle bir izinli işletme bulunmamaktadır- (TMK m. 962), rehin edilen taşınırın tesliminde borçluya bir makbuz verilmesi (TMK m. 964) ve borçlunun rehin verene karşı sadece rehin verdiği eşya ile sınırlı sorumlu olması (TMK m. 965/II) gösterilebilir.

TTK'nın m. 4/1-b bendi, TMK'nın 962 ila 969. maddelerinde düzenlenen rehin karşılığı ödünç vermeden doğan uyuşmazlıkları mutlak ticari dava saymıştır. Rehin karşılığında ödünç verenleri kanun koyucu genellikle tacir olarak saymakta ve yaptıkları kredi işlemlerinin ticari işletmeleri ile ilgili olduğunu kabul etmektedir¹¹⁵. Ayrıca bu tür uyuşmazlıkların çözümünün özel uzmanlık gerektirdiği de düşünülmüştür. Ancak bu tür işlemleri yapan kişilerin ticari işletme seviyesine ulaşmamış esnaf oldukları düşünülse bile, TTK'nın 15. maddesi esnafı, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedeni çalışmasına dayanan kişi olarak tanımlamıştır. Buradan anlaşıldığı üzere, rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanların emekten ziyade sermaye unsuruna dayanarak bu işlemleri gerçekleştirdikleri kabul edilmektedir. Kanaatimizce de rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanları tacir ve ticari işletme ile ilgili olduğunu kabul etmek uygun olacaktır. Ancak yukarıda bahsettiğimiz kanun değişikliği dolayısıyla rehin karşılığı ödünç para verme işleriyle uğraşan kişilerin faaliyetlerine son verildiği için hem TMK'nın 962 ila 969. maddeleri hem de TTK'nın 4/1-b bendi uygulanamaz hale gelmiştir. Bundan dolayı

¹¹³ Akıntürk, Turgut: Eşya Hukuku, İstanbul 2009, s. 873; Gürsoy, Kemal T./Eren, Fikret/Cansel, Erol: Türk Eşya Hukuku, Ankara 1984, s. 1133; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1044.

¹¹⁴ Akıntürk, s.873; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 1133; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 1044-1045.

¹¹⁵ Arkan, s. 100; Kaya (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 119, Nr. 218; Domaniç-Şerh, s. 22.

TMK'nın 962 ila 969. maddeleri ve TTK'nın 4. maddesinde değişiklik yapılarak TTK 4/1-b bendinin kaldırılması uygun olacaktır.

c. Türk Borçlar Kanunu'nda Düzenlenen Ticari Davalar

TTK'nın m. 4/1-c bendinde¹¹⁶ Türk Borçlar Kanunu (TBK) ile ilgili belirli haller düzenlenmiştir. TTK'da düzenlenen bu belirli haller tarafların sıfatına (tacir olup olmadıklarına) veya uyuşmazlığın bir ticari işletme ile ilgili olup olmadığına bakılmaksızın mutlak ticari dava olarak kabul edilmiştir. TBK'da düzenlenen ve mutlak ticari dava sayılan hususlar şunlardır:

aa. Malvarlığının veya İşletmenin Devralınması ile İşletmelerin Birleşmesi ve Şekil Değiştirmesi

TBK'nın 202 ve 203. maddelerinde, bir malvarlığının veya işletmenin devralınması ile işletmelerin birleşmesi ve şekil değiştirmesi konuları ele alınmıştır. Ticaret şirketlerinin birleşmesi ve şekil değiştirmesi ise, TTK'nın 134 vd. maddelerinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu yüzden bu tür davalar, TTK'nın 4/1-a "Bu Kanunda" hükmü gereğince ticari dava sayılacaktır¹¹⁷.

TTK'nın m. 4/1-c bendi hükmüne istinaden TBK 202 ve 203'ten kaynaklanan davalarda ticari dava sayılacaktır¹¹⁸. EBK döneminde, eBK'nın 179 ve 180. maddelerinin ticari işletme dışındaki diğer işletmeler hakkında da uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalıydı. Ancak TBK'nın 202/1. fıkrasında, "işletme" kavramına ilişkin olarak açıkça "ticari işletme" ve "diğerleri" ayrımı yapıldığı için, TBK'nın 202 ile 203'ün her

¹¹⁶ "TTK 4/1-c'de, TBK'nın tarih ve numarasının belirtilmesi uygun olmamıştır. Çünkü TTK 4/1-b'de, TMK'nın sayısı ve numarası belirtilmemiştir. Maddede uyum olması için TBK'nın tarih ve numarasının kaldırılması uygun olacaktır." (Moroğlu, Erdoğan: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler, İstanbul 2012, s. 26).

¹¹⁷ **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 119, Nr. 220.

¹¹⁸ **Arkan**, s. 100; **Bozer**, s. 62; **Doğanay-Şerh**, s. 62; **Karayalçın**, s. 251; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 119, Nr. 220; **Poroy/Yasaman**, s. 116, Nr. 145; **Domanic**, TBK 202 ve 203'ten kaynaklanan davaların ticari dava olarak kabul edilebilmesi için, işletmelerin ticari işletme seviyesinde olması gerekeceğini belirtmiştir. Bkz.: **Domanic-Şerh**, s. 22; **Domanic/Ulusoy**, s. 127. Aynı yönde bkz.: **Kurt Konca**, s. 93.

tür işletme bakımından uygulama alanı bulacaktır¹¹⁹. Bundan dolayı TBK'nın 202 ve 203. maddelerinden kaynaklanan davalar ticari işletme veya esnaf işletmesi ayrımı yapılmadan ticari dava olarak kabul edilecektir.

bb. Rekabet Yasağı

Rekabet yasağına ilişkin sözleşme TBK'nın 444 ve¹²⁰ 447. maddelerinde düzenlenmiştir. TBK m. 444/1. fıkrasına göre, "fiil ehliyetine sahip olan işçi, işverene karşı, sözleşmenin sona ermesinden sonra herhangi bir biçimde onunla rekabet etmekten, özellikle kendi hesabına rakip bir işletme açmaktan, başka bir rakip işletmede çalışmaktan veya bunların dışında, rakip işletmeyle başka türden bir menfaat ilişkisine girmekten kaçınmayı yazılı olarak üstlenebilir". Madde gereği, işçi ile işveren iş sözleşmesine koyacakları bir hükümle veya müstakil bir rekabet yasağı sözleşmesi yaparak sözleşmenin sona ermesinden sonra hüküm doğuracak şekilde bir rekabet etmeme şartı getirebilirler¹²¹.

İşçi ile işveren arasında düzenlenen rekabet yasağı sözleşmesi işverenin haklı menfaatlerinin korunmasını amaçlamaktadır. Çünkü işçi tarafından öğrenilen mesleki bilgilerin veya iş sırlarının¹²² sözleşmenin sona ermesinden sonra, işveren aleyhine zarar doğurabilecek şekilde kullanılabilmesi mümkündür. Buna karşılık, düzenlenen rekabet yasağı ile işçinin Anayasa ile korunan çalışma ve sözleşme hürriyetinin¹²³ kısıtlanması

¹¹⁹ **Kendigelen** (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan), s. 194, Nr. 369.

¹²⁰ "TTK 4/1-c'de, TBK'nın 444 ve 447. maddelerinden söz edilmişse de; rekabet yasağının TBK'nın 444 ila 447. maddelerinde düzenlendiği dikkate alınarak "ve" bağlacı "ila" şeklinde anlaşılması gerekmektedir." (**Arkan**, s. 101, dn. 1; **Karayalçın**, s. 252, dn. 29).

¹²¹ **Mollamahmutoğlu**, Hamdi/**Astarlı**, Muhittin/**Baysal**, Ulaş: İş Hukuku, Ankara 2014, s. 611; **Süzek**, Sarper: İş Hukuku, İstanbul 2014, s. 344; **Taşkent**, Savaş/**Kabakçı**, Mahmut: Rekabet Yasağı Sözleşmesi, (Sicil İş Hukuku Dergisi, Y. 4, S. 16, s. 21-46), s. 35.

¹²² "İş sırrı, iş ve işyeri ile ilgili bulunan, üçüncü kişiler tarafından bilinmeyen, kamuya mal olmamış ve aleniyet kazanmamış, ancak işyerinde çalışan kişi ve/veya kişilerce (sınırlı sayıda kişi tarafından) bilinen, işverenin de başkaları tarafından öğrenilmesini istemediği, saklı kalmasında haklı bir menfaatin bulunduğu, basitçe ve kolaylıkla öğrenilemeyecek her türlü bilgidir." [**Uşan**, Fatih: İş Hukukunda İş Sırlarının Korunması (Sır Saklama ve Rekabet Yasağı), Ankara 2003, s. 299].

¹²³ "Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir." (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, m. 48).

da mümkün olabilecektir¹²⁴. Bundan dolayı taraflar arasındaki karşılıklı menfaatlerin dengelenmesi gerekmektedir. TBK'nın 444 ila 447. maddeleri bu dengeyi sağlamaya yönelik hükümler getirmiştir¹²⁵.

TTK'nın m. 4/1-c fıkrası, rekabet yasağından kaynaklanan davaları mutlak ticari dava olarak saymıştır¹²⁶. Ancak rekabet yasağından kaynaklanan davaların ticari davaya vücut verip vermeyeceği tartışmalıdır. Bir görüşe¹²⁷ göre rekabet yasağından kaynaklanan davalar iş mahkemesinde görülmelidir. Zira, iş ilişkilerinden doğan rekabet yasağının düzenlenmesi için iş sözleşmesinin olması gerekmekte ve rekabet yasağının varlık sebebi ise iş sözleşmesine dayanmaktadır. Bundan dolayı rekabet yasağından doğan uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin iş mahkemesi olduğu belirtilmiştir. Aynı sonuca ulaşan bir diğer görüş¹²⁸ ise, 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 1. maddesine dayanarak, iş mahkemelerinin ticaret mahkemelerine göre hizmet sözleşmesinden kaynaklanan davalarda ihtisas mahkemesi olduğu ve TTK'nın m. 5/1. fıkrasındaki “aksine hüküm bulunmadıkça” hükmüne dayanarak iş mahkemelerinin görevli olacağını savunmuştur. Yargıtay HGK'nın 2008 yılında vermiş olduğu kararda aynı yöndedir.¹²⁹

¹²⁴ **Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal**, s. 612; **Süzek**, s. 345.

¹²⁵ Rekabet yasağı sözleşmesinin ilk koşulu, işçinin sözleşme yapıldığı sırada fiil ehliyetine sahip olması gerekliliğidir (TBK m. 444/I). Bunun dışında hizmet ilişkisinin müşteri çevresi veya üretim sırları ya da işverenin yaptığı işler hakkında bilgi edinme imkanı sağlaması ve aynı zamanda bu bilgilerin kullanılmasının işverenin önemli bir zararına sebep olacak nitelikte olması gerekmektedir (TBK m. 444/II). Son olarak rekabet yasağı sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması ve belirli bir yer, zaman, işlerin türü ve süre bakımından iki yıl ile sınırlandırılmış olması gereklidir (TBK m. 445).

¹²⁶ **Arkan**, s. 101; **Atalı**, s. 71; **Ayhan/Özdamar/Çağlar**, s. 99; **Berzek**, s. 35-36; **Bilgili/Demirkapı**, s. 47; **Bozkurt**, s. 114-115; **Börü/Koçyiğit**, s. 13; **Çeker**, s. 58; **Domanıç-Şerh**, s. 22; **Doğanay-Şerh**, s. 62; **Karahan**, s. 75; **Karayalçın**, s. 249; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 119, Nr. 219; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Uşul I**, s. 170; **Mimaroglu**, s. 138-139; **Pekcanitez/Atalay/Özekes I**, s. 120; **Poroy/Yasaman**, s. 116, Nr. 145-II; **Tekil**, s. 92; **Tuna**, s. 27-28.

¹²⁷ **Baştürk**, Faruk: Rekabet Yasağı Sözleşmesinde Görevli Mahkemeye İlişkin Kararlar Üzerine Bir İnceleme, Sarper Süzek'e Armağan, İstanbul 2011, s. 1550.

¹²⁸ **Börü/Koçyiğit**, s. 13.

¹²⁹ "...dava konusu rekabet yasağının dayanağı, işçinin hizmet akdinden kaynaklanan sadakat borcundan kaynaklanmakta olup, hizmet akdinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda görevli mahkeme

Rekabet yasağından kaynaklanan davaların ticari dava olduğunu savunan diğer görüşe¹³⁰ göre ise, Yargıtay HGK'nun 2008 yılında vermiş olduğu karar isabetsizdir. Zira, TBK'nın 444 ila 447. maddelerinde düzenlenen rekabet yasağının dayanağı, işçinin iş sözleşmesinden kaynaklanan sadakat borcu olmayıp, iş ilişkisi sona erdikten sonra işverenle rekabet etmesini engellemek amacıyla yapılan ayrı bir rekabet yasağı sözleşmesidir¹³¹. Aynı şekilde rekabet yasağından kaynaklanan davaların ticari dava olduğunu gösteren Yargıtay HGK'nun kararları da bulunmaktadır¹³².

Kanaatimizce rekabet yasağından kaynaklanan davalarda ikili bir ayırım yapmak gerekecektir. Öncelikle rekabet yasağından doğan bir dava ticari bir işletmeyi ilgilendirmiyorsa, bu davayı ticari dava saymak güç olacaktır. Çünkü her hizmet sözleşmesinin mutlaka ticari bir işletmeyi ilgilendireceğini kabul etmek güçtür¹³³. Örneğin; esnaf seviyesindeki bir terzi ile çırağı arasında doğan davanın da ticari dava

iş mahkemesidir." HGK, 22.9.2008, E. 2008/9-517, K. 2008/566 (www.kazanci.com.tr-10.03.2015).

¹³⁰ **Soyer**, Polat: İş İlişkisinin Kurulması, Hükümleri ve İşin Düzenlenmesi, Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi-2008, Ankara 2010, s. 12-14.

¹³¹ "Sözleşmenin sadakat borcu ile ilgisi yoktur. Sadakat borcu işçiyi sadece, sözleşme süresince rekabetten kaçınmakla yükümlü kılabilir. Buna karşılık işçi, bir sözleşme veya özel bir yasa kuralı olmadıkça, iş sözleşmesinin sona ermesinden sonra -TMK m. 2 ve TTK m. 54 ve 55 c-4 ile çizilen sınırlar içinde kalmak kaydıyla- işverenle rekabet edecek bir faaliyete girişmekte tamamen serbesttir. Diğer taraftan bu sözleşmenin etkisini iş ilişkisinin sona ermesinden sonra gösterdiği ve doğal olarak ihlalinde ancak bu dönemde ortaya çıkabileceği düşünülürse, uyuşmazlığın meydana geldiği tarihte tarafların İş Mahkemeleri Kanunu m. 1'de aranan işçi ve işveren sıfatını haiz olduklarından da söz edilemeyeceği açıktır" (**Soyer**-Değerlendirme, s. 12-14).

¹³² "...iş akdinin devamı sırasında işçinin sadakat borcundan kaynaklanan rekabet etmeme yasağına aykırılık halinde, bu tür davalara bakmakla görevli mahkeme iş mahkemesidir. İş akdinin sona ermesinden sonra rekabet yasağına aykırı hareket edilmesi halinde ise, buna dayalı olarak açılacak dava niteliği itibarıyla TBK'nın 444. maddesi kapsamına girmekle ve bu kapsamdaki davalar TTK'nın 4/1-c maddesinin açık hükmü karşısında tarafların sıfatına bakılmaksızın mutlak ticari davalardan olmakla, bu tür davaların ticaret mahkemesinde incelenip karara bağlanması gerekir" HGK, 29.2.2012, E. 2011/11-781, K. 2012/109; HGK, 27.2.2013, E. 2012/9-854, K. 2013/292; 11. HD., 6.6.2012, E. 2012/6789, K. 2012/9875; 11. HD., 15.9.2014, E. 2014/11540, K. 2014/13703; 11. HD., 10.11.2014, E. 2014/10834, K. 2014/17252; 9. HD., 30.4.2013, E. 2011/8669, K. 2013/12931; 9. HD., 18.6.2013, E. 2011/19232, K. 2013/18912, 9. HD., 12.11.2013, E. 2012/9107, K. 2013/28992; 9. HD., 10.12.2013, E. 2011/48638, K. 2013/32425; 9. HD., 4.2.2014, E. 2011/52388, K. 2014/3111; 9. HD., 17.2.2014, E. 2012/314, K. 2014/4831; 7. HD., 2.4.2014, E. 2014/4145, K. 2014/7247 (www.kazanci.com.tr-11.03.2015).

¹³³ **Arkan**, s. 101.

sayılması anlamsızdır¹³⁴. Çünkü bu tür sözleşmelerden kaynaklanan davaların ayrı bir uzmanlığı veya "öz ticaret hayatına" ilişkin olduğu söylenemeyecektir¹³⁵. Fakat rekabet yasağından kaynaklanan bir dava bir ticari işletmeyi ilgilendiriyorsa, bu sefer bu davayı ticari dava olarak saymak mümkündür. Ancak TTK bu şekilde bir ayırım yapmadan rekabet yasağından kaynaklanan uyuşmazlıkları ticari dava olarak kabul etmiştir.

Rekabet yasağı sözleşmesi, hizmet sözleşmesinin sona ermesinden sonra yapılmaması gereken bir hususu ele almaktadır. Hizmet sözleşmesinin devamı süresince sadakat yükümlülüğünün ihlali iş mahkemesinde görülecek bir davanın konusunu oluşturacaktır. Ancak sözleşmenin sona ermesinden sonra gerçekleştirilen ihlaller davanın iş mahkemesinde görülmesini gerektirmeyecektir. Bundan dolayı kanun koyucu çok açık bir ifade ile rekabet yasağından kaynaklanan davaları TTK'nın m. 4/1-c fıkrasında düzenleme altına almıştır.

Son olarak, olması gereken hukuk bakımından, rekabet yasağı sözleşmesinden doğan davaların iş mahkemelerinde görülmesini mümkün kılacak bir kanun değişikliği yapılmasında yarar vardır. Çünkü iş sözleşmesi ile rekabet yasağı arasındaki yakın ilişki TTK'nın m. 4/1-c fıkrasındaki görev kuralının isabetli olup olmadığı sorusunu ortaya çıkarmaktadır¹³⁶. TBK'nın 444 ila 447. maddelerinde düzenlenen hükümler, rekabet yasağından doğan uyuşmazlıklarda asliye ticaret mahkemelerinden çok, iş mahkemelerinin görevli olmalarını haklı gösterecek bir içerik taşımaktadır¹³⁷. Bunun yanında iş sözleşmesinin devamı sırasında ortaya çıkan rekabet uyuşmazlıkları iş mahkemesinde çözümlenirken, sözleşmenin sona ermesinden sonra rekabet yasağından kaynaklanan uyuşmazlıklarda ticaret mahkemelerini görevli kılmak haklı gerekçeler gösterilmeyecek bir ayırma yol açmaktadır¹³⁸. Bu nedenlerle, sözleşme sonrası rekabet

¹³⁴ Arkan, s. 101; Domanic/Ulusoy, s. 127.

¹³⁵ ETTK'nın 4. maddesine ilişkin gerekçe (Çevik, 42).

¹³⁶ Soyer-Değerlendirme, s. 13.

¹³⁷ Soyer-Rekabet Yasağı, s. 25.

¹³⁸ Soyer-Rekabet Yasağı, s. 25.

yasağına ilişkin davaların iş mahkemelerinde görülmesi imkanını sağlayan bir düzenlemenin yapılması uygun olacaktır¹³⁹.

cc. Yayım¹⁴⁰ Sözleşmesi

Yayım sözleşmesi, TBK'nın 487 ila 501. maddeleri arasında düzenlenen özel bir sözleşme türüdür. Ancak TBK'da düzenlenen yayım sözleşmesi ile FSEK arasında doğrudan bir irtibat bulunmamaktadır¹⁴¹. Yayım sözleşmesi, bir eser sahibinin eseri üzerinde sahip bulunduğu mali haklardan çoğaltma¹⁴² ve yayma¹⁴³ haklarını yayımcıya

¹³⁹ **Soyer-Rekabet Yasağı**, s. 25. **Soyer**, Alman İş Mahkemeleri Kanunu'nda iş sözleşmesinin sona ermesinden sonraki rekabet yasağı ile ilgili uyumsuzlukların iş mahkemelerinde görüleceğine dair açık bir düzenleme bulunduğunu belirtmiştir. (**Soyer-Değerlendirme**, s. 13); Ancak, olması gereken hukuk bakımından, rekabet yasağı sözleşmesinden doğan davaların iş mahkemelerinde görülmesini mümkün kılacak bir kanun değişikliği yapıldığında esnaf işletmelerinin durumunu değerlendirmek gerekecektir. Şöyle ki, İş Kanunu'nun 4/1-ı bendi hükmünce, üç kişinin çalıştığı esnaf ve sanatkar işyerleri İş Kanunu'nun kapsamı dışında bırakılmıştır. Örneğin, bir kişinin çalıştığı esnaf işyerinde, rekabet yasağından kaynaklanan bir uyumsuzluk sonucu iş mahkemesinin bu davaya bakıp bakamayacağı sorun teşkil edecek ve İş Kanunu'nun bu tür esnaf işletmelerine uygulama alanı bulamayacaktır. Bundan dolayı üç veya daha az kişinin çalıştığı bir esnaf işletmesinde çalışan işçiler bakımından genel kanun olan TBK uygulama alanı bulacak böylece rekabet yasağından kaynaklanan bir dava da görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesi olacaktır. Kanaatimizce, olması gereken hukuk bakımından, rekabet yasağı sözleşmesinden doğan davalar açısından esnaf işletmelerinin durumu da değerlendirilerek bir kanun değişikliği yapılması daha uygun olacaktır.

¹⁴⁰ Fiil olan *yayımlamak* sözlüğü Güncel Türkçe Sözlükte (TDK) şu şekilde tanımlanmıştır: "Kitap, gazete, dergi gibi şeyleri basmak ve dağıtmak, neşretmek. İsim olarak kullanılan *yayın* ise, basılıp satışa çıkarılan kitap, gazete gibi okunan veya radyo ve televizyon aracılığıyla halka sunulan, duyurulan, iletilen şey, neşriyat". TBK'nın sekizinci bölümün üst başlığında *Yayım Sözleşmesi* ibaresi tercih edilmiştir. Bundan dolayı TTK'nın 4. maddesinde kullanılan *yayın sözleşmesi* ibaresinin *yayım* olarak değiştirilmesi gerekmektedir (www.tdk.gov.tr).

¹⁴¹ **Bilge**, Necip: Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri, Ankara 1962, s. 230; **Kılıçoğlu**, Ahmet: Telif Hakkı ve Yayın Sözleşmesinden Ayırdedilmesi, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, (Y. 1, C. 1, S. 1, Ankara 2001, s. 43-49), s. 47; FSEK eserin ne olduğunu, eser sahipliğinden doğan (mali ve manevi) hakları, eser niteliğinde olmayan ürünler ve bunlar üzerindeki hakları düzenlemektedir. Bkz.: **Kılıçoğlu**, s. 47; Mali [mali haklar; her türlü faydalanma, işleme, çoğaltma, yayma ve sahnede veya radyoda temsil etme gibi haklardan oluşmaktadır (FSEK m. 21-25)] ve manevi [manevi haklar; eserin kamuya sunulması, esere eser sahibinin adını verip vermemesi, eserde değişiklik yapılması ve eser sahibinin zilyed ve malike karşı haklarından oluşmaktadır (FSEK m. 14-17)] haklar bakımından bir bütünlük oluşturan telif hakkı ise ayrı bir takım hakları ihtiva edebilmektedir (FSEK m. 13). Bkz. **Bilge**, s. 230; **Kılıçoğlu**, s. 47.

¹⁴² Çoğaltma hakkı, bir eserin aslını veya kopyalarını, herhangi bir şekil veya yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli olarak nüshasının veya nüshalarının çıkarılmasıdır (FSEK m. 22/1).

devri ve terki ile ilgilenmektedir¹⁴⁴. Bu sebeple çoğaltma ve yayma hakkı dışındaki mali hakların devrine yönelik bir sözleşme TBK kapsamında bir yayım sözleşmesi olmadığı gibi çoğaltma ve yayma haklarından sadece birinin devri de yayım sözleşmesini oluşturmamaktadır¹⁴⁵. Yayım sözleşmesinden bahsedilmek için hem yayma hem de çoğaltma haklarının birlikte devredilmesi gerekmektedir¹⁴⁶.

Yayım sözleşmesi ile ilgili TBK'nın 487 ila 501. maddeleri arasında düzenlenen hususlardan doğan davalar ticari dava olarak kabul edilmiştir. Ancak doktrinde bu konuda bazı fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Bir görüşe göre¹⁴⁷, yayım sözleşmesinde kaynaklanan bir davanın ticari dava sayılabilmesi için ticari işletmeyi ilgilendirmesi gerektiği ve ticari işletmeyi ilgilendirmeyen yayım sözleşmelerinden kaynaklanan davaların ticari sayılmayacağını belirtmiştir. Aynı şekilde diğer bir görüşe göre¹⁴⁸, yayım sözleşmesinden kaynaklanan davaların, ticari dava olabilmesi için "herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi" gerektiğini söylemiştir. Farklı diğer bir görüş göre¹⁴⁹, TTK'nın m. 4/1-c bendinde, yayım sözleşmesinden dolayı meydana gelen uyuşmazlıkların ticaret mahkemelerinin iş sahasına girdiğini ve yayım sözleşmesinden kaynaklanan davaların tarafların sıfatına bakılmaksızın ticaret mahkemesinde görülmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak, TTK'nın m. 4/1-c¹⁵⁰ bendinin lafzı gereği bu tür

¹⁴³ Yayma hakkı, bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtma hakkıdır (FSEK m. 23/1).

¹⁴⁴ **Bilge**, s. 230.

¹⁴⁵ **Giritoğlu**, Necla: Yayın Sözleşmesi, İstanbul 1967, s. 29.

¹⁴⁶ **Bilge**, s. 232; **Giritoğlu**, s. 29.

¹⁴⁷ **Karayalçın**, s. 250.

¹⁴⁸ **Poroy/Yasaman**, s. 116, Nr. 145-III; **Poroy/Yasaman**, yayım sözleşmesinden kaynaklanan davaları, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda öngörülen hususlardan doğan davalardan farklı olduğunu, zira, yayım sözleşmesinin, telif hakkı ve bu hakka tecavüze ilişkin olmadığını; bilakis, eserin çoğaltılarak yayınlanmasının söz konusu olduğunu belirtmiştir. Bkz.: **Poroy/Yasaman**, s. 116, Nr. 145-III.

¹⁴⁹ **Bozer**, s. 66; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 121; Nr. 222; **Arkan**, yayımcının çoğu kez bir ticari işletme olacağı düşüncesi, yayım sözleşmesinden doğan davaların ticari sayılmasına neden olduğunu belirtmiştir. Bkz.: **Arkan**, s. 101.

¹⁵⁰ "Her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ile tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın;.....c) 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı

uyuşmazlıkların sebep olduğu davalar mutlak ticari davadır¹⁵¹. Yargıtay'da, TTK'nın 4. maddesindeki mutlak ve nisbi ticari dava ayrımını dikkate alarak yayım sözleşmesinden kaynaklanan davalar ile fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davaları ayrı olarak ele almaktadır¹⁵².

Yayım sözleşmesi ile fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davalar arasında bu tür bir farklılık oluşturulması makul değildir. Zira, yayım sözleşmesini, fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklar içinde mütalaa etmek gerekmektedir¹⁵³. Çünkü, fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davalar ile yayım sözleşmesinden doğan davalar arasında bir ayrım yapılmasını haklı gösterecek bir sebep bulunmamaktadır¹⁵⁴. Her iki çeşit davaların ticari işletmeyle ilgili olması kadar olmaması da mümkün olmaktadır¹⁵⁵. Bundan dolayı TTK'nın 4. maddesinin 1 ila 6 bentleri arasında yer alan ihtilaflar 6762 sayılı TTK (eTTK) dönemindeki komisyon gerekçesine¹⁵⁶ göre ticari işletmeyle ilgili bulundukları için ticari dava sayılmış, sadece havale vedia ve fikir sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davalar ticari işletme ile ilgili olmayabileceği belirtilmiştir¹⁵⁷. Böyle bir ayrımın yapılması ise bu iki çeşit dava arasında tartışmalara sebep olmuştur. Olması gereken, yayım sözleşmesi ile ilgili davaların mutlak ticari dava olmasına ilişkin

Türk Borçlar Kanununun yayım sözleşmesine dair 487 ilâ 501 ... maddelerinde öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ticari dava ve ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi sayılır.” (TTK m. 4/1-c).

¹⁵¹ “Örneğin; eser sahibi ile matbaa işletmesini işleten tacir ya da esnaf arasında eserin çoğaltılması ve yayımlanmasını ele alan bir sözleşmeden doğan dava mutlak ticari davadır. Ancak, bir eser sahibinin intihal iddiası ile diğer bir eser sahibine açtığı ref, men veya tazminat davası (FSEK kapsamında), ticari işletmeyi ilgilendirmedeği için ticari dava sayılmayacaktır.” [Kaya (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 121; Nr. 222].

¹⁵² **Atalı**, s. 71; “Uyuşmazlık neşir sözleşmesinden doğmuş olup, TTK'nın 4. maddesi gereğince gerek neşir sözleşmesi, gerek bir ticari işletmeyi ilgilendiren telif hakkına müteallik mevzuatta düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları ticari dava sayılmış olduğuna göre kararın temyizen inceleme yeri 11. Hukuk. Dairesidir.” 13. HD., 24.11.1975, E. 1975/2387, K. 1975/7346; **Eriş-İş Bölümü**, s. 613.

¹⁵³ **Bozer**, s. 66; **Karayalçın**, s. 251, dn. 27.

¹⁵⁴ **Karayalçın**, s. 251, dn. 27; **Tuna**, s. 27.

¹⁵⁵ **Karayalçın**, s. 251, dn. 27.

¹⁵⁶ **Çevik**, s. 42-43.

¹⁵⁷ **Karayalçın**, s. 251, dn. 27.

hükümün Kanun'dan çıkartılması ve yayım sözleşmesi ile fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davaların bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi şartıyla ticari dava sayılması uygun olacaktır¹⁵⁸.

dd. Kredi Mektubu ve Kredi Emri¹⁵⁹

Kredi mektubu ve kredi emri hakkındaki TBK'nın 515 ila 519. maddelerinden kaynaklanan davalar mutlak ticari davadır (TTK m. 4/1-c).

Kredi mektubu, mektup gönderenin gönderilene bir üst sınır belirleyerek veya belirlemeksizin, kredi mektubundan yararlanacak belirli kişiye istemde bulunacağı miktarda para ve benzeri şeyleri verme konusundaki vekaletini içeren belgedir (TBK m. 515/I). TBK'da ki tanımdan da anlaşılacağı üzere kredi mektubu ilişkisinde üç kişi söz konusu olmaktadır. Bunlardan mektubu düzenleyen, mektubun hitap ettiği kişiye (muhatap), mektup hamiline talep edeceği miktarda para veya benzeri bir şeyin verilmesini istemektedir¹⁶⁰. Kredi mektubu, vekalet sözleşmesi ve havale hükümlerine tabidir (TBK m. 515/1-c.2). Dolayısıyla mektubu düzenleyen ile muhatap arasındaki

¹⁵⁸ **Kurt Konca**, s. 95-96.

¹⁵⁹ Kredi mektubu ve kredi emrinin akreditif ile bağlantısına baktığımızda doktrinde ve yargı kararlarında daha çok havale olarak nitelendirilmekle birlikte, havale hükümlerinin akreditif işleminin hukuki niteliğini açıklamadaki yetersizliğinden hareketle, kredi emri değerlendirmesi olduğunu belirten yazarlarda bulunmaktadır. **Tekinalp** akreditif şu şekilde tanımlamıştır: "Genel anlamda akreditif, emri verenin nam ve hesabına onun gösterdiği kişiye kredi açılması demektir. Görüldüğü gibi akreditif bir çeşit kredi mektubudur (TBK m. 515).... Böyle bir emir, çoğu kez bir bankanın bir şubesinden diğerine veya bir bankadan bir başka bankaya verilir. Nadiren de olsa, bir bankanın müşterisi, bankadan, gösterdiği kişiye kredi olarak ödemede bulunmasını isteyebilir." Bkz.: **Tekinalp**, Ünal: Banka Hukukunun Esasları, İstanbul 2009, s. 550, Nr. 40-02; **Kostakoğlu** ise, akreditifin tek bir hukuki kurumla açıklamaya çalışmak yerine, birden fazla hukuki müessesenin birleşimi olarak ifade etmenin daha isabetli olacağını, zira akreditifte havale benzeri bir ilişki yanında, vekalet, istisna, garanti sözleşmesi, üçüncü kişi yararına sözleşme, hatta temlik akdi niteliklerinden benzerlikler mevcut olduğunu belirtmiştir. Bkz.: **Kostakoğlu**, Cengiz: Bankalar Kanunu Şerhi-Banka Kredi Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklar ve Akreditif, İstanbul 2003, s. 1547; **Arslan**, akreditifin nitelendirilmenin ulusal hukuklara bırakılmasını ve böyle bir düzenlemenin mevzuatımızda yer almamasından hareketle; işlemin kendine özgü yapısı ve işleyişi dikkate alınarak, akreditifin nevi şahsına münhasır bir muamele olarak değerlendirilmesi gerekeceğini söylemiştir Bkz. **Kaya**, Arslan: Belgeli Akreditifte Lehtarın Hukuki Durumu, İstanbul 1995, s. 8; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun akreditifin havale ile benzerliğini belirten bir kararı da bulunmaktadır. Bkz.: HGK, 4.11.1964, E. 1964/942, K. 1964/637 (**Kostakoğlu**, s. 1545-1546).

¹⁶⁰ **Arkan**, s. 102.

hukuki ilişki esas itibariyle vekalet hükümlerine dayanmaktadır. Bunun sonucu olarak bu kişiler arasındaki ilişki, muhatabın, mektubu düzenleyenin icabını kabul etmesine bağlı olarak kurulacaktır. Fakat mektubu düzenleyen ile muhatap arasındaki ilişki havale hükümlerine de dayanabilecektir. Burada ise, muhatap, mektubu düzenleyene karşı borçlu ise ve hamiline yapacağı ödeme düzenleyene yapacağı ödmeden daha külfetli değilse, muhatap icabı kabul etmek durumunda kalacak ve aralarındaki ilişki havale hükümlerine tabi olacaktır¹⁶¹. Kredi mektubunun düzenlenmesiyle birlikte, muhatap ile hamil arasında hemen bir ilişki kurulmayıp, muhatabın kredi mektubunu kabul ederek hamile karşı belirli bir miktar ödemeyi taahhüt ettiği andan itibaren kurulmuş sayılacaktır (TBK m. 515/III).

Kredi emrinde de, kredi mektubunda olduğu gibi üç kişi mevcuttur. Bunlar; kredini emrini veren (amir), kredi emrinin alan (memur) ve kendisine ödeme yapılacak üçüncü kişi. Burada kredini emrini alan memur, kendi adına ve hesabına kredi emri verenin (amirin) sorumluluğu altında bir üçüncü kişiye kredi açmak veya kredi yenilemek durumundadır. Bu emre uyularak memur tarafından kredi verilirse, amir verilen bu krediden dolayı kefil gibi sorumlu olacaktır. Kredi emri verenin bu emri yazılı olmak zorundadır. Aksi halde kredi emri veren sorumlu tutulamaz (TBK m. 516).

Kredi mektubu ve kredi emri gibi işlemler genellikle ticari faaliyetlere özgü olmakta ve özelliği gereği ticaret hayatını ilgilendirmektedir. Özellikle kredi emri ticari hayatta pek çok görülen bir müessesedir¹⁶². Bundan dolayı kanun koyucu bu tür işlemleri ticari dava saymıştır¹⁶³.

¹⁶¹ **Bilge**, s. 293.

¹⁶² **Karayalçın**, s. 252.

¹⁶³ **Poroy/Yasaman**, s. 116, Nr. 145-iv; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 121, Nr. 233; **Karayalçın**, bu gibi muamelelerde amir (kredi emrini veren şahıs) tacir, emri ifa edecek şahıs ise (memur) bankadır. Bundan dolayı bu gibi muameleler "her iki taraf için tacir sayılan husustan doğan hukuk davası" olarak da ticari dava sayılabileceğini belirtmiştir. Bkz.: **Karayalçın**, s. 252.

ee. Komisyon Sözleşmesi

Komisyonculuk; alım-satım komisyonculuğu (TBK m. 532-545), diğer komisyon işleri (TBK m. 546) ve taşıma işleri komisyonculuğu (TTK m. 917 vd.) olarak TBK'da ve TTK'da düzenleme altına alınmıştır.

TBK'nın 532 ila 545. maddeleri arasında alım veya satım komisyonculuğu düzenlenmiştir. Alım veya satım komisyonculuğu, komisyoncunun ücret karşılığında, kendi adına ve vekalet verenin hesabına kıymetli evrak ve taşınırın alım veya satımını üstlendiği sözleşmedir (TBK m. 532/1). Dikkat edilirse TBK'da yer alan düzenlemeye göre komisyon sözleşmesinin konusu, esas itibariyle kıymetli evrak ve taşınır eşya alım-satımıdır. Diğer konulara ilişkin komisyon sözleşmeleri de, aksine bir düzenleme bulunmadıkça, alım-satım komisyonculuğu hükümlerine tabidir (TBK m. 546/I-II).

TBK'nın 532 ila 545. maddelerinden kaynaklanan davalar ticari davaya vücut vermektedir. Menkul eşya ve kıymetli evrakı konu edinen, alım-satım işleri komisyonculuğundan doğan davalar ticaret hayatı ile ilgili görüldüğü için ticari uyuşmazlık olarak kabul edilmiştir¹⁶⁴. Buna karşın diğer komisyon işlerini düzenleyen TBK'nın 546. maddesinden doğan uyuşmazlıklar ticari dava vasfı taşıyıp taşımadıkları münakaşalıdır. Bir görüşe¹⁶⁵ göre, komisyon mukavelesinden doğan bütün davalar ticari dava sayılmıştır. Tatbikat Kanunu m. 41-h ile ilave edilen ve "diğer komisyon işlerine" ait olan eBK 430. maddenin (TBK m. 546) eTTK. 4 N. 3'e (TTK m. 4/1-c) konmamış bulunmaması herhalde sadece bir dikkat hatası olsa gerektiğini belirtmiştir. Bir başka görüşe¹⁶⁶ göre ise, eBK'nın komisyon müessesesini düzenleyen Tatbikat Kanunun 41-h fıkrasıyla bir madde daha ilave edilmiş ve bu suretle eBK'daki komisyon müessesesini düzenleyen maddeler 416-430 (TBK m. 532-546) olmuştur. Hal böyle iken, kanun koyucu eBK m. 416-429 (532-545) ile ilgili uyuşmazlıkları Ticaret Mahkemelerinin iş sahası dahilinde kabul etmiş ve 430. madde hakkında herhangi bir hüküm

¹⁶⁴ **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 121, Nr. 224.

¹⁶⁵ **Karayalçın**, s. 252.

¹⁶⁶ **Bozer**, s. 63-64.

sevketmemiştir. Bundan dolayı, 430. madde eBK'nın komisyona ait hükümlerine ilave edilmiş olduğundan, 430. madde dolayısıyla meydana gelen uyuşmazlıklarında ticaret mahkemesinde görülmesi gerekecektir. Kanaatimizce, 6763 sayılı Türk Ticaret Kanununun Mer'iyet ve Tatbik Şekli Hakkında Kanunun 41. maddesinin h fıkrası ile TBK'ya ilave edilen (546) 430. maddeden kaynaklanan davaları da ticari dava saymak uygun olacaktır. Çünkü TBK'nın 430. maddesinde düzenlenen hususlar komisyonculuk hükümleri ile bağlantılı bulunmakta ve TBK'nın 546. maddesinden kaynaklanan uyuşmazlıklara da komisyon sözleşmesi (TBK 532-545) hükümleri uygulanacaktır.

Taşıma işleri komisyonculuğu ise, TTK'nın 917 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Bu konudan doğan uyuşmazlıklar TTK m. 4/1-a uyarınca ticari davadır.

ff. Ticari Temsilciler, Ticari Vekiller ve Diğer Tacir Yardımcıları

Ticari temsilciler, ticari vekiller ve diğer tacir yardımcıları, TBK'nın 547 ila 554. maddeleri arasında hüküm altına alınmıştır. Bu hükümlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar ticari dava niteliğindedir (TTK m. 4/1-c). TBK'nın 547 ila 554. maddeleri genel olarak ticari işletme için atanan tacir yardımcılarını düzenlemektedir.¹⁶⁷ Bu yüzden bu hükümlerden meydana gelen uyuşmazlıkların ticari dava olarak kabul edilmesi olağandır¹⁶⁸.

818 sayılı BK'nın (eBK) m. 449/3. fıkrası hükmü¹⁶⁹ ile esnaf işletmelerine ticari temsilci atanması olanaklıydı. Ancak, esnaf işletmelerine ticari temsilci atanması ise

¹⁶⁷ **Arkan**, ticari temsilcinin, bir işletmenin işlerini idare etmek üzere atacağını ve ticari temsilci atanacak işletmenin, ticari işletme olmasından bahisle, esnaf işletmesi için ticari temsilci atanamayacağını belirtmiştir. Bkz.: **Arkan**, s. 172; Aynı yönde bkz.: **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 678, Nr. 1410; “Aynı şekilde ticari vekil de, bir ticari işletme için atanabilir (TBK m. 551/1).” [**Arkan**, s. 184; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 694, Nr. 1458].

¹⁶⁸ **Kurt Konca**, s. 97.

¹⁶⁹ “Diğer nevi müesseselerde ve işlerde ticaret siciline kayıttan başka suretle ticari mümessil tayin olunamaz (eBK m. 449/3). EBK'nın 449/3. fıkrasına ilişkin hüküm TBK'ya alınmamıştır. Bu değişikliğin nedeni TBK'nın 547. maddesine ilişkin gerekçesinde açıklanmamıştır.” (**Arkan**, s. 172).

doktrinde eleştirilmiştir¹⁷⁰. 6098 sayılı TBK'da yapılan değişiklik sonucunda sadece ticari işletmeler için ticari temsilci atanması kabul edilmiştir¹⁷¹.

Ticari temsilci, işletme sahibinin, ticari işletmeyi yönetmek ve işletmeye ilişkin işlemlerde ticaret unvanı altında, ticari temsil yetkisi ile kendisini temsil etmek üzere, açıkça ya da örtülü olarak yetki verdiği kişidir (TBK m. 547). TBK'nın ticari temsilcilere ilişkin hükümlerinde, temsil yetkisini veren işletme sahibi tacir (müvekkil) ile ticari temsilci arasındaki iç ilişki üzerinde durulmadan, ticari temsilcinin üçüncü kişilerle olan ilişkisi düzenlenmiştir¹⁷². TBK'nın ticari temsilcilikle ilgili bu düzenlemelerinden doğan davalar ticari davadır¹⁷³. Buna karşın, ticari temsilci ile işletme sahibi tacir arasındaki iç ilişkilerden doğan uyuşmazlıklar ticari dava olarak kabul edilmeyecektir¹⁷⁴.

¹⁷⁰ “TTK m. 4’ün üçüncü bendinde ticari dava olarak ele alınan ticari mümessil, ticari vekiller ve seyyar tüccar memurlarıyla ilgili ihtilafların bu niteliği kazanabilmeleri de, müvekkilin tacir sıfatına bağlıdır. TBK m. 449/III’te farklı olarak düzenlenen gayri ticari müesseselere bağlı mümessil memur ve vekillerle işveren arasında çıkacak davalar ticari dava sayılmaz. Aksi halde bir esnafın yardımcısı veya bir çiftçi temsilcisi ile işveren arasında çıkacak uyuşmazlıkların ticari dava sayılması gerekir.” (Domanıç-Şerh, s. 22-23).

¹⁷¹ “Eski Kanun döneminde uygulamada ticari temsilcinin esas itibarıyla esnafın değil, tacirin yardımcısı olduğu; diğer bir ifade ile ticari işletme sayılmayan işletmelerden (esnaf işletmeleri) çok ticari işletmelere atandığı görülmüştür.” (Kırca, İsmail: Ticari Mümessillik, Ankara 1966, s. 45).

¹⁷² Arkan, s. 171; Kurt Konca, s. 97; “TBK’nın, “Ticari Temsilciler, Ticari Vekiller ve Diğer Tacir Yardımcıları” başlığını taşıyan Onikinci Bölümü’nde yer alan hükümlerden sadece 553. maddede “rekabet yasağı” dolayısı ile müvekkil ile ticari temsilci (ve diğer ticari vekiller) arasındaki iç ilişkiye değinilmiştir.” (Arkan, s. 171, dn. 3).

¹⁷³ “Taraflar arasındaki sözleşmeye göre, davacının davalının iş yerinde veya otoritesi altında belli bir ücretle çalışması öngörülmemiş olup serbest satış mümessilliği görevi ile davalı adına sipariş alarak pazarlamacılığını yapmak ve buna karşı prim almak şeklinde ticari temsilcilik sıfatından kaynaklanmakta ve davada bu ilişki nedeniyle verilmiş teminat bonolarının geçersizliği ileri sürülerek menfi tespit istenmekte bulunmasına göre dava 1475 ve 5521 sayılı Yasalarla ilgili olmayıp ticari nitelikte olduğundan anlaşmazlığın çözümü TTK’nın 3, 5, 12/12 maddeleri gereğince ticaret mahkemesinin görevi içinde iken, aksine düşüncelerle görevsizlik kararı verilmiş olması kararın bozulmasını gerektirmiştir.” 11. HD., 17.3.1987, E. 1987/7935, K. 1987/1558 (Eriş, Gönen: Açıklamalı- İtihatlı Türk Ticaret Kanunu, Ticari İşletme ve Şirketler, Ankara 1992, s. 96).

¹⁷⁴ Buna karşın, TBK’nın 553. maddesinde düzenlenmiş bulunan müvekkil ile ticari temsilci arasındaki rekabet yapma yasağı iç ilişkiye ilişkin olup bundan doğan hukuk davaları da ticari davadır. Aynı yönde bkz.: Kurt Konca, s. 97, dn. 81; “TK. 4 N. 3’de sarıh atıf bulunmadığı için ticari mümessiller ve vekillerin tacirle olan ve eBK m. 449-456 (TBK m. 547-554)’da tanzim edilmemiş bulunan hizmet münasebetlerinden doğan davalar ise ticari dava sayılmayacaktır.” (Karayalçın, s. 252).

Ticari vekil ise, bir ticari işletme sahibinin, kendisine ticari temsilcilik yetkisi vermeksizin, işletmesini yönetmek veya işletmesinin bazı işlerini yürütmek için yetkilendirdiği kişidir (TBK m. 551). Bu husustaki Kanun hükmünde de, sadece ticari vekilin üçüncü kişilerle ilişkisi düzenlendiğinden ticari vekilin tacir ile iç ilişkisinden doğan davalar ticari dava değildir¹⁷⁵.

Diğer tacir yardımcıları ise TBK'nın 552. maddesinde düzenlenmiştir. Toptan, yarı toptan veya perakende satışlarla uğraşan ticari işletmelerin görevli veya hizmetlileri, o ticari işletme içinde, müşterilerin kolaylıkla görebilecekleri bir yerde ve kolayca okuyabilecekleri bir biçimde, yazıyla aksine duyuru yapılmış olmadıkça, anılan hükümde sayılan işlemler için yetkilidirler.

TBK'nın 448 ila 460. maddelerinde tacir yardımcısı olarak nitelendirilen pazarlamacıların yaptıkları pazarlamacılık sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların ticari dava olup olmadığı sorunu ortaya çıkmaktadır. Zira, eTTK döneminde, seyyar tüccar memurlarına ilişkin uyuşmazlıklar ticari dava sayılmaktaydı¹⁷⁶. Bununla birlikte pazarlamacılar ile eBK'da (m. 454) düzenlenmiş olup da TBK'ya alınmayan seyyar tüccar memurları faaliyet biçimleri yönünden büyük benzerlik göstermektedir¹⁷⁷. Buna rağmen TTK'da, pazarlamacılıktan kaynaklanan uyuşmazlıkların ticari dava niteliği düzenlenmemiştir. Bu durum doktrinde tartışmalara sebep olmuş ve pazarlamacının diğer tacir yardımcılarından ayrılarak ticari dava kategorisine girmemesi eleştirilmiştir. Bir görüşe¹⁷⁸ göre, pazarlamacının ticari dava kategorisine alınmaması bilinçli bir tercih

¹⁷⁵ “Ticari vekilin rekabet yapma yasağı iç ilişkisiyle ilgilidir. TBK'nın 553. maddesinde düzenlenen bu davalar mutlak ticari dava sayılır.” (Kurt Konca, s. 98, dn. 82).

¹⁷⁶ ... tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın; 3. Borçlar Kanunu'nun, ... ticari mümessiller ve diğer ticari vekiller hakkındaki 449 ila 456, ... maddelerinde tanzim olunan hususlardan doğan hukuk davaları ticari sayılır (eTTK m. 4/3).

¹⁷⁷ Arkan, s. 188.

¹⁷⁸ "...TTK m. 4'e, TBK m. 448 ila 460 ifadesinin de eklenmesi gerekirdi. TBK'dan seyyar tüccar memuruna ilişkin hükmün çıkarılarak pazarlamacılık sözleşmesi adı altında düzenlenmesi onu tacir yardımcısı olmaktan çıkardığı şeklinde yorumlanmamalıdır. 6098 sayılı TBK, ticari temsilci, ticari vekil ve diğer tacir yardımcılarını, 12. bölümde m. 547-554 arasında eskisi gibi muhafaza etmiş fakat seyyar tüccar memurunu bunların arasından çıkartarak hizmet sözleşmesi ile ilgili bölüme eklemiş ve adını da değiştirerek “pazarlamacı” demiştir. Bunun nedeni TBK'nın, İsviçre BK'da 1971'de yapılan değişikliği benimsemiş olmasıdır. 1971'de İsviçre BK m. 463 de diğer tacir

olduğu kabul edilmiştir. Diğer bir görüşe¹⁷⁹ göre ise, tacir yardımcısı olarak nitelendirilen pazarlamacılara ilişkin uyuşmazlıkların da ticari dava sayılması gerekir. Ayrıca Kanun'da değişiklik yapılmalıdır. Kanaatimizce, tacir yardımcıları arasında böyle bir ayırım yapılmasını haklı gösterecek bir gerekçe bulunmadığından, tacir yardımcılığı sıfatından kaynaklanan davaları ticari dava saymak uygun olacaktır.

d. Fikri Mülkiyet Hukukuna İlişkin Ticari Davalar

TTK'nın m. 4/1-d hükmünde fikri mülkiyet hukukuna dair mevzuattan (FSEK, MarkaKHK, PatentKHK, EndTasKHK, CoğışKHK...) doğan uyuşmazlıklar ticari dava olarak kabul edilmiştir. ETTK'nın m. 4/1-4. bendi ise, fikri mülkiyet ile ilgili sınırlamayı dar tutarak sadece alameti farika (marka), ihtira beratı (patent) ve telif hakkına ilişkin mevzuattan kaynaklanan davaları ticari dava olarak kabul etmişti. Ayrıca telif hakkına ilişkin davaların ticari dava olarak kabul edilmesi için bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi de gerekmekteydi¹⁸⁰. TTK bu sınırlamayı kaldırarak fikri mülkiyet hukukundan doğan davaların hepsini ticari dava olarak kabul etmiştir. TTK'nın 4. maddesinin gerekçesinde belirtildiği üzere, "fikri mülkiyet hukuku" terimi kullanılarak hükmün kapsamı geniş tutulmaya çalışılmış, TRIPS (Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması) ile WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü) anlayışına ve dünya literatüründeki gelişmelere uygun bir hüküm getirilmek istenmiştir¹⁸¹. Böylelikle TRIPS ile WIPO'nun terminolojisine uygun bir ifade kullanılarak, fikir ve sanat eserleri, markalar, patentler, faydalı modeller,

yardımcıları arasında düzenlenmiş olan seyyar tüccar yardımcısını oradan alarak hizmet sözleşmesi bölümünün sonuna eklenmiş ve madde sayısı 13'e çıkarılmıştır (m. 347-354). Ne var ki, bu yapılırken bu çalışan tipi ile fazla oynanmamış ve adı eskiden olduğu gibi seyyar tüccar yardımcısı veya ticari gezgin olarak bırakılmıştı. TBK hazırlanırken İsviçre BK'nın aldığı yeni şekil benimsenmiştir. TTK hazırlanırken TBK'da ki bu önemli değişiklik bilindiği halde ticari davanın ne olduğunu düzenleyen maddeye bunun alınmamış olması bilinçli bir tercihtir. Kanun koyucunun böylesine önemli bir hususu unutmaması veya gözden kaçırması söz konusu değildir. Tüm bu gerekçelerle bundan böyle pazarlamacılık sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklar ticari dava kapsamına dahil olmayacak, görevli mahkeme artık asliye ticaret mahkemesi değil, asliye hukuk mahkemeleri olacaktır." [Topuz, Murat: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Uyarınca Pazarlamacılık Sözleşmesi (TBK m. 448-460), MÜHF - HAD, C. 19, S. 1, İstanbul 2013, s. 349-350].

¹⁷⁹ **Börü/Koçyiğit**, s. 19.

¹⁸⁰ **Bozer**, s. 66; **Karayalçın**, s. 250; **Semiz**, s. 50.

¹⁸¹ TTK'nın 4. maddesine ilişkin gerekçe.

endüstriyel tasarımlar, coğrafi ad ve işaretler, bitki çeşitleri ve ıslah hakları, elektronik devrelerin topografyaları gibi geniş bir alandan doğan davaları tek tek sayma yöntemi terk edilerek "Fikri Mülkiyet Hukuku" kavramının kullanılması tercih edilmiştir¹⁸².

556 sayılı Markaların Korunması Hakkındaki KHK'nin¹⁸³ 71. maddesinde "Bu Kanun Hükmünde Karamnamede öngörülen davalarda, görevli mahkeme ihtisas mahkemeleridir" hükmü vazedilmiştir. Aynı şekilde 551 sayılı Patentlerin Korunması Hakkında KHK'nin¹⁸⁴ 146. maddesi, 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK'nin¹⁸⁵ 58. maddesi, 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında KHK'nin¹⁸⁶ 30. maddesi, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri kanununun 76. maddesi, 5147 sayılı Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında KHK'nin¹⁸⁷ 31. maddesi ve 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine ait Islahçı Haklarının Korunması İlişkin Kanunun¹⁸⁸ 68. maddesinde de aynı yönde hüküm bulunmaktadır. Görülmektedir ki TTK m. 4/1-d hükmünden kaynaklanan davalara ihtisas mahkemelerinin (Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi) bakması gerekmektedir.

TTK'nın 4. maddesinin gerekçesine göre, fikri mülkiyet hukukuna ilişkin mevzuatta düzenlenen hususlardan doğan davalar, kanunen mutlak ticari davadır.¹⁸⁹ Ancak TTK'nın 4. maddesinin gerekçesi doktrinde eleştirilmiştir. Bir görüşe¹⁹⁰ göre, fikri mülkiyet hukukuna dair mevzuatta öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları mutlak ticari dava niteliği taşımamalıdır. Çünkü, bu davalar, ticaret hukukuna göre daha

¹⁸² TTK'nın 4. maddesine ilişkin gerekçe.

¹⁸³ RG. T. 27.6.1995, S. 22326.

¹⁸⁴ RG. T. 27.6.1995, S. 22326.

¹⁸⁵ RG. T. 27.6.1995, S. 22326.

¹⁸⁶ RG. T. 27.6.1995, S. 22326.

¹⁸⁷ RG. T. 30.4.2004, S. 25448.

¹⁸⁸ RG. T. 15.1.2004, S. 25347.

¹⁸⁹ TTK'nın 4. maddesine ilişkin gerekçe.

¹⁹⁰ **Kurt Konca**, s. 100.

farklı bir uzmanlık bilgisi ile çözüme kavuşturulacak davalardır¹⁹¹. Diğer bir görüşe¹⁹² göre, fikri mülkiyet hukukuna dair mevzuattan doğan davaların mutlak ticari davalar olarak nitelenmesi anlamsız ve gereksizdir. Bu tür davaların¹⁹³ özel ihtisas mahkemesine bırakılmış olmasından dolayı, bu davaları mutlak ticari dava olarak nitelemenin pratik hiçbir önemi yoktur. TTK'nın m. 4/1-d hükmü ile adeta "Ticaret mahkemesinde bakılamayacak ticari dava" ihdas edildiğini belirtmiştir. Bir başka görüşe¹⁹⁴ göre ise, TTK m. 4/1-d hükmünde "fikri mülkiyet hukukuna dair mevzuatta" öngörülen hususlardan kaynaklanan hukuk davalarında, eTTK'ya paralel bir şekilde ticari dava olarak nitelendirilmesi isabetli değildir. Zira fikri mülkiyet hukukuna ilişkin mevzuatta (örneğin MarKHK 71; PatKHK 146; FSEK 76), ilgili düzenlemelerde öngörülen davalarda görevli mahkemelerin "ihtisas mahkemeleri" olduğu açıkça hükme bağlanmıştır. Öte yandan ticaret mahkemeleri ile fikri ve sınai haklar hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki görev ilişkisidir. Bundan dolayı, TTK m. 4/1-d hükmünün kanunda yer almaması gerektiğini belirtmiştir. Kanaatimizce fikri mülkiyet hukukuna dair mevzuatta öngörülen hususlardan kaynaklanan davaları mutlak ticari dava kabul etmek isabetli değildir. Çünkü bu tür davalarda görevli mahkeme olarak ihtisas mahkemeleri belirlenmiştir. İhtisas mahkemeleri ile ticaret mahkemeleri arasındaki ilişki ise görev ilişkisidir. Bundan dolayı bir davanın ticari dava olarak nitelendirilmesi, ticari

¹⁹¹ "HSYK'nın 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararı ile, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi kurulmayan yerlerde, fikri mülkiyet hukukuna ilişkin mevzuattan doğan davalar için; bir asliye hukuk mahkemesi olan yerlerde bu mahkeme, iki asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde 1 numaralı asliye hukuk mahkemesi, ikiden fazla asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde ise, 3 numaralı asliye hukuk mahkemesi, yetkilendirilmiştir. Halen uygulanan bu karar değerlendirildiğinde, HSYK'nun fikri mülkiyet hukukundan doğan davaları bir ticari dava olarak görmediği sonucuna ulaşılır. Zira, bunları, ticari dava gibi değerlendirseydi, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi kurulmayan yerlerde, asliye hukuk mahkemelerini değil; bilakis, asliye ticaret mahkemelerini yetkilendirirdi" (**Kurt Konca**, s. 100).

¹⁹² **Moroğlu-Değerlendirme ve Öneriler**, s. 26-27.

¹⁹³ 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun değişik 76'ncı maddesi, Markaların Korunması hk. 556 sayılı KHK m. 71, Patent Haklarının Korunması hk. 551 sayılı KHK m. 146, Endüstriyel Tasarımların Korunması hk. 554 sayılı KHK m. 58, Coğrafi İşaretlerin Korunması hk. 555 sayılı KHK m. 30.

¹⁹⁴ **Kendigelen**, Abuzer: Yeni Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, İstanbul 2011, s. 37.

davanın görüleceği mahkeme (TTK m. 5) dışında herhangi bir hukuki sonuç bağlanmamıştır¹⁹⁵. Kaldı ki fikri mülkiyet hukukundan kaynaklanan davalar, ticaret hukukuna göre daha farklı bir uzmanlık bilgisi ile çözüme kavuşturulacak dava türlerindendir. Sonuç olarak TTK'nın m. 4/1-d bendindeki "Fikri Mülkiyet Hukukuna Dair Mevzuatta" hükmünün kaldırılması yerinde olacaktır.

Kanunun gerekçesinde belirtildiği üzere, fikri mülkiyet hukukuna dair mevzuattan kaynaklanan dava ve işlerde görevli mahkeme, ihtisas mahkemeleri olan fikri ve sınai haklar mahkemesidir. Asliye ticaret mahkemesi ile fikri ve sınai haklar mahkemesi arasındaki ilişki görev ilişkisidir¹⁹⁶. Zira, her iki mahkemede ihtisas mahkemesidir¹⁹⁷. Görev kuralları ise mahkemeye ilişkin bir dava şartıdır (HMK m. 114/1-c) ve kamu düzenine ilişkindir (HMK m. 1)¹⁹⁸. Bu nedenle mahkeme, görevli olup olmadığını resen inceler ve görevsiz olduğu kanaatine ulaşırsa kendiliğinden görevsizlik kararı verir

¹⁹⁵ **Kendigelen-Yenilikler ve İlk Tespitler**, s. 37.

¹⁹⁶ **Arkan**, s. 109; **Karşı**, Abdurrahim: Medeni Muhakeme Hukuku, İstanbul 2012, s. 132; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 132, Nr. 244; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 174; **Postacıoğlu**, İlhan E./**Altay**, Sümer: Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 2015, s. 110, Nr. 224; “Mahkemelerin görevi kanunla düzenlenmiş olup, görev kuralları kamu düzenine ilişkindir ve temyiz dahi yargılamanın her aşamasında resen dikkate alınır. İhtisas mahkemeleri ile diğer hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki görev ilişkisidir.” 11. HD., 16.1.2006, E. 2005/137, K. 2006/109 (YKD, 2006, C. 32, S. 5, s. 579); Aynı yönde bkz.: 11. HD., 7.5.2012, E. 2011/444, K. 2012/7156 (Batider, 2012, C. 28, S. 3, s. 364-365).

¹⁹⁷ Karşı görüş için bkz.: **Poroy/Yasaman**, s. 118-119, Nr. 146. Kanun'un gerekçesinde, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemelerinin, bir ticaret mahkemesi olduğu belirtilmiştir: “Fikri mülkiyet davalarına bakan mahkemelerin tek hakimli (MarkKHK m. 71, PatKHK m. 146, EndTasKHK m. 58, CoğışKHK m. 30), asliye mahkemelerinin bir başkan ve iki üyeli (26/09/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 5 inci maddesi) olmaları, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesinin ticaret mahkemesi olmadığı anlamına gelmez. Çünkü, ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde tek hakimli asliye mahkemesi de ticaret mahkemesi sıfatıyla ticari davalara bakmaktadır.”

¹⁹⁸ **Ansay**, s. 80, Nr. 45; **Arkan**, s. 112; **Karşı**, 255; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 131, Nr. 240; **Kuru**-Usul, C. I, s. 309; **Kuru**, Baki: Hukuk Usulünde Görevsizlik ve Yetkisizlik Kararları Üzerine Yapılacak Muameleler, (AÜHFD, 1967, C. XXIV, S. 1-4, s. 155-181), s. 156; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 123; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-I**, s. 101; **Postacıoğlu/Altay**, s. 110, Nr. 224; **Ulukapı**, s. 145.

(HMK m. 115/1)¹⁹⁹. Bundan dolayı, iki mahkemenin görev alanlarının kesişmesine neden olan TTK m. 4/1-d hükmünün düzenlenmesi yerinde olmamıştır²⁰⁰.

Üzerinde durulması gereken bir başka sorun ise, HSYK'nın 188 sayılı kararıdır²⁰¹. Bu karar gereğince, kanuna göre mutlak ticari dava sayılan TTK m. 4/1-d'deki davalar, fikri ve sınai haklar mahkemesinin kurulu olmadığı yerlerde, ticaret mahkemelerinde değil; asliye hukuk mahkemelerinde görülecektir. HSYK'nın bu kararı TTK'nın 5. maddesine aykırılık oluşturmaktadır. TTK'nın m. 5/2. fıkrası "Bir yerde asliye ticaret mahkemesi varsa, asliye hukuk mahkemesinin görevi içinde bulunan ve 4'üncü madde hükmünce ticari sayılan davalarla özel hükümler uyarınca ticaret mahkemesinde görülecek diğer işlere asliye ticaret mahkemesinde bakılır" hükmü mevcuttur. Bundan dolayı fikri ve sınai haklar mahkemesinin kurulu olmadığı yerlerde, bu davalara asliye ticaret mahkemesinin bakması; o yerde asliye ticaret mahkemesi bulunmuyorsa bu durumda asliye hukuk mahkemesinin bakması gerekecektir²⁰².

¹⁹⁹ **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 123; **Ulukapı**, s. 145.

²⁰⁰ **Kurt Konca**, s. 99.

²⁰¹ "Özel kanunlarına göre kurulmuş olan ihtisas mahkemelerinin yargı alanlarının yeniden belirlenmesi ile ihtisas mahkemesi kurulmayan yerlerde bu mahkemelerin görev alanına giren iş ve davalara hangi mahkemenin bakması gerektiği hususlarında, ...

...16-Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemeleri Konusunda...

...II-Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi kurulmayan yerlerde, yukarıda zikredilen Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerden kaynaklanan hukuk davaları için;

a) Bir asliye hukuk mahkemesi olan yerlerde bu mahkemenin,

b) İki asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde 1 numaralı asliye hukuk mahkemesinin

c) İki'den fazla asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde ise 3 numaralı asliye hukuk mahkemesinin,

Yetkilendirilmesine karar verilmiştir" HSYK Genel Kurul Kararı, 24.03.2005, K. 188 (www.hsyk.gov.tr).

²⁰² **Kurt Konca**, s. 100.

e. Ticarete Özgü Yerlerle İlgili Davalar

TTK'nın m. 4/1-e bendinde, borsa²⁰³, sergi²⁰⁴, panayır²⁰⁵, pazarlar ile antrepo²⁰⁶ ve ticarete özgü diğer yerlere ilişkin özel hükümlerden doğan hukuk davaları ticari dava sayılmıştır. ETTK'nın m. 4/5. bendinde, aynı kanunun 135. maddesine atıf yapılmış ve bu şekilde ticarete ilişkin yerler tek tek sayılmamıştır. Fakat TTK'da 135. madde hükmü kaldırılmış ve bu sebeple ilgili ticarete ilişkin yerler tek tek belirtilmiştir²⁰⁷.

TTK'nın 4. maddesine baktığımızda borsalara ilişkin özel hükümlerden kaynaklanan davaları ticari dava olarak kabul etmiştir. Borsalara ilişkin özel hükümlere, 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu²⁰⁸ ile 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda²⁰⁹ yer verilmiştir. 5174 sayılı Kanun, borsaları

²⁰³ 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 3/1-ç'ye göre borsa; "Anonim şirket şeklinde kurulan, sermaye piyasası araçları, kambiyo ve kıymetli madenler ile kıymetli taşların ve Kurulca uygun görülen diğer sözleşmelerin, belgelerin ve kıymetlerin serbest rekabet şartları altında kolay ve güvenli bir şekilde alınıp satılabilmesini sağlamak ve oluşan fiyatları tespit ve ilan etmek üzere kendisi veya piyasa işleticisi tarafından işletilen ve/veya yönetilen, alım satım emirlerini sonuçlandıracak şekilde bir araya getiren veya bu emirlerin bir araya gelmesini kolaylaştıran, bu Kanuna uygun olarak yetkilendirilen ve düzenli faaliyet gösteren sistemleri ve pazar yerlerini" ifade etmektedir. Aynı tanım yönünde bkz.: Borsalar ve Piyasa İşleticilerinin Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik m. 4/1-a (RG. T. 19.07.2013, S. 28712). Borsalar faaliyetlerindeki alım satım işlemlerine göre; ticaret borsaları, ürün ihtisas borsaları, menkul kıymet borsaları, vadeli işlem ve opsiyon borsaları gibi türlere ayrılırlar.

²⁰⁴ "Sergi; daha çok el sanatları ve benzeri alanlara dahil ürünlerin ticari amaçla tanıtım, teşhir ve satışına yönelik küçük organizasyonlardır." (Yurt İçinde Fuar, Sergi ve Panayır Düzenlemesine Dair Yönetmelik m. 11).

²⁰⁵ "Belli bir bölgede veya yörede mutaden tekrarlanan, genellikle tarım ve hayvancılığa yönelik mal ve hizmetlerin satışı yapılan, kültürel ve sosyal etkinlikleri de içeren herkese açık organizasyonlardır." (Yurt İçinde Fuar, Sergi ve Panayır Düzenlemesine Dair Yönetmelik m. 12)

²⁰⁶ "Antrepo, gümrük vergisine konu olup da henüz vergi ve resimleri ödenmemiş malların korunduğu, gerekiyorsa küçük tamamlayıcı işlemlerin yapıldığı gümrük binalarına yakın bir tür depodur. Antrepolar, gümrük gözetimi altında bulunan eşyanın veya izin verildiği durumlarda ihraç eşyasının konulduğu genel ve özel antrepolar olmak üzere ikiye ayrılır. Genel antrepolar, eşyanın konulması için herkes tarafından kullanılabilen, özel antrepolar ise yalnız antrepo işleticisine ait eşyanın konulması amacı ile kurulan gümrük antrepolarıdır." (4458 sayılı Gümrük Kanunu madde 94/1).

²⁰⁷ TTK'nın 4. maddesine ilişkin gerekçe.

²⁰⁸ RG. T. 1.6.2004, S. 25479.

²⁰⁹ RG. T. 30.12.2012, S. 28513.

ticaret borsaları²¹⁰ ile ürün ihtisas borsaları²¹¹ olarak ikiye ayırmıştır. Sermaye Piyasası Kanunu ise borsayı tanımlayarak, Sermaye Piyasası Kanunu çerçevesinde borsada hangi işlemlerin yapılabileceğini belirtmiştir.

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu²¹² ve 2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanunu²¹³ ve bu Kanunlarla ilgili diğer düzenlemelerden doğan hukuk davaları da ticari sayılmıştır²¹⁴. Örneğin, Umumi Mağazalar Tüzüğü'nün²¹⁵ 22. maddesine göre, umumi mağaza işleticileri aleyhine açılacak sorumluluk davaları mutlak ticari dava niteliğindedir. Bunun yanında, ticarete özgü yerler, devletin denetimi bakımından esas itibarıyla kamu hukuku düzenlemelerine konu olmaktadır. Dolayısıyla bu düzenlemelerden kaynaklanan davaların ticari dava niteliği taşıyabilmesi için, davaların özel hukuk uyuşmazlığı olmaları gerekmektedir²¹⁶.

²¹⁰ 5174 s. Kanunun 28. maddesi ticaret borsalarını şu şekilde tanımlamıştır: "Ticaret borsaları, bu Kanunda yazılı esaslar çerçevesinde borsaya dahil maddelerin alım satımı ve borsada oluşan fiyatlarının tespit, tescil ve ilânı işleriyle meşgul olmak üzere kurulan kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlardır."

²¹¹ 5174 s. Kanunun 53. maddesinde ürün ihtisas borsaları ise şu şekilde tanımlanmıştır: "Ekonomik gereklilikler gözetilerek güven, serbest rekabet ve istikrar içinde, kotasyonundaki bir veya birden çok ürünün arz ve talebini buluşturan; yürürlükteki ürün standartlarına göre tasnif edilmiş ürünlerin, kendilerince organize edilen fiziki veya elektronik mekânlarda alım satımına aracılık eden; ürünlerin gerek fiziki, gerekse ürünü temsilen lisanslı depo işletmelerince çıkarılan ürün senetleri ve alivire sözleşmelerin ticaretini yürütebilen; işlemlere ilişkin güvenilir kayıt ve saklama imkânları bulunan; oluşan fiyatları, ürettiği bilgileri, diğer benzer ve alternatif piyasaları izleyebilecek ve duyurabilecek bilgi işlem, teknik ve elektronik donanım, kurumsal ve mali altyapıya sahip olan; faaliyet alanı ulusal veya uluslararası olabilen anonim şirket statüsünde ürün ihtisas borsaları Bakanlık ve Sermaye Piyasası Kurulunun teklifi üzerine, Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur."

²¹² RG. T. 15.06.1985, S. 18785.

²¹³ RG. T. 28.9.1984, S. 18529.

²¹⁴ **Arkan**, s. 104; Serbest Bölgeler ve Umumi Mağazalar ticarete özgü (mahsus) yerlerden sayılmaktadır.

²¹⁵ RG. T. 28.9.1984, S. 18529. Bu tüzük 2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanunu'nun 15. maddesi gereğince çıkarılmıştır.

²¹⁶ **Karayalçın**, s. 253; **Kurt Konca**, s. 101; **Poroy/Yasaman**, s. 119, Nr. 147; Örneğin, liman dahilinde batan gemi ve eşyaların çıkartılması hakkındaki 618 sayılı Kanunu'nun 2829 sayılı Kanun ile değiştirilen 7. maddesi, ticaret borsası alım satım işlemleri hakkında 28. madde vd. gibi. Bkz.: **Karayalçın**, s. 253, dn. 31.

f. Bankacılık, Kredi ve Finansal Kurumlar ile Ödünç Para Verme İşlerinden Doğan Davalar

TTK'nın m. 4/1-f bendi, eTTK'nın m. 4/1-6 bendine nazaran daha geniş kapsamlı düzenlenmiştir. TTK'da "bankalar ve ödünç para verme işleri kanunlarında" hükmü yer almasına rağmen, TTK'da hüküm genişletilerek "bankalara, diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine ilişkin düzenlemelerde" hükmüne yer verilmiştir. Böylelikle hükmün kapsamına finansal kiralama, faktoring, özel ve genel finans şirketleri, forfaiting şirketleri başta olmak üzere çeşitli finans kuruluşları da alınmıştır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu²¹⁷, bankalar ile ilgili temel düzenlemelere yer vermektedir. Bununla birlikte bazı bankalar hakkında çıkarılmış özel kanunlarda bulunmaktadır. Örneğin; 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu²¹⁸, 6107 sayılı İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun²¹⁹, 4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun²²⁰ gibi. TTK'nın m. 4/1-f bendi hükmü gereği, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'ndan ve diğer özel kanunlardan kaynaklanan uyuşmazlıklar ticari dava olarak ticaret mahkemesinde görülecektir²²¹. Ayrıca Bankacılık Kanunu m. 142/1. fıkrasında, "Fon, Fon bankaları ve faaliyet izni kaldırılan bankaların iflas ve tasfiye idareleri tarafından açılacak hukuk davalarına asliye ticaret mahkemesi tarafından bakılır. O yerde, birden fazla asliye ticaret mahkemesi bulunması halinde, bu davalar (1) ve (2) numaralı asliye ticaret mahkemesinde görülür" hükmü, m. 142/2. fıkrasında ise, "Fon, Fon bankaları ve faaliyet izni kaldırılan bankaların iflas ve tasfiye idareleri tarafından muamele merkezi veya ikametgâhı İstanbul ili sınırları içinde olan kişiler

²¹⁷ RG. T. 1.11.2005, S. 25983 (Mük.).

²¹⁸ RG. T. 26.1.1970, S. 13409.

²¹⁹ RG. T. 8.2.2011, S. 27840.

²²⁰ RG. T. 25.11.2000, S. 24241.

²²¹ Arkan, s. 102; Karayalçın, s. 254; Mimaroğlu, s. 140, Tekinalp, s. 14, Nr. 2-17; karşı görüş için bkz.: Bozer, s. 66; 6502 sayılı TKHK ile TTK'nın 4. maddesi arasındaki bazı davalar (taşıma, sigorta ve bankacılık) arasındaki ilişki ile ilgili detaylı bilgi için bkz. aşağı. 1. Bölüm, 4, I, A, g.

aleyhine açılacak hukuk davaları ile borçlular hakkında açılacak iflas davalarına İstanbul (1) ve (2) numaralı asliye ticaret mahkemesi tarafından bakılır. İflas davası açılması hâlinde, bu mahkeme, hakkında iflası istenen borçlunun muamele merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine borçlu aleyhine iflas davası açıldığını bildirir" hükmü yer almaktadır. Bankacılık Kanunu'nun 142. maddesi görev ve yetkiyi düzenleyerek ticaret mahkemesinin görevine girecek davalar için özel hüküm getirmiştir²²².

5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun²²³ m. 44/1. fıkrasında, "Bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili uyuşmazlıklarda kart hamilinin tüketici olması halinde, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun²²⁴ 22. ve 23. maddesi hükümleri uygulanır" hükmü yer almıştır. 5464 sayılı Kanun bankacılık mevzuatına ilişkin bir kanun olmakla birlikte, bu hüküm gereği banka kartları ve kredi kartlarına ilişkin uyuşmazlıklarda tüketici mahkemesi görevli olacaktır²²⁵. Ancak bu Kanun'un m. 44/2. fıkrası ise, "Kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamilleri aleyhine açılacak davalarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun görev ve yetkiye ilişkin hükümlerin uygulanacağını" öngörmüştür. Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa yapılan yollamalar, HMK'nın bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelerine yapılmış sayılır (HMK m. 447/2). TTK'nın m. 4/1-f fıkrası ise; her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları ile tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın; bankalara, diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine

²²² **Reisoğlu**, Seza: Bankacılık Kanunu Şerhi, Ankara 2007, s. 1578: **Tekinalp**, s. 348-349, Nr. 32-13.

²²³ RG. T. 1.3.2006, S. 26095.

²²⁴ 4077 sayılı TKHK yürürlükten kaldırılmıştır. Diğer mevzuatta Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna yapılan atıflar 6502 sayılı TKHK'ya yapılmış sayılır (6502 s. Kanun m. 86).

²²⁵ "Taraflar arasındaki uyuşmazlık kredi kartı sözleşmesinden kaynaklanmaktadır. 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 44/I maddesine göre, 'Bu Kanunun uygulanması ile ilgili uyuşmazlıklarda kart hamilinin tüketici olması halinde 4077 sayılı Tüketicinin Korunması hakkındaki Kanunun 22 ve 23. maddesi hükümleri uygulanır.' Mahkemelerin görevinin kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle yargılamanın her aşamasında re'sen dikkate alınması gerekir. Bu nedenle Tüketici Mahkemesinin görevli olduğu gözetilmeden anılan kanun hükmüne aykırı şekilde genel mahkeme tarafından hüküm verilmesi usul ve yasaya aykırıdır" 19. HD., 5.7.2012, E. 2012/5386, K. 2012/11204 (www.kazanci.com.tr-09.06.2015).

ilişkin düzenlemelerde, öngörülen hususlardan doğan hukuk davalarını ticari dava kabul etmiştir. Aynı şekilde TTK'nın m. 5/3. fıkrasında, asliye ticaret mahkemeleri ile asliye hukuk mahkemesi ve diğer hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki görev ilişkisi olup, bu durumda göreve ilişkin usul hükümleri uygulanacağını belirtmiştir. Bundan dolayı kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamillerine açılacak davalar, 5464 sayılı Kanun'un m. 44/2. fıkrasının HMK'ya yollama yapmasından dolayı ticari dava sayılacaktır²²⁶.

21.11.2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'ndan kaynaklanan davalarda mutlak ticari dava konusu olmaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz gibi TTK'nın m. 4/1-f bendi eTTK'nın m. 4/1-6 bendine nazaran daha geniş kapsamlı düzenlenmiştir. Çünkü bugün finans sektöründe sadece bankalar ve ödünç para verme işleri ile uğraşanlar bulunmamakta, bu sektör sadece anılan kanunlarla düzenlenmemektedir. Bunların yanında, finansal kiralama²²⁷, faktoring²²⁸, özel ve genel

²²⁶ **Börü/Koçyiğit**, s. 22; **Kurt Konca**, s. 102; "5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununun 44. maddesine göre; Kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamilleri aleyhine açılacak davalarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun görev ve yetkiye ilişkin hükümleri uygulanır. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 4/1 maddesine göre; her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları ile tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın; bankalara, diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine ilişkin düzenlemelerde, öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ticari dava sayılır. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 5/3. maddesine göre de; Asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi ve diğer hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki görev ilişkisi olup, bu durumda göreve ilişkin usul hükümleri uygulanır. Anılan yasa hükümleri gereği, davacı bankanın kredi kartı hamiline karşı açtığı davaya bakma görevi asliye ticaret mahkemesine aittir. Hal böyle olunca, mahkemece işin esasına girilerek sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bozmayı gerektirir." 13. HD., 4.7.2013, E. 2013/18041, K. 2013/18586 (www.kazanci.com.tr-12.06.2015).

²²⁷ 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu 18. maddesinde finansal kiralama sözleşmesi düzenlenmiştir. Anılan hükme göre; "Finansal kiralama sözleşmesi; kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka suretle temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş bulunduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören sözleşmedir" şeklinde tanımlanmıştır.

²²⁸ 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu m. 38/1. fıkrasında faktoring sözleşmesi düzenlenmiştir. Anılan hükme göre; "Faktoring sözleşmesi; mal veya hizmet satışından doğmuş fatura ile tevsik edilen alacaklar ile Kurulca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde tevsik edilebilen mal veya hizmet satışına bağlı doğacak alacakları devir almak suretiyle, faktoring şirketinin müşterisine sağladığı tahsilat, borçlu ve müşteri hesaplarının tutulmasının yanı sıra finansman veya faktoring garantisi fonksiyonlarından herhangi birini ya da tümünü içeren sözleşmedir" şeklinde ifade edilmiştir.

finans şirketleri²²⁹, forfaiting²³⁰ şirketleri başta olmak üzere çeşitli finans kurum ve kuruluşları da vardır. Bunları düzenleyen ayrıntılı kanunlar da bulunmaktadır. Bu yüzden TTK'nın m. 4/1-f bendindeki "diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara" ibaresi sayılan şirketleri ifade etmektedir²³¹.

Son olarak ödünç para verme işlerine ilişkin düzenlemelerden kaynaklanan davalar da TTK'nın 4/1-f bendi hükmü gereğince mutlak ticari dava sayılacaktır²³².

²²⁹ 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu madde 39/1'de finansman sözleşmesi düzenlenmiştir. Anılan hükme göre; *"Finansman sözleşmesi, her türlü mal veya hizmet alımının, malı veya hizmeti satın alan gerçek veya tüzel kişinin nam ve hesabına mal veya hizmetin teslim veya temini ile birlikte doğrudan satıcıya ödeme yapılması suretiyle kredilendirilmesini öngören sözleşmedir. Kredi geri ödemeleri, adına kredi açılanlar tarafından finansman şirketlerine yapılır"* şeklinde tanımlanmıştır.

²³⁰ Forfaiting kavramı ile ilgili doktrindeki bazı tanımlar şöyledir: "Forfaiting, bir ihracatçının yapmış olduğu vadeli satıştan doğan ve bir kambiyo senedi (bono, poliçe), garanti mektubu ve alacağın devrine izin veren başka bir araç ile belgelenmiş alacakların, ihracatçının kendisine veya anılan belgelerin lehtarına rücu etme şartı olmaksızın bir finansman kuruluşu tarafından satın alınması (iskonto edilmesi) işlemidir." (**Erdemol**, Haluk: Faktoring ve Forfaiting, İstanbul 1992, s. 65); "Forfeit, mal ve hizmet ihracatından doğan müccel alacakların tahsil edilmemeleri halinde temlik edene başvurulamaması şartıyla banka tarafından satın alınmasıdır. İşlem çok kısa olarak, poliçe ve/veya bononun ya da finansal kiralama alacaklarının başvuru (rücu) hakkı olmaksızın satın alınması şeklinde de tanımlanır." (**Tekinalp**, s. 492, Nr. 39-46).

²³¹ 6502 sayılı TKHK'nun getirdiği düzenlemenin 3/1-l bendinde tüketici işlemi tanımlanarak "...bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işleminden" kaynaklanan davaların tüketici mahkemesinde çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Kanaatimizce, tüketici işleminin tanımındaki "ve benzeri sözleşmeler" kısmına TTK'nın m. 4/1-f bendinde belirtilen "... diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine ilişkin düzenlemeler" girdiğini kabul etmek gerekecektir. Bundan dolayı, bu sözleşmelerden kaynaklanan davalarda taraflardan biri tüketici ise, 6502 sayılı TKHK'nın tüketici işlemi kapsamına girecek ve bu davaların çözümü tüketici mahkemelerine bırakılacaktır. Detaylı bilgi için bkz. aşağı. Birinci Bölüm, IV, 2, A, g.

²³² Ödünç para verme işleri 30.09.1983 tarih, 90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmişti. Bu kanunun amacı, faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığı veya ipotek almak suretiyle sürekli olarak ödünç para verme işleriyle uğraşan gerçek kişilerin ve finansman şirketleri ile faktoring şirketlerinin faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesiydi (90 s. KHK m. 1). Ancak 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'nun 52. maddesi ile birlikte 90 sayılı KHK ek ve değişiklikleri ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yüzden 90 sayılı KHK'ye yapılan atıflar, 6361 sayılı Kanunun ilgili maddelerine yapılmış sayılacaktır. Detaylı bilgi için bkz. yuk. Birinci Bölüm, IV, 2, A, b.

g. Türk Ticaret Kanunu'nda Düzenlenmesine Rağmen Görüleceği Mahkeme Açısından Tartışmalı Olan Davalar

TTK'da düzenlenen hususlardan kaynaklanan davalar mutlak ticari davadır²³³. Bununla birlikte bazı hususlar üzerinde tartışmalar mevcuttur. Onlara kısaca değinmekte yarar vardır.

TTK'nın 1401 ila 1520. maddeleri arasında düzenlenen sigorta hukuku ile ilgili hükümler ticari davaya vücut vermektedir. Bununla birlikte sigorta tazminatını sigortalıya (sigorta ettirene) ödeyen sigortacının, TTK'nın 1472. maddesine göre sigortalı yerine geçerek, zarar verene karşı açacağı davanın niteliği doktrinde ve Yargıtay Kararlarında tartışmalıdır. Bir görüşe²³⁴ göre, sigorta tazminatını sigortalıya (sigorta ettirene) ödeyen sigortacının TTK'nın 1472. maddesine göre sigortalı yerine geçerek, zarar verene karşı açacağı dava ticari davadır. Zira, TTK'da düzenlenen hususlar ticari davaya vücut verir ve bu tür davalarda ticaret mahkemesinde hallolmalıdır.

Yargıtay içtihatlarına göre²³⁵ ise, sigorta tazminatını sigortalıya (sigorta ettirene) ödeyen sigortacının, TTK'nın 1472. maddesine göre sigortalı yerine geçerek, zarar

²³³ TTK'da düzenlenen hususların ticari davaya vücut verdiği ve herhangi bir ek değerlendirme yapılmaksızın ticaret mahkemelerinin görevli olduğu açıkken, Yargıtay, 4077 sayılı TKHK (RG. T. 8.3.1995, S. 22221) döneminde vermiş olduğu bir karar ile ticaret mahkemelerinin görev alanına müdahale etmiştir. 4077 sayılı TKHK 3/1-c bendine göre konut ve taşınmaz mallar da "mal" kavramının içerisine girmektedir. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi (13. HD., 14.4.2010, E. 2010/993, K. 2010/5138 (İBD., 2013, C. 87, S. 3, s. 418-419) bu noktadan ve 4077 sayılı TKHK'nın amaca ilişkin 1. maddesi ile kapsama ilişkin 2. maddesine dayanarak konut için verilen bir bonodan kaynaklı uyuşmazlığa ticaret mahkemesinin bakması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Ancak TTK'da düzenlenen bir husus olan bonodan kaynaklı bir davanın bu şekilde bir yoruma tabi tutularak tüketici mahkemesinin görevli olduğunu söylemek isabetli değildir. Çünkü bu yorumun hem bononun mücerretliği ilkesi ile hem de ticari dava kavramı ile bağdaşmadığı çok açıktır. Bkz.: **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 119, Nr. 217.

²³⁴ **Arkan**, s. 105; **Börü/Koçyiğit**, s.10; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 118, Nr. 216; İBK, 20.06.1974, E. 1974/152, K. 1974/203; 17. HD., 5.1.2013, E. 2013/16531, K. 2013/15062; 17. HD., 13.2.2014, E. 2014/1583, K. 2014/1720 (www.kazanci.com.tr-07.03.2015).

²³⁵ "...sigortacının, sigorta poliçesinden doğmayıp da kanundan aldığı bir yetkiye dayanmak suretiyle ve haksız eylem nedeniyle alacaklı yerine geçerek hareket ettiği davanın ticari dava olmadığı ve genel mahkemede görülmesi gerektiği..." İBK, 22.3.1944, E. 1939/37, K. 1944/9; İBK, 31.3.1954, E. 1954/18, K. 1954/11, "...sigortalının ne hakkı varsa bunların sigortacıya geçeceği, sigortacının sigorta ettirenin bütün defilerini zarardan sorumlu olana karşı ileri sürebileceği, haksız eyleme

verene karşı açacağı dava ticari dava değildir. Çünkü sigortalı hangi mahkemede dava açacak ise halefiyete dayanarak sigorta şirketinin de aynı mahkemede dava açması gerekir.

Kanaatimizce, sigortacının, sigorta poliçesinden kaynaklanan miktarı sigortalıya ödedikten sonra sigortalı yerine geçerek zarar verene karşı açacağı dava ticari dava olarak kabul edilmemelidir. Çünkü bu tür davalarda görevli mahkemenin sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki ilişkiye göre belirlenmesi gerekir. Bundan dolayı sigortacının sorumlu kişi aleyhine açacağı dava, sigorta poliçesinden doğan bir dava olmayıp, halefiyet davası da bir ticari dava sayılmayacaktır. Bu dava, aynen sigortalı kimsenin sorumlu kişiye karşı açmış olduğu dava gibidir. Sigorta ettiren (sigortalı) hangi mahkemede dava açacak ise halefiyete dayanarak sigorta şirketinin de aynı mahkemede dava açması gerekmektedir²³⁶. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin de aynı yönde kararları mevcuttur²³⁷.

Bir diğer husus da, 6502 sayılı TKHK²³⁸'nin tanımladığı tüketici işlemi ile TTK'nın m. 4/1-a ve f bendidir. TKHK'nun 3/1-l bendinde tüketici işlemini şu şekilde tanımlamıştır: "*Mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekalet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dahil olmak üzere her türlü*

dayanan rücu davalarında haksız eylem kurallarının uygulanacağı ve sigortacının kanuni halef sıfatı ile bu kurallara göre tazminat isteyeceği..." İBK, 17.1.1972, E. 1972/2, K. 1972/1; 11. HD., 21.1.1974, E. 1974/260, K. 1974/114; 11. HD., 9.10.2006, E. 2005/9195, K. 2006/9951; 11. HD., 4.3.2013, E. 2013/2493, K. 2013/3922; 11. HD., 9.6.2014, E. 2014/4802, K. 2014/10897; 17. HD., 14.3.2013, E. 2012/13940, K. 2013/3488; 17. HD., 4.6.2013, E. 2013/8117, K. 2013/8366 (www.kazanci.com.tr-07.03.2015).

²³⁶ HMK'nın 2/1. maddesine göre, dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça, asliye hukuk mahkemesidir.

²³⁷ 11. HD., 21.1.1974, E. 1974/260, K. 1974/114; 11. HD., 9.10.2006, E. 2005/9195, K. 2006/9951; 11. HD., 4.3.2013, E. 2013/2493, K. 2013/3922; 11. HD., 9.6.2014, E. 2014/4802, K. 2014/10897 (www.kazanci.com.tr-07.03.2015).

²³⁸ RG. T. 28.11.2013, S. 28835.

sözleşme ve hukuki işlem"dir. Buradan anlaşıldığı üzere, tüketiciler²³⁹ ile ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiler arasında ortaya çıkan taşıma, sigorta ve bankacılık işlemleri tüketici işlemi sayılacak ve TKHK'nun 2. maddesi kapsamınca tüketici mahkemeleri bu türlü davalara rüyet edecektir²⁴⁰. Bununla birlikte TTK'nın 4. maddesi de tarafların tacir olup olmadıklarına bakmaksızın, TTK'da düzenlenmiş taşıma, sigorta ile Bankacılık Kanunu'nda düzenlenmiş bankacılık işlemlerini ticari dava olarak kabul etmiştir. Görülmektedir ki iki özel kanun arasında çatışma bulunmaktadır. Çözüm olarak burada hangi kanunun sonraki kanun, hangi kanunun önceki kanun olduğunun tespitinde söz konusu kanunun kabul edildiği tarih esas alınmalıdır²⁴¹. 6102 sayılı TTK'nın kabul tarihi 13.1.2011 ve 6502 sayılı TKHK'nın kabul tarihi ise 7.11.2013'dür. Sonuç olarak 6502 sayılı TKHK'nın kabul tarihi daha sonra olduğundan dolayı taşıma, sigorta ve bankacılık işlemlerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda TKHK uygulama alanı bulacaktır.

B. Özel Kanun Gereği Mutlak Ticari Davalar

TTK'nın 4. maddesinde sayılan hususlar dışında da bazı özel kanunlarda yer alan mevcut düzenlemeler gereği ticari sayılan davalarda bulunmaktadır. Bazı kanunlarda sevk edilen özel hüküm gereği söz konusu kanunlardan doğan tüm uyuşmazlıklar ya da sevk edilen özel hüküm gereği belirli bazı hususlar ticari dava olarak kabul edilmiştir²⁴². TTK dışında yapılan bu düzenlemelerde bazen bir uyuşmazlığın ticari dava olduğu vurgusu bazen de uyuşmazlığın ticaret mahkemesinde görülmesi gerektiği belirtilmiştir²⁴³. Aşağıda özel kanun gereği mutlak ticari davalar ayrı başlıklar altında incelenecektir.

²³⁹ TKHK'nun 3/1-k bendi tüketiciyi, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlamıştır.

²⁴⁰ 11. HD., 3.7.2014, E. 2014/6674, K. 2014/12807 (www.kazanci.com.tr-07.03.2015).

²⁴¹ **Gözler**, Kemal: Hukuka Giriş, Bursa 2013, s. 346.

²⁴² **Arkan**, s. 105; **Arslanlı-Ticaret Hukuku**, s. 33; **Karayalçın**, s. **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 124, Nr. 229; **Poroy/Yasaman**, s. 122, Nr. 153.

²⁴³ **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 124, Nr. 229.

a. Kooperatifler Kanunu'ndan Kaynaklanan Ticari Davalar

1163 sayılı Kooperatif Kanunu'nun²⁴⁴ 99. maddesi gereği, Kooperatif Kanunu'nda düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılacaktır²⁴⁵. Örneğin, kooperatif tüzel kişiliğinin organsız kalması nedeniyle kayyım tayini²⁴⁶, kooperatif ortaklığı nedeniyle açılan tapu iptal ve tescil davası²⁴⁷, kooperatif yönetim kurulu üyelerine karşı açılan sorumluluk davası²⁴⁸, kooperatif üyeliğinden istifa suretiyle çıkma ve bakiye alacağın tahsili için açılan dava, kooperatif üyeliğinden ihraç kararının talebiyle açılan dava²⁴⁹, kooperatifin üyesi

²⁴⁴ RG. T. 10.5.1969, S. 13195.

²⁴⁵ "... Kooperatifler Kanunu'nun 99. maddesi gereğince Kooperatifler Kanunu'nda düzenlenen hususlardan doğan hukuk davalarının tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayıldığı..." 11. HD., 24.10.2005, E. 2004/12824, K. 2005/10175 (www.kazanci.com.tr-14.07.2015).

²⁴⁶ "Dava, kooperatif tüzel kişiliğinin organsız kalması nedeniyle kayyım tayini işlemine ilişkindir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 98. maddesi uyarınca, bu kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde TTK'nın Anonim Şirketlere ilişkin hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür. Diğer taraftan TTK'nın 4 ve 5. maddeleri uyarınca bu davalar mutlak ticari dava sayılır. Dairemizin yerleşik uygulamasına göre Anonim Şirketlere kayyım tayini kararları Sulh Hukuk Mahkemesince değil, müstakil Ticaret Mahkemesi olan yerlerde Asliye Ticaret Mahkemelerince, olmayan yerlerde ise Asliye Hukuk Mahkemelerince bu hususlar gözetilerek görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, işin esası hakkında karar verilmesi doğru görülmemiştir." 11. HD., 14.2.2000, E. 2000/157, K. 2000/1082 (www.kazanci.com.tr-14.07.2015).

²⁴⁷ "Dava, kooperatif ortaklığı nedeniyle tapu iptal tescil istemine ilişkin olup, 1163 sayılı Kooperatifler Yasası'ndan kaynaklanmaktadır. Anılan Yasa'nın 99/1. maddesinde, bu yasa düzenlenenden hususlardan doğan hukuk davalarının tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılacağı belirtilmiştir. Bu durumda söz konusu uyuşmazlıklarla ilgili davalarda görevli mahkemeler ticaret mahkemeleridir. Somut olayda ise dava tüketici mahkemesinde görülerek esastan karara bağlanmıştır. Taraflar arasındaki uyuşmazlığın açıklanan niteliğine göre dava, 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 23. maddesi kapsamında, adı geçen kanunun uygulanması ile ilgili olmayıp, Tüketici Mahkemesi'nin görev alanına girmediğinden görevsizlik kararı verilmesi gerekir." 23. HD., 24.4.2013, E. 2013/1611, K. 2013/2624 (www.kazanci.com.tr-14.07.2015).

²⁴⁸ "...1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 98. maddesi gereğince Kooperatifler Kanunu'nda aksine açıklama olmayan hususlarda TTK'da ki anonim şirketlere ait hükümlerin uygulanacak olmasına, TTK'nın 340. maddesi yollamasıyla aynı yasanın 309. maddesi uyarınca kooperatif ortaklarının dolayısı ile uğradıkları zararın kooperatif yöneticileri ile denetçilerinden tahsili ile kooperatife verilmesi istemi ile dava açabilecek olmaları..." 11. HD., 21.12.2006, E. 2005/9886, K. 2006/13687 (www.kazanci.com.tr-14.07.2015).

²⁴⁹ "Dava, kooperatif ortaklığından ihraç kararının iptali istemine ilişkindir. Sulh Hukuk Mahkemesinin görevi kanunlarla belirtilmiş olup, istisnaidir. HUMK'nın 8. maddesinde sayılan hallerde ve diğer kanunların sulh hukuk mahkemesini görevlendirdiği davalar dışında kalan bütün

tarafından kooperatif genel kurul kararının iptali talebiyle açılan dava²⁵⁰ ve kooperatifin feshi sebebiyle açılan dava gibi.

b. Ticari İşletme Rehni Kanunu'ndan Kaynaklanan Ticari Davalar

1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun²⁵¹ uygulanmasından çıkacak anlaşmazlıkların çözümünde, ticari sicilin²⁵² bulunduğu yerdeki ticaret mahkemeleri görevlidir (TİRK m. 22). Dolayısıyla ticari işletme rehninden doğan davalarda ticari dava sayılmaktadır.

c. İcra ve İflas Kanunu'ndan Kaynaklanan Ticari Davalar

İcra ve İflas Kanunu'ndan (İİK) kaynaklanan ticari davalar ise şunlardır: İflas davası, mutlaka borçlunun muamele merkezinin bulunduğu yer ticaret mahkemesinde açılır (İİK m. 154/III)²⁵³. İflas ödeme emrine yapılan itirazların kaldırılması ve kambiyo senetlerine mahsus iflas yoluyla takipte şikayetlerin incelenmesi ticaret mahkemesinin görevidir (İİK m. 156/III; m. 174). Sermaye şirketleri ve kooperatiflerin, iflasın

davalara asliye hukuk mahkemesinde bakılır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 99. maddesine göre, bu konuda düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayıldığından mahkemece toplu ticaret mahkemesinin bulunmadığı yerlerde görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olduğu gözetilmeden görev yönünden dava dilekçesinin reddine karar vermek gerekirken yazılı olduğu şekilde esas hakkında hüküm kurulması doğru görülmemiştir." 11. HD., 27.10.2003, E. 2003/3388, E. 2003/9974 (www.kazanci.com.tr-14.07.2015).

²⁵⁰ "Kooperatif genel kurul iptali davasında kooperatif merkezinin bulunduğu yer mahkemesinin yetkili, ticaret mahkemesinin de görevli mahkeme olduğu..." 23. HD., 31.10.2012, E. 2012/5280, E. 2012/6310 (www.kazanci.com.tr-14.07.2015).

²⁵¹ RG. T. 28.7.1971, S. 13909; TİRK, TİRK'in 1. maddesi ile ek 1. maddesi gereği, ticaret siciline kayıtlı (TTK m. 40/1) ticari işletmelerin yanı sıra, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı (ESMKK m. 68) esnaf işletmeleri ile sanayi işletmeleri hakkında da uygulama alanı bulacaktır. Bu yüzden, esnaf ve sanayi işletmeleri rehni konusunda çıkacak uyuşmazlıklarda TİRK 22. maddesi gereği sicilin bulunduğu yerdeki ticaret mahkemesi görevli olacaktır.

²⁵² "Ticaret sicili, ticari işletmeye ait belirli bilgilerin tutulmasına ve bu bilgilere ilişkin açıklığın (aleniyetin) sağlanmasına hizmet eden resmi bir sicildir." [Nomer Ertan (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya), s. 355, Nr. 706].

²⁵³ "Ticaret mahkemelerinin görev alanı Büyükşehir Belediye sınırları içindeki ilçeleri de kapsamına alacak şekilde genişletilmiştir. İflas davaları mutlak ticari dava olup ticaret mahkemelerinde görülmesi gerekir." 19. HD., 19.03.2006, E. 2006/1248, K. 2006/2638 (www.kazanci.com.tr-17.07.2015).

ertelenmesi taleplerinde, ticaret mahkemesi görevlidir (İİK m. 179; m. 179/a). İflasın kaldırılması (İİK m. 182) ve kapatılması (İİK m. 254) kararları asliye ticaret mahkemesi tarafından verilir. İflasta sıra cetveline itiraz davaları da iflasa karar verilen yerdeki ticaret mahkemesinde açılır (İİK m. 235). Konkordatonun tasdiki (İİK m. 296) ve konkordatonun feshi (İİK m. 307; 308) kararları asliye ticaret mahkemesince verilir. Sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılmasında ticaret mahkemeleri görevlidir (İİK m. 309/m, ö, p, s, ş, t). Adi ve taksirathı müflisin itibarının yerine getirilmesi talepleri bakımından görevli mahkeme iflasa karar veren ticaret mahkemesidir (İİK m. 313; m. 314)²⁵⁴.

d. Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'ndan Kaynaklanan Ticari Davalar

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'nun²⁵⁵ (ESMKK) 62. maddesinden²⁵⁶ kaynaklanan davalar için ticaret mahkemesine başvurulması gerekmektedir. Aynı şekilde, Kanunu'nun 68. maddesinden²⁵⁷ kaynaklanan davalar,

²⁵⁴ “Bir iflasın taksirathı ya da hileli olduğuna karar verme yetkisi, ceza mahkemesininindir. İflasa karar veren ticaret mahkemesi, bu konuda yetkili değildir.” 12. HD., 3.12.1957, E. 1956/6889, K. 1957/7066 (www.kazanci.com.tr-17.07.2015).

²⁵⁵ RG. T. 21.6.2005, S. 25852.

²⁵⁶ ESMKK m. 62-Fiyat tarifelerinin tespit şekli: "Bu Kanuna tabi esnaf ve sanatkarlarca üretilen mal ve hizmetlerin fiyat tarifeleri, bağlı bulundukları odalarca hazırlanır ve odanın mensubu olduğu birlik yönetim kurulu tarafından fiyat tarifesinin sunulmasından sonra otuz gün içinde onaylanır veya reddedilir. Onaylanan fiyat tarifesi belediye, mülki amirlik ve ilgili odaya yedi gün içerisinde bildirilir ve bu andan itibaren yürürlüğe girer. Fiyat tarifeleri, uygulanacak azami hadleri gösterir. Belediyeler veya o yerin en büyük mülki amiri tespit edilen bu tarifeleri uygun bulmadıkları takdirde esnaf teşekkülü ile anlaşmaya varamazlarsa onbeş gün içinde o yerin mülki amirinin ya da görevlendireceği yardımcısının başkanlığında, ticaret ve sanayi veya ticaret odasından bir temsilci ile esnaf ve sanatkarlar odaları birliği temsilcisinden teşekkül edecek bir komisyonda görüşülüp karar verilmesini isteyebilirler. Komisyon kararları salt çoğunlukla alınır. Komisyon, tarifeleri uygun bulmadığı takdirde tarife yürürlükten kalkar. Komisyon kararına karşı, ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren on gün içinde ticari davaları görmeye yetkili mahkeme nezdinde itirazda bulunabilirler. Bu mahkemenin kararı kesindir."

²⁵⁷ Sicile kayıt ve mecburiyeti ve sicil işlemlerinden (ESMKK m. 68) kaynaklanan davalar ticaret mahkemesinde görülecektir.

Esnaf ve Sanatkarlar Sicili Yönetmeliği'nin²⁵⁸ 17. maddesi²⁵⁹ gereğince ticaret mahkemesinde görülecektir²⁶⁰.

e. Sebze ve Meyveler ile Yeterli Arz ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin Düzenlenmesi Hakkında Kanunu'ndan Kaynaklanan Ticari Davalar

5957 sayılı Sebze ve Meyveler ile Yeterli Arz ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un²⁶¹ m. 10/1. fıkrası gereğince, üreticiler ile meslek mensupları arasında veya meslek mensuplarının kendi aralarında bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak ortaya çıkan uyuşmazlıklara çözüm bulmak amacıyla il merkezlerinde bir hal hakem heyeti oluşturulur. Değeri belli bir meblağın²⁶² (elli bin Türk Lirası) altında bulunan uyuşmazlıklarda, hal hakem heyetlerine başvuru

²⁵⁸ RG. T. 31.12.2007, S. 26743 (Mük.).

²⁵⁹ İlgililer, sicil müdürlüğü tarafından kabul edilmeyen taleplere ilişkin verilen kararlara karşı, tebliğinden itibaren sekiz gün içinde sicilin bağlı olduğu mahkemeye dilekçe ile itiraz edebilirler (m. 17).

²⁶⁰ Esnaf ve sanatkarların sicil kayıtlarının tescil ve silinmeleri işlemleri hakkında asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu ve iş mahkemesinin görevine girmediğine dair Yargıtay Kararı: “Esnaf ve sanatkarların sicil kayıtların tescil ve silinmelerini düzenleyen 16.9.2005 tarihinde yürürlüğe giren Esnaf ve Sanatkarlar Sicil Yönetmeliği'nin 17. maddesinde Sicil Müdürü tarafından kabul edilmeyen taleplere ilişkin kararlara karşı, tebliğden itibaren sekiz gün içinde sicilin bağlı olduğu mahkemeye dilekçe ile itiraz edileceği düzenlenmiştir. Aynı yönetmeliğin 3. maddesinde de yönetmelikte geçen mahkeme ifadesinin ticaret davalarına bakan yetkili Asliye Hukuk Mahkemeleri olduğu belirtilmiştir. Bu durumda Mahkemece görevin kamu düzenine ilişkin olduğu da gözetilerek Ticaret davalarına bakan yetkili Asliye Hukuk Mahkemesinin görevli olduğu gerekçesiyle dava dilekçesinin görevsizlik nedeniyle reddine karar verilmesi gerekirken Ticaret Mahkemelerinin görev alanına giren bir konuda esasa ilişkin inceleme yapılarak karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olun bozma nedenidir.” 21. HD., 8.12.2009, E. 2009/16167, K. 2009/16022 (www.kazanci.com.tr-18.07.2015).

²⁶¹ RG. T. 26.03.2010, S. 27533.

²⁶² Parasal sınırlar her takvim yılı başından geçerli olmak üzere o yıl için 4.1.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298. maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında arttırılır. Arttırılan parasal sınırlar, her yıl aralık ayı içinde Bakanlıkça Resmi Gazete'de ilan edilir (5957 s. Kanun m. 10/6). 5957 sayılı Sebze ve Meyveler ile Yeterli Arz ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 10. maddesinde yer alan parasal sınırların arttırılmasına ilişkin tebliğin 1. maddesine göre, 15.11.2014 tarihli ve 29176 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (sıra no: 441)'de yer alan % 10,11'lik yeniden değerlendirme oranı esas alınarak 1.1.2015 tarihinden itibaren uygulanmak üzere, 5957 sayılı Kanun'un 10/5-6. fıkralarında belirtilen parasal sınır 61.681,72 TL olarak tespit edilmiştir.

zorunludur. Bu uyuşmazlıklarda heyetin vereceği kararlar ilam hükmündedir. Bu kararlar 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun ilamların yerine getirilmesi hakkındaki hükümlerine göre yerine getirilir. Taraflar, bu kararlara on beş gün içerisinde hal hakem heyetinin bulunduğu yerdeki ticari davalara bakmakla görevli asliye ticaret mahkemesine itiraz edebilirler. İtiraz üzerine asliye ticaret mahkemesinin vereceği karar kesindir (5957 s. Kanun m. 10/5). Değeri belli bir meblağın (elli bin Türk Lirası) üstündeki uyuşmazlıklarda hal hakem heyetinin vereceği kararlar, asliye ticaret mahkemesinde delil olarak ileri sürülebilir (5957 s. Kanun m. 10/6). Kanaatimizce değeri belli bir meblağın üstündeki davalarda görevli mahkeme ticaret mahkemesi olacaktır. Zira 5957 sayılı Kanun'un m. 10/5. fıkrasında değeri belli bir meblağın altındaki davalarda hal hakem heyetine başvuruyu zorunlu kılmış ve hal hakem heyetinin vereceği kararlara karşı itiraz mercii olarak asliye ticaret mahkemesini göstermiştir. Bunun yanında değeri belli bir meblağın üstündeki davalarda böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır. Ancak taraflar, değeri belli bir meblağın üstündeki davalar için hal hakem heyetine başvurursa hal hakem heyetinin vereceği kararlar asliye ticaret mahkemesinde delil olarak ileri sürülebilecektir. Sonuç olarak değeri belli bir meblağın üstündeki uyuşmazlıklarda taraflar hal hakem heyetine başvurmadan asliye ticaret mahkemesinde dava açabileceklerdir.

3. Herhangi Bir Ticari İşletmeyi İlgilendirmesi Şartıyla Ticari Dava Sayılan Haller

TTK, havale, saklama ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan her davayı mutlak ticari dava olarak kabul etmemiştir. Bu davaların ticari davaya konu olması için "herhangi bir ticari işletmeyi" ilgilendirmesi gerekmektedir (TTK m. 4/1-son cümle)²⁶³. Doktrinde bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe²⁶⁴ göre,

²⁶³ Bu hüküm eTTK'ya Adalet Komisyonu tarafından eklenmiştir. Adalet Komisyonu Mazbatası: "Madde 4: ... havale, vedia ve telif hakkına ait muameleler memleketimizin iş hayatında çok defa ticari işletme ile ilgili muameleler oldukları halde birçok hallerde de herhangi bir ticari işletme ile ilgisi olmayan muamele mahiyetini arz etmektedir. Bu itibarla bunlar hakkında ticari hükümlerin tatbiki ve bunların ticari dava sayılmaları uygun olmaz. Bu mahzuru önlemek için herhangi bir

havale, saklama ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan uyuşmazlığın ticari dava sayılabilmesi için, taraflardan birinin ticari işletmesiyle ilgili olması koşulunu aramıştır. Bir diğer görüşe²⁶⁵ göre, havale, saklama ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davanın ticari dava sayılabilmesi için uyuşmazlığın her iki tarafın ticari işletme ile ilgili olması şartını aramıştır. Bir başka görüş²⁶⁶ ise, havale işleminden veya saklama sözleşmesinden veya fikir ve sanat eserlerinde ilişkin mevzuattan kaynaklanacak uyuşmazlığın ticari davaya konu olabilmesi için, hukuki işlemin taraflarından birisinin tacir olması gerektiğini²⁶⁷ ve bundan dolayı "herhangi bir ticari işletme" ibaresinin kullanılmasının yerinde olduğu söylemiştir. Kanaatimizce, kanun koyucu bu tür uyuşmazlıkların ticari dava sayılabilmesi için "herhangi bir ticari işletmeyi" ilgilendirmesi şartını aramış ve bu hususu kanun metninde çok açık bir dille ifade etmiştir. Bundan dolayı taraflardan birinin ticari işletmesini muhakkak şekilde ilgilendirmesi gerekmeyecektir. Söz konusu ticari işletme uyuşmazlığın konusu da olabilecektir.

A. Havale

Havale, TBK'nın 555 ila 560. maddeleri arasında düzenleme altına alınmıştır. TBK 555. maddeye göre havale, havale edenin, kendi hesabına, para, kıymetli evrak ya da diğer bir misli eşyayı havale alıcısına vermek üzere havale ödeyicisini; bunları kendi

ticari işletmeyi ilgilendirmeyen havale, vedia ve telif hakkı münasebetlerinden doğan davaların ticari dava olmadıklarını bildiren bir cümle birinci fıkraya ilave edilmiştir.” Bkz.: Çevik, s. 42-43.

²⁶⁴ **Arkan**, s. 106; **Börü/Koçyiğit**, s. 25; **Karahan**, s. 77; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 125, Nr. 230.

²⁶⁵ **Doğanay-Şerh**, s. 65.

²⁶⁶ **Poroy/Yasaman**, s. 120-121, Nr. 149.

²⁶⁷ Gürdoğan, bunlar için, "yalnız bir tarafın tacir olması kâfi (ve lazım) bulunan davalar" ifadesini kullanmaktadır. Bkz.: **Gürdoğan**, s. 177. Kanunda açıkça "herhangi bir ticari işletme" den söz edilmesi karşısında, yazarların bu ifadesini isabetli bulmamaktayız. Bir ticari işletme bulunduğu, bu ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kimse tacirdir. Görülmektedir ki, taraflardan biri tacir olmak zorundadır. Ancak, kanunun burada aradığı, taraflardan birinin tacir olması değil, söz konusu işlemin bir ticari işletmeyle ilgili bulunmasıdır. Aynı yönde bkz. **Atalı**, s. 77, dn. 83; **Karahan**, s. 77.

adına kabul etmek üzere havale alıcısını yetkili kıldığı bir hukuki işlemdir. Havalede, havale eden, havale ödeyicisi ve havale alıcısı olmak üzere üç şahıs bulunmaktadır.

TTK'nın m. 4/1 son cümlesi, havale işleminden kaynaklanan bir uyuşmazlığın ticari dava olabilmesi için "herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi" gerektiğini belirtmiştir. Ancak doktrindeki bir görüşe²⁶⁸ göre, havaleden doğan uyuşmazlığın ticari bir dava sayılabilmesi için, taraflardan birinin ticari işletmesine ilişkin olması gerektiğini ve bir memurun bir çiftçiden evde tüketmek amacıyla aldığı elmaların karşılığını ödemek amacıyla yaptığı havale işleminden doğan bir uyuşmazlığın ticari davaya vücut vermeyeceğini ifade etmiştir. Ancak bu değerlendirme hatalıdır. Zira, TTK'nın m. 4/1 son cümlesinde açıkça ifade edildiği üzere "herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmeyen" havaleden doğan davaları istisna tutmuştur. Örnek olaydaki durumda taraflardan birisinin ticari işletmesini ilgilendirmesi gerekmeyecektir. Eğer ki havale işlemi banka aracılığıyla yapılmışsa ve taraflar arasında bir uyuşmazlık vuku bulursa kanun hükmü gereği bu tür davalar ticari dava olacaktır²⁶⁹. Bir diğer görüş²⁷⁰ ise, havaleden doğan bir uyuşmazlıkta ancak taraflardan birinin tacir ve havalenin tacirin işletmesiyle ilgili bulunması halinde dava ticari sayılacaktır. Diğer bir başka görüşe²⁷¹ göre, TTK'nın m. 4/1 son cümlesinde ki istisna hükmünde "herhangi bir ticari işletmeyi" ilgilendirmekten söz edilmişse de, bu ticari işletmenin, taraflardan birine ait olması gerekeceğini ifade etmiştir. Kanaatimizce, TTK'nın m. 4/1 son cümlesi hükmü gereği bu tür tartışmalara gerek bulunmamaktadır. Zira, havale işleminden doğan bir ihtilafın ticari dava sayılabilmesi için, işlemin, taraflardan birinin (havale eden, havale ödeyicisi ve havale alıcısı) ticari işletmesini ilgilendirmesi yeterli olacaktır²⁷². Örneğin, Konya'da ikamet eden bir baba, Eskişehir'de öğrenim gören kızına evini kiralamış olan bir

²⁶⁸ **Börü/Koçyiğit**, s. 25.

²⁶⁹ **Poroy/Yasaman**, s. 120, Nr. 149.

²⁷⁰ **Domanıç-Şerh**, s. 64; **Karayalçın**, s. 250.

²⁷¹ **Atalı**, s. 77; **Kuru-Uşul**, C. I, s. 443.

²⁷² **Arkan**, s. 106; **Ayhan/Özdamar/Çağlar**, s. 102; **Berzek**, s. 37; **Bilgili/Demirkapı**, s. 49; **Çeker**, s. 59; **Karahan**, s. 77; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 125, Nr. 230; **Kurt Konca**, s. 106; **Poroy/Yasaman**, s. 120, Nr. 149; **Tekil**, s. 93.

memura, kira bedelini banka vasıtasıyla göndermesi söz konusu olabilir. Bu durum tarafların ticari işletmesini ilgilendirmemekle birlikte havale işlemi banka tarafından gerçekleştirilmiş ve bu işlem bankanın ticari işletmesini ilgilendirmektedir. Bundan dolayı bu türlü davalar, ticari dava sayılacaktır²⁷³.

B. Saklama²⁷⁴

Saklama (vedia) sözleşmesi TBK'nın 561 ila 580. maddeleri arasında düzenlenmiştir. TBK'nın 561. maddesine göre saklama sözleşmesi, saklayanın, saklatanın kendisine bıraktığı bir taşınırı güvenli bir yerde koruma altına almayı üstlendiği sözleşmedir. Saklama sözleşmesinden doğan hukuk davaları, taraflardan birinin (saklayan veya saklatan) ticari işletmesini ilgilendirmesi neticesinde ticari dava sayılacaktır²⁷⁵. Bundan dolayı bir esnafın, esnafa saklamak üzere verdiği eşyadan dolayı ortaya çıkabilecek davalar ise hukuk davası olarak kabul edilmektedir²⁷⁶. Örneğin; davacının, davalı Anonim Şirkete muhafaza edilmek üzere teslim ettiği bir takım eşyaların çıkan yangın sonucunda hasar görmesinden dolayı açacağı dava ticari dava kabul edilecek ve ticaret mahkemesinde çözüme kavuşturulacaktır²⁷⁷.

Banka ile yapılan kiralık kasa sözleşmesi de²⁷⁸ ticari davaya konu olacaktır. Zira, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun m. 4/1-f bendine göre, bankaların görevleri arasında

²⁷³ **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 125, Nr. 230; **Poroy/Yasaman**, s. 120, Nr. 149.

²⁷⁴ TBK'da "saklama sözleşmesi" terimi tercih edilirken, TTK'nın 4. maddesinde hem "saklama" hem de "vedia" terimlerinin aynı madde içerisinde farklı şekilde isimlendirilmeleri uygun olmamıştır. Terim birliğinin sağlanması ve TBK ile yeknesak hale getirilmesi için "saklama" teriminin kullanılması uygun olacaktır.

²⁷⁵ **Atalı**, s. 77; **Kurt Konca**, s. 106; **Poroy/Yasaman**, s. 120, Nr. 149.

²⁷⁶ **Karayalçın**, s. 250.

²⁷⁷ 11. HD., 8.11.2004, E. 2004/7435, K. 2004/10981 (www.kazanci.com.tr-10.05.2015).

²⁷⁸ "...Önceleri bu sözleşme saklama sözleşmesinin bir çeşidi olarak sayılmaktaydı. Ancak, bankanın kasa dairesinin korunması için önlemler alması gerekmele birlikte, çift anahtar sistemi olsa dahi kasayı yalnız başına açamadığından ve kasanın içine ne konulduğunu da bilemediğinden, saklama sözleşmesindeki gibi bir geri verme yükümlülüğü yoktur. Diğer taraftan, kasa müşterisi, kasa boş olsa bile bir kullanma bedeli ödemekle yükümlüdür. Bu yüzden söz konusu sözleşmeyi kendine özgü yapısı olan sözleşmeler arasında sayan yazarlar bulunmakla birlikte, baskın görüşe göre, bu sözleşmenin bir çeşit taşınmaz kirası olduğunu yolundadır." (**Tandoğan**, Haluk: Borçlar Hukuku

saklama hizmetleri de bulunmaktadır. Aynı şekilde TTK'nın m. 4/1-f bendine göre ise bankacılık düzenlemelerinden kaynaklanan davalar mutlak ticari davadır. Bundan dolayı banka ile yapılan kiralık kasa sözleşmesi ticari dava olacak ve uyuşmazlıklar ticaret mahkemesinde çözüme kavuşturulacaktır²⁷⁹. Yargıtay da, bankaların saklama hizmetlerinden doğan kiralık kasa sözleşmelerinin ticaret mahkemesinde görülmesi gerektiği görüşündedir²⁸⁰.

C. Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Haklar

FSEK, fikir ve sanat eseri üzerindeki eser sahibinin haklarını düzenlemektedir. Bu kanundan doğan uyuşmazlıkların ticari dava sayılabilmesi için, taraflardan birinin ticari işletmesini ilgilendirmesi gerekmektedir²⁸¹. Bu husus doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe²⁸² göre, havale, saklama ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davanın ticari dava sayılabilmesi için uyuşmazlığın her iki tarafın ticari işletme ile ilgili olması şartını aramıştır. Baskın olan diğer görüşe²⁸³ göre, fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davalar, taraflardan birinin ticari işletmesini ilgilendirmek koşulu ile

Özel Borç İlişkileri, C. I/1, İstanbul 2008, s. 65-66); Aynı yönde bkz.: **Tekinalp**, s. 470, Nr. 38-122; "Kasa kiralama sözleşmesi, karma bir sözleşme niteliğindedir. Çünkü bu sözleşmede muhafaza ve vedia amacı ağır basmaktadır. Burada, bir taraftan bankadaki bir bölmenin, bir kasanın kiralınması ve aynı zamanda da bunun güvenliğinin ve muhafazasının sağlanması esas amaçları dolayısıyla vedia-kira unsurlarından meydana gelen bir karma sözleşme mevcuttur." (**Tiftik**, Mustafa: Türk Hukukunda Vedia Sözleşmesi, Ankara 2007, s. 28-29); "Kiralık kasa sözleşmesi adi kira sözleşmesiyle birlikte vedia sözleşmesi ve vekalet sözleşmesinin unsurlarını içeren karma bir sözleşmedir. Kasanın korunması ve bu korunmadan dolayı sorumluluk bankaya düşmektedir. Bu sebeple vedia sözleşmesinin unsurları mevcuttur." (**Yener**, Mehmet Deniz: Vedia Sözleşmesi, İstanbul 2008, s. 20).

²⁷⁹ **Börü/Koçyiğit**, s. 28; **Kurt Konca**, s. 106.

²⁸⁰ "Talep, kiralık kasa sözleşmesine dayanılarak açılan tazminat istemine ilişkindir. Talebin kiralık kasanın soygunda boşaltılması nedeniyle davalı bankadan tazminat istemine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Davalı banka olup, uyuşmazlık Bankacılık Hukukunun ve TTK'nın 4/1-f maddesinin kapsamına girmektedir. Bu durumda uyuşmazlığın Asliye Ticaret Mahkemesinde görülüp, sonuçlandırılması gerekmektedir." 13. HD., 28.03.2013, E. 2013/2408, K. 2013/4414 (**Börü/Koçyiğit** s. 330-331).

²⁸¹ **Arkan**, s. 106; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 125, Nr. 231.

²⁸² **Doğanay-Şerh**, s. 65-66.

²⁸³ **Arkan**, s. 106; **Börü/Koçyiğit**, s. 25; **Karahana**, s. 77; **Karayalçın**, s. 250; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 125, Nr. 231; **Kurt Konca**, s. 106; **Poroy/Yasaman**, s. 120, Nr. 150.

ticari dava sayılacaktır. Kanaatimizce bu düşünce şekli doğrudur. Zira, kanunun lafzına bakıldığında açıkça "herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmeyen havale, vedia ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davaların" ticari olmayacağı anlaşılmaktadır. Bu da göstermektedir ki, bu türlü davalar için taraflardan herhangi birisinin ticari işletmesini ilgilendirmesi yeterli olacaktır²⁸⁴. Yargıtay'ın aynı yönde kararları bulunmaktadır²⁸⁵. Ancak, FSEK'in 76. maddesi, fikir ve sanat eserlerinden doğan davalarda görevli mahkemenin ihtisas mahkemeleri olduğunu belirtmiştir²⁸⁶.

Değinilmesi gereken bir başka husus ise, TTK'nın 4/1-d bendidir. TTK 4/1-d bendi, bir yandan fikri mülkiyet hukukundan doğan tüm davaları mutlak ticari dava olarak kabul ederken, diğer yandan fikri mülkiyet hukuku kapsamına giren fikir ve sanat eserlerine ilişkin davaların ise ticari dava olabilmesi için herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi gerektiğini belirtmiştir²⁸⁷. Bu husus TTK'nın m. 4/1-d bendi karşısında çelişkili bir düzenlemedir. Çünkü TTK'nın 4. maddesinin gerekçesinde, fikri ve sanat

²⁸⁴ **Arkan**, s. 106; **Börü/Koçyiğit**, s. 25; **Karahan**, s. 77; **Karayalçın**, s. 250; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 125, Nr. 231; **Kurt Konca**, s. 106; **Poroy/Yasaman**, s. 120, Nr. 150; "Davacı Safiye Ayla, herhangi bir ticari işletmeyi işleten bir kimse değildir. Davacının, davalı Türkiye Radyo Televizyon Kurumu aleyhine açtığı dava her ne kadar Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundan doğmuş ise de, davacı ticari işletme sahibi olmayıp sadece bir Türk müziği sanatkarı olması itibarıyla, TTK'nın 4/b. 6 maddesinin ikinci cümlesi hükmüne göre, uyumsuzluğun incelenmesi dairemizin görevi dışındadır." 11. HD, 18.10.1979, E. 1979/4003, K. 1979/4847 (**Domanıç-Şerh**, s. 66, dn. 60).

²⁸⁵ "Davacı, (Materyalist Felsefe Sözlüğü) adında bir kitap tercüme ettiğini, kitabın dördüncü baskısını yapan davalı yayınevi sahibinin, sanki kendisi de tercüme işine katılmışçasına, mütercim ismi yanına adını yazmış olduğunu ve bu halin Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa aykırı olduğunu iddia ile, bu haliyle yayınlanan kitapların toplanmasına ve hüküm özetinin günlük gazetelerden birisinde yayınlanmasına ve ayrıca (100.000) lira manevi tazminatın davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiş olmasına ve davacı tacir olmayıp sadece (mütercim) olmasına ve kendisinin herhangi bir ticari işletmesi olduğu da davalı tarafça ileri sürülmemiş olmasına binaen, taraflar arasında ki uyumsuzluk TTK'nın 4/4 ve b.6 hükmüne göre (adi dava) olup, (ticari dava) olmaması nedeniyle hükmün incelenmesi 11. Hukuk Dairesinin görevi dışında ve 13. Hukuk Dairesinin görevi içinde olduğundan, dosyanın bu daireye gönderilmesine ve 13. Hukuk Dairesinin görevsizlik kararının kaldırılmasına karar verildi." YBK, 29.11.1984, E. 1984/342, K. 1984/368; YBK, 28.5.1981, E. 1981/213 (**Doğanay-Şerh**, s. 65-66, dn. 59). Aynı yönde bkz.: 11. HD., 18.12.1984, E. 1984/5677, K. 1984/6311; 11. HD., 25.4.1985, E. 1985/2200, K. 1985/2495.

²⁸⁶ "Bu Kanunun düzenlediği hukukî ilişkilerden doğan davalarda, dava konusunun miktarına ve Kanunda gösterilen cezaya bakılmaksızın, görevli mahkeme Adalet Bakanlığı tarafından kurulacak ihtisas mahkemeleridir" (FSEK m. 76). Detaylı bilgi için bkz. 2. Bölüm, I, 6, C.

²⁸⁷ **Kurt Konca**, s. 107.

eserlerine ilişkin mevzuatın fikri mülkiyet hukukuna dahil olduğu açık şekilde belirtilmiştir²⁸⁸.

4. Nisbi Ticari Davalar

A. Genel Olarak

TTK'nın m. 4/1'de "her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davalarının" ticari dava olacağı hükmü yer almaktadır²⁸⁹. TTK m. 4/1. fıkra hükmünün ortaya koyduğu sistematikte, yukarıda incelemiş olduğumuz mutlak ticari davalar ile bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi şartı ile havale, saklama ve fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklardan doğan uyuşmazlıklar dışındaki bir uyuşmazlığın ticari davaya konu olabilmesi için, uyuşmazlığın mutlaka her iki tarafın ticari işletmesi ile ilgili (nispi ticari dava) olması gerekmektedir²⁹⁰.

ETTK 4. maddesi, "21'nci maddenin birinci fıkrası gereğince her iki taraf için ticari sayılan hususlardan doğan davaları" nispi ticari dava olarak kabul etmişti. ETTK m. 21/1. fıkrasında ise "Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Şu kadar ki; hakiki şahıs olan tacir, muameleyi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya muamele, fiil veya işin ticari sayılmasına halin icabı müsait bulunmadığı takdirde borç adi sayılır" hükmü yer almaktaydı. Nispi ticari dava, eTTK 4. maddesinin aynı Kanun'un 21. maddenin 1. fıkrasına yapılan atfı ile belirlenmekteydi. Bu atıftan dolayı eTTK'nın 4. maddesi doktrinde eleştiri konusu olmuş ve farklı görüşler ortaya çıkmıştı. Bir görüşe²⁹¹ göre, eTTK'nın m. 4/1. fıkrasının, 21. maddeye yaptığı atıf bir yanlış sonucudur. Bu atıf, aslında, 21. maddenin 2. fıkrasına yapılmıştır. Çünkü eTTK'nın m. 21/2. fıkrası, tacirlere ilişkin bir karine getirmiştir. ETTK'nın 4.

²⁸⁸ TTK'nın 4. maddesine ilişkin gerekçe.

²⁸⁹ **Arkan**, s. 107; **Poroy/Yasaman**, s. 121, Nr. 151; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 125, Nr. 232.

²⁹⁰ **Arkan**, s. 107; **Börü/Koçyiğit**, s. 29; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 125; Nr. 232; **Poroy/Yasaman**, s. 121, Nr. 151.

²⁹¹ **Arslanlı-Ticaret Hukuku**, s. 33; **Domanıç- Şerh**, s. 21.

maddesindeki atıfta “tacir” kelimesinin kullanılması ve her iki tacir için ticari sayılan hususlardan doğan davaların ticari dava sayılacağına belirtilmesi gerekirdi. Ancak, “taraf” kelimesi kullanıldığı için, ilgili hüküm, sözleşmenin diğer tarafının tacir olmaması ihtimalini de kapsamıştır. Tacir olmayan taraf için sözleşmeyi ticari nitelik kazandıran hüküm ise, eTTK’nın m. 21/2. fıkrasında yer almıştır. Bu nedenle eTTK’nın m. 21/2. fıkrasına göre, taraflardan birisi için ticari sayılan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların ticari davaya konu olacağı ileri sürülmüştü. Diğer görüşe²⁹² göre ise, eTTK’nın 4. maddesinin, 21. maddesine yaptığı atıf yerindedir. Çünkü, eTTK, 1926 sayılı TTK’dan farklı olarak, ticari iş ve ticari dava kavramlarını birbirinden ayırmaktadır. Öte yandan, Kanun’un gerekçesinden de nispî ticari davalarda her iki tarafında tacir olmasının arandığı anlaşılmaktadır²⁹³. Yargıtay’da ikinci görüş yönünde karar verilmekteydi²⁹⁴. Bununla birlikte doktrinde²⁹⁵ bu hükmün doğru bir şekilde kaleme alınmadığı da ifade edilmekteydi. TTK’da bu eleştiriler dikkate alınarak ticari işe

²⁹² **Bozer**, s. 59; **Eriş-İş Bölümü**, s. 595; **Karayalçın**, s.255; **Narmanhoğlu**, Ünal: Adli Teşkilatımız İçinde Ticaret Mahkemeleri ve Bunlara İlişkin Bazı Sorunlar, (AÜİFD, Y. 1973-1974, S.1, s. 211-235), s. 218; **Öktemer**, Semih: Ticari Dava, (AD, Y. 1975, S. 3-4, s. 306-312), s. 310; **Semiz**, s. 44-45.

²⁹³ "...Kıstas olarak bir yandan her iki tarafın tacir sıfatı ve ihtilafın konusunu teşkil eden işin bu sebepten dolayı ticari sayılması keyfiyeti, diğer yandan tarafların sıfatına bakılmaksızın sadece işin ticari mahiyeti kabul edilmiştir..." TTK'nın 4. maddesine ilişkin gerekçe.

²⁹⁴ "Dava, davalı bankaya ait gayrimenkulde kiracı olarak oturan davacı kolektif şirket tarafından fazladan ödendiği iddia olunan kira parasının istirdadına ilişkindir. Davalı bankanın kendi taşınmaz malını kiraya vermesi hali, bankacılıkla ilgili bir işlem sayılmaz. Zira TTK'nın 21. maddesinde (... veya muamele, fiil ve işin ticari sayılmasına halin icabı müsait bulunmadığı takdirde borç adi sayılır) denilmektedir ki, bu davanın konusu da adi bir borç niteliğinde olan ve fazladan ödendiği ileri sürülen kira parasının alınmasına ilişkindir. Ayrıca bir akdin taraflarından birisi için ticari sayılması halinde diğer taraf için dahi ticari sayılacağı yollu hüküm, bir davanın ticari olup olmadığını belli etmekte uygulanmaz. Çünkü, TTK'nın 4/1 'de sözü edilen 21. maddenin sadece birinci fıkrasına atıf yapılmıştır. Halbuki, taraflardan yalnız birisi için ticari iş niteliğinde olan bir akdin, öbürü için dahi ticari iş sayılacağı hükmü TTK'nın 21/2. fıkrasındadır ve Kanun koyucu 21/2. fıkrasına gönderme yapmamakla, ticari davaların sayısını çoğaltmayı önleme amacı gütmüştür." Başkanlar Kurulu, 04.03.1965, E. 1965/25, K. 1965/58 (**Doğanay**-Şerh, s. 58, dn. 39).

²⁹⁵ **Karayalçın** hükmün şu şekilde ifade edilmesi gerektiği görüşündedir: "Her iki tarafı tacir ve her iki taraf için de ticari sayılan hususlardan doğan hukuk davaları ticari davadır. İşin her iki taraf için ticari olup olmadığı tespit edilirken TK m. 21 f 1'deki karine de göz önüne alınır." Bkz.: **Karayalçın**, s. 255, dn. 35.

gönderilen atıf kaldırılmıştır. Böylelikle ticari iş kavramı ile ticari dava kavramı ayrı ayrı düzenlenerek hüküm altına alınmıştır²⁹⁶.

B. Nispi Ticari Davayı Belirleyen Kıstaslar

Bir davanın nispi ticari dava sayılabilmesi için TTK'nın 4. maddesinin hükmü gereği, "her iki tarafında tacir olması" ve uyumsuzluğun "her iki tarafın ticari işletmesiyle ilgili olması" gerekir²⁹⁷. Taraflar tacir olmasına rağmen, bir tarafın ticari işletmesiyle ilgili olan uyumsuzluklar, ticari dava niteliği taşımayacaktır²⁹⁸.

a. Her İki Tarafın Tacir Olması

TTK'da yapılan düzenlemeler genel itibariyle ticari işletme esası üzerine bina edilmiştir. Genel düzenleme bu şekilde olmasına rağmen, TTK'da tacir kavramı da önemli bir yere sahiptir²⁹⁹. Bu nedenle nispi ticari davayı belirleyen tacir sıfatı aşağıda gerçek ve tüzel kişiler olarak ayrı ayrı ele alınacaktır.

aa. Gerçek Kişi Tacirlerin Durumu

TTK m. 12/1'de "Bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişiye tacir denir" hükmü yer almaktadır. Bu tanım gereği gerçek kişi tacirden bahsedilebilmesi için bir ticari işletmenin mevcut olması ve bu ticari işletmenin kısmen dahi olsa tacir tarafından işletilmesi gerekir³⁰⁰. Nispi ticari davayı belirleyen kıstaslardan biri, her iki

²⁹⁶ Ticari iş ve ticari dava kavramları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. 1. Bölüm, III.

²⁹⁷ **Arkan**, s. 106; **Ayhan/Özdamar/Çağlar**, s. 102; **Bahtiyar**, s. 75; **Bilgili/Demirkapı**, s. 49; **Bozkurt**, s. 111; **Börü/Koçyiğit**, s. 29; **Çeker**, s. 59; **Çelik**, s. 20; **Kayıhan/Yasan**, s. 90; **Karahan**, s. 77; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 125, Nr. 232; **Kayar**, s. 94; **Poroy/Yasaman**, s. 121, Nr. 151.

²⁹⁸ *"Taşınmaz mal sahibi olan davalılar tacir olsalar dahi mücerret dükkan kiraya vermeleri ticari iştigal konularına girmez. Bir tacirin ticari işletmesi dışında kalan hususlardan doğan davası ticari dava sayılmaz."* 11. HD, 28.11.1974, E. 1974/4691, K. 1974/3257; Aynı yönde bkz.: 11. HD, 7.2.1980, E. 1979/5647, K. 1980/545; Karş. yönde bkz.: 11. HD, 22.1.1996, E. 1995/8911, K. 1996/154 (www.kazanci.com.tr-12.08.2015).

²⁹⁹ **Arkan**, s. 115; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 258, Nr. 487; **Poroy/Yasaman**, s. 125, Nr. 160.

³⁰⁰ **Arkan**, s. 115; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 258, Nr. 488; **Poroy/Yasaman**, s. 127, Nr. 164.

tarafında tacir sıfatına haiz olması gerektiğidir. Örneğin; bir tarafın gerçek kişi tacir, fakat diğer tarafın esnaf veya başka bir kişi olması halinde dava nisbi ticari dava sayılmayacaktır³⁰¹.

TTK m. 12/2-3'de, tacir olma ve tacir gibi sorumlu olmaya ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Ancak TTK m. 12/2-3'de düzenlenen hükümler, ticari dava bakımından sonuç doğurmayacaktır. Çünkü, TTK m. 4/1'e göre, bir uyuşmazlığın ticari dava sayılabilmesi için her iki tarafın tacir ve her iki tarafın ticari işletmesini ilgilendiren bir mevzu olması gerekmektedir³⁰².

bb. Tüzel Kişi Tacirlerin Durumu

Tüzel kişi tacirlerin adi sahası bulunmadığından (TTK m. 19/1, 2. cümle), tüzel kişiler arasında meydana gelecek uyuşmazlıklar ticari davaya konu olacaktır. Ancak uyuşmazlığın bir tarafında tüzel kişi tacir varsa yalnızca uyuşmazlığın diğer tarafı için değerlendirme yapılması yeterli olacaktır³⁰³. TTK'nın 16. maddesinde tüzel kişi tacirler hükme bağlanmıştır. Ticaret şirketleriyle, amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da tacir sayılırlar (TTK m. 16/1). Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri ile kamu yararına çalışan dernekler ve gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar, bir ticari işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmazlar (TTK m. 16/2). Bu düzenlemelere göre tüzel kişi tacirler dört grup altında ele alınabilir: a) Ticaret şirketleri, b) Ticari işletme işleten dernekler, c) Ticari işletme işleten vakıflar, d) Kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre

³⁰¹ Karayalçın, s. 256.

³⁰² Börü/Koçyiğit, s. 36.

³⁰³ Kaya (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 126, Nr. 232.

yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kamu kurum ve kuruluşlar.

b. Her İki Tarafın Ticari İşletmesini İlgilendirmesi

Nispi ticari davalar da, tarafların tacir olmasının yanında uyuşmazlığın her iki tarafın ticari işletmesi ile de ilgili olması şarttır³⁰⁴. Dolayısıyla taraflardan birinin ticari işletmesini ilgilendiren satım, karz, kira, istisna hizmet gibi sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar, nispi ticari davaya konu olmayacaktır³⁰⁵. Örneğin, tüccar terzinin maliki olduğu bir gayrimenkulü bankaya kiraya vermesi ile ilgili davanın, gayrimenkulü kiraya veren tüccar terzinin ticari işletmesi ile ilgili olmadığı için ticari davaya vücut vermeyecektir³⁰⁶. Bu durumu, TTK m. 19/2'de yer alan "taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, diğeri için ticari iş sayılır" hükmü de değiştirmeyecektir³⁰⁷.

Ticari işletme işleten bir adi şirketin, ortakları arasında bu ticari işletme ile ilgili çıkan uyuşmazlıklarda nispi ticari davaya konu olacaktır³⁰⁸. Fakat Yargıtay bir kararında "Ticari bir işletme işleten adi şirket dolayısıyla tacir ortakla tacir olmayan diğer ortaklar arasında doğan ihtilaf ticaret davası değildir" hükmünü ortaya koymuştur. Ancak bilindiği üzere adi şirketin ortakları tacir sayılmakta ve adi şirketin işlettiği bir ticari işletme ile ilgili ortaklar arasında bir dava vuku bulursa bu dava ticari davaya konu olacağı muhakkaktır. Çünkü nispi ticari davanın kıstaslarını belirlerken "her iki tarafın tacir olması" ve "her iki tarafında ticari işletmesi ile ilgili" bir davanın olması gerektiğini ifade etmiştik. Bu sebeplerden ötürü Yargıtay'ın vermiş olduğu kararın yerinde olmadığı kanaatindeyiz.

³⁰⁴ Arkan, s. 107; Karayalçın, s. 257; Kaya (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 125, Nr 232; Poroy/Yasaman, s. 121.

³⁰⁵ Arkan, s. 107; Kaya (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 126, Nr. 232.

³⁰⁶ 11. HD, 31.10.1958, E. 1958/2508, K. 1958/2610 (Karayalçın, s. 257, dn. 37).

³⁰⁷ Arkan, s. 107; Kaya (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 126, Nr. 232.

³⁰⁸ Arkan, s. 107.

c. Hükümün Uygulanacağı Hukuki İşlemler

Nispi ticari davadan doğan hukuki işlemleri, sözleşmeler ve haksız fiil olarak iki başlık altında ele almak uygun olacaktır.

aa. Sözleşmeler

Nispi ticari dava, her iki tarafın tacir ve her iki tarafın ticari işletmesi ile ilgili uyumsuzlukları kapsadığını yukarıda belirtmiştik. Bu sebeptir ki, her iki tarafın ticari işletmesini ilgilendiren karz, hizmet, istisna, kira gibi sözleşmelerden doğacak uyumsuzluklar nispi ticari davaya vücut verecektir. Yalnızca bir tarafın ticari işletmesini ilgilendiren sözleşmeler ise nispi ticari davaya konu olamayacaktır. Nispi ticari dava kıstası belirlenirken, TTK m. 19/2'de ki ticari iş karinesi burada uygulama alanı bulamayacaktır.

bb. Haksız Fiil Durumu

Haksız fiillerden doğan davaların ticari davaya konu olup olmayacağını iki kıstas etrafına incelemeye tabi tutabiliriz. Şöyle ki:

1. TTK'da düzenlenmiş olan ticari haksız fiiller yani haksız rekabet (TTK m. 54 vd.) ve çatmadan (TTK m. 1286 vd.) doğan davalar TTK m. 4/1-a (mutlak ticari dava) dolayısıyla ticari dava sayılırlar³⁰⁹.

2. Haksız rekabet ve çatma (mutlak ticari dava) dışındaki haksız fiillerin ticari davaya konu olabilmesi için nispi ticari dava kıstaslarının olması gerekmektedir. Bunun içinde her iki tarafın ticari işletmesi ile ilgili olan bir haksız fiilin bulunması şarttır³¹⁰.

³⁰⁹ Arkan, s. 108; Doğanay-Şerh, s. 59; Karayalçın, s. 258; Kaya (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 126, Nr. 233; "Davacı şirket aleyhine haksız rekabette bulundukları iddiasıyla davalı şirketle birlikte dava edilen ve davalı şirketin çalışanı, ortağı ve yöneticisi olan kişiler hakkındaki davanın iş mahkemesinde değil, asliye ticaret mahkemesinde görülmesi gerekir." 11. HD., 6.4.2012, E. 2012/12834, K. 2012/5560 (Batider 2012, C. XXVIII, S. 3, s. 362-363), Moroğlu, Erdoğan/Kendigelen, Abuzer: İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, İstanbul 2014, s. 20.

³¹⁰ "Mahkemece dava konusu alacağın uygulamada haksız eylem olarak nitelendirilen kaçak elektrik kullanımından kaynaklandığı gerekçe gösterilerek görevsizlik kararı verilmiş ise de, yerel mahkemenin vardığı sonuç davanın saptanan niteliğine ve tarafların davadaki sıfatına uygun

Örneğin, ticari taşımacılıkta kullanılan kamyonun, bir fabrika binasına çarpması sonucunda doğan zararın tazmini için açılan dava ticari davadır³¹¹. Fakat, DDY işletmesine ait trenin, tren yolu geçidinden yaya olarak geçen bir şahsa çarparak zarar vermesi ise, ticari davaya konu olmayacaktır³¹².

düşmemektedir. Yerel mahkeme hükmünün gerekçesinde açıklandığı gibi haksız eylemden kaynaklanan davaların Asliye Hukuk Mahkemelerinde görülmesi gerektiğine ilişkin yasal bir zorunluluk bulunmamaktadır. Aksine açılan davanın Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesi hükmünde açıklanan mutlak ticari davalardan olması veya her iki tarafın tacir ve açılan davanın tarafların ticari işletmeleriyle ilgili bulunması ve davanın açıldığı yerde ayrı ticaret mahkemesinin kurulmuş olması halinde davalının yasal cevap süresi içerisinde işbölümü itirazında bulunması koşulu ile bu gibi davaların Asliye Ticaret Mahkemelerinde görüleceği, aynı Kanunun 5. maddesi hükmünde duraksamasız açıklanmıştır. Taraflar tacirdir. Alacak haksız eylemden kaynaklansa dahi her iki tarafın ticari işletmeleriyle ilgilidir. Davalı taraf süresinde işbölümü itirazında bulunmuş ise de, itiraz yerinde olmayıp davanın niteliği ve tarafların davadaki sıfatı göz önüne alındığında davaya bakmak Asliye Ticaret Mahkemelerinin görevine girmektedir." 7. HD., 24.4.2006, E. 2006/1028, K. 2006/1293 (www.kazanci.com.tr-25.08.2015).

³¹¹ **Arkan**, s. 108, dn. 1; **Karayalçın**, ihtisas prensibi ile ilgisi olmayan bu türlü davaların ticaret mahkemesinde görülmesinde haklı bir sebebin bulunmadığını belirtmektedir. Bkz.: **Karayalçın**, s. 258.

³¹² TD., 9.4.1971, E. 1971/1689, K. 1971/2906 (**Domanic-Şerh**, s. 70, dn. 77).

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ DAVALARDAKİ USUL HÜKÜMLERİ

I. TİCARİ DAVALARDA GÖREV

1. Genel Olarak Görev Kavramı

Görev, uyuşmazlığın niteliğine göre, uyuşmazlığın belirli bir yerdeki hüküm mahkemelerinden hangisi tarafından görüleceğinin tespiti sağlar³¹³. Belirli bir davanın, sulh hukuk mahkemesinde mi, asliye hukuk mahkemesinde mi, genel mahkemede mi yoksa özel mahkemede mi bakılacağı görev sorunu oluşturur. Görev sorunu ise, görev kuralları ile çözüme bağlanır. Görevli mahkemenin tespiti yapılırken, öncelikle mahkemenin genel mahkeme mi özel mahkeme mi olacağı araştırılmalıdır. Genel olarak, uyuşmazlığın niteliğine ve içeriğine göre, bir yargı kolundaki hangi mahkemenin davaya bakabileceğini görev kuralları belirlemektedir³¹⁴.

Anayasa'nın 142. maddesince mahkemelerin görev ve yetkileri kanun ile düzenlenmektedir. Genel mahkemelerinin görevleri HMK 1 ilâ 4. maddeleri arasında; özel mahkemelerin görev ve yetkileri ise ilgili özel kanunlarda belirtilmiştir. Çalışmada sadece ticari davalara ilişkin görev kuralları incelenecektir.

2. Görev Kurallarının Hukuki Niteliği

Görev kuralları kamu düzenindendir (HMK m. 1, c. 2) ve mahkeme, görevli olup olmadığını, davanın her safhasında kendiliğinden (re'sen), taraflarca itiraz edilmese de

³¹³ **Ansay**, s. 77, Nr. 44; **Atalı**, s. 11-12; **Belgesay**, Mustafa Reşit: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, I Teoriler, İstanbul 1948, s. 99; **Berkin**, Necmeddin M.: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanun'un Vazife Hükümleri ve Tatbikatı, (İÜHFD, 1952, C. XVIII, S. 3-4, s. 188-214), s. 188; **Berkin**, Necmeddin M.: Tatbikatçılara Medeni Usul Rehberi, İstanbul 1981, s. 284; **Karşı**, 214; **Kuru**, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, İstanbul 2001, s. 163; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 117; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 96; **Postacıoğlu/Altay**, s. 93; **Ulukapı**, s. 144; **Üstündağ**, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, C. I-II, İstanbul 2000, s. 139.

³¹⁴ **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 117; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 96; **Postacıoğlu/Altay**, s. 93.

incelemek durumundadır (HMK m. 115/1)³¹⁵. Çünkü mahkemenin görevli olması dava şartlarındandır (HMK m. 114/1-c). Görev kurallarına aykırılık, ilk derece mahkemesinde fark edilmese bile, daha sonra üst derece mahkemelerinde re'sen incelenir. Taraflar, mahkemenin görevsiz olduğunu davanın her safhasında ileri sürebilirler³¹⁶.

Görev kuralları kamu düzenine ilişkin kurallar olduğundan, tarafların bir sözleşme yaparak görevli mahkemeyi değiştirmeleri mümkün değildir³¹⁷. Kamu yararını gerçekleştirmek için konulmuş usul hükümlerini değiştirmek veya uygulamasını ortadan kaldırmak amacını taşıyan usul sözleşmeleri batıldır³¹⁸.

3. Ticari Davalarda Görev

Ticari davalarda görev, hukuk davaları içerisinde ticari sayılan davaların hangi mahkemelerde görüleceği anlamına gelmektedir. HMK'nın görev ile ilgili hükümlerinde "ticari davalar"dan söz edilmemektedir. Ticari davalarda görev, TTK'nın m. 5/1. fıkrasında düzenlemiştir. Bu düzenlemeye göre, "Aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyi değerine veya tutarına bakmaksızın asliye ticaret mahkemesi tüm ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir" hükmü yer almaktadır. Bu hükmün ve ticari davalardaki görev konusunun detaylarını irdelemeden önce eTTK'daki düzenlemeyi incelemenin çalışmamız açısından faydalı olacağı kanaatindeyiz.

A. ETTK ile HUMK Döneminde

Ticari davalar açısından görev konusunu incelediğimizde, hem eTTK hem de HUMK dönemindeki görev kurallarının TTK ve HMK'ya göre farklı hükümler

³¹⁵ **Ansay**, s. 80, Nr. 45; **Arkan**, s. 108; **Karşı**, 255; **Kaya** (Ülgen, Teoman, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 131, Nr. 240; **Kuru-Usul**, C. I, s. 309; **Kuru-Muameleler**, s. 156; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 123; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul I**, s. 101.

³¹⁶ **Ansay**, s. 80, Nr. 45; **Karşı**, 255; **Kuru-Usul**, C. I, s. 314; **Kuru-Muameleler**, s. 156; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 123; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul I**, s. 101.

³¹⁷ **Ansay**, s. 80, Nr. 45; **Karşı**, 255; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 131; **Kuru-Usul**, C. I, s. 309; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 123.

³¹⁸ **Arslan**, Ramazan: Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989, s. 66.

barındırdığını söylemek gerekir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, HUMK döneminde genel mahkemelerin görevi, dava konusuna (müddeabihe) göre belirlenmekteydi³¹⁹. Aynı şekilde eTTK'nın m. 5/1. fıkrasında, "Aksine hüküm olmadıkça, dava olunan şeyin değerine göre asliye hukuk veya sulh hukuk mahkemesi ticari davalara bakmakla dahi vazifelidir." hükmü yer almaktaydı. Anlaşıldığı üzere bir mahkemenin görevli olup olmadığı dava olunan şeyin değerine göre belirlenmekteydi. Aynı şekilde dava konusunun malvarlığı hukukuna ilişkin bir hak olmasına ve şahsın hukukuna (para ile ölçülemeyen bir hakka) ilişkin olmasına göre de farklı görev kuralları da belirlenmişti. Ticari davaları ilgilendirenler bu paragrafta incelenecektir.

a. Malvarlığı Hukukundan Doğan Ticari Davalarda Görev

Malvarlığı hukukundan doğan davalarda ana kriter, dava konusunun para veya para ile ölçülebilen bir şey (mal, hak) olmasıydı³²⁰. Bu davalarda görevli mahkeme, kural olarak dava konusu mal veya hakkın miktar ve değerine göre belirlenmekteydi³²¹. Ancak kanunda sadece sulh hukuk mahkemesinin görevlerini içeren uyumsuzlukların belirtildiği HUMK'nın 8. maddesi de yer almaktaydı.

aa. Ana Kural

HUMK'nın m. 8/1. fıkrası uyarınca dava konusu mal veya hakkın değeri beş milyar lirayı geçmeyen davalar için sulh hukuk mahkemesi, beş milyar lirayı geçen davalarda ise asliye hukuk mahkemesinin görevli olduğu gösterilmişti. Ancak ticari davalar açısından, bir yerde asliye ticaret mahkemesi varsa, asliye hukuk mahkemesinin görevi içinde bulunan ve eTTK'nın 4. maddesi hükmünce ticari sayılan davalar ile özel

³¹⁹ **Kuru**-Usul, C. I, s. 164; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul II, s. 122; **Bilge**, Necip/**Önen**, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1978, s. 152; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul-II, s. 99; **Üstündağ**-Yargılama, s. 140.

³²⁰ **Kuru**-Usul, C. I, s. 164; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul II, s. 123; **Bilge/Önen**, s. 152; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul II, s. 99; **Postacıoğlu**, İlhan E.: Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975, s. 124.

³²¹ **Ansay**, s. 81, Nr. 46; **Kuru**-Usul, C. I, s. 164; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul II, s. 123; **Bilge/Önen**, s. 152; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul II, s. 100; **Postacıoğlu**-Usul, s. 125.

hükümler uyarınca ticaret mahkemesinde görülecek diğer işlere asliye ticaret mahkemesince bakılmaktaydı (eTTK m. 5/II). Sözü edilen miktarın altında olan uyuşmazlıklar ise sulh hukuk mahkemesinin görevine girmektedir.

aaa. Sulh Hukuk Mahkemesinin Görevi

ETTK'nın m. 5/1. fıkrasında dava olunan şeyin miktarına göre görevli mahkemeler belirtilmiş ve sulh hukuk mahkemesi de bu kapsama alınmıştır. Bir davanın ticari dava olması eTTK'ya göre, sulh hukuk mahkemesinde görülmesine engel teşkil etmiyordu³²². Çünkü HUMK'nın 8. maddesinde görev sınırının altındaki davalarda "ticari dava" ve "ticari olmayan dava" ayrımı yapılmamıştır³²³. Bu yüzden kural olarak, görev sınırının altındaki davaların sulh hukuk mahkemesinde görüleceği hükme bağlanmıştır (HUMK m. 8/1).

Sulh hukuk mahkemesi görevli olduğu ticari bir davayı çözümlerken, ticari hükümleri göz önüne alarak hareket etmekteydi³²⁴. Ayrıca sulh hukuk mahkemesinin görev alanına giren bir ticari dava açılırken, bu davanın ticari bir dava olduğunun da belirtilmesine gerek yoktu³²⁵. Çünkü sulh hukuk mahkemeleri de ticari davalara bakmakla görevliydi.

bbb. Asliye Hukuk ve Asliye Ticaret Mahkemelerinin Görevi

Asliye hukuk mahkemeleri, sulh hukuk mahkemelerinin görevleri dışında kalan ve özel hukuk ilişkilerinden doğan her türlü dava ve işler ile kanunların verdiği diğer dava ve işlere bakmaktaydı (5325 s. Kanun m. 6/2). Bu hükme göre asliye hukuk mahkemeleri görev sınırının üstünde bulunan davalarda görevli mahkeme konumundaydı. ETTK'nın m. 5/2. fıkrasına göre, eğer bir yerde ticaret mahkemesi

³²² Karayalçın, s. 266.

³²³ Domaniç-Şerh, s. 27; Kurt, s. 60; Yardım, Orhan: Ticari İş ve Adi İşte Miktar İtibariyle Görev, İBD, 1996, C.7, S. 4-5-6, s. 246.

³²⁴ Domaniç-Şerh, s. 28; Aygün, Mustafa: Ticaret Mahkemeleri (1988 Adalet Müfettişleri Toplantısı, Ankara 1988, s. 82; Çamoğlu, s. 1054.

³²⁵ Karayalçın, s. 266.

bulunuyorsa, ticari davalara asliye ticaret mahkemesi bakacaktı. Fakat ayrı bir ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde ise, asliye hukuk mahkemesi asliye ticaret mahkemesinin yerine ticari davalara bakmakla görevliydi. Ayrı bir ticaret mahkemesinin bulunmadığı yerlerde, ticari bir davanın asliye hukuk mahkemesine ticaret mahkemesi sıfatıyla açılmasına da gerek yoktu. Dava, asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla açılmış olsa bile, asliye hukuk mahkemesi davaya bakmak zorundaydı³²⁶. Aynı şekilde asliye hukuk mahkemesine ticaret mahkemesi sıfatıyla açılmış bir dava, asliye hukuk mahkemesi sıfatı ile açılmadığı gerekçesiyle reddedilemezdi³²⁷.

bb. Ana Kuralın İstisnaları

HUMK'da yukarıda bahsettiğimiz ana kuralın birçok istisnası mevcuttur. Ancak tez çalışmamız açısından sadece ticari davayı ilgilendiren istisnalara kısaca yer vermemizin faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

aaa. İflas Hukukuna İlişkin Dava ve İşlerde Görev

İflas davaları, davacının alacağı görev sınırının altında olsa bile, her zaman asliye ticaret mahkemesinde görülmekteydi (HUMK m. 8/1, İİK m. 154/3, 156, 173/1). İflas

³²⁶ "Davacı, davalı kooperatifte ortak olduğunu ve haksız ihraç edildiğini ileri sürerek ihraç kararının iptalini asliye hukuk mahkemesine açtığı davada istemiş ve mahkemece davanın ticaret mahkemesinde açılması gerektiğinden görevsizlik kararı verilmiştir. ...Bir yerde ticaret mahkemesi varsa, asliye hukuk mahkemesinin görevi içinde bulunan ve bu yasanın 4. maddesi hükmünce ticari sayılan davalar özel hükümler uyarınca ticaret mahkemesinde görülür (TTK m. 5/I-II). Davanın açıldığı Kocaeli'nde ticaret mahkemesi kurulmamıştır. Bu nedenle ticari davalara bakmak, dava olunan şeyin değerine göre asliye hukuk veya sulh hukuk mahkemesinin görevi içindedir. Bu mahkemelere açılan davaların, dava dilekçelerinde "ticaret sıfatıyla" deyiminin yazılması gerekmemektedir." 11. HD., 12.02.1990, E. 1990/710 K. 1990/815 (Eriş-Şerh, s. 97-98).

³²⁷ "Davacı, davalıdan satın aldığı otosunun trafik kaydının üzerine geçirilmediğini ileri sürerek, aracın kendi adına tescilini, bu mümkün olmuyorsa ödediği satış parasının tahsilini ve bonoların iptalini ticaret mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemesinden istemiştir. Mahkeme, davanın Asliye Hukuk Mahkemesinde görülmesi gerektiğinden söz ederek görevsizlik kararı verilmiştir. Oysa TTK'nın 5. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, aksine hüküm olmadıkça, dava olunan şeyin değerine göre asliye hukuk veya sulh hukuk mahkemesi ticari davalara bakmakla dahi görevlidir. O halde, müstakil ticaret mahkemesi bulunmayan Gölcük'te, bu sıfatla açılan davada görevsizlik kararı verilemez." 13. HD., 21.02.1980, E. 1980/662 K. 1980/1109 (YKD, 1980, S. 8, s. 1123-1124).

isteyen alacaklının alacağı, miktar itibariyle sulh hukuk mahkemesinin görevine girse dahi, iflas davası ticaret mahkemesinde açılması gerekirdi³²⁸.

bbb. Ticari İşletme Rehni Kanunu'nda Düzenlenen Hususlardan Doğan Davalarda Görev

Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun 22. maddesinde, "Bu Kanunun uygulanmasından çıkacak anlaşmazlıkların halli ticari sicilin bulunduğu mahallin Ticaret Mahkemelerinin görevi dahilindedir." hükmü çerçevesinde müddeabihin değeri dikkate alınmaksızın bu tür davalar açısından asliye ticaret mahkemelerinin görevli oldukları belirtilmişti.

ccc. 5590 Sayılı Odalar Birliği Kanunu'ndan Doğan Davalarda Görev

5590 sayılı Kanun ile "Ticaret ve Sanayi Odaları", "Ticaret Odaları", "Sanayi Odaları", "Deniz Ticaret Odaları", "Ticaret Borsaları" ve "Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği" yasal bir düzenleme altına alınmıştır. Bu meslek örgütleri, üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, oda/birlik mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini, ahlak ve dayanışmayı korumak amacıyla kurulan kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliğe sahip meslek kuruluşlarıdır (5590 s. Kanun m. 1).

Amacını yukarıda belirttiğimiz 5590 s. Kanun da ticari davalar açısından bir görev kuralı kabul etmiştir. Bu kanuna göre, odalar ve borsalar, üyelerinden meslek onuruna yahut meslek düzen ve geleneklerine uymayan fiil ve hareketlerde bulunanlarla, müşterisine karşı mesleki görevini yapmayan ve görevinin gerektirdiği dürüstlüğü uygun şekilde davranmayanlar hakkında disiplin cezası verirler (5590 s. Kanun m. 74). Hakkında disiplin cezası verilenler, ilgili oda ve borsaların meclislerine ve meclislerde verilmiş kararlar üzerine birliğe ve birlik tarafından verilmiş olan kararlar üzerine de

³²⁸

Atalay, Oğuz: Anonim Şirketlerin İflâsı, İzmir 1996, s. 81; **Pekcanitez**, Hakan: Anonim Ortaklıkların İflâsı, Ankara 1991, s. 43.

ticaret mahkemelerine itiraz edebilirler. Bir başka deyişle birlik kararlarının iptaline ilişkin davada görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir.

b. Şahısvarlığı Haklarına İlişkin Dava ve İşlerde Görev

Şahısvarlığı hakları maddi bir değere sahip olmayan, yani dava konusu hakkın para ile ölçülebilmesi mümkün olmayan haklardır³²⁹. Bu haklardan doğan davalara şahısvarlığı davaları denir. Şahısvarlığı hakkına ilişkin davalar, daha çok şahıs ve aile hukukuna ilişkin davalardır³³⁰.

Şahısvarlığına ilişkin olup açıkça sulh mahkemesinin görevine girmeyen davalarda asıl görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir³³¹. Burada, asliye hukuk mahkemesinin görevi asıl, sulh mahkemesinin veya aile mahkemesinin görevi istisnadır³³².

Ticaret hukuku alanında genel olarak şahısvarlığı haklarına rastlanmaz. Ancak eTTK'da şahsın hukukuna ilişkin bir takım çekişmesiz yargı işlerinden bahsedilmiştir. Örneğin; eTTK'nın m. 36/1. fıkrası uyarınca, tescil veya tadil yahut terkin talepleri üzerine sicil memurluğunca verilecek kararlara karşı yapılacak itiraz şahıs varlığına ilişkindir. Bu itiraz, sicilin bağlı bulunduğu yerde ticari davalara bakmakla görevli asliye hukuk mahkemesine yapılmaktaydı³³³. Eğer o yerde asliye ticaret mahkemesi varsa itiraz, asliye ticaret mahkemesine yapılacaktır.

ETTK'nın m. 212/2. fıkrasına göre, kollektif şirketin tasfiyesinde ortaklardan birinin mahkemeden tasfiye memuru tayin etmesini talep etmesi, şahıs varlığına ilişkin bir çekişmesiz yargı işidir. Bunun gibi eTTK'nın 68/4, 221/2, 249, 299, 447/2, 563, 573-

³²⁹ **Kuru**-Usul, C. I, s. 296; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul II, s. 139; **Bilge/Önen**, s. 164; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul II, s. 108;

³³⁰ **Kuru**-Usul, C. I, s. 296; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul II, s. 139.

³³¹ **Kuru**-Usul, C. I, s. 297; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul II, s. 139; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul II, s. 109.

³³² **Kuru**-Usul, C. I, s. 297; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul II, s. 139; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul II, s. 109.

³³³ **Bilge**, Mehmet Emin: Ticaret Sicili, İstanbul 1999, s. 143.

579, 669-672, 674, 677, 761, 778/1, 790, 795, 873, 982-985, 990/1, 1048, 1065, 1066/2, 1161, 1208, 1210, 1443/4 maddelerinde belirtilen işlerde çekişmesiz yargı işi olup, asliye hukuk mahkemesi görevlidir³³⁴. Eğer o çevrede asliye ticaret mahkemesi bulunuyorsa görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir.

B. TTK ile HMK Döneminde

HMK, görev kuralları açısından, asliye hukuk mahkemesi ile sulh hukuk mahkemesinin görevinin dava konusunun değer ve miktarına göre belirlenmesine ilişkin uzun yıllardır uygulanan kriteri ortadan kaldırmıştır. Bu sayede HUMK döneminde sıkça ortaya çıkan dava konusunun değer ve miktar tespiti ile ilgili uyuşmazlık ve karmaşa son bulmuştur³³⁵. Aynı şekilde TTK'nın m. 5/1. fıkrasıyla, ticari davalardan kaynaklanan çekişmesiz yargı işlerinde/uyuşmazlıklarında görevli mahkeme ayrımı ortadan kaldırılmış ve bu uyuşmazlıklarda da asliye ticaret mahkemesi görevlendirmiştir. TTK'nın m. 5/1. fıkrasına göre, aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine ve tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi tüm ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir.

a. Malvarlığı Hukukundan Doğan Davalarda Görev

aa. Ana Kural

HMK'nın m. 2/1. fıkrasına göre, dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahısvarlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça, asliye hukuk mahkemesidir ve HMK ve diğer kanunlarda (özellikle TTK'da) aksine düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesi diğer dava ve işler bakımından da görevlidir³³⁶. TTK'nın m. 5/1.

³³⁴ **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul II, s. 140.

³³⁵ **Postacıoğlu/Altay**, s. 98.

³³⁶ **Karlı**, 246; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 117; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 97; **Postacıoğlu/Altay**, s. 99; **Ulukapı**, s. 146; "6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, asliye hukuk ve sulh hukuk mahkemesinin görevli olup olmadığını tayin ve tespit için "dava konusunun değeri ve miktarı" ölçüsünü kaldırmış, dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı

fıkrası ise tüm ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işleri için görevli mahkeme olarak asliye ticaret mahkemesini belirlemiştir³³⁷. Böylelikle malvarlığı hukukundan doğsa bile, bir dava ticari dava ise görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir³³⁸.

bb. Ana Kuralın İstisnaları

aaa. Sulh Hukuk Mahkemesinin Görevli Olduğu Dava ve İşler

Malvarlığı ve şahısvarlığı haklarından doğan davalarda asıl görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesi olmakla birlikte, kanun koyucu bazı davalar için istisnai hükümler getirerek bu tür dava ve işlerin, dava konusunun değerine bakılmaksızın sulh hukuk mahkemesinde görüleceğini belirtmiştir³³⁹. Bu dava ve işler şunlardır:

haklarına ilişkin davalarda, görevli mahkemenin, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesi olduğunu hükme bağlamıştır (HMK md. 2/1). Kanunda bu konuda aksine bir düzenleme bulunmadığına göre, ... terekenin borca batık olduğunun tespitine ilişkin davalarda davanın değeri ne olursa olsun asliye hukuk mahkemesi görevlidir.” 8. HD., 01.10.2014, E. 2013/20830 K. 2014/17638 (www.kazanci.com.tr-01.08.2015);

“...HMK'nın 4. maddesinde ise, hangi davalara Sulh Hukuk Mahkemesinin bakacağı tahdidi olarak belirlenmiştir. Dava, niteliği itibarıyla bu madde kapsamında olmadığı gibi, uyuşmazlık, Kat Mülkiyeti Kanununun uygulanmasından doğmadığı için anılan kanunun 33 ve Ek-1. maddesi uyarınca Sulh Mahkemesinin bakacağı davalardan da değildir. Bu durumda görevli mahkeme 6100 sayılı HMK'nın 2. maddesine göre belirlenecektir.” 3. HD., 15.01.2013, E. 2012/22835 K. 2013/223 (www.kazanci.com.tr - 01.08.2015); Aynı yönde bkz.: 13. HD., 05.04.2012, 1952/9296; 8 HD., 03.11.2011, 1753/5710; 7. HD., 19.12.2012, 8699/9564 (www.kazanci.com.tr- 1.08.2015).

³³⁷ “...bir davanın ticari dava sayılabilmesi için ya tarafların her ikisinin tacir olması ve uyuşmazlığın her iki tarafın ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğması, ya ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi olması, ya da açılan davanın maddede 6 bent halinde sayılan davalardan olması gerekir. Taraflardan biri tacir değilse veya tacir olmasına rağmen uyuşmazlığın ticari işletmeyle ilgisi yoksa ticari davanın varlığından söz edilemez. 6102 sayılı TTK'nın 124/1. maddesinde “kooperatifler” ticaret şirketleri arasında sayılmış ise de, aynı maddenin 2. bendinde kooperatifler “şahıs şirketleri” ve “sermaye şirketleri” arasında gösterilmemiştir. TTK'nın 124. maddesinin 1 ve 2. bentleri ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesi birlikte değerlendirildiğinde yapı kooperatiflerinin “ticaret şirketi” olmadığı, sosyal niteliği ağır basan kendine özgü bir ortaklık olduğu anlaşılmaktadır. Yargıtay'ın kararlılık kazanan uygulamasında yapı kooperatifleri tacir olarak kabul edilmemiştir. ” 15. HD., 11.2.2014, E. 2014/483, K. 2014/844 (www.kazanci.com.tr-01.08.2015).

³³⁸ 19. HD., 3.04.2014, E. 2014/3056 K. 2014/6481 (www.kazanci.com.tr-01.08.2015).

³³⁹ **Karlı**, 252; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 118; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 99; **Postacıoğlu/Altay**, s. 101.

- Kira ilişkisinden doğan tüm uyuşmazlıkları konu alan davalar (HMK m. 4/1-a)³⁴⁰,

-Taşınır ve taşınmaz mal veya hakkın paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin davalar (HMK m. 4/1-b),

- Taşınır ve taşınmaz mallarda, sadece zilyetliğin korunmasına yönelik olan davalar (HMK m. 4/1-c),

- Çekişmesiz yargı işleri (HMK m. 4/1-d),

Ticari çekişmesiz yargı işleri ilk defa HMK'da ve TTK'da düzenlenmiştir. ETTK'nın yürürlükte bulunduğu süre zarfından 1.10.2011 tarihine kadar ticari çekişmesiz yargı işlerine asliye ticaret mahkemeleri tarafından görülmekteydi. HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra, ticari çekişmesiz yargı işlerinin hangi mahkemeler tarafından görüleceği ile ilgili olarak görev konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştı³⁴¹. HMK döneminde asliye ticaret mahkemeleri, HMK'nın 383. maddesinde, "Çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece sulh hukuk mahkemesidir." hükmüne istinaden görevsizlik kararı vermeye başlamışlardı³⁴². Sulh hukuk mahkemeleri ise, TTK'daki hükümlerin HMK'ya göre özel hükümler sayıldığını belirterek görevsizlik kararı vermişlerdi. Yargıtay ise, ilk derece mahkemelerinin ticari nitelik taşıyan çekişmesiz yargı işlerinde asliye ticaret mahkemelerinin görevli olduğuna hükmetmiştir³⁴³. Yargı uygulamasındaki bu tartışmalar, 6335 sayılı Kanun ile değişik

³⁴⁰ Kiralanan taşınmazların, 9.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununa göre ilamsız icra yoluyla tahliyesine ilişkin hükümler ayrıktır (HMK m. 4/1-a).

³⁴¹ **Börü/Koçyiğit**, s. 506; **Kurt Konca**, s. 110.

³⁴² "... İstem, su basması nedeniyle zayi olan ticari defter ve belgeler için TTK'nun 68 /son fıkrası hükmü gereğince zayi belgesi verilmesine ilişkindir. Mahkemece 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren HMK'nun 383. maddesi uyarınca ticari defter ve belgelerin zayine ilişkin davalarının sulh hukuk mahkemelerinin görevine girdiği gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmiştir. ... ticari defter ve belgelerin kaybına ilişkin zayi belgesi verilmesi konusundaki hukuk davalarında HMK'nun 383. maddesinde öngörülen aksine düzenleme bulunduğundan sulh hukuk mahkemeleri değil ticaret mahkemeleri görevlidir." 11. HD., 6.6.2012, E. 2012/6175, K. 2012/9877 (www.kazanci.com.tr - 02.08.2015).

³⁴³ "1.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren HMK'nın 383. maddesinde çekişmesiz yargı işleriyle ilgili olarak "aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece" sulh hukuk mahkemesinin görevli olacağı

TTK 5. maddesinin 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmesi ile son bulmuştur. Bu tarihten itibaren ticari çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğu belirtilmiştir³⁴⁴.

- HMK'nın ve diğer kanunların sulh hukuk mahkemesini görevlendirdiği dava ve işler (HMK m. 4/1-d).

Yukarıda bahsettiğimiz gibi eTTK ve HUMK dönemindeki ticari davalar, dava konusunun miktar ve değerine göre belirlenmekteydi. Ancak hem TTK hem de HMK döneminde bu ayırım kaldırılarak miktarı/değeri ne olursa olsun tüm ticari davaların asliye ticaret mahkemesinde görülmesi gerektiği belirtilmiştir. Böylelikle sulh hukuk mahkemesi ticari davalara bakan mahkeme olmaktan çıkarılmış ve sadece bazı dava ve işler için görevli mahkeme haline gelmiştir.

bbb. Özel Mahkemelerin Görevli Olduğu Dava ve İşler

Malvarlığı hukukundan doğan bazı dava ve işler, çeşitli kanunlarda yer alan hükümlere göre özel mahkemelerde görülür. Özel mahkemelerin görevine giren dava ve işler ilgili başlık altında incelenecektir³⁴⁵.

öngörülmüştür. Hükümden anlaşılması gereken, aksine bir düzenlemenin varlığı halinde görevli mahkemenin bu düzenlemeye göre belirleneceğidir. ... TTK'nın 563 vd. maddelerinde düzenlenen kıymetli evrakın zayi sebebiyle iptaline dair davaların gerek 1086 Sayılı Kanun'un yürürlükte kaldığı süreçteki yargısal uygulama ve gerekse de 6100 Sayılı HMK'nın 383/2-e/6 maddesi uyarınca ticaret hukukuna dahil çekişmesiz yargı işi niteliğinde olduğu söylenmelidir. Bu nedenle, ilk bakışta, bu nitelikteki davaların da sulh hukuk mahkemesinde görülmesi gerektiği ileri sürülebilecektir. Ancak bu nitelikteki davalar HMK'da tercih edilmiş tanımıyla işlerin, aynı zamanda TTK'nın 4. ve 5. maddeleri uyarınca ticari dava veya iş niteliğinde bulunduğu da kuşkusuzdur. TTK'nın 4. ve 5. maddesinin özel nitelikte birer usul hükmü niteliğinde bulundukları düşünüldüğünde, bu davalar ve esasen ticaret hukukuna dahil ve mahkemece görülecek olan çekişmesiz yargı işlerinin tümü bakımından görevli mahkemenin tayininde, HMK'nın 383. maddesinde belirtilen hükmün aksine ve özel bir düzenlemenin var olduğu; bu durumda TTK'nın 5. maddesinin başlığıyla birlikte nazara alındığında, Ticaret Kanunu'nda yer alan çekişmesiz yargı işleri bakımından asıl görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olup...” 11. HD. 1.6.2012, E. 2012/7234 K. 2012/9580 (www.kazanci.com.tr-02.08.2015).

³⁴⁴ **Börü/Koçyiğit**, s. 506; **Kurt Konca**, s. 110.

³⁴⁵ Bkz. a.ş. İkinci Bölüm, I, 6.

b. Şahısvarlığı Haklarına İlişkin Dava ve İşlerde Görev

Şahısvarlığı haklarına ilişkin davalar hakkında genel bilgiler yukarıda verildiğinden dolayı tekrara düşmemek açısından ilgili bölüme göndermekle yetiniyoruz³⁴⁶.

c. Malvarlığı ve Şahısvarlığı Hukukundan Doğan İşler Dışında Kalan Dava ve İşlerde Görev

Malvarlığı ve şahısvarlığı davalarında asıl görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. HMK'nın m. 2/2. fıkrasına göre, kanunlarda aksine bir hüküm bulunmadıkça "diğer dava ve işler bakımından da" asliye hukuk mahkemesinin görevli olduğu gösterilmiştir. Bu hükmün konuluş gerekçesi, özel kanunlarla başka mahkemelerin görev alanına girdiği belirtilmeyen tüm dava ve işlerin asliye hukuk mahkemelerinde bakılacağını belirtmek ve bu sayede görev konusunda bir tereddüdün yaşanmasını veya boşluğun doğmasını engellemektir³⁴⁷.

4. Görev Kurallarına Aykırılık Ve Sonuçları

ETTK ve HUMK döneminde asliye hukuk mahkemesi ile asliye ticaret mahkemesi arasındaki ilişki bir görev ilişkisi değil, işbölümü ilişkisiydi³⁴⁸. TTK'nın m. 5/1. fıkrası hükmünce asliye hukuk ile asliye ticaret mahkemesi arasındaki işbölümü ilişkisi değiştirilerek bir görev ilişkisi olarak düzenlenmiştir. Bunun sonucu olarak, bir dava asliye ticaret mahkemesinin bulunduğu yargı çevresinde, asliye hukuk mahkemesine açılırsa, asliye hukuk mahkemesi TTK m. 5/1. fıkra hükmü gereğince görevsizlik kararı vermesi gerekmektedir. Bu yüzden burada görev kurallarına aykırılık ve sonuçlarını incelemenin uygun olacağı kanaatindeyiz.

³⁴⁶ Bkz. yuk. 2. Bölüm, I, 3, A, b.

³⁴⁷ TBMM Genel Kurul tutanaklarında yer alan gerekçe.

³⁴⁸ “...O halde, davalının iş bölümü itirazı dikkate alınmadan davanın Asliye Ticaret Mahkemesinde görülüp sonuçlandırılmış olması kararın bozulması için yalnız başına kafi bir sebep teşkil etmemektedir. Diğer bir anlatım ile yerel mahkemece verilen hükmün sadece işbölümü yönünden bozulması yasanın açık hükmüne aykırılık teşkil etmektedir.” HGK, 17.9.2008, E. 2008/4-559, K. 2008/548 (www.kazanci.com.tr-02.08.2015).

Önemle belirtmek gerekir ki, görev kuralları kamu düzenine ait kurallardır (HMK m. 2). Aynı zamanda bir dava şartı olduğundan, mahkeme davanın her aşamasında görevli olup olmadığını kendiliğinden (re'sen) inceleyecektir. Aynı şekilde taraflar da davanın her aşamasında görev itirazında bulunabileceklerdir³⁴⁹. Görev itirazı genel olarak davalı tarafından yapılmaktadır; ancak davacının da görev itirazında bulunmasına bir engel yoktur³⁵⁰.

Mahkeme re'sen veya taraflardan birinin görev itirazında bulunması ile birlikte öncelikle bu görev itirazını inceleyip karara bağlamalıdır³⁵¹. Görev hususu dava şartlarından olduğundan ön inceleme aşamasında ve tahkikata geçmeden önce incelenmelidir³⁵². Mahkeme görevli olduğu sonucuna ulaşırsa, göreve ilişkin itirazı reddederek davaya devam edecektir. Görev itirazının reddine ilişkin karar, bir ara karardır. Taraflar ara karara karşı ancak esas hükümle birlikte kanun yoluna başvurabilirler³⁵³. Mahkeme bu karar ile davadan el çekmeyip davaya devam etmektedir³⁵⁴. Eğer mahkeme, davada görevsiz olduğu sonucuna ulaşırsa, bu sefer görevsizlik kararı verecektir. Görevsizlik kararı nihai bir karar olduğundan taraflar bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir³⁵⁵. Görevsizlik kararı sonucunda, mahkeme dosyayı kendiliğinden görevli mahkemeye göndermeyip, sadece bu kararı vermekle

³⁴⁹ **Karşı**, 255; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 131, Nr. 240; **Kuru-Usul**, C. I, s. 314; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 123; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul I**, s. 101.

³⁵⁰ **Kuru-Usul**, C. I, s. 314; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 123.

³⁵¹ "...ilk itirazlar görevli mahkeme tarafından incelenip karara bağlanır. Görev ve yetki itirazı birlikte söz konusu olduğu takdirde önce görev ile ilgili itirazın incelenmesi gerekir. Yetki itirazı ancak görevli mahkemede incelenir. Mahkemece önce görev itirazı incelenip görevsiz olduğu kanısına varılırsa görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, HMK'nın yukarıda numaraları yazılı madde hükümleri göz ardı edilerek yetkisizliği de kapsar şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır..." 23. HD., 24.10.2011, E. 2011/1601, K. 2011/1260 (www.kazanci.com.tr-02.08.2015).

³⁵² **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 123; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul I**, s. 101.

³⁵³ **Karşı**, 256; **Kuru-Usul**, C. I, s. 319; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 124; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul I**, s. 102.

³⁵⁴ YİBGK., 21.02.2014, E. 2013/1, K. 2014/1 (www.kazanci.com.tr-02.08.2015).

³⁵⁵ **Karşı**, 256; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 131, Nr. 240; **Kuru-Usul**, C. I, s. 322; **Kuru-Muameleler**, s. 157; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 124; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul I**, s. 102.

yetinecektir³⁵⁶. Görevsizlik kararından sonra dava dosyasının görevli mahkemede bakılmasına devam edilecektir. Bunun için taraflardan birinin, bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten, süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmiş ise kararın kesinleştiği tarihten; kanun yoluna başvurulmuşsa bu başvurunun reddi kararının tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak dava dosyasının görevli mahkemeye gönderilmesini talep etmesi gereklidir (HMK m. 20/1). Dosya kendisine gönderilen görevli mahkeme, taraflara kendiliğinden davetiye göndererek yargılamaya devam edecektir (HMK m. 20/2).

Tarafların iki haftalık süre içerisinde davayı görevli mahkemeye taşıması ile görülmeye başlanan bu dava yeni bir dava olmayıp, görevsiz mahkemede açılmış davanın devamıdır³⁵⁷. Bunun neticesi olarak, görevsiz mahkemede dava açılmasıyla meydana gelen sonuçlar korunmuş olur. Örneğin, yeniden harç ödenmez, zamanaşımı ve hak düşürücü süreler görevsiz mahkemede dava açılmasıyla kesilir. Buna karşılık, iki haftalık süre içinde taraflardan biri görevli mahkemeye başvurmazsa, görevsiz mahkemede açılmış olan dava hiç açılmamış sayılır (HMK m. 20/1-c.2).

TTK'nın, 6335 sayılı Kanun'la değişik m. 5/4. fıkrası uyarınca, asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yargı çevresindeki bir ticari davada görev kuralına dayanılmamış olması, görevsizlik kararı verilmesini gerektirmez ve asliye hukuk mahkemesi davaya bakmaya devam eder. Böylece ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde açılan ticari davalarda, davacının, görev kuralına aykırı davranmış olması görevsizlik kararı verilmesine neden olmayacak ve dava asliye hukuk mahkemesinde görülecektir³⁵⁸.

6335 sayılı Kanun'la TTK'ya eklenen geçici 9. maddeye göre, göreve ilişkin hükümler, TTK'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış olan davalara uygulanmaz;

³⁵⁶ **Arkan**, s. 112; **Kuru-Usul**, C. I, s. 323; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul** I, s. 125; **Pekcantez/Atalay/Özekes-Usul** I, s. 102.

³⁵⁷ **Kuru-Usul**, C. I, s. 347; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul** I, s. 126; **Pekcantez/Atalay/Özekes-Usul** I, s. 103.

³⁵⁸ 6335 s. Kanun'a İlişkin Adalet Komisyonu Raporu (S. Sayısı 303, s. 11).

bu davalar açıldıkları tarihte yürürlükte bulunan kanun hükümlerine tabidir. Bu hükümle, yargılama usulüne ilişkin hükümlerin derhal yürürlüğe girmesi yolundaki kurala bir istisna getirilmiş ve belli bir aşamaya ulaşılmış derdest davaların mahkeme tarafından görevsizlik kararı verilerek, yargılamanın gereksiz yere uzamasına neden olması engellenmeye çalışılmıştır³⁵⁹.

5. Asliye Ticaret Mahkemeleri İle Genel Mahkemeler Arasındaki İlişki

Adli yargı ilk derece mahkemeleri sistemimizde; ilk derece mahkemeleri, hukuk ve ceza mahkemeleri; hukuk mahkemeleri ise, sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri ile özel kanunlarla kurulan diğer hukuk mahkemeleri ayrımına tabi tutulmuştur (5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un (5235 sayılı Kanun)³⁶⁰ m. 4). Genel mahkemeler (sulh hukuk ve asliye hukuk) ile asliye ticaret mahkemesi arasındaki ilişki hem HMK hem de TTK çerçevesinde görev kapsamına alınmıştır.

ETTK ile HUMK döneminde sulh hukuk mahkemelerinin ticari davalardaki görevi dava konusunun değerine göre belirlenmekteydi. Bu kural gereğince sulh hukuk mahkemeleri görev sınırının altında kalan ticari davalara bakmak zorundaydı. Çünkü asliye ticaret mahkemelerinde olduğu gibi ayrı bir sulh ticaret mahkemesi bulunmamaktaydı³⁶¹. Bir ticari dava sulh hukuk mahkemesinde açılması gerekirken asliye hukuk veya asliye ticaret mahkemesinde açıldığında görev uyuşmazlığı ortaya çıkmakta ve bu mahkemeler arasındaki ilişki göreve tabi olan kurallara göre çözümlenmekteydi. TTK'nın m. 5/1. fıkrası uyarınca ticari davalar asliye ticaret mahkemelerinin görev alanına girmiş ve sulh hukuk mahkemeleri ticari davalarda görevsiz hale gelmiştir³⁶². Ancak ticari bir dava asliye ticaret mahkemesinde açılması

³⁵⁹ 6335 s. Kanun'a İlişkin Adalet Komisyonu Raporu (S. Sayısı 303, s. 13-14).

³⁶⁰ RG. T. 07.10.2004, S. 25606 [en son 18.06.2014 tarih ve 6545 s. Kanun (RG. T. 28.06.2014, S. 29044) ile değişik].

³⁶¹ Arslan/Tanrıver, s. 57; Berkin-Rehber, s. 230; Yardım, s. 247.

³⁶² Kaya (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 130, Nr. 239.

gerekirken, sulh hukuk mahkemesinde açılırsa, hem mahkeme hem de taraflar görev itirazında bulunabilecek ve mahkeme tarafından ticari davalarda (çekişmeli-çekişmesiz işler için) sulh hukuk mahkemesinin görevsiz olduğu kabul edilecektir.

1926 tarihli TTK döneminde asliye hukuk mahkemeleri ile ticaret mahkemeleri arasındaki ilişki uygulamada görev ilişkisi olarak kabul edilmekteydi³⁶³. Buna karşılık eTTK farklı bir esası benimsemiştir³⁶⁴. ETTK döneminde, asliye ticaret mahkemeleri, asliye hukuk mahkemelerinin bir dairesi sayılmaktaydı³⁶⁵. Bu sebeple asliye ticaret mahkemeleri ile asliye hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki işbölümü ilişkisi olarak kanun tarafından düzenlenmişti³⁶⁶. Aynı zamanda işbölümü ilişkisine aykırılık, ilk itiraz

³⁶³ **Belgesay-Vazife İhtilâfları**, s. 251 vd.; **Hirsch-Ticaret Mahkemeleri**, s. 5; **Postacioğlu**, İlhan E.: **Mahkeme İçtihatları Kroniği Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu Kararı (İHFM, 1977/1-4, s. 741-760), s. 749-751; Yasasever, F.: Müstakil Ticaret Mahkemesi olmayan Yerler Mahkemelerinde Açılan Ticaret Davaları (HİM, 1953/7, s. 11-12), s. 11; Erkün, Ali Ş.: Tatbikat Notları ve Her İşe Bakan Mahkemelerde Vazife İtirazı (AD, 1938/1-12, s. 1381-1389), s. 1384 vd.; Çamoğlu, s. 1052-1053.**

³⁶⁴ Farklı bir esasın benimsenmesi eTTK'nın 5. maddesinin gerekçesinde, "Usul bakımından diğer bir yenilik, asliye hukuk mahkemeleri ile ticaret mahkemeleri arasındaki münasebetin yerinde olmayan skolastik mülâhazalara değil, gerçek hayat ihtiyaçlarına uygun bir şekilde tespit edilmesidir. Bu maksatla Kanun'un 5. maddesinde, ticari davalara dahi asliye hukuk mahkemesinin bakabileceği esası açıkça ifade edilmiştir. Yalnız Ankara, İstanbul ve İzmir'deki özel duruma uygun olarak zikri geçen şehirlerde ticari davaların ticaret mahkemelerince halledileceği istisnası kabul edilmiştir. Fakat zikri geçen iki mahkeme arasındaki münasebet, usul kanunlarının kabul ettiği manada bir görev ayrılığı değil, belki sadece iş bölümü mahiyetindedir. Bu sebepten ötürü, bir davanın ticari veya hukuki mahiyeti itibarıyla mahkemenin iş sahasına girip girmediği meselesi -münhasıran iki tarafın arzularına tabi olmayan işler hariç olmak üzere- re'sen değil, ancak ve ancak vâki bir iptidai itiraz üzerine nazarı itibara alınacaktır. Böyle bir itiraz reddedilirse mahkeme esas hakkında hüküm verdikten sonra yalnız bu hükümle beraber red kararına karşı kanun yoluna gidebilir. Eğer itiraz varit görülürse, dava vazifeszlik yönünden reddedilmektense dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Bu mahkeme davaya bakmaya mecburdur. Ve yalnız bu mahkemenin esas hakkında vereceği hükümle beraber "gönderme" kararına karşı kanun yoluna gidilebilir. Kanun yoluna gidilmiş olduğu takdirde ticari bir davanın hukuk mahkemesi, ticari olmayan bir davanın ticaret mahkemesi tarafından görülmesi hükmün bozulması için yalnız başına kâfi bir sebep teşkil etmez" şeklinde ifade edilmişti (**Çevik**, s. 55).

³⁶⁵ **Berkin-Rehber**, s. 231; **Bilge/Önen**, s. 142; **Kuru-Usul**, C. I, s. 59; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul II**, s. 84; **Narmanhoğlu**, s. 214; **Üstündağ-Yargılama**, s. 181.

³⁶⁶ **Bilge/Önen**, s. 143; **Ercan**, İbrahim: **Yeni Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Asliye Ticaret Mahkemesi ile Asliye Hukuk Mahkemesi Arasındaki İşbölümü İtirazının Değerlendirilmesi**, [MÜHF-HAD, C. 18, S. 2, Y. 2012 (Özel Sayı), s.111-118], s. 114; **Kuru-Usul**, C. I, s. 691; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul II**, s. 199; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul-II**, s. 128; **Postacioğlu-Usul**, s. 139; **Üstündağ-Yargılama**, s. 181.

olarak ileri sürülebilmekte ve mahkeme tarafından re'sen dikkate alınmamaktaydı³⁶⁷. İşbölümü ilk itirazı süresi içinde ve usulüne uygun ileri sürülemezse, bir daha ileri sürülmesi imkansızdı. İşbölümü itirazı mahkeme tarafından reddedilirse, bu karar ara karar olmadığından tek başına kanun yoluna götürülemeyip, ancak esas hükümle birlikte kanun yoluna götürülebilirdi³⁶⁸. Diğer taraftan, işbölümü ilk itirazı kabul edildiğinde, mahkemeler kesin bir nihai karar niteliği taşıyan gönderme kararı vermekte, fakat bu karar diğer nihai karardan farklı olarak kanun yoluna götürülememekteydi³⁶⁹.

TTK ile işbölümü ilişkisi kaldırılmış ve yeniden 1926 tarihli TTK döneminde olduğu gibi asliye hukuk mahkemesi ile asliye ticaret mahkemesi arasında görev ilişkisine dönülmüştür³⁷⁰. Bu değişikliğe gerekçe olarak, işbölümü ilişkisinin hem teorik hem de uygulama bakımından sorunlara neden olması gösterilmiş ve bu bağlamda özellikle ticari uyuşmazlıklar ve çekişmesiz yargı işleri açısından özel mahkeme niteliğindeki asliye ticaret mahkemeleri ile asliye hukuk mahkemeleri arasındaki ilişkinin işbölümü sayılmasının işin niteliğine uygun düşmediği belirtilmiştir³⁷¹.

Asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi arasında görev ilişkisi bulunmasına rağmen, TTK'nın m. 5/2. fıkrası uyarınca eğer bir yargı çevresinde asliye ticaret mahkemesi bulunmuyorsa, TTK'nın 4. maddesi hükmünce ticari sayılan davalar ile özel hükümler uyarınca ticaret mahkemesinde görülecek diğer işlere asliye hukuk mahkemesi bakacaktır. Bu hüküm TTK m. 5/1. fıkrasının mefhumu muhalifinden

³⁶⁷ **Ansay**, s. 79, Nr. 44; **Atalı**, s. 107; **Berkin-Rehber**, s. 232; **Bilge/Önen**, s. 143; **Domanıç-Şerh**, s. 29; **Ercan**, s. 117; **Karayalçın**, s. 268; **Kuru-Usul**, C. I, s. 692; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul II**, s. 199; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul II**, s. 130; **Postacıoğlu-Usul**, s. 139; **Tuna**, s. 25; **Üstündağ-Yargılama**, s. 181; **Yılmaz**, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara, 2013, s. 62; **Bilge/Önen**, yargılamayı hızlandırmak ve vatandaşın işlerini kolaylaştırmak için, diğer özel mahkemeler bakımından da işbölümü ilişkisinin kanunlaştırılmasının faydalı olacağı düşüncesindedir. Bkz. **Bilge/Önen**, s. 146.

³⁶⁸ **Arslanlı-Ticaret Hukuku**, s. 37; **Atalı**, s. 118; **Bilge/Önen**, s. 144; **Domanıç-Şerh**, s. 29; **Doğanay**, s. 54; **Karayalçın**, s. 269; **Kuru-Usul**, C. I, s. 693; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul II**, s. 200; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul II**, s. 130; **Postacıoğlu-Usul**, s. 140; **Üstündağ-Yargılama**, s. 183.

³⁶⁹ **Atalı**, s. 120; **Karayalçın**, s. 269; **Kuru-Usul**, C. I, s. 695; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul II**, s. 200; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul II**, s. 130.

³⁷⁰ **Arkan**, s. 111.

³⁷¹ 6335 s. Kanun'a İlişkin Adalet Komisyonu Raporu (S. Sayısı 303, s. 13).

çıkarılacak bir sonuçtur. TTK m. 5/1.fikrasına göre: "Bir yerde asliye ticaret mahkemesi varsa, asliye hukuk mahkemesinin görevi içinde bulunan ve 4'üncü madde hükmünce ticari sayılan davalarla özel hükümler uyarınca ticaret mahkemesinde görülecek diğer işlere asliye ticaret mahkemesinde bakılır." Bu madde uyarınca asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yargı çevresindeki bir ticari dava için görev kuralına aykırı davranılmış olması, görevsizlik kararının verilmesini gerektirmeyecek, asliye hukuk mahkemesi, davada görevli mahkeme olarak davaya bakmaya devam edecektir (TTK m. 5/4).

6. Asliye Ticaret Mahkemelerinin Birbirleri Arasındaki İlişki

A. Genel Olarak

Bir yargı çevresinde, iş yoğunluğunun fazla olmasından dolayı asliye ticaret mahkemesinin birden fazla dairesi kurulabilir. Aynı yerde birden fazla asliye ticaret mahkemesinin bulunması halinde, bu mahkemelerin arasındaki ilişki sadece bir iş dağılımı ilişkisidir³⁷². Burada dikkat edilmesi gereken tarafların bu iş dağılımına itiraz edememeleridir. Çünkü iş dağılımı ilişkisi, bir mahkemeye gelen dava ve işlerin, o mahkemelerin daireleri arasında dağıtılmasıdır³⁷³. 5235 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikten önce, iş dağılımı, dairelerin yükü esas alınarak, Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) sistemi ile elektronik ortamda yapılmaktaydı. 6460 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun³⁷⁴ ile 5235 sayılı Kanun'daki iş dağılımı ilişkisi değiştirilmiş ve farklı bir düzenleme getirilmiştir. Bu düzenleme gereğince, iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde hukuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilecek ve bu daireler numaralandırılacaktır. Özel kanunlarda başkaca hüküm bulunmadığı takdirde, ihtisaslaşmanın sağlanması amacıyla, gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak, daireler arasındaki iş dağılımı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından

³⁷² **Karlı**, s. 137; **Kuru**-Usul, C. I, s. 717; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 173; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 118.

³⁷³ **Kurt Konca**, s. 112.

³⁷⁴ RG. T. 30.04.2013, S. 28633.

belirlenecektir. Daireler, tevzi edilen davalara bakmak zorunda olacaklardır (5235 sayılı Kanun m. 5/5).

5235 sayılı Kanun'un m. 5/5. fıkrası uyarınca yapılan düzenlemeden önce, daireler arasında yapılan iş dağılımı, işin içeriğine bakılmadan gerçekleştirilmekteydi. Mahkemeler, iş dağılımı sonucunda kendisine bırakılan işi, içeriği ne olursa olsun görmek ve hüküm vermek zorundaydı. Bundan dolayı, daire kendisine gelen işi, başka bir daireye gönderemezdi. Taraflarda daireler arasındaki iş dağılımı ilişkisine itiraz edemezlerdi³⁷⁵. Fakat getirilen yeni düzenleme ile birlikte, daireler, HSYK tarafından belirlenen çerçevede kendi dairelerine düşen dava ve işleri görmek zorundadır³⁷⁶.

Getirilen yeni düzenlemede amaç, mahkemelerde ihtisaslaşmayı sağlamaktır³⁷⁷. Önceki düzenlemede mahkemeye gelen işler, sayısal anlamda tevzi edilmekteydi. Bunun sonucu olarak bir mahkeme/hakim birbirinden oldukça farklı problemleri çözmek durumunda kalmaktaydı. Bu da mahkemelerin uzmanlaşmasını engellemekteydi. Ayrıca ticari ve sosyal hayattaki ilişkilerin çeşitliliği birçok bilim dalında uzmanlaşmayı gerektirmektedir. Tüm bu gerekçelerle mahkemelerde dava ve iş konularına göre daireler oluşturulması ve bu daireler arasında iş dağılımı yapılması zorunlu hale gelmiştir³⁷⁸.

Hukuk mahkemeleri arasında iş dağılımı yapılması ve iş dağılımına ilişkin esaslar HSYK tarafından belirlenir (5235 sayılı Kanun m. 5/5). Ancak bu dağılımın hangi esaslara göre yapılacağı, bir mahkemenin farklı dairelerine tevzi edilen davalarda, kendisine görev verilen mahkemenin bu işin kendi alanına girmediği gerekçesiyle başka mahkemeye "gönderme" veya "görevsizlik" kararı verip veremeyeceği noktasında maddede açıklık bulunmadığından, söz konusu yetkinin nasıl kullanılacağı konusunda

³⁷⁵ **Kuru**-Usul, C. I, s. 718; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s.173.

³⁷⁶ **Kurt Konca**, s. 112.

³⁷⁷ 6460 s. Kanun'un Gerekçesi, s. 8.

³⁷⁸ 6460 s. Kanun'un Gerekçesi, s. 7-8.

boşluk söz konusudur³⁷⁹. Bir başka deyişle, HSYK'nın belirlediği iş dağılımı ilişkisine aykırı olarak bir davanın yanlış dairede açılması halinde; bu aykırılığın nasıl ileri sürüleceği, dikkate alınacağı ve bunun sonucunun ne olacağı kanunda açıkça düzenleme altına alınmamıştır³⁸⁰. Ancak 5235 sayılı Kanun'un m. 5/5. fıkrasının son cümlesinde, dairelerin tevzi edilen davalara bakmak zorunda olduğunu ve bir dairenin kendisine tevzi edilen dosyanın başka bir dairenin iş dağılımına dahil olduğu gerekçesiyle gönderme kararı veremeyeceği belirtmiştir³⁸¹.

B. Deniz Ticaretine ve Deniz Sigortalarına İlişkin Hukuk Davalarında Asliye Ticaret Mahkemelerinin Daireleri Arasındaki İlişki

5136 sayılı Kanun'un³⁸² 1. maddesi ile eTTK'nın 4. maddesine eklenen son fıkra ile Deniz İhtisas Mahkemeleri kurulmuştur. Eklenen bu fıkra hükmünce, iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde HSYK'nın olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığı'nca denizcilik ihtisas mahkemeleri kurulmuş ve bu mahkemeler asliye derecesinde kabul edilmişti (eTTK m. 4/son). Bundan dolayı eTTK'nın 4. kitabında yer alan bütün ihtilafların (miktar ve değere bakılmaksızın) çözümü bu mahkemelerin görev alanına girmektedir³⁸³.

TTK'nın kabulü ile eTTK'daki durum önemli değişikliğe uğramıştır. TTK'nın m. 5/2. fıkrasınca "Bir yerde asliye ticaret mahkemesi varsa, asliye hukuk mahkemesinin görevi içinde bulunan ve 4 üncü madde hükmünce ticari sayılan davalarla özel hükümler uyarınca ticaret mahkemesinde görülecek diğer işlere asliye ticaret mahkemesinde bakılır. Bir yerde ticaret davalarına bakan birden çok asliye ticaret mahkemesi varsa, iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca, asliye ticaret mahkemelerinden biri veya birkaçı münhasıran bu Kanundan ve diğer

³⁷⁹ 6460 s. Kanun'un Gerekçesi, s. 8.

³⁸⁰ **Kurt Konca**, s. 114.

³⁸¹ 6460 s. Kanun'un Gerekçesi, s. 8.

³⁸² RG. T. 28.04.2004, S. 25446.

³⁸³ **Karşı**, s. 138.

kanunlardan doğan deniz ticaretine ve deniz sigortalarına ilişkin hukuk davalarına bakmakla görevlendirilebilir" hükmü getirilmiştir³⁸⁴. Yeni düzenleme ile denizcilik ihtisas mahkemesi kurulması yerine ticaret mahkemelerinden biri veya bir kaçına bu görevin verilmesi öngörülmüştür³⁸⁵. 6103 sayılı TTK'nın Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun³⁸⁶ m. 8/1. fıkrasına göre, denizcilik ihtisas mahkemeleri görmekte oldukları davaları TTK'nın yürürlüğe girmesinden itibaren bir ay içinde HSYK tarafından deniz ticareti ve deniz sigortalarına ilişkin davaları çözmekle görevlendirilen asliye ticaret mahkemelerine devredecektir. Böylelikle 6103 sayılı Kanunda denizcilik ihtisas mahkemelerinin kaldırıldığını teyit etmektedir. 6103 sayılı Kanunu'nun m. 8/2. fıkrası ise, TTK'nın yürürlüğe girmesinden önce açılmış deniz ticaretine ve deniz sigortalarına ilişkin hukuk davalarını görmekte olan mahkemeler, yargı çevreleri içinde ve görev alanlarına giren sonuçlanmamış davaları ve işleri devredemezler hükmünü getirmiştir. 6103 sayılı Kanun'un m. 8/1. ve 2. fıkraları arasında bir çelişki olduğu açıktır. Ancak m. 8/2. fıkra bahsedilen mahkemelerin denizcilik ihtisas mahkemeleri dışında bu sıfatla bu davalara bakan mahkemeler olarak anlamak gerekmektedir³⁸⁷. Çünkü 6103 sayılı Kanun'un m. 8/1. fıkrası uyarınca denizcilik ihtisas mahkemeleri TTK yürürlüğe girdikten bir ay içinde bakmakta oldukları davaları devretmek zorundadır.

Birden çok asliye ticaret mahkemesinin bulunduğu yerlerde, bu mahkemelerden bir veya bir kaçının deniz ticareti ve deniz sigortaları kaynaklı davalara bakacağı belirtilmiştir. Ancak deniz ticaretinden veya deniz sigortalarından kaynaklanmayan bir

³⁸⁴ "ETTK'nın aksine "Dördüncü Kitap" yerine "bu Kanundan ve diğer kanunlardan doğan" denilerek söz konusu mahkemenin bakacağı işler alanı amaca uygun olarak genişletilmiştir. Nitekim Limanlar Kanunu, Çevre Kanunu gibi çok sayıda başka kanunda da deniz ticaretine ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır; bu hükümlerden doğan davalara da aynı mahkemelerde bakılması mahkemenin gerçek anlamda uzmanlaşmasını sağlayacağı gibi, tek bir olaydan doğan çeşitli uyuşmazlıkların (örneğin, çatma, deniz kirliliği, enkaz kaldırma, sigorta) farklı mahkemelerde görülmesi gibi amaca aykırı bir sonucu da önlemiş olacaktır." Bkz. TTK Genel Gerekçesi.

³⁸⁵ **Karşı**, s. 139; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 132, Nr. 245; **Kurt Konca**, s. 115.

³⁸⁶ RG. T. 14.02.2011, S. 27846.

³⁸⁷ **Karşı**, s. 139; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 132, Nr. 245.

ticari davanın bu mahkemelerde görülmesi halinde, aynı şekilde deniz ticaretine veya deniz sigortalarına ilişkin bir davanın bu işlerde görevlendirilmemiş bir asliye ticaret mahkemesinin önüne getirilmesi halinde ne yapılacağına ilişkin herhangi bir düzenleme kanunda yer almamaktadır³⁸⁸. Bu sorunun çözümüne yönelik doktrinde tartışmalar mevcuttur. Bir görüşe³⁸⁹ göre, gerekçede bu mahkemelerin asliye ticaret mahkemelerinden ayrı bir niteliğe sahip olmalarının eleştirilmesi ve aynı şekilde bu mahkemelerin asliye ticaret mahkemelerinin deniz ticareti ve deniz sigortaları kaynaklı uyuşmazlıklara bakan daireleri olduklarının vurgulanması dayanak gösterilerek, böyle durumlarda görev ayrımının kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Bir diğer görüş³⁹⁰ ise, deniz ticaretinden kaynaklanan ihtilaflara bakacak mahkemelerin tesisinin bir kanuna dayandığını belirtmiştir. Bu görüşe göre, genel olarak ticari işlere bakan asliye ticaret mahkemeleri ile deniz ticaretinden kaynaklanan ihtilaflar için görevlendirilen mahkemeler arasındaki hukuki problemlerin görev kurallarına göre çözülmesi gerekir. Ayrıca bu görüşe göre, eski deniz ihtisas mahkemelerinin baktığı davalar asliye ticaret mahkemelerinden biri veya birkaçının baktığı özel ihtisas mahkemesi olarak değerlendirmiştir. Bir başka görüş³⁹¹ ise, iş dağılımı ilişkisine aykırı olarak davanın tevzi edilmesi halinde, bu mahkemelerce verilecek kararın görevsizlik olmayıp, gönderme kararı olacağı ve bu gönderme kararının HMK'nın 294. maddesi anlamında usule ve esasa ilişkin bir nihai karar olmayıp, esasa ilişkin bir karar olup kesinleştirme şartı aranmayacağını belirtmiştir. Kanaatimizce, TTK'nın m. 5/2. fıkrası, bir yerde ticaret davalarına bakan birden çok asliye ticaret mahkemesi varsa, asliye ticaret mahkemelerinden bir veya birkaçı münhasıran bu Kanundan ve diğer kanunlardan doğan deniz ticaretine ve deniz sigortalarına ilişkin hukuk davalarına bakmakla görevlendirileceklerini hükme bağlamıştır. Gerekçede ise, eğer böyle bir görevlendirme yapılmışsa, o mahkeme veya mahkemeler başka hiçbir ticari davaya bakamayacağı ve

³⁸⁸ **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 133, Nr. 245; **Kurt Konca**, s. 115.

³⁸⁹ **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 133, Nr. 245.

³⁹⁰ **Karşı**, s. 140; **Kurt Konca**, s. 115.

³⁹¹ **Börü/Koçyiğit**, s. 508.

sadece deniz ticareti ve deniz sigortası ile ilgili davaları görecekları belirtilmiştir. Ancak asliye ticaret mahkemesine gönderilmesi gereken bir dosya deniz ticareti işleri ile yetkilendirilmiş bir mahkemeye gönderilirse veya tam tersi bir durum söz konusu olursa, bu durumda ortaya çıkacak hukuki problemlerin çözümü de ayrı bir soruna yol açacaktır. Kanunun gerekçesine baktığımızda, bu tür hukuki problemlerde görev kurallarına göre çözüm aramanın uygun olacağı görünmektedir. Ancak bu mahkemelerin ihtisas mahkemeleri olma niteliklerinin TTK m. 5/2-c. 2 ile ortadan kaldırıldığı ve bu nedenle görev ayırımına gidilemeyeceği de savunulabilecektir. Aynı şekilde yine gerekçe de farklı olarak, bu mahkemelerin asliye ticaret mahkemelerinden ayrı bir niteliğe sahip olmaları eleştirilmektedir. Tüm bu çelişkilere ve TTK'nın 5/2-c. 2'ye baktığımızda görevlendirilecek mahkemelerin asliye ticaret mahkemelerinin bir dairesi olduğu da göz önünde tutulmalıdır. Bundan dolayı bu sorunun görev kurallarına göre çözülmesi de ayrı bir çelişkiye sebep olacak ve görev kurallarının uygulanması doğru olmayacaktır.

C. Fon Mahkemeleri ve Faaliyet İzni Kaldırılan Bankalara İlişkin Hukuk Davalarında Asliye Ticaret Mahkemelerinin Daireleri Arasındaki İlişki

BankK'nın 142. maddesinde, aynı yargı çevresinde bulunan asliye ticaret mahkemesi daireleri arasındaki ilişki özel olarak düzenleme altına alınmıştır. Buna göre, TMSF, Fon bankaları ve faaliyet izni kaldırılan bankaların iflas ve tasfiye idareleri tarafından açılacak hukuk davalarına asliye ticaret mahkemesi tarafından bakılır. O yerde, birden fazla asliye ticaret mahkemesi bulunması halinde, bu davalar (1) ve (2) numaralı asliye ticaret mahkemesinde görülür. Fon, Fon bankaları ve faaliyet izni kaldırılan bankaların iflas ve tasfiye idareleri tarafından muamele merkezi veya ikametgâhı İstanbul ili sınırları içinde olan kişiler aleyhine açılacak hukuk davaları ile borçlular hakkında açılacak iflas davalarına İstanbul (1) ve (2) numaralı asliye ticaret mahkemesi tarafından bakılır.

BanK'nın bu düzenlemesinin görev ilişkisi olup olmadığı üzerinde durulmalıdır. Doktrindeki bir görüşe³⁹² göre, asliye ticaret mahkemelerinin (1) ve (2) numaralı daireleri, kanun koyucu tarafından BanK 142. maddesinde belirtilen davalar için özel olarak görevlendirildiğini belirtmiştir. Bundan dolayı asliye ticaret mahkemelerinin bu daireleri ile diğer daireleri arasındaki ilişki iş dağılımı ilişkisi değil, görev ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Yargıtay'da ilgili maddedeki düzenlemeyi görev düzenlemesi olarak kabul etmektedir³⁹³. Yargıtay içtihatlarında, BanK 142. maddesinden kaynaklanan davalarda, (1) ve (2) numaralı asliye ticaret mahkemesi dairelerini uzmanlık mahkemesi olarak ele almaktadır³⁹⁴. Kanaatimizce de, BanK 142. maddesi ile fon, fon bankaları ve faaliyet izni kaldırılan bankalara ilişkin davaların, asliye ticaret mahkemeleri tarafından bakılacağı, eğer bir yerde birden fazla asliye ticaret mahkemesi bulunuyorsa (1) ve (2) numaralı asliye ticaret mahkemelerinin görevli mahkeme olarak belirtmesi görev ilişkisi içerisine girmektedir. Bu kurala aykırı olarak açılan davalar için mahkemenin görev hususunu re'sen gözeterek görevsizlik kararı vermesi gerekecektir³⁹⁵.

³⁹² **Kurt Konca**, s. 116.

³⁹³ **Yılmaz-Şerh**, s. 63.

³⁹⁴ “Dava, genel kredi sözleşmesinden kaynaklanan alacak istemine ilişkindir. Karar tarihinden sonra yürürlüğe giren, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 142'nci maddesi 2'nci bendinde, Fon, Fon bankaları ve faaliyet izni kaldırılan bankaların iflas ve tasfiye idareleri tarafından muamele merkezi veya ikametgahı İstanbul ili sınırları içerisinde olan kişiler aleyhine açılacak hukuk davalarının İstanbul (1) ve (2) numaralı asliye ticaret mahkemesinde bakılacağı hükme bağlanmıştır. Somut olayda, dava, Bakanlar Kurulu Kararı ile bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılan müflis bankanın iflas idaresince açılmış olup, uyuşmazlık İstanbul 4. Ticaret Mahkemesi'nce bakılıp sonuçlandırılmıştır. Bu durumda, mahkemece, yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, görevsizlik kararı verilmek üzere kararın bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” 11. HD., 19.12.2005, E. 2004/15040 K. 2005/12527 (**Yılmaz-Şerh**, s. 63).

³⁹⁵ “Mahkemece, davanın ilk olarak açıldığı Ticaret Mahkemesince Tüketici Mahkemesine görevsizlik kararı verildiği Tüketici Mahkemesince de Sulh Hukuk Mahkemesine görevsizlik kararı verildiği, 4389 sayılı yasanın 14/5-d ve 5411 sayılı yasanın 142. maddeleri uyarınca davacı bankanın fon bankası olması nedeniyle davanın görev nedeniyle reddine, mahkemenin görevsizliğine, karar kesinleştiğinde dosyanın görevli ve yetkili Adana 1.Asliye Ticaret Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiş, hüküm davacı vekilince temyiz edilmiştir. ...Görev kuralları kamu düzenine ilişkin olduğundan görev konusunda taraflar için müktesep hak doğmaz. Bu nedenle sonradan çıkan kanunla kabul edilen görev kuralı geçmişe etkili bir biçimde uygulanır.” 19. HD., 7.5.2007, E. 2007/3766 K. 2007/4541 (www.kazanci.com.tr-02.08.2015).

6. Asliye Ticaret Mahkemeleri İle Özel Mahkemeler Arasındaki İlişki

A. Genel Olarak

Belirli uyuşmazlıkları çözümlmek için özel kanunlarla kurulmuş olan mahkemelere "özel mahkemeler" (ihtisas mahkemeleri) denir³⁹⁶. Örneğin; iş mahkemeleri, icra mahkemeleri, tüketici mahkemeleri, fikri ve sınai haklar mahkemeleri gibi.

Özel mahkemelerin görev alanları konu veya kişi bakımından sınırlandırılmıştır. Özel mahkemeler, kendi özel kanunlarında gösterilen dava ve işlere bakar; bunun dışındaki dava ve işler genel mahkemelerin görevine girer³⁹⁷.

Özel mahkemelerle genel mahkemeler arasındaki ilişki bir görev ilişkisidir. Görev ilişkisi olmasından dolayı, taraflarca yargılamanın her aşamasında ileri sürülebileceği gibi mahkemece ve Yargıtay'ca da re'sen göz önünde bulundurulacaktır³⁹⁸.

Özel mahkemelerin kuruluşu, mutlaka ayrı (özel) bir kanun hükmü ile düzenlenir (AY, m. 142). Bu sebeple, özel mahkemelerin kuruluşu tabii hakim (kanuni hâkim güvencesine) ilkesine (AY, m. 37) ve AİHS'nin 6. maddesine³⁹⁹ aykırı düşmez.

6335 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle TTK m. 5'te yapılan değişiklik sonucunda asliye ticaret mahkemeleri özel mahkemeler haline gelmiştir⁴⁰⁰. Bundan dolayı asliye ticaret mahkemeleri ile asliye hukuk mahkemesi ve diğer hukuk mahkemeleri arasındaki

³⁹⁶ **Karşı**, s. 131-132; **Kuru**-Usul, C. I, s. 60; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 82; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 77; **Postacıoğlu/Altay**, s. 109.

³⁹⁷ **Karşı**, s. 132; **Kuru**-Usul, C. I, s. 60; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 82.

³⁹⁸ **Ansay**, s. 80, dn. 45; **Arkan**, s. 112; **Karşı**, 255; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 131, Nr. 240; **Kuru**-Usul, C. I, s. 719; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 123; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 101.

³⁹⁹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesi şu şekilde kaleme alınmıştır:

"Adil Yargılanma Hakkı:

1. Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla Kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

⁴⁰⁰ **Börü/Koçyiğit**, s. 507; **Karşı**, 132; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 77.

ilişki görev ilişkisi olup, bu durumda göreve ilişkin usul hükümleri uygulanır (TTK m. 5/3).

B. Tüketici Mahkemeleri ile Asliye Ticaret Mahkemeleri Arasındaki İlişki

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun⁴⁰¹ ile bu Kanun'un uygulanmasıyla ilgili olarak çıkacak her türlü ihtilaflara, tüketici mahkemelerinde bakılacağı belirtilmişti (m. 23/1). Bu Kanun'un yerini 27.04.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6502 sayılı Tüketicilerin Korunması Hakkındaki Kanun (TKHK)⁴⁰² almıştır. TKHK'da da tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara ilişkin davalarda tüketici mahkemelerinin görevli olduğu belirtilmiştir (m. 73).

Tüketici davalarında görevli mahkeme, ayrı tüketici mahkemesi bulunan yerler ile ayrı tüketici mahkemesi bulunmayan yerler açısından farklılık göstermektedir. Buna göre; ayrı tüketici mahkemesi bulunan bir yerdeki (İstanbul, Ankara ve İzmir gibi) tüketici mahkemesi ile asliye ticaret mahkemesi (veya asliye hukuk mahkemeleri veya sulh hukuk mahkemeleri) arasındaki ilişki, görev ilişkisidir⁴⁰³. Bu tüketici mahkemeleri, dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın bütün tüketici davaları için görevlidir⁴⁰⁴. Bir yerde ayrı bir tüketici mahkemesi kurulmamışsa, o yerdeki tüketici davalarına bakmak için görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir⁴⁰⁵.

⁴⁰¹ RG. T. 30.6.2012, S. 28339.

⁴⁰² RG. T. 28.11.2013, S. 28835.

⁴⁰³ Arkan, s. 107; Kuru/Arslan/Yılmaz-USul I, s. 756; Postacıoğlu/Altay, s. 110.

⁴⁰⁴ Karşlı, s. 169; Kuru/Arslan/Yılmaz-USul I, s. 756.

⁴⁰⁵ Karşlı, s. 165; Kuru/Arslan/Yılmaz-USul I, s. 756.

C. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi ile Asliye Ticaret Mahkemeleri Arasındaki İlişki

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun (FSEK)⁴⁰⁶ düzenlediği hukukî ilişkilerden doğan davalarda, dava konusunun miktarına ve Kanun'da gösterilen cezaya bakılmaksızın, görevli mahkeme Adalet Bakanlığı tarafından kurulacak ihtisas mahkemeleridir (m. 76/1). HSYK'nın 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararı ile İstanbul ve Ankara'da faaliyete geçmiş olan fikri ve sınai haklar hukuk mahkemeleri; 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK, 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK, 555 sayılı Coğrafi işaretlerin Korunması Hakkında KHK, 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK⁴⁰⁷'den kaynaklanan hukuk davaları için ihtisas mahkemeleri olarak belirlenmiştir. Bu mahkemelerin yargı çevreleri, kuruldukları yerin idari (mülki) sınırları olarak belirlenmiştir⁴⁰⁸.

Ayrı fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi kurulmayan yerlerde, yukarıda gösterilen Kanun ve KHK'den kaynaklanan hukuk davaları için; bir asliye hukuk mahkemesi olan yerlerde bu mahkemenin; iki asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde (1) numaralı asliye hukuk mahkemesi; ikiden fazla asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde, (3) numaralı asliye hukuk mahkemesi görevlidir⁴⁰⁹.

Fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi ile asliye ticaret mahkemesi (veya asliye hukuk mahkemeleri veya sulh hukuk mahkemeleri) arasındaki ilişki görev ilişkisidir⁴¹⁰.

⁴⁰⁶ RG. T. 13.12.1951, S. 7981.

⁴⁰⁷ 551 s. KHK, 554 s. KHK, 555 s. KHK, 556 s. KHK (RG. T. 27.6.1995, S. 22326).

⁴⁰⁸ HSYK'nın 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararı.

⁴⁰⁹ HSYK'nın 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararı.

⁴¹⁰ **Arkan**, s. 109; **Karlı**, s. 132; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 132, Nr. 244; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 174; **Postacıoğlu/Altay**, s. 110; "...HSYK'nın 16.09.2014 tarih ve 396 sayılı kararı ve daha sonra alınan ve hâlen yürürlükte olan 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararı ile 556 sayılı KHK'ya ilişkin davalar bakımından Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi Kurulmayan yerlerde, asliye ticaret mahkemesi Kurulmuş olup olmamasına bakılmaksızın, bir veya iki asliye hukuk mahkemesi olan yerlerde bir numaralı asliye hukuk mahkemesi, ikiden fazla asliye hukuk mahkemesi olan yerlerde üç numaralı asliye hukuk mahkemesi görevlendirilmiş olup, bu

Fikri ve sınâî haklar hukuk mahkemesi, dava konusunun miktarına bakılmaksızın ihtisas mahkemeleri olarak görevlendirilmiştir⁴¹¹.

8. Ticari Davalarda Görev Kuralları Üzerine

HMK ile medeni usul hukukunda görev konusunda köklü değişiklikler yapılmıştır. HUMK döneminde uygulanan ve birçok sorunlara yol açan uyuşmazlığın değerine ve miktarına göre görevli mahkemenin belirlenmesi kuralı terk edilmiştir. Tüm şahısvarlığı ve malvarlığı davalarında genel görevli mahkeme olarak asliye hukuk mahkemesi görevlendirilmiştir. TTK ile de ticari davalarda asliye ticaret mahkemeleri asıl görevli olarak belirlenmiştir. Ancak asliye ticaret mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde bu tür davalara asliye hukuk mahkemesi tarafından bakılacaktır. TTK ve HMK ile sulh mahkemelerinin ticari davalarda görevi bulunmamaktadır. Ancak bazı ticari davalar, özellikle ticari defterlerin ve senetlerin ziyanına ilişkin olanları, davalı/müvekkil kimselerce çekişmesiz yargı işi olarak görülmüş ve bu tür uyuşmazlıklarda sulh hukuk mahkemesine müracaat edilmiştir. TTK ve HMK ile asliye hukuk ile asliye ticaret mahkemeleri arasındaki ilişki görev itirazına dönüşmüştür.

Sulh hukuk mahkemeleri ile asliye hukuk mahkemeleri arasındaki ilişkinin görev ilişkisi olduğu ve bu türlü bir ayırımın kamu düzeninden kaynaklandığı noktasında tereddüt bulunmamaktadır⁴¹². Her şeyden önce bu türlü bir ayırma gidilmesinin temelinde "hakimin ehliyeti ilkesi" düşüncesi yatmaktadır⁴¹³. Bu ilkeye göre, sulh hukuk mahkemesi hakimleri, asliye hukuk mahkemesi hakimlerine nazaran daha az ehliyetli

mahkemelerin yargı çevresinin adli yargı adalet komisyonlarının merkez ve mülhakatları olan ilçeleri kapsadığı da belirtilmiştir. Mahkemelerin görevi kanunla düzenlenmiş olup görev kuralları kamu düzenine ilişkindir ve temyiz dahil, yargılamanın her aşamasında re'sen dikkate alınır. İhtisas mahkemeleri ile diğer hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki görev ilişkisidir..." 11. HD., 07.05.2012, E. 2011/444 K. 2012/7156 (Batider 2012, C. XXVIII, S. 3, s. 364-365; Moroğlu/Kendigelen, s. 20); Aynı yönde bkz.: 11. HD., 16.1.2006, E. 2006/137 K. 2006/109 (YKD, 2006, C. 32, S. 5, s. 759).

⁴¹¹ **Karşı**, s. 171.

⁴¹² **Ansay**, s. 80, Nr. 45; **Belgesay**, M. Reşit: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul 1939, s. 8; **Bilge/Önen**, s. 173.

⁴¹³ **Ansay**, s. 80, Nr. 45; **Bilge/Önen**, s. 175; **Postacıoğlu**-Usul, s. 137.

olma düşüncesidir⁴¹⁴. Tabi bu ilkenin, uzmanlık bilgisi gerektiren ve uyuşmazlıkların çözümü için kurulmuş olan özel (ihtisas) mahkemeleri için geçerli olmayacağı kanaatindeyiz. Ayrıca, TTK'da yapılan değişikliklerle sulh hukuk mahkemelerinin ticari davalardaki görevleri tamamıyla kalkmış bulunmaktadır.

Özel mahkemelerin görev alanları belirlenirken konu veya kişi bakımından bir sınırlama getirilerek düzenleme altına alınmaktadır. Bu şekilde bir sınır getirilerek dava konusunun miktar ve değerine bakılmaması yerinde bir düzenleme olmuştur.

Burada bir konuya değinmenin yararlı olacağı kanaatindeyiz. 1926 tarihli TTK döneminde ticaret mahkemesinin bulunduğu yerlerde asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi arasındaki ilişki, görev ilişkisiydi⁴¹⁵. ETTK döneminde ise, Prof. Dr. Hirsch'in gayretleri sayesinde, asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi arasındaki ilişki (özel) bir işbölümü ilişkisi olarak düzenlenmişti⁴¹⁶. ETTK'nın kabul ettiği bu ilişkinin, gerekçede söylendiği gibi "gerçek hayat ihtiyaçlarına uygun" olduğunu kabul etmek zordur. Çünkü eTTK, ticari davaları sayarken, bunların "yargıcın özel bir ihtisasına ihtiyaç gösteren meseleler" esastan hareket etmektedir. Bundan dolayı ticaret mahkemelerinin bu esastan hareket ederek ihtisas mahkemesi olarak düzenlenmesi gerektiği çok açıktır. Fakat, eTTK'da, ticaret mahkemelerinin oluşumu ile ilgili herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ticaret mahkemeleri ne tacirlerin katılabileceği bir mahkeme haline getirilmiş ne de bu mahkemeye atanacak hakimler diğer mahkemelerden farklı bir yetiştirme usulüne tabi tutulmuştur. 6335 sayılı Kanun

⁴¹⁴ **Ansay**, s. 80, Nr. 45; **Bilge/Önen**, "1086 sayılı HUMK'nın 7. maddesinde, bir davanın asliye mahkemesinde, taraflarca görev itirazı yapılmaksızın, hükmen halledildikten sonra, davanın sulh mahkemesi görevi içerisinde olduğundan bahisle üst mahkemede artık itiraz olunamayacağını hükme bağlamıştı. Alman Usul Kanun'dan alınmış bu hüküm (ZPO § 10) asliye hâkimlerinin daha tecrübeli ve bilgili oldukları, bu itibarla davanın sulh mahkemesinde görülmesinde bir fayda bulunmadığı düşüncesine dayanmaktadır." düşüncesi ile hakimin ehliyeti ilkesinin oluştuğunu söylemiştir. Bkz.: **Bilge/Önen**, s. 175.

⁴¹⁵ "1926 tarihli TTK'nın yürürlükte bulunduğu dönemde, aynı yerde Kurulmuş bulunan Asliye Hukuk ve Ticaret Mahkemeleri arasındaki ilişkinin bir görev ilişkisi niteliğinde görülmüş..." İBGK, 11.10.1976, E. 1976/5, K. 1976/5 (www.kazanci.com.tr - 02.08.2015).

⁴¹⁶ **Hirsch**, E.: Yeni Ticaret Mahkemesi Teşkil Edilmeyecekse Temyiz Meselesini Halletmelidir, İktisadi Yürüyüş, S. 1, Y. 1, 1940, s. 22.

ile tekrardan eskiye dönülmüş ve asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi arasındaki ilişki görev ilişkisi olarak değiştirilmiştir⁴¹⁷. ETTK'da yaptığımız eleştiriler, TTK için de geçerlidir. Hatta TTK'da bu ilişki görev ilişkisi olduğundan dolayı daha da önem arz etmektedir. Bundan dolayı, ticaret mahkemeleri (özel mahkeme olduğundan dolayı) bir an önce bazı değişiklikler yapılarak gerçekten ihtisas mahkemesinin ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden düzenlenmelidir. Aynı şekilde ticaret mahkemelerinde görev alan hakimler özel olarak hukuki bir formasyon eğitimi verilmeli ve ticaret mahkemesi hakimi olan bir kişiye kürsü güvencesi getirilmelidir. Bu türlü düzenlemeler getirilirse, ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi arasındaki ilişki gerçekten bir görev ilişkisi olarak sayılabilecek ve ticaret mahkemesinin bulunduğu bir yargı çevresinde, ticari bir davaya asliye hukuk mahkemesi tarafından bakılırsa, bu dava görevsizlik kararı verilerek asliye ticaret mahkemesine gönderilmek zorunda kalınacaktır. Fakat ticaret mahkemelerinin şu anki hali formasyon açısından asliye hukuk mahkemelerinden herhangi bir farkı yoktur. Bundan dolayı, asliye ticaret mahkemesinin bulunduğu bir yargı çevresinde, asliye hukuk mahkemesi tarafından karara bağlanan bir ticari dava, esas yönünden isabetli olsa bile, asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi arasındaki ilişki görev ilişkisi olduğundan dolayı bir bozma sebebi sayılacak ve asliye hukuk mahkemesinin vermiş olduğu hüküm bozulacaktır. Böyle bir durumda ise esas, usule feda edilmiş olacaktır⁴¹⁸.

⁴¹⁷ “Görev ilişkisi olarak düzenlenmesinin sebebi olarak, asliye ticaret mahkemelerinde uzmanlaşmanın sağlanması ve bu sayede, hem kararlarda isabet hem de yargılamada sürat sağlanacağı düşüncesi etkili olmuştur” (**Belgesay**-Vazife İhtilafları, s. 251); **Karayalçın**, s. 248. Ticaret mahkemelerinin (diğer bir ifadeyle ticari davalarda ihtisaslaşmanın), ticari davaların süratle sonuçlanması açısından çok yarar sağlayacağı yönünde bkz.: **Postacioğlu**-Ticaret Mahkemeleri II, s. 12.

⁴¹⁸ **Ercan**-İşbölümü İtirazı, s. 113.

II. TİCARİ DAVALARDA YETKİ

1. Genel Olarak Yetki

Yetki, bir davaya hangi yerdeki görevli mahkeme tarafından bakılabileceğinin tespitini sağlar⁴¹⁹. Bir uyuşmazlığın hangi görevli mahkemede (sulh, asliye veya özel bir mahkeme) bakılabileceğinin tespitinden sonra, hangi yer mahkemesi tarafından bakılabileceğini yetki kuralları belirlemektedir⁴²⁰.

Mahkemelerin yargı yetkisi, dava konusuna getirilen sınırlama yanında, yer itibarıyla da sınırlandırılmıştır⁴²¹. 5235 sayılı Kanun'dan önce, her ilçede hukuk mahkemesi kurulur ve bir mahkemenin yargı çevresi, o ilçenin idari sınırları ile belirleme yoluna gidilirdi. 5235 sayılı Kanun'un m. 5/1. fıkrasına göre bu belirleme yöntemi değiştirilmiş ve her ilçede değil, her il merkezi ile bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğuna göre uygun görülecek ilçelerde, mahkeme kurulması esası getirilmiştir. Buna göre, bir hukuk mahkemesinin yargı çevresi, bulundukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırlarıdır. Büyükşehir belediyesi bulunan illerde, büyükşehir belediyesi sınırları içindeki il ve ilçelerin adı ile anılan sulh veya asliye hukuk mahkemelerinin yargı çevresi, il ve ilçe sınırlarına bakılmaksızın Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenir (5235 sayılı Kanun m. 7/2). Ancak, asliye ticaret mahkemelerinin kurulu bulunduğu yerlerde, ticari davalar, asliye hukuk mahkemelerinin yetki alanları dışında kalmakta ve ticari davalara asliye ticaret mahkemeleri bakmaktadır⁴²².

⁴¹⁹ **Ansay**, s. 90, Nr. 53; **Bilge/Önen**, s. 178; **Karşı**, s. 263; **Kurt Konca**, s. 117; **Kuru-Uşul**, C. I, s. 380; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Uşul I**, s. 129; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Uşul I**, s. 104; **Üstündağ-Yargılama**, s. 194; **Yılmaz-Şerh**, s. 83.

⁴²⁰ **Kuru-Uşul**, C. I, s. 381; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Uşul I**, s. 129; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Uşul I**, s. 104; **Postacıoğlu/Altay**, s. 111.

⁴²¹ **Karşı**, s. 263; **Kuru-Uşul**, C. I, s. 381; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Uşul I**, s. 129; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Uşul I**, s. 104; **Postacıoğlu/Altay**, s. 111; **Üstündağ-Yargılama**, s. 194.

⁴²² "Asliye hukuk mahkemesi, ticaret mahkemesi kurulmuş bulunan yerlerde, ticari sayılan davalara bakmaya yetkili değildir." HGK, 27.02.1974, E. 1974/1250 K. 1974/164 (**Eriş-Şerh**, s. 90).

Görev kurallarına istinaden yetki meselesi kural olarak kamu düzenine ilişkin görülmemiştir⁴²³. Bu yüzden sadece kanunda yetkili kılınan mahkeme yetkili kabul edilmemiş, bunun yanında davacının davasını açabilmesi için genel yetki kuralı ile birlikte davacıya seçim hakkı tanıyan özel yetki kuralları da düzenlenmiştir. Fakat bazı hallerde, mahkemenin yetkisi kamu düzeniyle ilişkili kabul edilmiş ve kesin yetki kuralları konulmuştur⁴²⁴. Çalışmamızda söz konusu yetki kurallarından hepsi değil, sadece ticari davaları ilgilendiren yetki kuralları ağırlıklı olarak incelenecektir.

2. Genel Yetki Kuralı

Mahkemelerin yetkisi, diğer kanunlarda yer alan yetkiye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere HMK'ya tabidir (HMK m. 5). Genel yetkili mahkeme, davanın açıldığı tarihte davalının yerleşim yeri (ikametgah) mahkemesidir (HMK m. 6/1)⁴²⁵. Yerleşim yeri ise, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre belirlenecektir (HMK m. 6/2)⁴²⁶. Davalı, yerleşim yeri mahkemesinde dava açtıktan sonra yerleşim yerini değiştirirse bile genel yetkili mahkeme, davalının davayı açtığı ilk yerleşim yeri mahkemesidir⁴²⁷. Bu

⁴²³ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 104;

⁴²⁴ **Bilge/Önen**, s. 179; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 130; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 104;

⁴²⁵ **Ansay**, s. 91 Nr. 54; **Bilge/Önen**, s. 179; **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 133, Nr. 246; **Karşı**, s. 264; **Kuru**-Usul, C. I, s. 384; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 130; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 105; **Postacıoğlu/Altay**, s. 112; **Üstündağ**-Yargılama, s. 196; "... kural olarak bütün davalar için uygulanan yetki kuralına, genel yetki kuralı ve bu mahkemeye de genel yetkili mahkeme denir. Genel yetkili mahkeme, davalının ikametgahındaki mahkemedir. Her dava, (kanunda aksine hüküm bulunmadıkça) açıldığı tarihte davalının ikametgahı sayılan yer mahkemesinde görülür..." HGK, 13.10.2010, E. 2010/15-407, K. 2010/501; Aynı yönde bkz.: HGK, 02.06.2010, E. 2010/19-250, K. 2010/300; HGK, 28.09.2011, E. 2011/19-446, K. 2011/569 (www.kazanci.com.tr-04.08.2015).

⁴²⁶ **Ansay**, s. 91, Nr. 54; **Bilge/Önen**, s. 181; **Karşı**, s. 264; **Kuru**-Usul, C. I, s. 385; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 131; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, genel yetkili mahkeme olarak davalının yerleşim yerinin kabul edilmesini şu şekilde açıklamıştır: "Genel yetkili mahkeme olarak davalının yerleşim yerinin kabul edilmesinin nedeni mahkemeden hukuki korunma, yani kendi lehine bir karar verilmesini talep eden davacının, davalının yerleşim yerine giderek davayı açmasının uygun olmasıdır. Zira, davacının talebi henüz bir iddiadan ibaret olup, haklı olduğu kesin değildir. Yani bu konuda külfeti davacı üstlenmelidir." Bkz.: **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 105; Aynı yönde bkz.: **Postacıoğlu/Altay**, s. 112.

⁴²⁷ **Ansay**, s. 90 Nr. 53; **Bilge/Önen**, s. 182; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 131; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 106; **Postacıoğlu/Altay**, s. 113; "Davalı sigorta şirketinin

yüzden davalı, davanın yeni yerleşim yerindeki mahkemeye gönderilmesini isteyemeyebileceği gibi, mahkeme de bu duruma istinaden yetkisizlik kararı veremeyecektir⁴²⁸.

Tüzel kişilerin ikametgahı, kuruluş belgelerinde (tüzük, ana sözleşme veya vakıf senedi gibi) aksine hüküm bulunmadıkça, işlerinin yürütüldüğü yerdir (TMK m. 51). Ticaret şirketi ve kooperatiflerin ana sözleşmelerinde merkezlerinin neresi olduğunun gösterilmesi zorunludur (TTK m. 213, 305, 339, 567, 576; KoopK. m. 4/1)⁴²⁹. Buna göre, ticaret şirketleri ve kooperatiflere karşı açılacak davalarda genel yetkili mahkeme, bunların ana sözleşmelerinde merkez olarak gösterilen yer mahkemesidir⁴³⁰.

Ticari davalar bakımından TTK'da hangi mahkemelerin yetkili olduğunu düzenleyen genel bir yetki kuralı bulunmamaktadır. Bu nedenle, HMK'nın 6. maddesinde düzenlenen genel yetki kuralı ticari davalar açısından da geçerlidir. Bir başka ifadeyle, kanunda aksine bir düzenleme olmadıkça, ticari davalarda genel yetkili mahkeme, davalının ikametgahı mahkemesidir.

davanın görüldüğü aşamada adres değiştirmesi de sonuca etkili görülmemiştir." HGK, 26.10.2005, E. 2005/11-515, K. 2005/599 (www.kazanci.com.tr-04.08.2015)

⁴²⁸ **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 131.

⁴²⁹ **Bilge/Önen**, s. 185; **Kuru-Usul**, C. I, s. 412; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 134.

⁴³⁰ **Bilge/Önen**, s. 186; **Kuru-Usul**, C. I, s. 412; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 134; **Postacıoğlu/Altay**, s. 114; **Üstündağ-Yargılama**, s. 196; *"Tüzel kişilerin ikametgahı, tüzüklerinde aksine bir hüküm bulunmadıkça, işlemlerinin (işlerinin) yönetildiği yerdir (TMK m. 49). Ancak, derneklerin tüzüklerine ve ticaret şirketleri ile kooperatiflerin ana sözleşmelerine, dernek, şirket veya kooperatif merkezinin yazılması zorunludur (5253 Sayılı Dernekler Kanunu m. 4/1-a; 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu 155/I-3, 244, 279/1, 478, 506/1; 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu m. 4/1). Bundan başka, vakıf senedinde vakfın ikametgahının (yerleşim yerinin) gösterilmesi gerekir (TMK m. 106). Bu nedenle, dernek, şirket, kooperatif veya vakıfların ikametgahını (yerleşim yerini) tüzük, ana sözleşme veya vakıf senedine göre kolayca tespit etmek mümkündür. Buna göre, dernek, şirket, kooperatif veya vakıflara karşı açılacak davalarda genel yetkili mahkeme, bunların merkezinin (yerleşim yerinin) bulunduğu yer mahkemesidir (Kuru, Baki- Arslan, Ramazan- Yılmaz, Ejder: a.g.e., s.143)"* HGK, 13.04.2011, E. 2010/11-741, K. 2011/145; 9 HD., 17.12.2003, E. 2003/10140, K. 2003/22063; 18. HD., 12.12.2011, E. 2011/10387, K. 2011/12745 (www.kazanci.com.tr-04.08.2015).

3. Ticari Davalara İlişkin Özel Yetki Kuralları

HMK, genel yetki kuralları (m. 6) dışında, ayrıca özel yetki kuralları (m. 8 vd.) belirlemiştir. Kural olarak, genel yetki özel yetkiyi kaldırmadığı gibi, davacı dilerse genel yetkili mahkemede dilerse özel yetkili mahkemede dava açabilme hakkına sahiptir⁴³¹. Özel yetki kuralları kural olarak kamu düzenine ilişkin değildir. Ancak bazı özel yetki kuralları kamu düzenine ilişkin olduğundan (örneğin; HMK m. 14/2) dava yalnızca o (kesin yetkili) yerde açılabilir, bu uyuşmazlıkta başka yer mahkemesinin yetkisi bulunmamaktadır⁴³².

Çalışmamızda usul hukukundaki bütün özel yetki kuralları değil, ticari davayı ilgilendiren ve usul hukukundan ticari davalara yansıyan özel yetki kuralları ile TTK ve diğer özel kanunlardaki özel yetki kuralları incelenecektir.

A. Sözleşmeden Doğan Davalarda Yetki

Ticari davaların büyük bir bölümü sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle sözleşmelerden doğan ticari davalarda yetkili mahkemenin tespiti önem arz etmektedir.

HMK'nın 10. maddesi, sözleşmeden doğan davalar için sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesini de yetkili mahkeme olarak kabul etmiştir⁴³³. Sözleşmenin ifa edileceği

⁴³¹ **Karlı**, s. 268; **Kuru-Usul**, C. I, s. 433; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul** I, s. 137; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul** I, s. 107.

⁴³² **Kuru-Usul**, C. I, s. 432; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul** I, s. 137.

⁴³³ **Ansay**, s. 94, Nr. 57; **Bilge/Önen**, s. 191; **Karlı**, s. 268; **Kuru-Usul**, C. I, s. 435; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, HUMK m.10'da, HMK'dan farklı olarak, sözleşmeden doğan davalarda iki özel yetki kuralı konmuş olduğunu, bunlardan birisinin, HMK m. 10'daki gibi ifa yeri mahkemesinin yetkisi; diğerinin ise, davalı veya vekilinin orada bulunması şartıyla sözleşmenin yapıldığı yer mahkemesi olduğunu ve davalı veya vekilinin, dava açılmadan önce sözleşmenin yapıp yapılmadığı yerde bulunup bulunmadığının tespitindeki zorluk ve buna bağlı olarak uygulama alanı bulunmadığı gerekçesiyle bu ikinci yetki kuralı, HMK m. 10'a alınmadığını belirlemiştir. Bkz: **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul** I, s. 138; **Pekcanitez/Atalay/Özekes-Usul** I, s. 108; **Postacıoğlu/Altay**, s. 131; **Üstündağ-Yargılama**, s. 222; *"Uyuşmazlık, açıkça sözleşmeden kaynaklandığına göre, davacı/alıcı eksik ifaya dayanarak HUMK'nın 10. maddesi (HMK m. 10) uyarınca sözleşmenin yerine getirileceği yer mahkemesinde de menfi tespit ve istirdat davası açılabilir."* HGK, 28.09.2011, E. 2011/19-446, K. 2011/569; Aynı yönde bkz.: 15. HD., 26.02.2014,

yer, tarafların açık veya kapalı iradelerine göre belirlenecektir⁴³⁴. Taraf iradeleri açık ve belirgin ise dava o yerdeki yetkili mahkemede açılacaktır. Fakat tarafların iradelerinden sözleşmenin ifa edileceği yer anlaşılıyorsa, TBK'nın 89. maddesine göre sözleşmenin ifa edileceği yer belirlenecektir⁴³⁵. Buna göre; aksine bir anlaşma yoksa, para borçları (götürülecek borç) alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ödenecektir (TBK m. 89/1)⁴³⁶. Ancak aranacak bir borç söz konusu ise ödeme yeri borçlunun ikametgahıdır⁴³⁷.

HMK m. 10'daki yetki kuralları kamu düzenine ilişkin yetki kurallarından değildir⁴³⁸. Bu sebeple genel yetkili mahkeme olan davalının ikametgahı mahkemesi ile sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde dava açılabilir.

B. Şubenin Bulunduğu Yer Mahkemesi

Bir ticari işletmeye bağlı olup ister merkezinin bulunduğu sicil çevresi içerisinde isterse başka bir sicil çevresi içinde olsun, bağımsız sermayesi veya muhasebesi bulunup bulunmadığına bakılmaksızın kendi başına sınıai veya ticari faaliyetin yürütüldüğü yerler ve satış mağazaları şubedir (TSY m. 118/1).

Kendi başına üçüncü kişilerle işlem yapan şubenin bu işlemten doğan hak ve borçları merkeze aittir⁴³⁹. Bundan dolayı, şubenin yaptığı işlemde merkezin bulunduğu

E. 2014/366, K. 2014/1329; 15. HD., 08.12.2011, E. 2011/6950, K. 2011/7275 (www.kazanci.com.tr-05.08.2015).

⁴³⁴ **Kuru**-Usul, C. I, s. 435; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 138; **Üstündağ**-Yargılama, s. 224.

⁴³⁵ **Ansay**, s. 95 Nr. 57; **Bilge/Önen**, s. 192; **Karşı**, s. 269; **Kuru**-Usul, C. I, s. 437; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 138; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 108; **Postacıoğlu/Altay**, s. 132; **Üstündağ**-Yargılama, s. 224.

⁴³⁶ "Taraflar arasındaki davanın konusunun sözleşmeden doğan bir para borcu olduğu ve borcun, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ödenmesi gerektiği (BK m. 73 - BK m. 89)..." 3. HD., 11.06.2012, E. 2012/11692, K. 2012/14782; Aynı yönde bkz.: 3. HD., 30.05.2012, E. 2012/8974, K. 2012/13821; 11. HD., 17.06.2002, E. 2002/2466, K. 2002/6205 (www.kazanci.com.tr - 05.08.2015).

⁴³⁷ **Karşı**, s. 269; **Kuru**-Usul, C. I, s. 445; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 138; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 109.

⁴³⁸ **Karşı**, s. 268; **Kuru**-Usul, C. I, s. 452; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 138.

yer mahkemesi de yetkilidir (HMK m. 6). Bundan başka, HMK'nın m. 14/1. fıkrasınca, şube ile iş yapanlara kolaylık sağlamak için, şubenin işlemlerinden dolayı şubenin bulunduğu yerde de dava açabileceği kabul edilmiştir⁴⁴⁰.

Şubenin bulunduğu yerde açılacak davalar, "şubenin işlemlerinden dolayı" olan davalardır. Şubenin işlemleri kavramına şubenin yaptığı hukuki işlemler girmektedir. Bundan başka, şubenin yaptığı haksız rekabet ve şubenin işlediği haksız fiil nedeniyle açılan davalarda da şubenin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir⁴⁴¹.

Sigorta sözleşmesinden doğan tazminat davası, sigorta sözleşmesi yapmış olan acentenin (şubenin) bulunduğu yerde de açılabilir⁴⁴².

Şubenin bulunduğu yer mahkemesinin yetkili olduğunun iki istisnası vardır. Bu işlemler şubeden kaynaklansa bile sadece merkezin bulunduğu yerlerde dava açılabilir:

1) İİK'nun m. 154/3. fıkrası hükmünce, iflas davası mutlaka borçlunun muamele merkezinin bulunduğu yer ticaret mahkemesinde açılması gerekir. Bu yetki kesindir⁴⁴³.

⁴³⁹ Arkan, s. 38; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 113; Bilgili/Demirkapı, s. 22; Karahan, s. 22; Karşı, s. 284; Kaya (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 172, Nr. 325; Kuru-USul, C. I, s. 468; Kuru/Arslan/Yılmaz-USul I, s. 139.

⁴⁴⁰ Arkan, s. 40; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 113; Bilgili/Demirkapı, s. 23; Karahan, s. 25; Kaya (Ülgen, Teoman, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 133, Nr. 246; Kuru-USul, C. I, s. 469; Kuru/Arslan/Yılmaz-USul I, s. 139; Pekcanitez/Atalay/Özekes-USul I, s. 106; Postacioğlu/Altay, s. 135; Üstündağ-Yargılama, s. 227-228; "Şubenin işleminden kaynaklanan uyumsuzlıklardan dolayı şubenin bulunduğu yer mahkemesinin yetkisi, kamu düzenine ilişkin olmayan özel yetki niteliğinde olup, genel yetkili mahkemenin yetkisini ortadan kaldırmaz." HGK, 13.04.2011, E. 2010/11-741, K. 2011/145 14782; Aynı yönde bkz: HGK, 16.04.2008, E. 2008/10-329, K. 2008/334 14782; 21. HD., 22.11.2010, E. 2009/15468, K. 2010/11412; 13. HD., 14.11.2011, E. 2011/9583, K. 2011/16538 14782 (www.kazanci.com.tr-05.08.2015).

⁴⁴¹ Kuru-USul, C. I, s. 471.

⁴⁴² Kuru-USul, C. I, s. 472.

⁴⁴³ Arkan, s. 40; Bilgili/Demirkapı, s. 23; Karahan, s. 25; Kaya (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 134, Nr. 247; Kuru-USul, C. I, s. 473; Kuru/Arslan/Yılmaz-USul I, s. 140; Postacioğlu/Altay, s. 135; Poroy/Yasaman, s. 50, Nr. 69c; Üstündağ-Yargılama, s. 227; "İİK'nın 154/4 hükmüne göre, iflas davasında yetkili mahkeme borçlunun muamele merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir. Somut olayda davalı şirketin, 24.3.2009 tarihli Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edilen ortaklar Kurulu kararıyla muamele merkezini Bağcılar/İstanbul adresine taşıdığı anlaşıyor ise de ticaret sicili dosyasındaki bilgilere göre dava tarihi (18.2.2009) itibarıyla şirketin muamele merkezi Eminönü/İstanbul'dur. Yetkili mahkemenin dava tarihindeki koşullara göre belirlenmesi gerektiğinden işin esasına girilerek dava ile ilgili bir karar verilmesi gerekirken,

2) Özel hukuk tüzel kişilerinin, ortaklık veya üyelik ilişkileriyle sınırlı olmak kaydıyla, bir ortağına veya üyesine karşı veya bir ortağın yahut üyenin bu sıfatla diğerlerine karşı açacakları davalar için, ilgili tüzel kişinin merkezinin bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir (HMK m. 14/2)⁴⁴⁴.

C. Sigorta Sözleşmesinden Doğan Davalarda Yetki

HMK, sigorta sözleşmesinden doğan davalar⁴⁴⁵ için bazı özel yetki kuralları düzenlemiştir. Bu özel yetki kurallarını sigorta çeşitlerine göre ayrı ayrı incelemek gerekir:

a. Zarar (Mal) Sigortalarında

Zarar (mal) sigortaları TTK 1453 ila 1486. maddeleri arasında düzenleme altına alınmıştır. Zarar (mal) sigortalarından doğan davalar için özel yetki kuralına baktığımızda;

a) Sigortanın bir konusu taşınmaza veya niteliği gereği bir yerde sabit bulunması gereken yahut şart kılınan bir taşınıra ilişkinse, tazminat davası o taşınmazın bulunduğu yerde de açılabilir (HMK m. 15/1).

b) Sigortanın konusu bir taşınır (otomobil gibi) ise, dava rizikonun gerçekleştiği yerde de açılabilir (HMK m. 15/1)⁴⁴⁶.

yetkisizlik kararı verilmesi usul ve yasaya aykırıdır." 19 HD., 05.05.2011, E. 2011/1196, K. 2011/6190; Aynı yönde bkz.: 19 HD., 21.09.2001, E. 2001/5298, K. 2001/5793 (www.kazanci.com.tr-05.08.2015).

⁴⁴⁴ **Karşı**, s. 284; **Kuru**-Usul, C. I, s. 473; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 140; **Postacıoğlu/Altay**, s. 123; "Dava, kooperatif ortağı tarafından, kooperatifin zararının tazmini istemine ilişkindir. Dava tarihinde yürürlükte olan HUMK 17 (01.10.2011 tarihinden sonra açılacak davalar bakımından geçerli olan 6100 sayılı HMK'nun 14.) maddesi gereğince tüzel kişi olan kooperatif ile üyeleri arasında ve üyelerin kendi arasındaki davaların kooperatifin ikametgahı addolunan mahal mahkemesinde görülmesi gerekir. Bu yetki kuralı kamu düzenine ilişkin kesin yetki kuralı olup, davanın her aşamasında ileri sürülebileceği gibi mahkemece re'sen dikkate alınması gerekir." 23. HD., 03.07.2012, E. 2012/2914, K. 212/4555; Aynı yönde bkz. 23 HD., 04.07.2012, E. 2012/2674, K. 2012/4600 (www.kazanci.com.tr-05.08.2015).

⁴⁴⁵ **Karşı**, s. 273; "HMK m. 15, HUMK m. 19'dan farklı olarak, "tazminat davası" tabirini kullanmamıştır. Böylece HMK m. 15'deki yetki kuralının sigorta sözleşmesinden doğan tazminat davaları dışında diğer davaları da içine alması sağlanmıştır" (Hükümet Gerektirisi).

b. Can (hayat) Sigortalarında

Can sigortaları TTK'nın 1487 ila 1520. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Can (hayat) sigortalarında mahkemenin yetkisi kesindir⁴⁴⁷. HMK'nın m. 15/2. fıkrasına göre, can sigortalarında, sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın leh ve aleyhine açılacak davalarda onların yerleşim yerindeki mahkeme kesin yetkilidir. HMK m. 15/2. fıkrasındaki yetki kuralı kesin olduğundan bu yetki hükmüne aykırı bir yetki şartı konulamaz⁴⁴⁸.

c. Mali Mesuliyet Sigortası

Mali mesuliyet sigortasında yetkili mahkeme, sigortacının merkez veya şubesinin veya sigorta sözleşmesini yapan acentenin bulunduğu veya kazanın meydana geldiği yer mahkemesidir (KTK m. 110).

D. Haksız Fiillerden Doğan Ticari Davalarda Yetki

TTK haksız fiil sayılan bazı hususlar düzenleme altına alınmıştır. Bunlar; haksız rekabet (m. 54-63), ticaret şirketlerinde ortakların veya organların haksız fiilleri dolayısıyla şirketlerin sorumluluğu hakkında hükümler (TTK m. 234/2, 317, 371/5) ile

⁴⁴⁶ "...genel yetkili mahkeme, HUMK'nın 9/I. maddesi uyarınca davalının ikametgâhı mahkemesi ise de, Kasko Sigortası Genel Şartları'nın C.8. maddesi hükmünde, sigortacı aleyhine açılacak bu tür davada, davalı sigortacının merkezinin veya sigorta sözleşmesini yapan yetkili acentenin ikametgâhının bulunduğu veya rizikonun meydana geldiği yer mahkemesi de yetkili mahkeme olarak kabul edilmiştir. HUMK'nın 19. madde hükmünde de, rizikonun meydana geldiği yer mahkemesi de yetkili mahkeme olarak kabul edilmiş, sigorta sözleşmelerine aksine konulan şartların geçersiz olacağı kesin bir şekilde belirlenmiş bulunmaktadır. Bu hükmün konuluş nedeni, ekonomik yönden güçlü bulunan sigorta şirketlerine karşı kişileri korumaktır." 11. HD., 31.05.2005, E. 2004/3899, K. 2005/443; Aynı yönde bkz.: 11. HD., 27.01.2003, E. 2002/8233, K. 2003/708 (www.kazanci.com.tr-06.08.2015).

⁴⁴⁷ **Ansay**, s. 100, Nr. 62; **Karşı**, s. 273; **Kuru**-Usul, C. I, s. 475; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 140; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 112; **Postacioğlu/Altay**, s. 134.

⁴⁴⁸ **Ansay**, s. 100, Nr. 62; **Kuru**-Usul, C. I, s. 475; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 140; **Kuru**, sadece sigortalı yararına olarak yetki sözleşmesi yapılabileceğini, HMK'nın 16. maddesinin sigortalıyı korumak amaçlı olduğunu belirtmiştir. Bkz.: **Kuru**-Usul, C. I, s. 476.

çatma (TTK m. 1287-1297) hükümleridir⁴⁴⁹. HMK'nın 16. maddesine göre haksız fiilden doğan davalarda yetkili kılınan mahkemeler şunlardır:

- a) Haksız fiilin işlendiği yer mahkemesi⁴⁵⁰,
- b) Zararın meydana geldiği yahut zararın gelme ihtimalinin bulunduğu yer mahkemesi
- c) Zarar görenin yerleşim mahkemesi⁴⁵¹.

Haksız bir fiil gazete veya gazete de yayımlanan bir ilan ile işlenmişse, haksız fiilden sorumlu mahkemeler, gazetenin yayımlandığı ve satıldığı yerlerdeki mahkemelerdir⁴⁵².

Haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinin yetkisi, kamu düzenine ilişkin kesin yetki kurallarından değildir⁴⁵³.

⁴⁴⁹ **Karayalçın**, s. 144.

⁴⁵⁰ **Ansay**, s. 95, Nr. 58; **Bilge/Önen**, s. 198; **Karşı**, s. 271; **Kuru**-Usul, C. I, s. 482; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 141; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 109; **Üstündağ-Yargılama**, s. 227; "Dava tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasası'nın 9. maddesi gereğince her dava yasada aksine bir düzenleme bulunmadıkça, davanın açıldığı günde davalının Medeni Yasa gereğince yerleşim yeri sayılan yer mahkemesinde görülür. Daha özel bir düzenleme içeren aynı Yasa'nın 21. maddesi gereğince de haksız eylemden doğan dava, haksız eylemin gerçekleştiği yer mahkemesinde açılabilir. 1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 6. ve 16. maddelerinde de aynı yasal düzenlemeler korunmuştur. Haksız eylemin gerçekleştiği yer mahkemesinin yetkisi kamu düzenine ilişkin olmadığı gibi kesin yetki kuralı da değildir. Böyle bir durumda davayı hangi mahkemede açacağı konusunda seçimlik hakkı bulunan davacı, davasını dilerse davalının yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde, dilerse haksız eylemin gerçekleştiği yer mahkemesinde veya istediği yer mahkemesinde açabilir." 4. HD., 12.05.2014, E. 2014/1004, K. 2014/7594; Aynı yönde bkz: 4. HD., 16.06.2010, E. 2010/6358, K. 2010/7255 17.HD., 13.02.2014, E. 2014/1172, 2014/1719 (www.kazanci.com.tr-07.08.2015).

⁴⁵¹ "Davanın haksız fiilden kaynakladığını, HMK'nın 16/1. maddesinde haksız fiilden doğan davalarda, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkili bulunduğu..." 11. HD., 27.02.2014, E. 2014/1204, K. 2014/3680; Aynı yönde bkz: 4. HD., 07.06.2012, E. 2012/6563, K. 2012/10014 (www.kazanci.com.tr-07.08.2015).

⁴⁵² **Bilge/Önen**, s. 199; **Karşı**, s. 271; **Kuru**-Usul, C. I, s. 483; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 142; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 109.

⁴⁵³ **Karşı**, s. 271; **Kuru**-Usul, C. I, s. 486; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 142; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 110.

E. TTK'daki Özel Yetki Kuralları

YTTK'da bir takım özel yetki kuralları öngörülmüştür. Bunların çoğunluğu çekişmesiz yargı işlerine ilişkindir. Çekişmesiz yargı işleri hakkındaki yetki hükümleri, kural olarak kamu düzenine ilişkin olup, kesin yetki kuralı niteliğindedir⁴⁵⁴. Ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerindeki yetki şöyledir:

TTK'nın m. 34/1. fıkrasınca, tescil, değişiklik veya silinme istemleri ile ilgili olarak, sicil müdürlüğünce verilecek kararlara karşı, sicilin bulunduğu yerde ticari davalara bakmakla görevli asliye ticaret mahkemesi yetkilidir.

TTK'nın 68. maddesince, bir tacirin saklamakla yükümlü olduğu defterler ve belgeler; yangın, su baskını veya yer sarsıntısı gibi bir afet veya hırsızlık sebebiyle ve kanuni saklama süresi içinde ziyaa uğrarsa tacir ticari işletmesinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinden bir belge verilmesi hususunda yetkilidir.

TTK'nın 412. madde hükmünce, pay sahiplerinin çağrı veya gündeme madde konulmasına ilişkin istemleri yönetim kurulu tarafından reddedildiği veya isteme yedi iş günü içinde olumlu cevap verilmediği takdirde, aynı pay sahiplerinin başvurusu üzerine, genel kurulun toplantıya çağrılmasına şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi karar vermeye yetkilidir.

TTK'nın 1098. maddesi uyarınca, yolculuk esnasında meydana gelen kazaların tespitine ilişkin deniz raporunu hazırlamaya yetkili mahkeme konusunda üç yetki kuralı öngörülmüştür. Deniz raporu, varma limanında ve eğer varma limanı birden çok ise, kazadan sonra varılan ilk limanda; gemi tamir edildiği veya eşya boşaltıldığı takdirde barınma limanında; yolculuk geminin batması yüzünden veya diğer bir sebepten varma limanına ulaşmadan biter ise, kaptanın veya ona vekalet eden kişinin uğradığı ilk elverişli yerdeki yetkili mahkemeden istenecektir⁴⁵⁵.

⁴⁵⁴ **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 142.

⁴⁵⁵ Diğer çekişmesiz yargı işlerinde yetkili mahkeme için bkz.: TTK m. 82/7, 268/3, 310/3, 343/1, 377, 547, 597, 651, 661/2, 849, 1034, 1289; İİK m. 178, 179, 182, 254, 296, 309/ö.

TTK'da çekişmeli yargı işleri içinde bir takım özel yetki kuralları düzenlenmiştir. TTK 445 ve 446. maddelerince, bir anonim şirketin genel kurul kararlarının iptali davasında yetkili mahkeme şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir⁴⁵⁶.

Donatan aleyhine, bu sıfatı dolayısıyla, herhangi bir alacaktan dolayı geminin bağlama limanının bulunduğu yer mahkemesi de yetkilidir (TTK m. 1063). Paydaş donatanlar aleyhine bu sıfatları dolayısıyla diğer paydaş donatanlar veya üçüncü kişiler tarafından herhangi bir alacaktan dolayı geminin bağlama limanının bulunduğu yer mahkemesi de yetkilidir (TTK m. 1087).

F. İcra ve İflas Kanun'u Göre Ticari Davalara İlişin Özel Yetki Kuralları

İflas davası mutlaka borçlunun muamele merkezinin bulunduğu yer ticaret mahkemesinde açılır. Merkezin bulunduğu yer mahkemesinin yetkisi, kamu düzenine ilişkin olduğundan, kesin yetkidir. İflas davası için taraflar ayrı bir yetki sözleşmesi yapamazlar (İİK m. 154/son)⁴⁵⁷.

Merkezi yurtdışında bulunan bir şirketin iflas davasında yetkili mahkeme, Türkiye'deki şubenin, birden fazla şubesi varsa merkez şubenin bulunduğu yer ticaret mahkemesidir (İİK m. 154/2'ye kıyasen)⁴⁵⁸.

İflasın kapanmasına (İİK m. 254), iflasın kaldırılmasına (İİK m. 182) ve itibarın yerine gelmesine (İİK m. 314) karar verme görevi de iflasın açılmasına karar vermiş olan ticaret mahkemesine aittir. Aynı şekilde sıra cetveline itiraz davaları için de iflasa karar vermiş olan ticaret mahkemesi yetkilidir (İİK m. 235/1). Konkordatonun tasdiki ve feshi bakımından yetkili mahkeme iflasa tabi olanlar bakımından İİK 154. maddesinde belirtilen yerlerdeki, iflasa tabi olmayanlar bakımından borçlunun ikametgahındaki asliye ticaret mahkemeleri yetkilidir. Bu şekilde asliye ticaret mahkemesinin iş alanına

⁴⁵⁶ **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 133, Nr. 247.

⁴⁵⁷ **Atalay**, s. 82; **Karşı**, s. 283; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 149; **Pekcanitez**, s. 42; **Üstündağ-Yargılama**, **Saim**: İflas Hukuku (İflas, Konkordato, İptal Davaları), İstanbul 2009, s. 29.

⁴⁵⁸ **Atalay**, s. 82;

giren davalarda yetkili mahkemeyi düzenleyen bu kurallar kesin yetki kuralı niteliğindedir.

G. Ticari İşletme Rehni Kanunu'ndaki Özel Yetki Kuralı

Ticari işletme rehninden kaynaklanan davalar TTK'nın 4. maddesi gereği ticari davaya konu olduğu yukarıda bahsedilmiştir⁴⁵⁹. Ticari işletme rehninden kaynaklanan davalar için bir özel yetki kuralı düzenlenmiştir. Buna göre, TİRK uygulamasından doğacak anlaşmazlıklar için, ticaret sicilinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesi yetkilidir (TİRK m. 22)⁴⁶⁰. Bu hüküm kesin yetki kuralıdır⁴⁶¹.

4. Yetki Kurallarının Hukuki Niteliği

Yetki kurallarının hukuki niteliğine baktığımızda, genel yetki kuralları (HMK m. 6) ile özel yetki kuralları (HMK m. 8) kural olarak kamu düzenine ilişkin olmamasına rağmen, bazı yetki kuralları, istisnai olarak kamu düzenine ilişkin (kesin) yetkidir⁴⁶².

HMK, kamu düzenine ilişkin (kesin) yetki kuralları için, " tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri konular" (HMK m. 18) ifadesini kullanmaktadır. Bununla birlikte, Kanun hangi yetki kurallarının kamu düzenine ilişkin olduğu ile ilgili herhangi bir açıklama yoluna gitmemiştir⁴⁶³. Kesin yetki kuralları kamu düzenine ilişkin olduğundan taraflar tarafından mahkemenin yetkisiz olduğu her zaman ileri sürülebilir,

⁴⁵⁹ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, IV, 2, B, b.

⁴⁶⁰ **Arkan**, s. 62; **Ayhan/Özdamar/Çağlar**, s. 136; **Bilgili/Demirkapı**, s. 22; **Karahan**, s. 44; **Kaya** (Ülgen, Teoman, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 255, Nr. 485; **Poroy/Yasaman**, s. 69, Nr. 91.

⁴⁶¹ **Kaya** (Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Nomer Ertan), s. 255, Nr. 485; **Kuru-Usul**, C. I, s. 545; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 149.

⁴⁶² **Kuru-Usul**, C. I, s. 548; **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 150.

⁴⁶³ **Kuru-Usul**, C. I, s. 548; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, bir yetki kuralının kamu düzenine ilişkin olup olmadığını, onunla ilgili kanun hükmündeki ifadenin mutlak olup olmamasına ve o yetki kuralının kuruluş amacına göre belirleme yoluna gidileceğini belirtmiştir. Bkz.: **Kuru/Arslan/Yılmaz-Usul I**, s. 150.

mahkeme de yetkili olup olmadığını davanın her aşamasında re'sen gözetebilecektir. Çünkü kesin yetki dava şartlarından biridir (HMK m. 114/1-ç)⁴⁶⁴.

Medeni usul hukukunda, yetki kuralları genel itibarıyla kamu düzenine ilişkin değildir⁴⁶⁵. Kamu düzenine ilişkin kesin yetki kuralları istisnai bir nitelik taşımaktadır. Kamu düzenine ilişkin olmayan yetki itirazı ilk itiraz olarak öne sürülebilmektedir (HMK m. 116/1-a; 19/2). Ayrıca taraflar, yetki sözleşmesi ile de başka bir mahkemeyi yetkili kılabilirler (HMK m. 17). Genel yetki kuralları ile kamu düzenine ilişkin olmayan özel yetki kuralları bu kategori içerisinde⁴⁶⁶.

5. Tarafların Yetkisiz Mahkemeyi Yetkili Kılmaları

Tarafların, belli bir dava için kanunen yetkili olmayan bir mahkemeyi yetkili kılmak için yaptıkları sözleşmeye yetki sözleşmesi denir⁴⁶⁷. Yetki sözleşmeleri usul hukukuna ilişkin sözleşmelerden olduğundan, asıl etkisini usul hukuku alanında meydana getirmekte ve geçerlilik şartları usul hükümlerine göre belirlenmektedir⁴⁶⁸.

Yetki sözleşmesi ile yetkisiz bir mahkeme yetkili hale gelmektedir. Tarafların yetki sözleşmesi ile yetkisiz bir mahkemeyi yetkili hale getirebilmeleri için, yetkinin kamu düzenine ilişkin olmayan yetki kurallarından olması⁴⁶⁹ ve kanunda (HMK m. 17,18) aranan şartları taşıması gerekir.

⁴⁶⁴ **Kuru**-Usul, C. I, s. 551; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 151; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 110.

⁴⁶⁵ **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 151; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 104.

⁴⁶⁶ **Kuru**-Usul, C. I, s. 553; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 151.

⁴⁶⁷ **Karşı**, s. 274; **Kuru**-Usul, C. I, s. 555; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 152; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 112.

⁴⁶⁸ **Kuru**-Usul, C. I, s. 555; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 152; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 113.

⁴⁶⁹ **Ansay**, s. 102, Nr. 66; **Bilge/Önen**, s. 200; **Karşı**, s. 274; **Kuru**-Usul, C. I, s. 557; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 152; **Üstündağ**-Yargılama, s. 212; "...yetki kamu düzenine ilişkin bulunuyorsa, bu takdirde taraflar bir yetki sözleşmesi yapamazlar, böyle bir sözleşme yapılmış ise geçersiz sayılır." HGK, 26.03.1975, E. 1974/60, K. 1975/394 (www.kazanci.com.tr-08.08.2015);

Taraflar, yetkisiz bir mahkemeyi iki şekilde yetkili kılabilirler. Bunlardan biri, yetki sözleşmesidir (HMK m. 17). Bir diğeri ise, davalının aslında yetkili olmayan bir mahkemenin yetkisine itiraz etmemesi yoludur (HMK m. 19)⁴⁷⁰.

Yetkisiz bir mahkemenin yetkili bir mahkeme haline gelebilmesi için gerekli olan yetki sözleşmesinin şartları şunlardır:

- a. Sözleşmenin tarafları tacir veya kamu tüzel kişisi olmalıdır (HMK m. 17/1)⁴⁷¹.
- b. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri konular ile kesin yetki hallerinin bulunmaması gerekir (HMK m.18/1)⁴⁷².
- c. Yetki sözleşmesi yazılı şekilde olmalıdır (HMK m. 18/2).
- d. Yetki sözleşmesinde uyuşmazlık ve mahkeme belirli olmalıdır (HMK m. 18/2).

Taraflar, yapmış oldukları yetki sözleşmesi ile HMK'nın m. 17/2. fıkrası hükmü gereğince, davayı sadece sözleşmeyle belirledikleri mahkemede açabilirler. Ancak

⁴⁷⁰ **Kuru/Arsan/Yılmaz**-Usul I, s. 152; **Postacıoğlu/Altay**, s. 124; **Üstündağ**-Yargılama, s. 212; *"Davanın yetkisiz mahkemede açıldığını ileri süren davalı (borçlu) yetki itirazını esasa cevap süresi içinde ileri sürmelidir. Davalı (borçlu) mahkemenin yetkisine itiraz etmezse mahkemenin yetkisini kabul etmiş sayılır. (HMK'nın 23-HMK'nın 19). Mahkemenin yetkisine itiraz etmemiş olan borçlu icra dairesindeki yetki itirazında da zımnen feragat etmiş sayılır. Kaldı ki, mahkemenin yetkisine itiraz edilmediği halde, icra dairesinin yetkili olup olmadığının mahkemece incelenmesi ve icra dairesinin yetkisiz olduğu kanısına varılması halinde İcra Dairesine yapılan yetki itirazının kabulü ile itirazın iptali davasında yetkisizlikle davanın bitirilmesi usul ekonomisine de aykırıdır."* 4.HD., 18.10.2001, E. 2001/9292, K. 2001/9780; HGK, 22.05.1991, E. 1991/3-162, K. 1991/279 (www.kazanci.com.tr-08.08.2015).

⁴⁷¹ *"Yetki sözleşmesi tacirler veya kamu tüzel kişileri arasında yapıldığı takdirde HMK'nın 17. maddesi uyarınca geçerlidir. Yalnızca tacirler ve kamu tüzel kişileri, aralarında doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlık hakkında bir veya birden fazla mahkemeyi yetkili kalabilir. Taraflar, sözleşmeyle yetkili kıldıkları mahkeme yanında kanunen yetkili olan genel ve özel yetkili mahkemelerin de yetkisinin devam etmesini istiyorlarsa, bunu ayrıca sözleşmede belirtmelidirler. Aksi halde, davanın yalnız yetki sözleşmesiyle belirlenen mahkemede açılması gerekir."* 11 HD., 04.07.2012, E. 2012/9069, K. 2012/11824; Aynı yönde bkz.: 11. HD., 02.07.2012, E. 2012/8430, K. 2012/11618 (www.kazanci.com.tr-08.08.2015); **Postacıoğlu/Altay**, HMK'nın, yetki sözleşmesinin tacirlere ve kamu tüzel kişilerine özgülenmesinin nedenini, güçlü olan tarafın daha zayıf durumda olan tarafı istediği mahkemeye getirerek, onu baskı altında tutmasını önlemeye yönelik bir tedbir olarak öngördüğünü belirtmiştir. Bkz.: **Postacıoğlu/Altay**, s. 126.

⁴⁷² *"Kamu düzeni ile ilgili bulunmayan hallerde taraflar yetkili mahkemeyi sözleşmeyle belirleyebilirler."* 12 HD., 18.04.2011, E. 2011/1148, K. 2011/6832 (www.kazanci.com.tr - 05.08.2015); aynı yönde bkz: 12. HD. 30.12.2004, E. 2004/23184, K. 2004/27517 (www.kazanci.com.tr-08.08.2015).

taraflar, sözleşmede aksini kararlaştırarak, genel veya özel yetkili mahkemelerin de yetkisinin devam etmesini sağlayabilirler⁴⁷³.

Ticari davalarda da taraflar yetkisiz mahkemeyi yetkili kılabilirler. Burada da bu yetkiyi kullanabilmeleri için kamu düzenine ilişkin bulunmayan yetki hallerinin mevcut olması gerekir. Bununla birlikte iflas davasında, TİRK'te ve ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerinde yetki kuralları kamu düzenine ilişkin olduğundan tarafların, yetkisiz mahkemeyi yetkili kılmaları mümkün değildir.

6. Yetki Kurallarına Aykırılık ve Sonuçları

Yetkisiz bir mahkemede dava açılmasının sonuçlarını incelemeden önce, yetkinin kamu düzenine ilişkin olup olmadığının ayrımını yapmak gerekiyor. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi eğer bir yer mahkemesinin yetkisi kesin yetki ise, taraflar yetki itirazını davanın her aşamasında ileri sürebileceklerdir⁴⁷⁴. Aynı şekilde mahkemede davanın her aşamasında re'sen yetkili olup olmadığını gözetebilecektir. Bunun dışındaki hallerde, yetki itirazı ilk itiraz olarak öne sürülmelidir (HMK m. 116/1-a, 117)⁴⁷⁵. Davalı tarafından süresinde ileri sürülme-yen yetki itirazları mahkeme tarafından dikkate

⁴⁷³ **Karşı**, s. 275; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, HMK'nın getirdiği bu düzenlemeden önceki dönemde; öğretinin çoğunluk görüşü ile Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına göre, yetki sözleşmesi ile mevcut genel ve özel yetkili mahkemelerin yetkisinin kaldırılmadığını, yetki sözleşmesi ile diğer yasal yetkili mahkemelerin yanı sıra yeni (ek) bir yetkili mahkemenin oluşturulmuş olduğunu belirtmiştir. Bkz.: **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 156; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 115; **Postacıoğlu/Altay**, s. 126; **Üstündağ**-Yargılama, s. 221.

⁴⁷⁴ **Bilge/Önen**, s. 204; **Karşı**, s. 285; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 151; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 116; **Postacıoğlu/Altay**, s. 138; "*HUMK'nın 17. maddesinde düzenlenen yetki kuralının kamu düzenine ilişkin kesin yetki mahiyeti taşıması ve ilk itiraz olarak yetkisizlik itirazı olmasa da mahkemece re'sen değerlendirilerek uygulanacak olması...*" 11. HD., 02.04.2010, E. 2010/4037, K. 2010/3678; Aynı yönde bkz: 6. HD., 21.03.2013, E. 2012/18431, K. 2013/4994; 9 HD., 23.06.2003, E. 2003/11088, K. 2003/11779 (www.kazanci.com.tr-09.08.2015).

⁴⁷⁵ **Bilge/Önen**, s. 204; **Karşı**, s. 286; **Kuru**-Usul, C. I, s. 580; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 157; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 116; **Postacıoğlu/Altay**, s. 137; "*Yetki itirazı ilk itirazlardan değildir. HUMK'da öngörülen kamu düzenine ilişkin yetki kuralları dışındaki hallerde süresinde yetki itirazında bulunulmadıkça mahkeme kendiliğinden yetkisizlik kararı veremez.*" 19. HD., 14.03.2011, E. 2011/1449; K. 2011/3255; Aynı yönde bkz.: 21. HD., 27.10.2004, E. 2004/7870, K. 2004/9067; 11. HD., 28.12.2004, E. 2004/3567, K. 2004/12985 (www.kazanci.com.tr-09.08.2015).

alınmadığı için söz konusu dava yetkisiz mahkemede görülmeye devam edecektir (HMK m. 19/2)⁴⁷⁶.

Yazılı yargılama usulünde yetki itirazı davanın başında, cevap süresi içinde (esas hakkındaki cevaplarla birlikte) ileri sürülmesi gerekir (HMK m. 117). Cevap süresi ise, kural olarak iki haftadır. Ancak durum ve şartlara göre cevap dilekçesinin hazırlanması çok zor ise, hakim, davalıya bir defaya mahsus ve bir ayı geçmemek üzere ek cevap süresi verebilecektir (HMK m. 127/1-c. 2)⁴⁷⁷. Basit yargılama usulünde yetki itirazı ise, esasa cevap süresi içinde yapılabilir (HMK m. 317/1-c. 1). Ancak durum ve şartlara göre cevap dilekçesinin hazırlanması çok zor ise, hakim, davalıya bir defaya mahsus ve iki haftayı geçmemek üzere ek cevap süresi verebilecektir (HMK m. 317/2-c. 2)⁴⁷⁸.

Davalı yetki itirazında yetkili mahkemeyi göstermek zorundadır. Davalı, yetki itirazında yetkili mahkemeyi göstermemişse yetki itirazı reddedilecektir (HMK m. 19/2-c. 3)⁴⁷⁹.

⁴⁷⁶ **Bilge/Önen**, s. 204; **Karşı**, s. 287; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 116; **Postacioğlu/Altay**, s. 125; "6100 sayılı HMK'nın 116-a maddesinde kesin yetki kuralının bulunmadığı hallerde yetki itirazının ilk itiraz olarak ileri sürülmesi gerektiği belirtilmiş, 117/1. maddesinde de cevap dilekçesinde ileri sürülmeyen ilk itirazların dinlenemeyeceği hükmü getirilmiştir. Kesin yetki bulunmayan hallerde davalı tarafından süresinde ileri sürülmeyen yetki itirazının daha sonra ileri sürülmesi mümkün olmadığı gibi mahkemeye de kendiliğinden dikkate alınamaz." 15. HD., 16.04.2013, E. 2013/1552, K. 2013/2639 (www.kazanci.com.tr-09.08.2015).

⁴⁷⁷ **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 157-158;

⁴⁷⁸ **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 158.

⁴⁷⁹ **Bilge/Önen**, s. 204; **Karşı**, s. 286; **Kuru**-Usul, C. I, s. 591; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 158; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 117; **Postacioğlu/Altay**, s. 139; **Üstündağ**, "bu düşünceye ve Yargıtay'ın vermiş olduğu karara katılmamaktadır. Çünkü, yetkisizlik itirazında bulunan davalının gerçek yetkili mahkemeyi göstermek zorunda tutulmasının mantıki sonucu, bir mahkemenin diğer bir mahkemenin yetkili olduğuna dair verdiği kararın, yetkili sayılan mahkemeyi bağlamasıdır. Halbuki kanunumuzda böyle bir bağluluk ancak, temyiz incelemesi sonucu kesinleşen yetkiye ilişkin kararlar bakımından kabul edilmiştir. Bunun dışındaki hallerde bağluluk söz konusu olamayacağına göre, Yargıtay'ın bu görüşü olumsuz yetki ihtilâflarını engellemektedir. Davalının gösterdiği mahkeme gerçekten yetkili olmasa bile, bu ilk itirazın sıhhatini engellememelidir. Ancak, gösterilen mahkeme, yetkili olmasa bile, davacı sonradan bu yer mahkemesinde dava açarsa, artık davalı o yer mahkemesinin yetkisine itiraz edememelidir." şeklinde fikrini belirtmiştir. **Üstündağ**-Yargılama, s. 203; "Yetki itirazında bulunanın yetkili mahkemeyi tek ve doğru olarak göstermesi zorunludur." 2. HD., 24.03.2003, E. 2003/2869, K. 2003/4113; Aynı yönde bkz.: 2. HD., 03.04.2003, E. 2003/3774, K. 2003/4759; 13. HD., 30.06.2011, E. 2011/4047, K. 2011/10508 (www.kazanci.com.tr-09.08.2015).

Mahkeme, davalının yetki itirazını davacıya gönderecektir (HMK m. 136/1). Eğer davacı, davalının yetki itirazını kabul ederse, taraflar arasında bir çeşit yetki sözleşmesi yapılmış olacak ve mahkeme yetki itirazını incelemeden dosyayı davalının yetki itirazında bildirdiği mahkemeye gönderilmesine karar verecektir⁴⁸⁰. Fakat davacı, yetki itirazını kabul etmezse, mahkeme yetki itirazını inceleyip karara bağlayacaktır.

Yetki itirazı usulüne uygun değilse, mahkeme yetki itirazını reddedecektir. Yetki itirazı usulüne uygun ise, mahkeme yetki itirazını inceleyecek ve inceleme sonunda yetkili olduğu fikrine varırsa, yetki itirazını yine reddedecektir⁴⁸¹. Yetki itirazının reddine ilişkin karar nihai bir karar olmayıp ara karar olduğu için tek başına kanun yoluna götürülemez; ancak esas hükümle kanun yoluna götürülebilecektir⁴⁸².

Davalının mahkemeye yaptığı yetki itirazı sonucu, mahkeme yetkisiz olduğu kanısına varırsa yetkisizlik kararı verecektir. Yetkisizlik kararı nihai bir karar olduğundan kanun yoluna götürülebilecektir⁴⁸³. Fakat miktar ve değeri binbeşyüz Türk Lirasını geçmeyen malvarlığı davalarına ilişkin kararlar kesindir (HMK m. 341/2).

⁴⁸⁰ **Kuru**-Usul, C. I, s. 607; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 159;

⁴⁸¹ **Kuru**-Usul, C. I, s. 610; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 159; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 117.

⁴⁸² **Bilge/Önen**, s. 206; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 159; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 117; **Postacıoğlu/Altay**, s. 143; "Mahkemelerin yetkisine yönelik itirazlar ilk itirazlardan olup (HUMK.187/2) bu husus mahkemece öncelikle ve esasa girilmeden, hadise şeklinde incelenerek sonuçlandırılır (HUMK m. 190-196). Hakim hadise hakkındaki kararını derhal verir ve iki tarafa bildirir (HUMK m. 225). Görüldüğü gibi yetki itirazı hakkında verilen ara kararının ilgisine tebliğinde yasal zorunluluk bulunmaktadır." 2. HD., 16.05.2002, E. 2002/5576, K. 2002/6620; Aynı yönde bkz.: 2. HD., 16.02.1995, E. 1995/763, K. 1995/1891 (www.kazanci.com.tr-10.08.2015).

⁴⁸³ **Bilge/Önen**, s. 206; **Kuru**-Usul, C. I, s. 619; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 159; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 117; **Postacıoğlu/Altay**, s. 143; "Görevsizlik veya yetkisizlik nedeniyle davanın reddine ve dosyanın görevli ve yetkili mahkemeye tevdiine ilişkin kararlar bunları veren mahkemeler yönünden nihai kararlar olup, dava böyle bir karara bağlanıncaya değin mahkemece yapılmış olan giderlerin ve vekalet ücretinin davacıya yükletilmesi Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 417 ve 426. maddeleri gereğidir." 2. HD., 23.12.2010, E. 2010/8702, K. 2010/21748; Aynı yönde bkz.: HGK, 14.03.1990, E. 1990/8-116, K. 1990/189 (www.kazanci.com.tr-10.08.2015).

Mahkeme, yetkisizlik kararında dava dosyasının yetkili mahkemeye gönderilmesine karar vermekle yetinecektir⁴⁸⁴. Taraflar, iki haftalık süre içerisinde yetkisizlik kararı vermiş olan mahkemeye başvurarak, dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesini talep edeceklerdir (HMK m. 20/1-c. 1). İki haftalık süre, karar kesin ise bu tarihten; süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmişse kararın kesinleştiği tarihten; kanun yoluna başvurulmuşsa, bu başvurunun reddi kararının tebliğ tarihinden itibaren başlayacaktır (HMK m. 20/1- c.1)⁴⁸⁵. İki haftalık süre içerisinde taraflardan biri yetkisiz mahkemeye başvurarak, dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmezse, yetkisizlik kararı veren mahkeme davanın açılmamış sayılmasına karar verecektir (HMK m. 20/1-c. 2)⁴⁸⁶.

III. TİCARİ DAVALARDA YARGILAMA USULÜ

1. Genel Olarak

HUMK'ta yazılı yargılama usulü temel usul sistemi olarak benimsenmiş ve basit yargılama usulü ile birlikte sözlü ve seri yargılama usulü hükümleri de kabul edilmişti. HMK ise, sözlü ve seri yargılama usullerini kaldırarak yazılı ve basit yargılama usullerini kabul etmiştir⁴⁸⁷. Bunun yanında, HMK'nın m. 447/1. fıkrasında, diğer kanunların sözlü yahut seri yargılama usullerine atıf yaptığı hallerde, HMK'nın basit yargılama usulü ile ilgili hükümlerin uygulanacağı belirtmiştir⁴⁸⁸.

⁴⁸⁴ **Kuru**-Usul, C. I, s. 614; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 160; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 117.

⁴⁸⁵ **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 160; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 118; **Postacıoğlu/Altay**, s. 144.

⁴⁸⁶ **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 160; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 118. **Postacıoğlu/Altay**, s. 145.

⁴⁸⁷ **Postacıoğlu/Altay**, s. 833;

⁴⁸⁸ "5521 Sayılı İş Muhakemeleri Kanununun 7. maddesinde, iş mahkemelerinde sözlü yargılama usulünün uygulanacağı düzenlenmiştir. Ancak, 1.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 Sayılı HMK'nın 447. maddesiyle sözlü yargılama usulü kaldırılmış, aynı Kanunun 316 vd. maddelerinde iş davaları için basit yargılama usulü benimsenmiştir." 7. HD., 20.02.2014, E. 2013/22679, K. 2014/4178 (www.kazanci.com.tr-11.08.2015).

Ticari davalar açısından kural olarak yazılı yargılama usulü benimsenmiş olmakla birlikte, TTK'da doğrudan özel bir yargılama usulü öngörülmemiştir⁴⁸⁹. Fakat dolaylı olarak yargılama usulüne ilişkin bazı düzenlemeler mevcuttur. Örneğin, TTK'nın 1521. maddesinde, "Ticaret şirketlerinde, ortakların veya pay sahiplerinin şirketle veya birbirleriyle şirket ortaklığından veya pay sahipliğinden kaynaklanan davalarda veya şirketin yönetim kurulu üyeleri, yöneticileri, müdürleri, tasfiye memurları ya da denetçilerine karşı açılacak davalarda basit yargılama usulü uygulanır." hükmü yer almaktadır. Bununla birlikte, HMK m. 385/1. fıkrası hükmünde belirtildiği gibi, ticari çekişmesiz yargı işlerinde, niteliğine uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulü uygulanır. Örneğin, TTK'nın m. 82/7. fıkrası göre, ticari defterlerin ziyaa uğraması sebebiyle zayi belgesi verilmesi gibi. Tabi burada dikkat edilmesi gereken bu tür davalarda/uyuşmazlıklarda doğrudan basit yargılama usulünün uygulanması değil, niteliğine uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulünün uygulanmasıdır.

Basit yargılama usulü ile ilgili olarak kanunlarımızda çeşitli hükümler mevcuttur⁴⁹⁰. Örneğin, iflas davalarında, konkordatonun onanmasına ilişkin yargılamada, anonim şirket genel kurul kararlarının iptal davalarında, tasarrufun iptali davaları... gibi. Söz konusu davalarda basit yargılama usulü uygulanır.

2. Basit Yargılama Usulüne Tabi Dava ve İşler

HMK'nın 316. maddesi, basit yargılama usulüne tabi dava ve işler açısından aşağıdaki hükmü öngörmektedir:

"Basit yargılama usulü, kanunlarda açıkça belirtilenler dışında, aşağıdaki durumlarda uygulanır:

a) Sulh hukuk mahkemelerinin görevine giren dava ve işler⁴⁹¹.

⁴⁸⁹ **Börü/Koçyiğit**, s. 899-900;

⁴⁹⁰ **Postacioğlu/Altay**, s. 833;

⁴⁹¹ "Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler 6100 Sayılı HMK'nın 316 .maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre sulh hukuk mahkemesinde görülen dava ve işler basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerdendir." 6. HD., 17.01.2013, E. 2012/17127, K. 2013/452 (www.kazanci.com.tr - 10.08.2015).

b) Doğrudan dosya üzerinden karar vermek konusunda kanunun mahkemeye takdir hakkı tanıdığı dava ve işler.

c) İhtiyati tedbir, ihtiyati haciz⁴⁹², delil tespiti gibi geçici hukuki koruma talepleri ile deniz raporlarının alınması, dispeççi atanması talepleri ve bunlara karşı yapılacak olan itirazlar.

ç) Her çeşit nafaka davaları ile velayet ve vesayete ilişkin dava ve işler.

d) Hizmet ilişkisinden doğan davalar.

e) Konkordato ve sermaye şirketleri veya kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılmasına ilişkin açılacak davalar.

f) Tahkim hükümlerine göre, mahkemenin görev alanına giren dava ve işler.

g) Diğer kanunlarda yer alan ve yazılı yargılama usulü dışındaki yargılama usullerinin uygulanacağı belirtilen dava ve işler."

Yukarıda belirtilen iş ve davalar ile diğer kanunlarda belirtilen ve yazılı yargılama usulü dışındaki yargılama usullerinin uygulanacağı gösteren dava ve işlerde, basit yargılama usulü uygulanır⁴⁹³.

Basit yargılama usulüne tabi ticari davalara şunları örnek olarak gösterebiliriz:

-Kooperatif Kanunu'ndan doğan uyuşmalıklar (KoopK m. 99/2).

-İflas Davası (İİK m. 158/II).

⁴⁹² "Temyiz olunan karar ihtiyati haciz kararına itiraza ilişkindir. HMK'nın 316/1-c maddesi uyarınca ihtiyati haciz istemlerinin incelenmesi basit yargılama usulüne tabi ise de, aynı kanun maddesinden de açıkça anlaşılacağı üzere, basit yargılama usulü sadece ve münhasıran sulh hukuk mahkemesinde değil, asliye hukuk ve asliye ticaret mahkemelerinin görev alanına giren pek çok dava ve iş bakımından da uygulanan bir yargılama usulü niteliğindedir." 11. HD., 06.01.2014, E. 2013/17940, K. 2014/31 (www.kazanci.com.tr-12.08.2015).

⁴⁹³ **Postacıoğlu/Altay**, s. 834; "İhya davalarının yargılama usulünün 6100 Sayılı HMK'nın 316. maddesinde sayılan işlerden olmaması ve 6102 Sayılı TTK'da bu konuda basit yargılamaya tabi olduğuna dair hüküm bulunmaması karşısında yazılı yargılama usulüne tabi olmasına rağmen tensiben yargılamanın basit yargılama usulüyle yapılmasına da karar verilerek, basit yargılama usulüyle yargılama yapılması ve sonuca varılması doğru görülmüştür..." 11. HD., 25.09.2013, E. 2013/13652, K. 2013/16500 (www.kazanci.com.tr-12.08.2015).

-Ticaret şirketlerinde, ortakların veya pay sahiplerinin şirketle veya birbirleriyle şirket ortaklığından veya pay sahipliğinden kaynaklanan davalarda veya şirketin yönetim kurulu üyeleri, yöneticileri, müdürleri, tasfiye memurları ya da denetçilerine karşı açılacak davalar (TTK m. 1521).

3. Basit Yargılama Usulünün Özellikleri

Basit yargılama usulünde dava açılması ve davaya cevap verilmesi dilekçe ile olur (HMK m. 317/1). Ancak, dava ve cevap ve cevap dilekçeleri, Hukuk Muhakameleri Kanunu Yönetmeliğinde⁴⁹⁴ belirlenecek formun doldurulması suretiyle de verilebilir (HMK m. 317/4, HMK Yön. m. 37)⁴⁹⁵.

Basit yargılama usulünde cevap süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki haftadır. Ancak mahkeme durum ve koşullara göre cevap dilekçesinin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkansız olduğu durumlarda, yine bu süre zarfında mahkemeye başvuran davalıya, bir defaya mahsus ve iki haftayı geçmemek üzere ek bir süre verebilir. (HMK m. 317/2).

Taraflar cevaba cevap (replik) ve ikinci cevap (düplik) dilekçesi veremezler (HMK m. 317/3)⁴⁹⁶. Bu yüzden birer sefer dilekçe vermek durumunda olan taraflar daha dikkatli ve özenli davranmak zorundadırlar⁴⁹⁷. Zira, basit yargılama usulünde, iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı dava açılmasıyla; savunmanın genişletilmesi

⁴⁹⁴ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği için bkz. RG. T. 03.04.2012, S. 28253.

⁴⁹⁵ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, bu düzenlemedeki amacın, basit işlerde avukat tutamayanlara kolaylık ve böyle bir durumda dahi dava ve cevap dilekçelerinin bir düzen içinde mahkemeye verilmesini sağlamak, ayrıca hak kayıplarının önüne geçmek olduğunu belirtmiştir. Bkz: **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 501.

⁴⁹⁶ "6100 Sayılı HMK'nın 317. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, basit yargılama usulünde, dava ve cevap dilekçesi dışında cevaba cevap (replik) ve 2. cevap (düplik) dilekçesi verilemez. Bu çerçevede, taraflar dilekçeleriyle birlikte, tüm delillerini açıkça ve hangi vakianın delili olduğunu da belirterek bildirmek, ellerinde bulunan delillerini dilekçelerine eklemek ve başka yerlerden getirtilecek belge ve dosyalar için de, bunların bulunabilmesini sağlayacak bilgilere dilekçelerinde yer vermek zorundadırlar. Dilekçe sayısı, bu usulde görülecek işlerin basit olması ve kısa sürede karara bağlanmasını sağlamak amacıyla sınırlandırıldığından, birer defa dilekçe vermek durumunda olan tarafların daha dikkatli davranmaları gerekmektedir." HGK, 26.03.2014, E. 2013/10-777, K. 2014/389 (www.kazanci.com.tr-13.08.2015).

⁴⁹⁷ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 501.

veya değiştirilmesi yasağı cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlar (HMK m. 319)⁴⁹⁸. Burada, dilekçe sayılarının sınırlandırılmasının sebebi, işlerin daha basit ve hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulmasını sağlamaktır⁴⁹⁹.

Taraflar, basit yargılama usulünde, dilekçeleri ile birlikte, tüm delillerini açıkça ve hangi vakianın delili olduğunu da belirterek bildirmek; ellerinde bulunan delillerini dilekçelerine eklemek ve başka yerlerden getirilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayan bilgilere dilekçelerinde yer vermek zorundadır (HMK m. 318)⁵⁰⁰.

Basit yargılama usulünde mahkeme, mümkün olan hallerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verir (HMK m. 320/1)⁵⁰¹.

⁴⁹⁸ "Sözlü yargılama usulünün uygulandığı dönemde zamanaşımı def'i ilk oturuma kadar ve en geç ilk oturumda yapılabilir. Ancak, 6100 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğu dönemde 319. madde hükmü uyarınca savunmanın değiştirilmesi yasağı cevap dilekçesinin verilmesiyle başlayacağından, zamanaşımı def'i cevap dilekçesi ile ileri sürülmelidir. 01.10.2011 tarihinden sonraki dönemde ilk oturuma kadar zamanaşımı def'inin ileri sürülmesi ve hatta ilk oturumda sözlü olarak bildirilmesi mümkün değildir." 22. HD., 15.04.2014, E. 2013/8167, K. 2014/8153 (www.kazanci.com.tr-14.08.2015).

⁴⁹⁹ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 501.

⁵⁰⁰ "HMK'nın 119. maddesinin (f) bendinde ve 318. maddesinde tarafların dilekçeleri ile birlikte, tüm delillerini açıkça ve hangi vakianın delili olduğunu da belirterek bildirmek; ellerinde bulunan delillerini dilekçelerine eklemek ve başka yerlerden getirilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayan bilgilere dilekçelerinde yer vermek zorunda oldukları belirtilmiş ise de bu eksikliğin tamamlanması mümkün olduğundan Yasa'nın 119/2 maddesine kıyasen davacıya bir haftalık kesin süre verilmeli, bu süre içinde eksikliğin tamamlanmaması halinde dava açılmamış sayılmalıdır. Öte yandan HMK'nın 322. maddesine göre basit yargılama usulüne tabi davalarda uygulanma yeri bulunan HMK'nın 145. maddesine göre kural olarak taraflar, Kanunda belirtilen süreden sonra delil gösteremezler ancak bir delilin sonradan ileri sürülmesi yargılamayı geciktirme amacı taşııyorsa veya süresinde ileri sürülememesi ilgili tarafın kusurundan kaynaklanıyorsa, mahkeme o delilin sonradan gösterilmesine izin verebilir." 21. HD., 05.12.2012, E. 2012/16743, K. 2012/22172 (www.kazanci.com.tr-14.08.2015).

⁵⁰¹ "1.11.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 Sayılı HMK'nın 320/1. maddesinde: "Mahkeme, mümkün olan hallerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verir" hükmü öngörülmüştür. Mahkemece, bu madde hükmü gözetilerek, dosya üzerinden karar verilmişse de, varılan sonucun maddenin yanlış yorumlanmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Öncelikle belirtmek gerekir ki; anılan maddeye göre, duruşma yapmadan karar verilebilmesi için, hukuken bunun mümkün olması gerekir. Başka bir anlatımla, ancak hukukun cevaz verdiği hallerde duruşma açmadan dosya üzerinden karar verilebilir (Örneğin ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararları gibi) veya kanunun duruşma açılmadan dosya üzerinden karar verilmesinde hakime takdir hakkı tanındığı hallerde dosya üzerinden karar verilebilir (Örneğin İİK'nun 17-18. maddelerinde öngörülen şikayet davası gibi). Kanunun açıkça duruşma açılarak yargılama

Daha önce karar verilemeyen hallerde mahkeme, ilk duruşmada dava şartları (HMK m. 114) ve ilk itirazlarla (HMK m. 116) hak düşürücü süre ve zamanaşımı (TBK m. 146) hakkında tarafları dinler; daha sonra tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit eder. Uyuşmazlık konularının tespitinden sonra hakim, tarafları sulhe (HMK m. 313 vd.) teşvik eder. Tarafların sulh olup olmadıkları, sulh olmadıkları takdirde anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu tutanağa yazılır; tutanağın altı hazır bulunan taraflarca imzalanır. Tahkikat bu tutanak esas alınmak suretiyle yürütülür (HMK m. 320/2)⁵⁰².

Mahkeme, tarafların dinlenmesi, delillerin incelenmesi ve tahkikat işlemlerinin yapılmasını yukarıdaki fıkra da belirtilen duruşma hariç, iki duruşmada tamamlar. Duruşmalar arasındaki süre bir aydan daha uzun olamaz. İşin niteliği gereği bilirkişi incelemesinin uzaması, istinabe yoluyla tahkikat işlemlerinin yürütülmesi gibi zorunlu hallerde, hakim gerekçesini belirterek bir aydan sonrası için de duruşma günü belirleyebilir ve ikiden fazla duruşma yapabilir (HMK m. 320/3)⁵⁰³.

Basit yargılama usulüne tabi davalarda, işlem den kaldırılmasına karar verilmiş olan dosya, yenilenmesinden sonra takipsiz bırakılırsa, dava açılmamış sayılır (HMK m. 320/4).

Tahkikatın tamamlanmasından sonra, mahkeme tarafların son beyanlarını alır ve yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder. Taraflara beyanda bulunabilmeleri için ayrıca süre verilmez (HMK m. 321/1).

yapılmasını emrettiği hallerde dosya üzerinden karar verilemez." 6. HD., 15.5.2013, E. 2013/5893, K. 2013/8616; Aynı yönde bkz.: 2. HD., 13.03.2013, E. 2012/14579, K. 2013/6846 (www.kazanci.com.tr-14.08.2015).

⁵⁰² "6100 sayılı HMK'nın buyurucu hükmü gözetilerek ön inceleme ve ilk duruşmanın ön inceleme duruşması olarak yapıldıktan sonra tahkikat aşamasına geçilmesi gerekirken, kanunun emredici hükmü ihlal edilerek tensip tutanağının taraflara tebliği ile dosya üzerinden yapılan inceleme ile yazılı şekilde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır." 6. HD., 17.01.2013, E. 2012/17127, K. 2013/452 (www.kazanci.com.tr-14.08.2015).

⁵⁰³ **Kuru/Arslan/Yılmaz**, HMK'nın amacına ulaşması bakımından buradaki istisnanın çok sınırlı hallerde uygulanmasının büyük önem arz ettiğini belirtmiştir. Bkz: **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 735.

Kararın tefhimi, mahkemece hükme ilişkin tüm hususların⁵⁰⁴ gerekçesi ile birlikte açıklanması ile gerçekleşir. Ancak zorunlu hallerde, hakim bu durumun sebebini de tutanağa geçirmek suretiyle, sadece hüküm özetini tutanağa yazdırarak kararı tefhim edebilir. Bu durumda gerekçeli kararın en geç bir ay içinde yazılarak tebliğe çıkartılması gerekir (HMK m. 321/2).

Yukarıda incelenen özel hükümler dışında, basit yargılama usulüne tabi dava ve işler hakkında da yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanacaktır (HMK m. 322/1).

IV. TİCARİ ÇEKİŞMESİZ YARGI İŞLERİ

1. Genel Olarak

Medeni yargı çekişmeli ve çekişmesiz yargı olarak ikiye ayrılır⁵⁰⁵. Çekişmesiz yargı, çekişmeli yargıdaki davadan farklı olarak, bir maddi hukuk uyuşmazlığının çözümlenmesi niteliğinde olmayan, fakat maddi hukuk kurallarının somut olaya uygulanmasını içeren çok sayıda işlere denmektedir⁵⁰⁶.

Doktrindeki bir yazara⁵⁰⁷ göre çekişmesiz yargı, hukuki yargının bir türü olup objektif hukukun, bağımsız mahkemelerce, aşağıdaki dört kriterden birine veya bir kaçına göre bu yargıya giren işlere tatbik edilmesidir:

1) İlgililer arasında ihtilaf olmayan haller -"ihtilaf yokluğu" kriteri.

⁵⁰⁴ "321. maddedeki "hükme ilişkin tüm hususlar" dan kastedilen HMK'nın 297. maddesindeki unsurlardır. Madde gerekçesinde tefhimin hüküm özetinin yazdırılması olduğu açıklanmıştır. Bu nedenlerle basit yargılamada da tefhim edilecek hüküm HMK'nın 297/2. maddesindeki unsurları taşımakla birlikte HMK'nın 321. maddesi uyarınca gerekçeli olmak zorundadır. Ancak Mahkemelerin iş yoğunluğu ve buna bağlı olarak duruşma dosyalarının çokluğu nedeni ile gerekçenin duruşmada yazdırılamaması halinde gerekçeli kararın en geç bir ay içinde yazılarak tebliğe çıkartılması gerekir." 9. HD., 22.01.2013, E. 2013/3310, K. 2013/2417 (www.kazanci.com.tr-14.08.2015).

⁵⁰⁵ **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 59; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 67.

⁵⁰⁶ **Budak**, Ali Cem: Medeni Usul Hukukunda Çekişmesiz Yargı, Medeni Usul-İcra ve İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV, Ankara 2005, s. 128.

⁵⁰⁷ **Kuru**, Baki: Nizasız Kaza, İstanbul 1961, s. 39.

2) İlgililerin gerçek kişilere karşı ileri sürebileceği subjektif haklarının bulunmadığı haller- "subjektif hakkın yokluğu" kriteri.

3) Hakimin re'sen harekete geçtiği bütün haller -"re'sen harekete geçmek" kriteri.

4) Özel hukuk ilişkilerinin yeni şekiller alması, tesisi, inkişafı, değiştirme ve kaldırılmasında ve bu hukuk ilişkilerinde henüz ortaya çıkmamış ve fakat gelecekte ortaya çıkması muhtemel olan tecavüzlerin önlenmesinde, ilgililerin mahkemece korunması gereken haller -"inşâî- önleyici tesir" kriteri.

Yukarıda belirttiğimiz kriterler ve sebeplerden dolayı, çekişmesiz yargı, çekişmeli yargıdan farklı özellikleri olan bir yargı çeşididir. Zira, bazı ülkelerde (örneğin; Almanya, Avusturya), çekişmesiz yargı işleri için ayrı özel kanunlar bulunmaktadır⁵⁰⁸. Ülkemizde ise, HUMK döneminde çekişmesiz yargıya ilişkin hükümler bulunmamakla birlikte, çeşitli kanunlarımızda çekişmesiz yargı ile ilgili bazı hükümler ve yetersiz usuli hükümler bulunmaktaydı⁵⁰⁹. Bu eksikliğin giderilmesi amacıyla, HMK'nın 382 ila 388. maddeleri arasında "çekişmesiz yargı" başlığı altında düzenleme yapılmıştır.

HMK'nın 382. maddesinde sayılan çekişmesiz yargı işleri, bu sayma ile sınırlı değildir⁵¹⁰. Bu yüzden bir işin çekişmesiz yargı işi sayılabilmesi için üç temel kriterden birinin veya birkaçının varlığı gerekmektedir⁵¹¹:

1) İlgililer arasında bir uyuşmazlığın bulunmaması (HMK m. 382/1-a)⁵¹².

2) İlgililerin ileri sürebileceği herhangi bir hakkın olmaması (HMK m. 382/1-b).

3) Hakimin re'sen harekete geçtiği bir halin varlığının olması (HMK m. 382/1-c). Ancak, hakimin re'sen harekete geçtiği haller diğer ölçütlerden birinin varlığı olmadan çekişmesiz yargı işi sayılmaz⁵¹³.

⁵⁰⁸ Kuru/Arslan/Yılmaz-USul I, s. 737.

⁵⁰⁹ Kuru/Arslan/Yılmaz-USul I, s. 737.

⁵¹⁰ Kuru/Arslan/Yılmaz-USul I, s. 738; Pekcanitez/Atalay/Özekes-USul I, s. 69.

⁵¹¹ Kuru/Arslan/Yılmaz-USul I, s. 737; Pekcanitez/Atalay/Özekes-USul I, s. 69.

⁵¹² En önemli kriterin bir uyuşmazlığın bulunmaması olduğu belirtilmiştir. Bilge/Önen, s. 28; Kuru-USul, C. I, s. 26; Postacıoğlu/Altay, s. 27; Üstündağ-Yargılama, s. 33.

Çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkeme, kanunda aksine bir düzenleme bulunmadıkça, sulh hukuk mahkemesidir (HMK m. 383). Kanundan anlaşıldığı üzere, çekişmesiz yargı işlerinde genel görevli mahkeme sulh hukuk mahkemesidir. Ancak, çekişmesiz yargı işinin belirli bir mahkemeden talep edileceği Kanun'da açıkça belirtildiyse, o mahkeme görevli olacaktır⁵¹⁴. Örneğin, konkordato mühleti verilmesinde icra mahkemesi (İİK m. 286); iflasın kaldırılmasında (İİK m. 182) asliye ticaret mahkemesi görevlidir.

Yetkili mahkeme ise, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, çekişmesiz yargı için talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesidir (HMK m. 384)⁵¹⁵. Çekişmesiz yargıda, yetki kuralları kamu düzeni ilişkin kurallarından kabul edilmektedir⁵¹⁶. Bilindiği gibi çekişmeli yargıda ise, yetki kuralları kamu düzeninden sayılmamıştır. Ayrıca, çekişmesiz yargıda verilen kararlar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez (HMK m. 388). Bundan dolayı, bir karar yanlış veya hatalı ise, daha sonradan kararın düzeltilmesi imkanı bulunmaktadır. Aynı şekilde daha sonradan ortaya çıkan bir vakıadan dolayı yeniden talepte bulunulabilir ve karar değiştirilebilir⁵¹⁷.

Çekişmesiz yargı işlerinde, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, basit yargılama usulü hükümleri uygulanır (HMK m. 385).

Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı hukuki yararı bulunan ilgililer, özel kanuni düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla, kararın öğrenilmesinden itibaren iki hafta içinde, istinaf yoluna başvurabilirler (HMK m. 387). Ancak çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar temyiz edilemez (HMK m. 362/1-ç)⁵¹⁸.

⁵¹³ Pekcanitez/Atalay/Özekes-USul I, s. 69.

⁵¹⁴ Pekcanitez/Atalay/Özekes-USul I, s. 72.

⁵¹⁵ Çekişmesiz yargıda, "dava" değil, "talep", aynı şekilde "davacı" değil, "talepte bulunan" tabirleri kullanılmaktadır. Bundan dolayı, çekişmeli yargıdaki gibi bir uyuşmazlıktan söz edilmesinin imkanı yoktur. Bkz.: Kuru/Arslan/Yılmaz-I, s. 738; Pekcanitez/Atalay/Özekes-USul I, s. 70.

⁵¹⁶ Pekcanitez/Atalay/Özekes-USul I, s. 72.

⁵¹⁷ Pekcanitez/Atalay/Özekes-USul I, s. 72.

⁵¹⁸ 31.03.2011 tarih ve 6217 sayılı Kanunla, 6100 sayılı HMK'ya aşağıdaki geçici madde eklenmiştir:

Genel değerlendirmelerden sonra, konumuzla ilgili olarak ticari çekişmesiz yargı işlerine bakarsak, eTTK döneminde, asliye ticaret mahkemelerinin görevleri bakımından çekişmeli-çekişmesiz yargı ayırımı yapılmamıştı. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere, eTTK'nın yürürlükte bulunduğu süre zarfından HMK'nın yürürlüğü girdiği 01.10.2011 tarihine kadar ticari çekişmesiz yargı işleri asliye ticaret mahkemeleri tarafından görülmekteydi. HMK'nın yürürlüğü girmesinden sonra, ticari çekişmesiz yargı işlerinin hangi mahkemeler tarafından görüleceği ile ilgili olarak görev konusunda anlaşmazlıklar ortaya ıkmıřtı⁵¹⁹. HMK'nın 383. maddesinde, "ekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece sulh hukuk mahkemesidir." hükmü yeri aldığından, asliye ticaret mahkemeleri görevli mahkemenin sulh hukuk mahkemesi olmasına istinaden görevsizlik kararı vermeye başlamışlardı. Sulh hukuk mahkemeleri ise, TTK'daki hükümlerin HMK'ya göre özel hükümler sayıldığını belirterek görevsizlik kararı vermişlerdi. Yargıtay⁵²⁰ ise, ilk derece mahkemelerinin ticari nitelik taşıyan çekişmesiz yargı işlerinde asliye ticaret mahkemelerinin görevli olduğuna hükmetmiştir. Yargı uygulamasındaki bu tartışmalar, 6335 sayılı Kanun ile değişik TTK 5. maddesinin 01.07.2012 tarihinde yürürlüğü girmesi ile son bulmuştur. Yapılan değişiklik, bu tarihten itibaren ticari çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğunu hüküm altına almıřtır⁵²¹.

Ticari ekişmesiz yargı işleri, sadece TTK'da düzenlenmemiş, diğer bazı özel kanunlarda da düzenleme altına alınmıştır. Biz de çalışmamızda ticari çekişmesiz yargı işlerini, TTK'da düzenlenen ticari çekişmesiz yargı işleri ve özel kanunlarda düzenlenen ticari çekişmesiz yargı işleri olarak iki başlık altında ele alacağız.

"Geçici madde 3 - Blęe adliye (istinaf) mahkemelerinin ... göreve başlama tarihine kadar, 1086 sayılı HUMK'nun temyize ilişkin yürürlükteki hükümlerinin uygulanmasına devam olunur."

⁵¹⁹ Börü/Koyğit, s. 506; Kurt Konca, s. 110.

⁵²⁰ 11. HD. 1.6.2012, E. 2012/7234, K. 2012/9580 (www.kazanci.com.tr-17.08.2015).

⁵²¹ Börü/Koyğit, s. 506; Kurt Konca, s. 110.

2. TTK'da Düzenlenen Ticari Çekişmesiz Yargı İşleri

HMK'nın m. 382/2-e hükmünde TTK'da düzenlenen ticari çekişmesiz yargı işleri genel olarak sayılmıştır. Aynı maddede sayılan ticari çekişmesiz yargı işleri sınırlı sayı ilkesi gözetilmeden, örnek olarak belirtilmiştir⁵²². Buna göre, HMK'da belirtilen ticari çekişmesiz yargı işleri şunlardır:

- 1) Ticari defterlerin zıyaı halinde belge verilmesi (TTK m. 82/7).
- 2) Acentenin müvekkili hesabına teslim aldığı malın TBK'nın 108. maddesine göre satılması (TTK m. 111).
- 3) Kollektif şirketin tasfiyesinde tasfiye memuru tayini (TTK m. 273/3).
- 4) Komanditer ortağın talebiyle şirket hesaplarını incelemek için eksper tayini (TTK m. 310/3).
- 5) Anonim şirkette aynı sermaye konulması, tescilden itibaren iki yıl içinde sermayenin onda birini aşan tutarda işletme devralınması ve sermaye azaltılmasında bilirkişi raporu alınması ve mahkemenin izni (TTK m. 343).
- 6) Kıymetli evrakın iptali (TTK m. 651-653).
- 7) Eşya taşımada eşyanın hasar ve eksiğinin tespit edilmesi; teslim edilememesi halinde TBK hükümlerine göre satılmasına karar verilmesi; gönderilen eşyanın mahkeme marifetiyle muayenesi. (TTK m. 869, 889).
- 8) Gemi ipoteğinde, malikin bulunamadığı hallerde kayyım tayini (TTK m. 1034).
- 9) Deniz raporu tanzimi (TTK m. 1098-1101).
- 10) Kırkambar sözleşmesinde geminin hareket gününün mahkeme tarafından tayini (eTTK m. 1048/TTK'da karşılığı bulunmamaktadır).
- 11) Navlun sözleşmesinde, boşaltma limanında malların hal ve vaziyetinin, ölçü, sayı ve tartısının ekspere tespit ettirilmesi (TTK m. 1184-1185/2).

⁵²² **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 738; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 69; **Sarısozen**, M. Serhat: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yeni Düzenlemeleri, İBD, C. 85, S. 6, 2011, s. 50.

12) Müşterek avaryalarda dispeççi tayini (TTK m. 1280) ve dispecin mahkemece tasdiki (TTK m. 1281-1283).

13) Denizcilik rizikolarına karşı sigortalarda zararın ve kapsamının belirlenmesi için bilirkişi tayini (ETTK m. 1444/ YTTK'da maddenin karşılığı bulunmamaktadır).

14) Kooperatiflerde aynı sermayeye değer biçilmesi için bilirkişi tayini (KoopK m. 98 yollamasıyla TTK m. 343).

Yukarıda belirtilen uyuşmazlıklardan bazıları eTTK'da düzenlenmesine rağmen, çeşitli gerekçelerle TTK'ya alınmamıştır. Bu hallerde acaba bu tür davalar yine asliye ticaret mahkemesinde mi görülecektir? Yoksa görev kuralları mutlaka kanunda düzenlenmesi gerektiğinden sulh hukuk mahkemesinde mi görülecektir? Kanaatimizce bu tür uyuşmazlıklar TTK m. 4/1-a gereği TTK'da düzenlenen hususlardan olduğundan ve mutlak ticari davaya vücut verdiğinden, ayrıca 6335 sayılı Kanun ile çekişmesiz yargı işleri dahil bütün ticari davalardan kaynaklanan uyuşmazlıklar asliye ticaret mahkemesinde görüleceğinden bu uyuşmazlıkların da asliye ticaret mahkemesinde görülmesi gerekmektedir.

HMK'da belirtilmeyip, TTK'da düzenlenen bazı ticari çekişmesiz yargı işleri ise şunlardır:

1) Tescile davet (TTK m. 33/3)⁵²³.

2) Ticaret sicil memurunun kararlarına itiraz edilmesi (TTK m. 34/2)⁵²⁴.

2) Tacirin ölümü halinde mirasçıları ve ticareti terk etmesi halinde kendisi defter ve kağıtların saklanması istemesi (TTK m. 82/8)⁵²⁵.

3) Özel denetçi atanması istemi (TTK m. 438)⁵²⁶.

⁵²³ **Kuru, Baki/Budak**, Ali Cem: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Getirdiği Başlıca Yenilikler, İBD, C. 85, S. 5, Y. 2011, s. 32.

⁵²⁴ **Kuru-Nizasız Kaza**, s. 105.

⁵²⁵ **Kuru/Budak**, s. 30.

⁵²⁶ **Kurt Konca**, s. 111.

4) Kollektif şirketlerde tasfiye memurlarının yetkilerinin daraltılması ve genişletilmesi (TTK m. 282)⁵²⁷.

5) Tasfiye memurlarının, tasfiye sırasında elde ettikleri parayı yatırmaları (TTK m. 296)⁵²⁸.

6) Topluluk ilişkileri için özel denetçi atanması (TTK m. 405)⁵²⁹.

7) Pay sahiplerinin çağrı veya gündeme madde konulmasına ilişkin istemleri yönetim kurulu tarafından reddedildiği veya isteme yedi iş günü içinde olumlu cevap verilmediği takdirde, aynı pay sahiplerinin başvurusu üzerine, genel kurulun toplantıya çağırılması (TTK m. 412)⁵³⁰.

8) Payların gerçek değerinin belirlenmesi istemi (TTK m. 493/5, 597)⁵³¹.

9) Tasfiye sonucu dağıtma (TTK m. 543/2)⁵³².

10) Anonim şirketin ihyası (TTK m. 547)⁵³³.

11) Kanunda veya şirket sözleşmesinde esas sermaye payının bedeli olarak gerçek değer öngörüldüğü durumlarda, tarafların anlaşamaması halinde değer mahkemece belirlenmesi (TTK m. 597)⁵³⁴.

12) Gemi mülkiyetinin olağanüstü zamanaşımı ile kazanılması (TTK m. 1000)⁵³⁵.

13) Geminin denize elverişsiz hale gelmesi (TTK m. 1213)⁵³⁶.

⁵²⁷ **Kuru-Nizasız Kaza**, s. 106.

⁵²⁸ **Kuru/Budak**, s. 30.

⁵²⁹ **Kurt Konca**, s. 111.

⁵³⁰ **Kuru-Nizasız Kaza**, s. 150, dn. 2.

⁵³¹ **Kurt Konca**, s. 112.

⁵³² **Kuru/Budak**, s. 30.

⁵³³ **Börü/Koçyiğit**, s. 350; **Kurt Konca**, s. 112.

⁵³⁴ **Börü/Koçyiğit**, s. 350.

⁵³⁵ **Kuru-Nizasız Kaza**, s. 109.

⁵³⁶ **Kuru/Budak**, s. 30.

3. Özel Kanunlarda Düzenlenen Ticari Çekişmesiz Yargı İşleri

TTK'nın dışında, çeşitli Kanunlarda da düzenlenmiş ticari çekişmesiz yargı işleri bulunmaktadır:

- 1) Kooperatiflerin ihyası (KoopK m. 98 yollamasıyla TTK m. 343)⁵³⁷.
- 2) Kooperatiflerde genel kurulu toplantıya çağırmak için mahkemenin izni (KoopK m. 44/3)⁵³⁸.
- 3) Kooperatifin iflasının ertelenmesi (KoopK m. 63/3)⁵³⁹.
- 4) Kooperatiflerde tasfiye memuru seçimi (KoopK m. 81/3)⁵⁴⁰.
- 5) Doğrudan doğruya iflas (İİK m. 178)⁵⁴¹.
- 6) İflasın kaldırılması (İİK m. 182)⁵⁴².
- 7) İflasın kapanmasına karar verilmesi (İİK m. 254)⁵⁴³.
- 8) Konkordatonun tasdiki (İİK m. 296)⁵⁴⁴.
- 9) Sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılmasında projenin ilanı ve ara dönem denetçisinin atanması (İİK m. 309/ö)⁵⁴⁵.

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere, bazı ülke hukuklarının aksine, Türk hukukunda çekişmesiz yargı işlerini düzenleyen özel bir kanun bulunmamaktadır. Bunun yerine, çekişmesiz yargı ile ilgili olarak bir kanun yapılmalı ve bu Kanun'da çekişmesiz yargının genel bir tanımı yapılarak, maddi hukukumuzdaki çekişmesiz yargı işleri mümkün

⁵³⁷ **Börü/Koçyiğit**, s. 350.

⁵³⁸ **Budak**, s. 139; **Kurt Konca**, s. 112.

⁵³⁹ **Budak**, s. 140.

⁵⁴⁰ **Budak**, s. 140; **Kurt Konca**, s. 112.

⁵⁴¹ **Börü/Koçyiğit**, s. 350.

⁵⁴² **Börü/Koçyiğit**, s. 350.

⁵⁴³ **Börü/Koçyiğit**, s. 350.

⁵⁴⁴ **Börü/Koçyiğit**, s. 350.

⁵⁴⁵ **Börü/Koçyiğit**, s. 350.

olduğunca detaylı bir şekilde ele alınıp tek tek gösterilmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

V. TİCARİ DAVADA ÖZEL DURUMLAR

Ticari davaların bazı özellikler taşıdığı durumlarda bu davaların hangi mahkemelerde görüleceği sorusu önem arz etmektedir. Bu açıdan ticari davada dava arkadaşlığı ile ticari davada karşı dava müesseselerinin incelenmesi uygun olacaktır. Bu paragraftaki incelememiz bu hususlara yönelik olacaktır.

1. Ticari Davada Dava Arkadaşlığı

Dava arkadaşlığı, bir davanın aynı tarafında birden fazla kişinin birlikte hareket etmesi durumunda söz konusu olmaktadır⁵⁴⁶. Dava arkadaşlığını oluşumu ve sonuçları itibarıyla ikiye ayırmak gerekiyor. İlk olarak, maddi hukuk tarafından, bir hakkın birden çok kişi tarafından kullanılması veya birden çok kişiye karşı kullanılması (dava edilmesi) şart kılınan durumlarda, bu tür durumlarda birden çok kişinin davacı veya davalı olarak aynı tarafta bulunmaları durumunda ortaya çıkan duruma mecburi dava arkadaşlığı denilmektedir⁵⁴⁷. İkinci olarak, kanunun izin verdiği durumlarda, bir davada birden çok kişinin davacı veya davalı olarak bulunmaları durumunda ise ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusu olur⁵⁴⁸. HMK'nın 57. maddesine göre ihtiyari dava arkadaşlığı üç halde mümkündür:

⁵⁴⁶ **Alagonya**, Yavuz: Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı (Tarafların Taahhüdü), İstanbul 1999, s. 37; **Atalı**, s. 90; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 197; **Ulukapı**, Ömer: Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Konya 1991, s. 25.

⁵⁴⁷ **Ansay**, s. 130; **Alagonya**, s. 92; **Bilge/Önen**, s. 254; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 474; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 200; **Ulukapı**-Dava Arkadaşlığı, s. 43 vd.; **Üstündağ**-Yargılama, s. 366; **Yılmaz**-Sözlük, s. 887; Örneğin, adi şirkette, yönetici ortağa dava açmak veya takip etmek için özel yetki verilmesi dışında, adi şirkete ilişkin davaların ortakların hepsi tarafından veya hepsine karşı birlikte açılması durumu.

⁵⁴⁸ **Ansay**, s. 133; **Alagonya**, s. 118; **Bilge/Önen**, s. 248; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 479; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 198; **Ulukapı**-Dava Arkadaşlığı, s. 108 vd.; **Yılmaz**-Sözlük, s. 598; Örneğin, adi şirket ortaklarının şirketin para borçlarından dolayı müteselsil sorumlu olmaları.

1) Davacılar ve davalılar arasında dava konusu olan hak ve borcun elbirliği ile mülkiyeti dışındaki bir sebeple ortak olmasıdır (HMK m. 57/1-a)

2) Ortak bir işlemle hepsinin yararına bir hak doğmuş olması veya kendilerinin bu şekilde yükümlülük altına girmiş olmalarıdır (HMK m. 57/1-b).

3) Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olmasıdır (HMK m. 57/1-c).

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, mecburi dava arkadaşlığında dava konusu tek olduğundan, davanın görüleceği mahkemede dava konusuna göre tespit edilecektir⁵⁴⁹. Buna göre, mecburi dava arkadaşlığı bulunan bir ticari dava, asliye ticaret mahkemesi olmayan yerlerde asliye hukuk mahkemesince, asliye ticaret mahkemesinin bulunduğu yerlerde ise asliye ticaret mahkemesince görülecektir⁵⁵⁰.

İhtiyari dava arkadaşlığında ise, dava arkadaşı sayısı kadar bağımsız dava vardır⁵⁵¹. Bundan dolayı, ihtiyari dava arkadaşlığında görev, her dava için ayrı ayrı belirlenecektir⁵⁵². Buna göre, ihtiyari dava arkadaşlığında, davalardan biri asliye hukuk mahkemesinin, diğeri ise asliye ticaret mahkemesinin görevine girmekte ise, bu davalar asliye ticaret mahkemesinde birlikte görülür⁵⁵³.

2. Ticari Davada Karşı Dava

Açılmış olunan bir (asıl) davada davalının, aynı mahkemede ve aynı dosyada davacıya karşı açtığı davaya karşı dava denir⁵⁵⁴.

HMK'nın 132 ila 135. maddelerinde düzenlenen karşı davanın geçerli olabilmesi bazı şartlara bağlanmıştır. Bunlar; asıl davanın görülmekte olması, karşı davanın aynı

⁵⁴⁹ **Atalı**, s. 90; **Ulukapı**-Dava Arkadaşlığı, s. 143.

⁵⁵⁰ **Atalı**, s. 91; **Ulukapı**- Dava Arkadaşlığı, s. 144.

⁵⁵¹ **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 480; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 199; **Ulukapı**-Dava Arkadaşlığı, s. 201; **Üstündağ**-Yargılama, s. 354.

⁵⁵² **Alagonya**, s. 122; **Ulukapı**- Dava Arkadaşlığı, s. 201.

⁵⁵³ **Atalı**, s. 91; **Ulukapı**- Dava Arkadaşlığı, s. 203.

⁵⁵⁴ **Atalı**, s. 92; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 524; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 295.

yargılama usulüne tabi olması ve asıl dava ile karşı dava arasında yakın bir ilişki bulunmasıdır⁵⁵⁵.

Asıl dava ile karşı dava arasında bahsedilen söz konusu yakın ilişkiden kasıt, takas veya mahsup talebi ile asıl dava ile karşı dava arasında bağlantı bulunmasıdır (HMK m. 132/1-b)⁵⁵⁶. Takas ve mahsup halinde, davalının takas ve mahsup ettiği alacağı ile asıl davanın konusu olan alacak arasında bağlantı bulunmasa bile karşı dava açılabilir⁵⁵⁷. Çünkü kanun tarafından bu hak açıkça varsayılmıştır⁵⁵⁸. Buna karşılık, takas ve mahsup talebi dışındaki diğer hallerde, karşı dava ile asıl dava arasında bağlantı bulunmalıdır⁵⁵⁹. Asıl dava ile karşı davanın aynı sebepten doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda iki dava arasında bağlantının bulunduğu var sayılır (HMK m. 166/4).

Karşı dava, cevap dilekçesiyle veya esasa cevap süresi içinde ayrı bir dilekçe verilmek suretiyle açılmalıdır (HMK m. 133/1). Asıl davaya karşı açılmış olan karşı davaya karşı, ayrı bir karşı dava açamaz (HMK m. 132/3). Ayrıca asıl davanın herhangi bir sebeple sona ermesi, karşı davanın görülüp karara bağlanmasına engel oluşturmaz (HMK m. 134).

Bir ticari davanın karşı dava olarak açılması veya böyle bir davaya karşı, karşı dava açılması durumunda bu davaların hangi mahkemelerde görüleceğine dair hem HMK'da hem de TTK'da herhangi bir hüküm mevcut değildir. O halde sorunu HMK'nın genel ilkeleri çerçevesinden çözüme kavuşturmak gerekir.

⁵⁵⁵ “Karşı davanın şartları arasında her iki davanın aynı nitelikte (ticari veya adi) olması yer almamaktadır. Karşılık dava müessesesi usul ekonomisi ilkesi ve çelişik kararların önlenmesi amacıyla kabul edildiğine göre, müessesenin bu yararlarını, esasında birbirinden farkı bulunmayan ticari-adi dava ayırımına feda etmek doğru olmaz. Bu nedenle ticari davalar açısından da karşılık dava söz konusu olabilir.” Bkz.: **Narmanlioğlu**, s. 234.

⁵⁵⁶ **Atalı**, s. 93; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 527; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 296.

⁵⁵⁷ **Atalı**, s. 93; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 527.

⁵⁵⁸ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 296

⁵⁵⁹ **Atalı**, s. 93; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 527; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I, s. 296.

Karşı dava, bir özel görevli mahkemenin (mesela, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesinin) görevine girmekte ise, genel mahkemedeki bir davaya yönelik olarak, karşı dava olarak açılamayacağı; bununla birlikte bir özel mahkemede görülmekte olan bir davaya karşı, genel mahkemenin görevine giren bir davanın karşı dava olarak açılabilmesi kabul edilmektedir⁵⁶⁰.

Ayrı bir ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde asıl dava karşı dava meselesi sorun oluşturmaz. Çünkü, asliye hukuk mahkemesinde görülmekte olan bir ticari davaya karşı, yine asliye hukuk mahkemesinde karşı dava açılabilir ve tersi durumda mümkün olabilecektir.

Ayrı ticaret mahkemesi bulunan yerlerde ise, asliye hukuk mahkemesinde görülmekte olan bir davaya karşı, ticaret mahkemesinin görevine giren ticari bir dava, asliye hukuk mahkemesinde karşı dava olarak açılamaz. Buna karşın, asliye ticaret mahkemesinde görülmekte olan bir ticari davaya karşı, asliye hukuk mahkemesinin görevine giren bir dava, karşı dava olarak asliye ticaret mahkemesinde açılabilir⁵⁶¹.

⁵⁶⁰ **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 525; **Pekcanıtez/Atalay/Özkes**-Usul I, s. 297; **Kuru/Arslan/Yılmaz**, asliye hukuk mahkemesinde görülmekte olan bir davaya yönelik ticari bir dava, karşı dava olarak açılabilmesini ve asıl davacı görev itirazında bulunursa, asliye hukuk mahkemesi, asıl dava ile karşı davanın ticaret mahkemesine gönderilmesine karar verilebileceğini söylemiştir. Bkz.: **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 526. Kanımızca 6335 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle birlikte asliye ticaret mahkemesi özel bir mahkeme haline gelmiştir. Bu sebepten ötürü nasıl ki özel bir mahkemenin görevine giren bir dava, genel mahkemede karşı dava olarak açılmıyorsa, asliye ticaret mahkemesinin görevine giren bir davada asliye hukuk mahkemesinde karşı dava olarak açılmamalıdır.

⁵⁶¹ **Atalı**, s. 94-95; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I, s. 526.

SONUÇ

Ticaret mahkemeleri, ticari uyuşmazlıkların uzman hakim eliyle çözülmesi gereği ile ortaya çıkmıştır. Uzmanlık bilgisi gerektiren uyuşmazlıkların bu bilgiye sahip hakimlerce çözümlenmesi davaların daha çabuk ve isabetli olarak sonuçlanmasını sağlayacaktır. Bunun için asliye ticaret mahkemelerinde görev yapan hakimlerin, bu alana yönelik yetiştirilmeleri gerekmektedir. Uzmanlaşmanın sağlanabilmesi için, ticaret hakimi olacak kişilerin lisans öğretiminden sonra ticaret hukuku alanına yönelik belli aşamalardan geçirilmesi (yüksek lisans ve doktora çalışmasının yapılması) uygun olacaktır.

Ticaret mahkemeleri tarihsel gelişim içerisinde tek hakimli veya toplu mahkeme olarak görev yapmışlardır. Toplu mahkeme sistemi, yargılamanın uzun ve masraflı olması gerekçesiyle eleştirilmektedir. Buna karşın, toplu mahkemelerde, müzakere olanağı sayesinde daha adil kararlar verilebileceği için ticaret mahkemelerinin toplu mahkeme sisteminde oluşturulmaları sağlanmalıdır. Bununla birlikte, ticari çekişmesiz yargı işlerinin ise tek hakim eliyle görülmesi usul ekonomisi açısından uygun olacaktır. Asliye ticaret mahkemelerinin toplu mahkeme biçiminde örgütlenmesi sağlandığında üyelerden birinin meslekten hukukçu olmayan tacir kişilerden olması önerilebilir. Ancak, ülkemizde meslekten hukukçu olmayan hakimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı sağlayabilmesi mümkün değildir. Fakat uzman yardımcısı niteliğinde kişilerin hakim yardımcısı olarak asliye ticaret mahkemelerinde bulundurulabilmeleri mümkündür. Bu şekilde uzman bilgisi sahibi bir hakim yardımcısının bulunması uyuşmazlık konusunun çözüme kavuşturulması açısından yargılandırmayı hızlandıracak ve usul ekonomisi ilkesinin gerçekleşmesi için önemli bir araç olacaktır.

Ticari davaların neler olduğu Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Ticari davaların esas özelliği bu davaların temelindeki uyuşmazlıkların öz ticaret hayatına ilişkin olmasıdır. Fakat, Kanun'da ticari dava olarak nitelendirilen pek çok davanın öz ticaret hayatına ilişkin olduğu söylenemez. Bundan dolayı yukarıda incelediğimiz davaların birçoğunda görüş ayrılığı bulunmaktadır. Bu nedenlerle kanun

koyucunun gelişen ticari hayatın gereklerine göre hangi davaların ticari dava sayılacağı tekrardan düzenlenmesi gerekmektedir.

TTK'nın 1472. maddesinden kaynaklanan halefiyet davasının ticari dava olup olmadığı doktrinde ve Yargıtay kararlarında tartışmalıdır. Bir grup yazar ve Yargıtay kararı halefiyet davasının ticari dava olduğunu, diğer bir grup ise ticari dava olmayacağını ifade etmişlerdir. Kanaatimizce, TTK'nın 1472. maddesinden kaynaklanan davalar ticari dava olmayacaktır. Çünkü bu tür davalarda görevli mahkemenin sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki ilişkiye göre belirlenmesi gerekir. Bundan dolayı sigortacının sorumlu kişi aleyhine açacağı dava, sigorta poliçesinden doğan bir dava olmayıp, halefiyet davası da bir ticari dava sayılmayacaktır.

TTK'nın 4. maddesinde düzenlenen taşıma, sigorta ve bankacılık ve benzeri sözleşmelerden kaynaklanan davalar ticari dava olduğundan dolayı asliye ticaret mahkemesinde görülecektir. Düzenleme bu olmakla birlikte 6502 sayılı TKHK'da tüketici işlemine göre, tüketiciler ile ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiler arasında ortaya çıkan taşıma, sigorta ile bankacılık ve benzeri sözleşmelerden kaynaklanan davalar tüketici işlemi sayılacak ve TKHK'nın 2. maddesi kapsamınca bu davalar tüketici mahkemelerinde görülecektir. Burada iki özel kanun arasında çatışma bulunmaktadır. Çözüm olarak hangi kanunun önceki kanun, hangi kanunun sonraki kanun olduğunun tespitinde söz konusu kanunun kabul edildiği tarih esas alınacaktır. 6502 sayılı TKHK'nın kabul tarihi daha sonra olduğundan dolayı taşıma, sigorta ve bankacılık ve benzeri sözleşmelerden kaynaklanan davalar tüketici mahkemesinde çözüme kavuşturulacaktır.

TMK'nın 962 ila 969. maddeleri taşınır rehni karşılığında ödünç verme işi ile uğraşan işletmeler ile yapılan rehin sözleşmesini düzenlemektedir. Ödünç para verme işini düzenleyen KHK'yi yürürlükten kaldıran 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'nun geçici 5. maddesi ile ödünç para verme işini yapanların izinlerine son verilmiştir. Kanun değişikliği dolayısıyla rehin karşılığı ödünç para verme işleriyle uğraşan kişilerin faaliyetlerine son verildiği için hem TMK'nın 962

ila 969. maddeleri hem de TTK'nın m. 4/1-b bendi uygulanamaz hale gelmiştir. Bundan dolayı ilgili Kanun maddelerinin değişiklik yapılarak kaldırılması uygun olacaktır.

TTK'nın m. 4/1-c fıkrasına göre rekabet yasağından kaynaklanan davalar ticari davadır. Ancak rekabet yasağından kaynaklanan davaların ticari dava olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Bir grup yazar, rekabet yasağından kaynaklanan davaların ticari dava olduğunu, diğer grup ise ticari dava olmayacağını belirtmişlerdir. Kanaatimizce, TTK'nın m. 4/1-c bendinin açık hükmü gereği rekabet yasağından kaynaklanan davalar ticari dava kabul edilmek durumundadır. Ancak olması gereken, rekabet yasağı sözleşmesinden doğan davaların iş mahkemelerinde görülmesini mümkün kılacak bir kanun değişikliği yapılmasıdır. Çünkü iş sözleşmesi ile rekabet yasağı arasındaki yakın ilişki TTK'nın m. 4/1-c fıkrasındaki görev kuralının isabetli olmadığını göstermektedir. TBK'nın 444 ila 447. maddelerinde düzenlenen hükümler, rekabet yasağından doğan uyuşmazlıklarda asliye ticaret mahkemelerinden çok, iş mahkemelerinin görevli olmalarını haklı gösterecek bir içerik taşımaktadır. Bunun yanında iş sözleşmesinin devamı sırasında ortaya çıkan rekabet uyuşmazlıkları iş mahkemesinde çözümlenirken, sözleşmenin sona ermesinden sonra rekabet yasağından kaynaklanan uyuşmazlıklarda ticaret mahkemelerini görevli kılmak haklı gerekçeler gösterilmeyecek bir ayrıma yol açmaktadır. Bu nedenlerle, sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin davaların iş mahkemelerinde görülmesi imkanını sağlayan bir düzenlemenin yapılması uygun olacaktır. Bununla birlikte, rekabet yasağı sözleşmesinden doğan davaların iş mahkemelerinde görülmesini mümkün kılacak bir kanun değişikliği yapıldığında esnaf işletmelerinin durumu da değerlendirme kapsamına alınması gerekir.

TTK'nın m. 4/1-c hükmündeki yayın sözleşmesinden kaynaklanan davalar mutlak ticari davadır. Bununla birlikte fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davalar ise nisbi ticari dava kategorisinde ele alınmaktadır. Yayın sözleşmesi ile fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davalar arasında bu tür bir farklılık oluşturulması makul değildir. Zira, yayın sözleşmesini, fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklar içinde mütalaa etmek gerekmektedir. Fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davalar ile yayın sözleşmesinden doğan davalar arasında bir ayrım yapılmasını haklı gösterecek

bir sebep bulunmamaktadır. Her iki çeşit davaların ticari işletmeyle ilgili olması kadar olmaması da mümkün olmaktadır. Bundan dolayı olması gereken, yayın sözleşmesi ile ilgili davaların mutlak ticari dava olmasına ilişkin hükmün Kanun'dan çıkartılması ve yayın sözleşmesi ile fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davaların bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi şartıyla ticari dava sayılması uygun olacaktır.

TBK'da tacir yardımcısı olarak nitelendirilen pazarlamacıların yaptıkları pazarlamacılık sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklar ticari dava olarak kabul edilmemiştir. 6762 sayılı TTK döneminde, seyyar tüccar memurlarına ilişkin uyuşmazlıklar ticari dava sayılmaktaydı. Bununla birlikte pazarlamacılar ile eBK'da (m. 454) düzenlenmiş olup da TBK'ya alınmayan seyyar tüccar memurları faaliyet biçimleri yönünden büyük benzerlik göstermektedir. Buna rağmen TTK'da, pazarlamacılıktan kaynaklanan uyuşmazlıkların ticari dava niteliği düzenlenmemiştir. Kanaatimizce, tacir yardımcıları arasında böyle bir ayırım yapılmasını haklı gösterecek bir gerekçe bulunmadığından, tacir yardımcılığı sıfatından kaynaklanan davaları ticari dava saymak uygun olacaktır.

TTK'nın m. 4/1-d hükmü gereğince fikri mülkiyet hukukuna dair mevzuattan kaynaklanan davalar mutlak ticari davadır. Ancak, fikri mülkiyet hukukuna dair mevzuatta öngörülen hususlardan kaynaklanan davaları mutlak ticari dava kabul etmek isabetli değildir. Çünkü bu tür davalarda görevli mahkeme olarak ihtisas mahkemeleri belirlenmiştir. İhtisas mahkemeleri ile ticaret mahkemeleri arasındaki ilişki ise görev ilişkisidir. Bundan dolayı bir davanın ticari dava olarak nitelendirilmesi, ticari davanın görüleceği mahkeme (TTK m. 5) dışında herhangi bir hukuki sonuç bağlanmamıştır. Kaldı ki fikri mülkiyet hukukundan kaynaklanan davalar, ticaret hukukuna göre daha farklı bir uzmanlık bilgisi ile çözüme kavuşturulacak dava türlerindendir. Sonuç olarak TTK'nın m. 4/1-d bendindeki "Fikri Mülkiyet Hukukuna Dair Mevzuatta" hükmünün kaldırılması yerinde olacaktır. Bununla birlikte, TTK m. 4/1-d bendi, bir yandan fikri mülkiyet hukukundan doğan tüm davaları mutlak ticari dava olarak kabul ederken, diğer yandan fikri mülkiyet hukuku kapsamına giren fikir ve sanat eserlerine ilişkin davaların ise ticari dava olabilmesi için herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi gerektiğini

belirtmiştir. Bu husus TTK'nın m. 4/1-d bendi karşısında çelişkili bir düzenlemedir. Çünkü TTK'nın 4. maddesinin gerekçesinde, fikri ve sanat eserlerine ilişkin mevzuatın fikri mülkiyet hukukuna dahil olduğu açık şekilde belirtilmiştir. Bundan dolayı bu hususunda göz önüne alınarak kanun değişikliği yapılması uygun olacaktır.

HMK ile medeni usul hukukunda görev konusunda köklü değişiklikler yapılmıştır. HUMK döneminde uygulanan ve birçok sorunlara yol açan uyuşmazlığın değerine ve miktarına göre görevli mahkemenin belirlenmesi kuralı terk edilmiştir. Tüm şahısvarlığı ve malvarlığı davalarında genel görevli mahkeme olarak asliye hukuk mahkemesi görevlendirilmiştir. TTK ile asliye ticaret mahkemeleri ticari davalarda asıl görevli mahkeme olarak belirlenmiştir. Ancak asliye ticaret mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde bu tür davalara asliye hukuk mahkemesi tarafından bakılacaktır.

6335 sayılı Kanun ile asliye ticaret mahkemesi ile asliye hukuk mahkemesi arasındaki ilişki görev ilişkisi olarak değiştirilmiştir. Yukarıda değindiğimiz eleştirilerden dolayı TTK'da ki görev ilişkisi daha da önem arz etmektedir. Bundan dolayı, ticaret mahkemeleri (özel mahkeme olduğundan dolayı) bir an önce bazı değişiklikler yapılarak gerçekten ihtisas mahkemesinin ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

Akıntürk, Turgut: Eşya Hukuku, İstanbul 2009.

Alagonya, Yavuz: Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı (Tarafların Taahhüdü), İstanbul 1999.

Arkan, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, 20. Bası, Ankara 2015.

Arslan, Ramazan: Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989.

Arslan, Ramazan/**Tanrıver**, Süha: Yargı Örgütü, Ankara 2001.

Arslanlı, Halil: Kara Ticaret Hukuku Dersleri Umumi Hükümler, 3. Bası, İstanbul 1960 (Arslanlı-Ticaret Hukuku).

Arslanlı, Halil: Türk Hukuk Sisteminde Ticaret Mahkemeleri, İÜHFM, C. XXX, S. 1-2, Y. 1964, s. 12-23 (Arslanlı-Ticaret Mahkemeleri).

Atalay, Oğuz: Anonim Şirketlerin İflası, İzmir 1996.

Atalı, Murat: Genel Mahkemelerle Ticaret Mahkemeleri Arasındaki İşbölümü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 1993.

Avcı, Mustafa: Türk Hukuk Tarihi, 5. Baskı, Konya 2014.

Aydın, Mehmet Âkif: Türk Hukuk Tarihi, 7. Baskı, İstanbul 2009.

Ayhan, Rıza/**Özdamar**, Mehmet/**Çağlar**, Hayrettin: 6102 sayılı Türk Ticaret Hükümlerine Göre Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, 6. Bası, Ankara 2013.

Aygün, Mustafa: Ticaret Mahkemeleri (1988 Adalet Müfettişleri Toplantısı, Ankara 1988.

Bahtiyar, Mehmet: Ticari İşletme Hukuku, 13. Bası, İstanbul 2013.

Barıkan, Aziz: Adalette Sürat ve Mahkeme Teşkilatı, ABD, Y. 1951, S. 88-89, s. 2-4.

Baştürk, Faruk: Rekabet Yasağı Sözleşmesinde Görevli Mahkemeye İlişkin Kararlar Üzerine Bir İnceleme, Sarper Süzek'e Armağan, İstanbul 2011.

- Belgesay**, M. Reşit: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul 1939 (**Belgesay-Şerh**).
- Belgesay**, Mustafa Reşit: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, I Teoriler, İstanbul 1948 (**Belgesay-Teoriler**).
- Belgesay**, Mustafa Reşit: İhtisas Mahkemeleri ile Mahkemeler Arasında Vazife İhtilafları, İHFM, Y. 1943, S. 1-2, s. 249-256 (**Belgesay-Vazife İhtilafları**).
- Berberoğlu Yenipınar**, Filiz: Ticaret Mahkemelerinin Görev, Yetki ve Çalışma Usulleri, Ankara 2015.
- Berkin**, Necmeddin M.: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanun'un Vazife Hükümleri ve Tatbikatı, İÜHFD, 1952, C. XVIII, S. 3-4, s. 188-214 (**Berkin-Vazife Hükümleri**).
- Berkin**, Necmeddin M.: Tatbikatçılara Medeni Usul Rehberi, İstanbul 1981 (**Berkin-Rehber**).
- Berzek**, Ayşe Nur: Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, 10. Baskı, İstanbul 2013.
- Bilge**, Mehmet Emin: Ticaret Sicili, İstanbul 1999.
- Bilge**, Necip: Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri, Ankara 1962 (**Bilge-Borç Münasebetleri**).
- Bilge**, Necip: Medeni Yargılama Hukuku, 2. Baskı, Ankara 1967 (**Bilge-Yargılama Hukuku**).
- Bilge**, Necip/**Önen**, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 1978.
- Bilgili**, Fatih/**Demirkapı**, Ertan: Ticaret Hukuku Bilgisi, 3. Baskı, Bursa 2012.
- Bilgişin**, Şevket Memedali: Ticaret Hukuku Prensipleri-Ticaret ve Tüccar, C. I, 3. Bası, İstanbul 1950.
- Bozer**, Ali: Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Mahkemelerinin İş Sahası ve Ticari Usul, 1. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, 27 Nisan-3 Mayıs, Ankara 1960.
- Bozkurt**, Gülnihal: Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi, Ankara 1996.

- Bozkurt**, Tamer: Ticari İşletme Hukuku, 8. Baskı, İstanbul 2012.
- Börü**, Levent/**Koçyiğit**, İlker: Ticari Dava, Ankara 2013.
- Budak**, Ali Cem: Medeni Usul Hukukunda Çekişmesiz Yargı, Medeni Usul-İcra ve İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV, Ankara 2005.
- Cin**, Halil/**Akgündüz**, Ahmet: Türk Hukuk Tarihi, C. II, Konya 1989.
- Cin**, Halil/**Akyılmaz**, Gül: Türk Hukuk Tarihi, 4. Baskı, Konya 2011.
- Çamoğlu**, Ersin: Ticaret ve Hukuk Mahkemelerinin Ayırımının Sonuçları, İHFM, C. 29, S. 4, s. 1046-1062.
- Çeker**, Mustafa: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku, 5. Baskı, Adana 2012.
- Çelik**, Aytekin: Ticaret Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2013.
- Çevik**, Orhan Nuri: Gerekçeli-İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu, C. I, Ankara 1985.
- Deliduman**, Seyit/**Oruç**, Yakup: Ticari Davalar, MÜHF-HAD, C. 18, S. 2, Y. 2012 (Özel Sayı), s. 99-109.
- Doğanay**, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. I, 4. Bası, İstanbul 2004.
- Demaniç**, Hayri/**Ulusoy**, Erol: Ticaret Hukukunun Genel Esasları, 5. Bası, İstanbul 2007.
- Demaniç**, Hayri: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. I, İstanbul 1988.
- Edgü**, Ekrem: Ticaret Hukuku I, Umumi Hükümler, Ankara 1964.
- Ekinci**, Ekrem Buğra: Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası), 2. Baskı, İstanbul 2010.
- Ercan**, İbrahim: Yeni Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Asliye Ticaret Mahkemesi ile Asliye Hukuk Mahkemesi Arasındaki İşbölümü İtirazının Değerlendirilmesi, MÜHF-HAD, C. 18, S. 2, Y. 2012 (Özel Sayı), s.111-118.
- Erdemol**, Haluk: Factoring ve Forfaiting, İstanbul 1992.

- Erem**, Turgut S.: Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku Prensipleri-Ticari İşletme, İstanbul 1958.
- Eriş**, Gönen: 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, 5-6 Aralık 1997, İstanbul 1998 (**Eriş**-Seminer).
- Eriş**, Gönen: Yargıtay Onbirinci Hukuk Dairesinin İş Bölümü Alanı, ABD, Y. 1976, S. 4, s. 592-616 (**Eriş**-İş Bölümü).
- Eriş**, Gönen: Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı 6335 Sayılı Kanunla Güncellenmiş Yeni TTK Hükümlerine Göre Ticari işletme ve Şirketler, C. I, Ankara 2013 (**Eriş**-Şerh).
- Erkün**, Ali Ş.: Tatbikat Notları ve Her İşe Bakan Mahkemelerde Vazife İtirazı AD, 1938/1-12, s. 1381-1389.
- Giritoğlu**, Necla: Yayın Sözleşmesi, İstanbul 1967.
- Gürdoğan**, Burhan: Ticari Usul Hukuku, AÜHFD, C. XIII, S. 1-2, Y. 1956, s. 172-193.
- Gürsoy**, Kemal T./**Eren**, Fikret/**Cansel**, Erol: Türk Eşya Hukuku, 2. Baskı, Ankara 1984.
- Gürzumar**, Fikri/**Gürzumar**, Tekin: Kaanûnnâme-i Ticâret ve Zeyilleri, Ankara 1962.
- Gözler**, Kemal: Hukuka Giriş, 3. Baskı, Bursa 2013.
- Hirsch**, Ernst: Ticaret Hukuku Dersleri, 3. Bası, İstanbul 1948 (**Hirsch**-Ticaret Dersleri).
- Hirsch**, Ernst: Ticaret Kanununun Islahı Hakkındaki Fikirlerim, İHFM, Y. 1937, S. 1-4, s. 442-489 (**Hirsch**-Fikirlerim).
- Hirsch**, Ernst: Yeni Ticaret Mahkemesi Teşkil Edilmeyecekse Temyiz Meselesini Halletmelidir, İktisadi Yürüyüş, S. 1, Y. 1, 1940 (**Hirsch**-Temyiz Meselesi).
- Karahan**, Sami: Ticari İşletme Hukuku, 25. Baskı, Konya 2013.
- Karayalçın**, Yaşar: Ticaret Hukuku, 3. Baskı, Ankara 1968.
- Karşlı**, Abdurrahim: Medeni Muhakeme Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2012.

- Kaya**, Arslan: Belgeli Akreditifte Lehtarın Hukuki Durumu, İstanbul 1995.
- Kayar**, İsmail: Ticari İşletme Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2012.
- Kendigelen**, Abuzer: Yeni Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, İstanbul 2011.
- Keskin**, O. Kadri: Adalet'te Sorunlar ve Çözümler, Yeni Türkiye Dergisi-Yargı Reformu Özel Sayısı, Temmuz-Ağustos 1996, Y. 2, S. 10, s. 1138-1168.
- Kılıçoğlu**, Ahmet: Telif Hakkı ve Yayın Sözleşmesinden Ayırdedilmesi, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Y. 1, C. 1, S. 1, Ankara 2001, s. 43-49.
- Kırca**, İsmail: Ticari Mümessillik, Ankara 1966.
- Kostakoğlu**, Cengiz: Bankalar Kanunu Şerhi-Banka Kredi Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklar ve Akreditif, 4. Baskı, İstanbul 2003.
- Kurt Konca**, Nesibe: Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Asliye Ticaret Mahkemeleri, TAAD, Y. 4, S. 15, 2013.
- Kurt**, Nesibe: Ticari Yargılama Hukuku (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2002.
- Kuru**, Baki: Nizasız Kaza, İstanbul 1961.
- Kuru**, Baki/**Budak**, Ali Cem: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Getirdiği Başlıca Yenilikler, İBD, C. 85, S. 5, Y. 2011.
- Kuru**, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, 6. Baskı, İstanbul 2001 (**Kuru**-Usul C. I)
- Kuru**, Baki/**Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 25. Baskı, Ankara 2014 (**Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usul I).
- Kuru**, Baki/**Yılmaz**, Ejder/**Arslan**, Ramazan: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara 2001 (**Kuru/Arslan/Yılmaz**-Mevzuat).

Kuru, Baki: Hukuk Usulünde Görevsizlik ve Yetkisizlik Kararları Üzerine Yapılacak Muameleler, AÜHFD, 1967, C. XXIV, S. 1-4, s. 155-181 (**Kuru**-Muameleler).

Kuyucak, Hazım Atıf: Ticaret Hukuku, İstanbul 1939.

Mimaroglu, Sait Kemal: Ticaret Hukuku-İşletme Hukuku, C. I, 3. Baskı, Ankara 1978.

Mollamahmutoğlu, Hamdi/**Astarlı**, Muhittin/**Baysal**, Ulaş: İş Hukuku, 5. Bası, Ankara 2014.

Moroğlu, Erdoğan/**Kendigelen**, Abuzer: İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 10. Bası, İstanbul 2014.

Moroğlu, Erdoğan: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler, 7. Baskı, İstanbul 2012.

Narmanlioğlu, Ünal: Adli Teşkilatımız İçinde Ticaret Mahkemeleri ve Bunlara İlişkin Bazı Sorunlar, AÜİFD, Y. 1973-1974, S.1, s. 211-235.

Oğuzman, Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay-Özdemir**, Saibe: Eşya Hukuku, 17. Baskı, İstanbul 2014.

Öktemer, Semih: Ticari Dava, AD, S. 1-6, Y. 1975, s. 306-312.

Pekcanitez, Hakan: Anonim Ortaklıkların İflası, Ankara 1991.

Pekcanitez, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet: Medeni Usul Hukuku, 8. Bası, Ankara 2009 (**Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul II).

Pekcanitez, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2. Bası, Ankara 2014 (**Pekcanitez/Atalay/Özekes**-Usul I).

Poroy, Reha/**Yasaman**, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, 14. Bası, İstanbul 2012.

Postacioğlu, İlhan E.: Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975 (**Postacioğlu**-Usul).

Postacioğlu, İlhan E.: Mahkeme İçtihatları Kroniği Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu Kararı İHFM, 1977/1-4, s. 741-760 (**Postacioğlu**-Mahkeme İçtihadı).

- Postacıoğlu, İlhan E.:** Bizde Ticaret Mahkemeleri Islaha Muhtaç mıdır?, İzm.BD, Y. 1946, S. 42, s. 8-15 (**Postacıoğlu-Ticaret Mahkemeleri II**).
- Postacıoğlu, İlhan E.:** Bizde Ticaret Mahkemeleri Islaha Muhtaç mıdır? III, İzm. BD, Y. 1947, S. 43, s. 15-21 (**Postacıoğlu-Ticaret Mahkemeleri III**).
- Postacıoğlu, İlhan E./Altay, Sümer:** Medeni Usul Hukuku Dersleri, 7. Bası, İstanbul 2015.
- Reisoğlu, Seza:** Bankacılık Kanunu Şerhi, Ankara 2007.
- Sarısözen, M. Serhat:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yeni Düzenlemeleri, İBD, C. 85, S. 6, 2011.
- Semiz, Ahmet:** Türk Ticaret Kanununa Göre Ticari İş-Ticari Dava, İstanbul 1959.
- Seviğ, Vasfi Raşid:** Ticaret Kanunu Şerhi, Ankara 1934.
- Soyer, Polat:** İş İlişisinin Kurulması, Hükümleri ve İşin Düzenlenmesi, Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi-2008, Ankara 2010, s. 12-14.
- Süzek, Sarper:** İş Hukuku, 10. Bası, İstanbul 2014, s. 344.
- Tandoğan, Haluk:** Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. I/1, 6. Tıpkı Basım, İstanbul 2008.
- Taşkent, Savaş/Kabakçı, Mahmut:** Rekabet Yasağı Sözleşmesi, Sicil İş Hukuku Dergisi, Y. 4, S. 16, s. 21-46.
- Tekil, Fahiman:** Ticari İşletme Hukuku, 3. Bası, İstanbul 1997.
- Tekinalp, Ünal:** Banka Hukukunun Esasları, 2. Bası, İstanbul 2009.
- Tiftik, Mustafa:** Türk Hukukunda Vedia Sözleşmesi, Ankara 2007.
- Topuz, Murat:** 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Uyarınca Pazarlamacılık Sözleşmesi (TBK m. 448-460), MÜHF - HAD, C. 19, S. 1, İstanbul 2013.
- Tuna, Ergun:** Ticaret Hukuku-Ticari işletme, İstanbul 1989.

Ulukapı, Ömer: Medeni Usul Hukuku, Konya 2014.

Ulukapı, Ömer: Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Konya 1991 (**Ulukapı**-Dava Arkadaşlığı).

Üçok, Çoşkun/**Mumcu**, Ahmet/**Bozkurt**, Gülnihal: Türk Hukuk Tarihi, 10. Baskı, Ankara 2002.

Ülgen, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kendigelen**, Abuzer/**Kaya**, Arslan/**Nomer Ertan**, N. Füsün: Ticari İşletme Hukuku, 4. Bası, İstanbul 2015.

Üstündağ, Saim: İflas Hukuku (İflas, Konkordato, İptal Davaları), İstanbul 2009 (Üstündağ-İflas).

Üstündağ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, C. I-II, 7. Baskı, İstanbul 2000 (Üstündağ-Yargılama).

Yardım, Orhan: Ticari İş ve Adi İşte Miktar İtibariyle Görev, İBD, 1996, C.7, S. 4-5-6.

Yasaman, Hamdi: Ticari Davalar, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul 1997.

Yasasever, F.: Müstakil Ticaret Mahkemesi olmayan Yerler Mahkemelerinde Açılan Ticaret Davaları HİM, 1953/7, s. 11-12.

Yener, Mehmet Deniz: Vedia Sözleşmesi, İstanbul 2008.

Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, 10. Baskı, Ankara 2011 (Hukuk Sözlüğü).

Yılmaz, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Bası, Ankara 2013 (Yılmaz-Şerh).

Zimmermann, Walter: Münchener Kommentar zur ZPO, 4. Auflage, 2013.